

תוכן עניינים

1		תוכן עניינים
5		מאמר במקום הקדמה
5		ליקב"ו בדו"ר
7		ענינים
9		שכל הפועל
12		תנועה גשמית ותנועה רוחנית
13		תיקון כלל ופרט
14		חטא אדה"ר - חטא שאול המלך
16		אמונה אומן
16		צדיק מושל יראת אלקים
16		וכאור בוקר יזרח שמש
17		התהפכות הצורות
17		נעימות השירים והנגינה
17		סיתומים
18		המפורסם והמושכל
18		נחמה העתידה
18		חינוך הבנים
19		מזון גשמי ומזון רוחני
19		סוד מצוה דמגני
20		חילוק מעוה"ז לעולם שלאחר התחיה
20		קנאה
20		דומם דקדושה
21		אך בצלם יתהלך איש
21		אך טוב וחסד
21		מפלת הגאים - ירושת השפלים
21		ספירות
22		צמצום א'
23		שלוש מראות בצמצום
24		עניין שני הקצים
25		סוד הצמצום
25		דבר הצמצום
27		תיקון המנצפ"ך
29		שבע חומות
31		סדר התיקון
31		תענוג הקבוע, ועבודות המעולה
32		ממשלה
32		והחוט המשולש לא במהרה יינתק
32		עליונים למעלה ותחתונים למטה
33		ענין בת צור
33		אצילות נשמה
33		גבהות הלב
33		גדול הנהנה מיגיעו
34		השפעה ותענוג
36		אני הוי' לא שנית'י
36		פעולות האדם ותחבולותיו
38		ענין קטנות ב'
38		ברוך שם כבוד
39		שמירת התורה תלויה בארץ
39		אם בארזים נפלה שלהבת
40		ששים רבוא נשמות
43		אמונה
45		גמר התיקון
46		סוד שמותיו ית'
48		גאווה
49		רצון בחירי ומחוייב
49		אליהו ואלישע
49		מי הקדמני

פרי חכם ג'

50	סוד הנבואה
51	סגולות התורה
51	מה שנוהג בגשמיות נוהג ברוחניות
52	סגולת השינה
53	חותמו של הקב"ה אמת
55	עבודה
57	שבח הנוסף על סוד השלימות
57	ענין זקנה
58	כח הנשמה
58	מערכות הטבע
59	ענין פרס
59	תולדות גשמיים ותולדות רוחניים
59	שכל ומושכל
59	דע את אלקי אביך ועבדהו
60	צדיק אוכל לשובע נפשו
60	הרה וילדת יחדו
61	זמן ומקום
61	ענין צורה רוחנית
62	חסרון ושלימות
62	חיצוניות ופנימיות
63	בן ועבד
63	השלימות
64	לימוד התורה הק'
64	כל שזכה שהקב"ה משפיע לו חב"ד
64	אם הוי' לא יבנה בית
65	רם הוי' ושפל יראה
65	רזא דכלים ריקים
65	ג' עלמין אית ליה לקב"ה
66	ענין חיצוניות ופנימיות
66	אין בין תענוג לשמחה
67	חכמת הרגש התענוג
69	שבת
71	באה שבת באה מנוחה
71	מעלת השבת
71	ואהיה אצלו אמון
72	ענין אשת חיל
72	ביאור המדרש ויכל אלקים
74	מאמר השבת
77	ושמרתם את השבת
78	ב' שבתות
78	שבת ושמיטה
79	ערך התנועה - והמנוחה
79	ושמרו בני ישראל את השבת
81	שלימות
83	השלימות
83	פלאי פלאות
83	מציאות העבודה
84	כל שיש לו מציאות יש לו אמת
84	ענין עקרת בית
85	יסוד אמא א-ל שד"י
89	תפלה
91	קבלת התפילה
91	שינוי מקום ושינוי העתים
91	הוי' שפתי תפתח
92	בדחילו ורחימו
92	תקון הבושה "מאין באת"
92	רחמים
92	מזמור לאסף
95	תשובה

פרי חכם ג'

97	ארבעה אין הדעת סובלתן
97	רחמנא ליבא בעי
97	פגימת עינים
97	ב' יראות
97	הללו בוכין והללו בוכין
97	כל המצטער עם הצבור
98	היכוח שבין כ"י להשי"ת
98	הכל בידי שמים
98	גילוי היחוד
98	היתרון שבהשבה
99	שני הדרכים שבהם העולם מתנהג
99	גילוי פנים

מאמר במקום הקדמה

ליקב"ו בדו"ר

(לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו)

מוצא שפתיך תשמור ב"נ בשא"ז להתגלות הוי', אלמדה פושעים דרכיך ... ובכל אוני אתפלל ואעבוד יום ולילה, עד אמצא מקום להוי', כי לא אתן שנת לעיני ולעפעפי תנומה ... נכון לבי לה', ואין חולה עליך ואין גולה את האוזן, ומה אשיב על זה ליום פקודה, ואוי לו לכסיל שמתעבר ובוטח בפנים מסבירים ויפים לו בהוה, ואינו מבין כלל מה הטמון תחת הפנים, ואין מרגיש כלל לפני מי הוא נמצא, ואתה א-ל גדול ונורא איום על כל אימים, ועומד ומזהיר, נשקו בר פן יאנף חלילה ותאבדו דרך, כי ... אבל בך הוי' חסיתי, אל תער נפשי לא במרד ולא במעל טמנתי ידי בצלחת עד הנה, כי מרב יצרי המר המבלבל אותי תמיד עד שמביאני בהבלי הזמן, אנא הוי' געור בו שיסיר ממני אז מתגלה יסודו ג"כ, ונקיתי מפשע רב, ואקשוט עצמי, ואחר כך אקשט לאחרים. כי אין לבא בשער המלך בלבוש שק ובגדים צואים, אנא אלהי-הרב כבסני מעוני ומחטאי טהרני, אבל לא תחפוץ זבח ואתנה, וזבחי אלקים כעת רוח נשברה, לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה.

פרי חכם ג'

ענינים

שכל הפועל \ הדבקות האמיתית היא בחינת ידיעה \ לא כצורנו צורם \ אהי' שלחני אליכם \ תנועה
גשמית ותנועה רוחנית \ כי לא ראיתם כל תמונה \ תיקון כלל ופרט \ חטא אדה"ר - חטא שאול המלך
\ אמונה אומן \ צדיק מושל יראת אלקים \ וכאור בוקר יזרח שמש \ התהפכות הצורות \ נעימות
השירים והנגינה \ סיתומים \ המפורסם והמושכל \ נחמה העתידה \ חינוך הבנים \ מזון גשמי ומזון
רוחני \ סוד מצוה דמגני \ חילוק מעוה"ז לעולם שלאחר התחיה \ קנאה \ דומם דקדושה \ אך בצלם
יתהלך איש \ אך טוב וחסד \ מפלת הגאים - ירושת השפלים \ ספירות \ צמצום א' \ צמצום א' \ שלש
מראות בצמצום \ עניין שני הקצים \ סוד הצמצום \ דבר הצמצום \ סוד הציץ \ סבת הצמצום \ חלל פנוי
\ ולדבקה בו \ תיקון המנצפ"ך \ סוד "ונוגה כאור תהיה" \ שבע חומות \ סדר התיקון \ תענוג הקבוע,
ועבדות המעולה \ ממשלה \ והחוט המשולש לא במהרה יינתק \ עליונים למעלה ותחתונים למטה \
ענין בת צור \ תיקון השמאל \ אצילות נשמה \ גבהות הלב \ גדול הנהנה מיגיעו \ השפעה ותענוג \
אני הוי' לא שניתי \ פעולות האדם ותחבולותיו \ אחדות הפעולות \ הדבר שהיה בכלל \ ומבשרי אחזה
\ התאחדות המעשים למעשה אחד \ התאחדות הנבראים \ ענין קטנות ב' \ ברוך שם כבוד \ שמירת
התורה תלויה בארץ \ קב"ה וישראל חד הוא \ אם בארזים נפלה שלהבת \ ששים רבוא נשמות.

שכל הפועל

הנה מדרך ההכרה שמתחילה מזדמן גופו של חברי, ואחר כך כשמתחיל התחברותו עמו מזדמן לפניו דעתו ושכלו גם כן. ואפילו כשנעלם חברי מעיניו, הרי נעלם דוקא מעיני הגשמיים, אבל מעיני הרוחניים - שמתדבק דוקא בשכלו - הרי לא נעלם מהם כלום, כי שכלו נמצא בזכרונו כמאז, כן אתה, בלי שום שינוי כלל, ואפילו תואר צורת גופו, שהוא רוחני גם כן, לא יפול עליו שום העלמה.

ולפי זה הגם שעיקר שכלו של אדם, לא ייתפס זולת בראיית תואר גופו הגשמי, להיות נמצא תמיד לנגד עיניו, וכיון שהשיג שכלו ודעתו בהכרה שלימה, יצורף עם גופו הגשמי, כבר נשלמה הפעולה והרי יכול להיות דבוק בשכלו תמיד. וזה ענין הכלל המוקדם לפרט, שבכלל השם ההכרה התכליתית, מה שלא שייך לעולם הזה, והיה זה כדי להשיג הפועל בצירוף עם שכל הפועל, שזה די להכרה שלימה. מה שאין כן אם לא היה משיג הפועל בעצמו, הגם שהיה משיג שכל הפועל, לא היתה השגה זו שלימה. מה שאין כן אם פעם אחד השיג אותם בצרוף יחד, אינו מחויב הפועל להיות מצוי עמו תמיד, שזה לא יוסיף מעלה אפילו בענין השכל בעצמו, כמו במשל הנזכר לעיל, וכיון שנשאר עמו משך זמן, שיהיה להכרה שלימה להשפיע עליו שכל הנרצה, אינו מהכבוד שישאר עמו לבטלה, כי לא שייך תשוקת הדביקות בפועל עצמו, כי אם בשכל הפועל, שייך דביקות, דהיינו, רוחני ברוחני, מין במינו, מה שאין כן החושים הגשמיים על שכל רוחני, הוי מין בשאינו מינו, ובסדר הכללי, היה זה לשימוש בעלמא, לגלות שכל הפועל שיתדבק הפעולה בה קומה בקומה.

וכדי להבין צריך להאריך קצת, מעיקרא צריך לדעת סוד היחוד השגור בכל הספרים, כי הנה פתרון תיבה זו היא בדרך השליה, דהיינו, ששולל כל בחינת פירוד איזה כח מהשם יתברך, אלא הכל מתיחד בקדושתו יתברך. דרך משל, שאר השמות, חכם, ועושה חסד, נופל השם על מציאות בחינת חכמה המחייב בו, ומציאות מחסד וטוב המחויב בו, ואין צריך לגלות בחינת סכלות, לדעת טוב החכמה. וכן בחינת רשע, לדעת החסד, כי החכמה וחסד יוכלו להתגדל ולהתפאר ממצאות עצמה, ואפילו אם לא יהיה הפכי להם, מה שאין כן מלת היחוד, שם זה מתגדל ומתפאר דוקא ממצאות. ... ההיפך מיוחדו, ועד כמה שמתחזק ההפכי מגדיל ומפאר יחודו העצום, שמעביר ומגלה את כל. ולמשל אם לא היה כלל ממתד הפכי לא נודע לנו כלל מבחינת היחוד אלא הכל היה כצל הנמשך אחר אדם. וכעבד דשקיל וטרי אחורי אדוני, ולכן מתרומם יחודו לפי שיעור מדרגות ההיפוך ולכן נחקור קצת במורדי אור מה טבעם. הנה העובדי ע"ז, שבע תועבות בלבם. כת א' אומרים שהבורא אחר שעשה פעולתו נתרומם מהם ועזב אותם ואינו מביט ומכל שכן שאינו מזדקק לשפלים האלו אלא ההנהגה שם בשרים וכוכבי שמים על כן עובדים להם. כת ב' אומרים שאין למעלה מן הטבע שום כח והכל תלוי או במזל או במעשה וחריצות של כל אחד, ועצלותם הוא המזיק, וחריצתם המועיל, ולפעמים מזל יום גורם או מזל שעה.

כת ג' דעת גויי ארץ, שכיון שהשם ית' בחר בישראל וקרבת בתורה ומצוות וחסאו והרשיעו לפניו כבר מאס בהם לנצח וכבר נמאס ... הם, ואורך הגלות יוכיח להם, והחליפם באומה אחרת.

כת ד' יודעים רבונם ומכונים להכעיס ולמרוד בחוקיו באמרם ... לעשות נגד השי"ת כיון שמסר להם החוקים והשמות שנבראו בהם שמים וארץ, הרי הטביע בהם הכח ולא יעבור, ואפילו מי שאינו ... והולך בדרכיו ומוצא חן לפניו מכל מקום יכול להמשיך השפעה והשגה על פי מלאך וזה חטא דור הפלגה ודור המבול וכמו שאמר לירמיהו שהיה ... להם חורבן המקדש, אמור אנא אקפי לה אשא אנא אקפי אקפי לה מ'א.

יש עוד מין אחד שאמר שתי רשויות, יש בורא טוב ובורא רע כיון שלחקירות ... כביכול להיות בחינת הרכבה בהבורא ורואים פעולות הפכיות על כן עשו לו ... ומאחד נמצאים טובות שבעולם ואחד נמצאות רעות שבעולם ומקרא כתוב: יוצא אור ובורא חושך עושה שלום וברא רע אני הוי' עושה כל אלה הרי לנו פירוש שמנהג את עולמו בהנהגה מסופקת ונתן מקום לכל הטעות המכשולות הנזכר לעיל להמצא כי מתוכן יודע כח היחוד העצום לכל היצור ומחשבותיהם נבלמים בשורש יחודו העצום ... אפילו כמ"ש ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו ...

הדבקות האמיתית היא בחינת ידיעה

ג' חשון תרל"א

לא ברא הקדוש ברוך הוא אלא שיהיה נמצא מי שיהיה כדאי ללכת בכל דרכיו ולהתדבק בו ית' דבקות שכלי ... עכ"ל. לא נזהר בדבריו שכתב דביקות שכלי זה אינו מתקבל על הלב כל עיקר כי דימה בהשי"ת בחינת שכל ולכן מתאר שיעור הדביקות גם כן שכלי, ובאמת; לא מחשבותי מחשבותיכם כי ציור שכלינו הוא מושכל אבל חיוב המציאות הוא מחויב הפשיטות, ועל כן אינו נקרא בשם שכל, כי הופעת השכליים הוא בחינה מורכבה, ועל כל פנים מהעלם לגילוי מה שלא יתכן כלל לחשוב ולהרהר בהבורא ית', אלא **שכל**, נאות לגדר בשם מדע פשוטה כמו אצלנו השכל הטבעי ר"ל מה שנמצא בטבע האדם לידע בלי שום עיון ובלוי לימוד ונקרא בשם מושכלות ראשונות, או מפורסמות שזה שכל פשוט אבל אינו נקרא שכל, אלא ידיעה, כמו שְהֵכַל שְכָל גדול מחלק, ונקודה קטנה מקו, ואם תרבה ע"ז אצל הבורא ית' אתה גורע כמובן. ולכן מתנאי הדביקות האמיתית היא בחינת ידיעה שאלוקיו רוצה בעבודתו, ואם בעת דביקותו יופיע עליו הידיעה זו כמו ידיעה במפורסמות שאינה מניחה אחריו אפילו עיון ... יקרא דביקות המעולה, כי ... כדביקות טבעי כנ"ל. אבל אם צריך לשמש בשכלו מעט כדי לידע זאת אם כן הוא אינו בשכל הפשוט.

וזה הטעם שלא מובא בתורה בחינת השכלה והתבוננות אצל אלקיית זולת ידיעה כמו שכתוב דע את אלקי אביך, וידעת היום וכו' כדי להורות הנזכר לעיל, וזה שכתוב השכל וידוע אותו, פירוש שטרם יזכה לשלימות המעולה הזה מחוייב לבוא לדביקות שכליית, אבל עדיין אין זה הנרצה, לכן מסיים וידוע אותי, כי זה הוא הנרצה.

פרי חכם ג'

גם בידעך מלך אל תקלל, פירוש שזו כל כח המלכות שעולה עד אין סוף ואין תכלית, ולכן נקרא הזיווג בלשון ידיעה מפני כי הדביקות המיוחס להעליון הפשוט נקרא מדע, והיא שלימות הידיעה שאין למעלה הימנו כזנכר לעיל, וכיון שבאותו מדע שורש כל הידיעות לא היה שום קלות בבחינת עול מלכות, ואדרבה כנועד, לכן כחו יפה ליתן שפע לכל הזיווגים שאחריה. ידיעה נקראת הזיווג בזמן פריה ורביה ובנצחיות כשיהיה נשלם הזיווגים יהיה נקרא היחוד בשם מדע.

לא כצורנו צורם

"לא כצורנו צורם ואיבנו פלילים" (דברים ל לא). כי אל עובדי אלילים צורם ברשותם, כי יוכלו לתעב נפשם בכל שיקוציהם וצוריהם בידם, כי כיון שנדבו מרכושם על אלהיהם פעם אחת, נשאר אלהיהם בידם לעולם, מה שאין כן צורינו, אינו ברשותנו, אלא מזדמן ושוכן עמנו באותה עת שאנו עושים רצונו, ומקיימים מצותיו בכל תנאם, ואפילו הזוכה לשלימות גמור באותו רגע, כששוכח אפילו תנאי מצוה אחת, הרי נמצא מרוחק בתכלית הריחוק, כמ"ש, (יחזקאל לג יב) "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו".

אהי' שלחני אליכם

"ויאמר אלקים וכו' אהי' שלחני אליכם" (שמות ג יד). פירוש, שזה סוד נבואת משה, כי הידיעה היתה חזקה בכל הארץ, שעתיד להולד בן שיהיה מושיען של ישראל, ועל כן היו כל דברי משה ישועות, בבחינת הוי' ודו"ק. וז"ש, (זהר הסולם פנח אות שעב) "שכינה מדברת מתוך גרונו". פירוש, גילוי שם הוי', והוא שם העצם, וזה סוד שנכלל, בעבר, עתיד והיה, וכל שמהן שוי' כינוין לשמא דא, וזה עניין לא קם עוד נביא כמשה, כי כל השמות משמשים לנבואות והבן. הטעם, כי המהוה כל הויות (תק"ז ת"ע קכא). לית מחשבה תפיסא ביה כלל, ושם אהי' הוא כמו רמז למראה באצבע, כי אין הנברא כדאי כלל לראות פניו, והוא סוד, (איוב כט יא) "אוזן שמעה ותאשרני". ואפילו השמיעה היא קלא דקיק דלא אתפס, ... הוא רישא מכל רישין, שהיא תכלית הדביקות המקווה לכל נברא, ... וזהו ... למעלה מכל הרגשות שמיחוסת לידיעת הבורא בעצמו בבחינתו יתברך, ... שאין צריך שום ראה כמובן, כי מורכב מחומר וצורה.

דרך משל, הנך רואה בהם שני מינים, א. שאין יודעים רבונם, ב. שיודעים. ממין הא. ארבע כתות. א. שתי רשויות. ב. מאמיני הטבע ומזל. ג. מואסי האמונה, שליטת ארבעה מאמיני כח שבכוכבי השמים וכסיליהם ועובדים אותם, ממין השני שאומרים שאם מסר להם הבורא שמות הקדושים, אפשר להשתמש עמם נגד רצונית, ודומה להם המכשפים וקוסמים. ד. תועבות בשרשם, (ישעיה מה ז) "ובורא חשך עושה שלום". - שבזה, ובלע כת הב. שיודעים רבונם וכו', - "ובורא רע". שזה בחינת גיהנם בעד מין השני.

מכל הסיבוב הזה לוסף נודע, שמי בכל, (שם) "אני הוי' עשה כל אלה". (שם יו ב) "ואת כל אלה ידי עשתה". (דברים ד לה) ו"אין עוד מלבדו" יתברך. והוא יחיד במציאות, ויחיד בשליטה. וזה תוקף אמונת ישראל ביחודו יתברך, שאין לו שום מציאות של הכרח וכפיה כלל.

וכל סדר המשפט והחוקים אשר חקק, כולם תלויים ברצונו יתברך, וכשרוצה משעבד רצונו לפי מעשה בני אדם, בסוד שחר ועונש, כמ"ש, (אבות פ"ג מט"ו) "הכל לפי רוב המעשה". וכשרוצה אינו חושש כלל למעשה בני אדם, ומטיב בטובו למי שרוצה, כמ"ש, (שמות לג ט) "וחנתי את אשר אחן" וכו'. וכן, (ישעיה מח יא) "למעני אעשה, כי איך יחל" וכו'. וכמ"ש, (זכריה ג ט) "ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד". וכמ"ש, (איוב לה ו) "אם חטאת מה תפעל בו" וכו'. וזאת נחמתנו, כי לא למעשינו וזכותינו ימתין, ומחסרון מעשינו לא יחליף אותנו חס ושלום באומה אחרת, אלא מפני השבועה שנשבע לאבותינו, והברית אשר כרת אתם.

הנה אפילו שלא יהיה זכות לישראל, כשיבוא המועד יושיענו בודאי, אפילו ללא הזכויות ואפילו נחיה שלא על פי החוקים, (כדאי לזה כלל), כי הוא אדון כל ויכול לעשות מה שהוא רוצה. אז נאמר, (ירמיה נכ) "יבקש את עון ישראל ואיננו וכו' כי אסלח לאשר אשאר".

הנה גילוי יחודו זה כנ"ל, הוא מה שרצה רצון העליון לכל המסבות והגלגל הגדול סובב לגלות זאת, כי מחסרון ידיעת דבר זה נולדו כל החסרונות שהטביע בהם לברר ולגלות זאת, לכן כאשר נבין מזה, גילוי וביורר יחודו זה, במה הוא תלוי, יולד לנו שנבין גם כן דרך התהוות כלי הנבראים במציאותם, גם כל מקרה אשר היה ואשר יהיה בעולם, כי צריך להיות בהם אותם התנאים המביאים לגילוי יחודו, שמזה נמשך ונולד כל ההילוך הזה. דהיינו, חסרון האדם ושלימות עבודתו וקבול שחרו, מה שאי אפשר להיות נמשך מסדר אחר.

נמצא שזה תלוי בזה, כי לביורר השגת שלימות יחודו צריך לדעת דרכיו, רצה לומר על כל מה שמתחזק לבטל ולבלות, שזה סוד כל חוקות הנבראים, ולדעת בפרט כל חוקות הנבראים, צריכים לדעת כל שלימות היחוד, והמה באים כאחד, והכל תלוי בדביקות הנברא בבוראו, בסוד קו ורשימו. דהיינו, בשכל הפועל של אין סוף ב"ה, שגילה לנו על פי אמונתו יתברך, שזה סוד המעבר לכל המפתחות הנעלמים בידו ממש, כאשר היה, בסוד, (מלאכי ג ו) "אני הוי' לא שניתי". וזה סוד, (ש"א טו כט) "נצח ישראל לא ישקר".

הנה הבורא היה יכול לברא עולמו בדרך בלתי תכלית, ואם כן לא היה מושג ממנו לא קודם ולא נמשך, ולא סבה ומסובב, והנה נסתם פיהם של הבריות שלא לפצות "פה" כלל ולהרהר במעשיו.

אולם לא זה רצונו, אלא אדרבה רצה שהבריות יבין סדר פעולותיו לפרטיהם, ואדרבה רצונו שישתדלו בכל כחם להשיג זאת, ולכן פעל מעשיו כדרך שכל בני אדם, בעשרה מאמרות, כדי שאפילו סדרי הבריאה בכל מקריהם יהיה מושג להם. שם השולט על כל השמות, הוא שם יחוד, ומצדו נולדו החסרונות בעולם, כי שאר שמותיו הקדושים אפשר שיגלה בעולמו בלי חסרונות, ולכן השם הזה עולה על כל השמות ומבררו ביחודו העצום, דהיינו, שאין שום שליטה היפך רצונו. וזה סוד, שהמחשבה העליונה ציירה כל החסרונות שבעולם בדרך השלילה, דהיינו, איך יחודו מתחזק עליהם, וזה נקרא, 'שכל הפועל'. דהיינו, שמאותו שכל הנ"ל מניה וביה נתהוה גם כן סוד הצמצום, והיה מגולה לנבראים אותם החסרונות כולם בפועל, אשר הנברא הולך ומתגלגל כעל גלגל, שסופו סובב ליחודו העצום, ובינו לבינו הוא סוד הבחירה, פירוש, או חוזר לשורשו על ידי תורה ואמונה, או על ידי יסורי גיהנם הקשים ומרים מאד, עד שמתרבה היחוד בפועל שאין עוד

פרי חכם ג'

מלבדו, והאמת שעדיין הברור, אינו סוף התיקון, כי אחר כך צריך להתגלות אור פני מלך חיים, כי זה גמר התיקון, אלא זה יהיה בסוף הגלגל של ... כאשר יוסרו מהנשמות גופים העכורים האלו.

זוהו סוד, (בראשית ב' ז') "ויפח באפיו נשמת חיים". דהיינו, באף שלו, בסוד אדם הראשון ... (בראשית ג' א) "כי אמר אלקים לא תאכלו מכל עץ הגן וכו'. וזה סוד, (תהלים קטז ט) "בחצרות בית הוי' בתוככי ירושלם". כי האף מתפטר בב' נקבי ... ועליהם הולך ושוב הרוח עד שמתידד בעצם המוח לשלמות א' שנקרא, "בתוככי ירושלם הללויה".

הן בבחינת חומר והן בבחינת צורה, ומשונה הרגשת חומר מהרגשת צורתו שזה יקרא בשם מרגיש, וזה יקרא בשם יודע, כי החומר מרגיש את חייו, והשכל רק יודע את חייו, ודו"ק. ומובן שאי אפשר ליחס בחינת הרגשה כלל אצל הבורא, שנאמר עליו שמרגיש את עצמו מפני שהוא מופשט מחומר, ובחינת חייו הוא רק חיי מדע, וכל כחותיו המה מאוחדים ופשוטים, ואפילו לא מושכלים, רק לשבר את האזן נכנהו בבחינת ידיעה טבעיית שבעולמו, שאינה נדרשת לשום הכנה, והוא היודע בלי שום קושיא מוקדמת, מפני שהוא הידוע והוא המדע והוא המעולה שביודעים והעתידי קרוב לידיעתנו כמו ההוה כמוהו. לכן הדרך בידיעתו יתברך, צריך גם כן להיות מופשט מאריכות הזמן, ויהיה העתידי קרוב אליו כמו ההוה, וידיעתו תהיה ידיעה המשמחת ותענוגית ספירית ובהירית כטבע נצחית, כמו שלא ראה צורת רע מעודו.

אבל האדם מוקף בחוט הזמן והמקום שהמה מאריכים לו ידיעתו, וצריך קודם כל קושיות שכל להביאו למושכל, לכן לא יחול עליו הדבקות בצורה המעולה כנזכר לעיל.

ולכן כל ידיעתו באותו מין הדבקות, הוא לאחרי, הוא לאחרי, שזה בחינת עתידות, ורק תנאי זה נשאר לו במצב הזה, שיתכן לקראו אז חלק, שלולא זה היה מיד נכלל בכל, כאור בפני אבוקה.

ולכן השעשועים מלובשים בעתידות, כי זה שעמדה לו להיות דבוק כשיעור חלק בכל. ובאמת צורת הידיעה היא ממה שמסתכל הכל על החלק, ומשתעשע עמו, בתוך גבול החלק, ובכל מקרי החלק, ולכן אינו מסוגל כלל במצב הזה, להבחין בחינה טבעית, בין הוה ליהיה, כי טעם שניהם שוים ממש, זה לעומת זה, מפני שגדר הדברות הוא נצחי, שהוא ראית הנצחי בזמני, וזהו האמת, שהלואי יהיה העתידות כטעם ההוה, כי העתידות משובח בעיני הנצחי, מה שאין כן בעיני הזמני, כי אצלו צורת העתידות, הוא גם כן בתוך חוט הזמן והמקום, ולא על צורה זו היה מסתכל הנצחי כמוהו והבן. ולכן הוא צורה הפכי שבשעתו משובח העתידות, ואחר כך נשאר משובח העבר וההוה. והטעם כמו שיעור מן הרגשת הנצחי להרגשת המוקף בזמן, ולכן נשאר ידיעת העילה בערך העלול להפכי.

ואין לתמוה על זה, כי זה דומה לאבוקה גדולה, שהובאה למקום שהיה מאיר נר קטן, והנך רואה שהבהקות אור של נר קטן אבדה את עצמה מכל וכל, כי נכלל זיהו ופעולתה באור האבוקה, כמו כן היתה פעולת ידיעת חלק שקטה בשעת הדבקות לגמרי, וכל המדע מיוחס רק להכל.

המופת לזה, כי בשעתו הגם שעיני כל תהלתו היו מונחים בעתידות, מכל מקום לא התערר לו אז שום רצון להתקרב לעתידות, כי בסימא ל' שעתא. ובאמת היה מתרחק והולך דרגא בדרגא. כי בתנועה הראשונה, התחיל להתענג אחר עתידות, כי התרפה מעט, על כן התקרב לבחינת חוט הזמן. ותנועה השניה, שעלתה לו בחינת חסרון בהוה, כי אז התפעל גם כן מבחינת חוט הזמן. ותנועה השלישית, היא תנועה חזקה, כי נתנה לו מקום להתחקות ולהסתכל על אור החיצון של דבקות הזה, ועתה יצא מבחינת ידיעה לבחינת השכלה, ונעשה מורכב ומושכל. והסתכלות זו היא ההפך מהסתכלות הקדושה, שמקודם היתה הסתכלות בכל חלק, וטעמה היא טעם מדע, ועתה היא הסתכלות החלק בכל, וטעמה היא טעם השכלה, כי נחמד להשכיל.

אבל אין שום תוספות בעצם הצורה כלל וכלל, אלא שינוי צורה שטחית, כי אותם הצורות שהיו מקודם אצלו בערך מפורסמות וראיה טבעית, קנו עתה צורת השכלית, כי נעשה על ידם מושכל, והוא גם כן השכיל את הצורות בתור שכל הפועל כנודע.

וזה סוד, (תהלים קלח ו) "רם הוי' ושפל יראה". שזה כל בחינת הויה ראשונה, שהסתכל על הבורא איך הוא מרום באמת, ואיך השפלים מוצאים חן בעיניו, דהיינו, בכל דרכי עצם הבורא המושיע, אשר עם כל שפלות הנבראים מושיע אותם, (ברכות ט; ועוד) "הא כדאיתא והא כדאיתא וכו'. והנך רואה שלא זזו עיניו מבוראו על פסיעה קטנה. מה שאין כן ראה שניה, שהיא ראה מושכלת, היא בחינת, "וגבוה ממרחק יידע". דהיינו, איך שהבורא ממלא דעת את בריותיו, על ידי המרחק וכו'.

והנך רואה שנעתק עיניו להביט על דרכי הנבראים ואיכותם, ולכן יערכו שכחם זה על זה, הכל על החלק, והיא הנותנת אשר כאן נוספה צורה חדשה, דהיינו, מה שהיה בחדרי חדרים, התגלה בפרהסיא, כי טבע הצנעה שייכת לאחדות דוקא, והפרהסיא מיוחסת לנבראים ודו"ק.

הנה בשלש מקומות הפועל מזדמן ממש ... דהאי עלמא בראשון, בסוד, (שמות ג' ד) "אהי' שלחני אליכם". כי אחר כך כל היות נמשכים ... בסוד השכל הנעלם מכל רעיון, ... נטל דבר היותר חשוב בעולמו והבן. ... ואחר כך המשכת הפעולה חוץ ממנו, וזה סוד, (בראשית כ"ג) "והנה הוי' נצב עליו".

ואולי זה סוד, (חבקוק ג' ד) "ונגה כאור תהיה". שממשלת היחוד מתחזקת על כל כח וכח מן הרע והחושך, ובלועו ומחזירו לאור בזה אחר זה, אלא מתחילה צריך לדייק בחינות החסרונות שבעולם.

א. חסרון טובה או תקוה נאמנה בטוב חייו, שזה נוהג באדם מנעוריו, ואפילו בכל החי בלתי מדבר נהוג ומורגש להם.

ב. כאב הנורא מחסרון החכמה ודעת נסתרות.

ג. כאב המאיים למכביר מחסרון השגה ביחודו יתברך.

ד. חסרון דעת בעובדי השם להשיג את המשובח שבתענוגים. וזהו אשר הזוכה לגילוי והארת פנים ממנו יתברך, הרי אורו יתברך עובר עליו, ומתקן כל החסרונות הכללים הנזכרים לעיל אחת לאחת.

א. מתוקן יסוד, שם הגדול ככתוב, (שמות ג' ד) "אהי' שלחני אליכם".

ב. מתוקן בסוד שפע חכמה ובינה דלא פסיק.

ג. מתוקן בסוד קוצו של יוד, המאיר את כל העולם מסופו עד סופו.

ד. בסוד הגילוי, (ב"ר ס"ח י, ילק"ש בראשית פ"ח ק"ז, תק"ז תמ"ב פ"א:) "הקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו". ודע שאור האחרון הוא הנשאר במקומו לברר כדי לדעת את הוי'.

פרי חכם ג'

והיותר משובח שבכל השבחים להתדבק בו ולבקש עליו, כי אחר שנתקנו כל החסרונות שבעולם, ועומד בהיכל המלך, צריך להיות בר דעת גדול, כמו ברואי פני המלך, ולכן אמר הכתוב, (ישעיה מב ט) "מי עור כמשלם". ומי צנוע כמלאך הוי', כי השלם נחשב במקום עליון ככלי עינים, ונדרש ממנו לכניעות גדול, וכח עמוד בהיכל המלך ולדעת אימתי אתי מלאך, וזה סוד הכתוב, (ישע' מט ו) "ונצורי ישראל להשיב".

ויש לדעת שבהמשך הזה דוקא נתגלה שורש דשורש דעליונים, סוד אור הגנוז ששימש בשבעה ימי בראשית, שאפילו העליונים לא היה להם שום השגה בזה ודו"ק. פירוש, אור הגנוז בשכל הפועל והבן, וכשישלם באור הזה להיות כדאי אליו, אז יסתלק מכל וכל מגופו הגשמי והעכור הסרים אחר נשמתו, ואחר כך יתפשט לגמרי מגופו והולך למנוחתו. ובזה גם מתורץ, אשר כל העליונים יתמהו על מציאתם עוד בחיי עולם הזה, כי אין שלימות אחר שלימות, וזה מתורץ להם היטב בהשגת אור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא, וזה סוד, ולא תאמין בחיך על העליונים נאמר, והבן. והנך רואה גודל השגתו ית' עליו עד שגילה לנו אור הגנוז כנזכר לעיל. כי לג' אורות ראשונים נטל כלים דהאי עלמא, אבל לאור הזה אין כלי בעולם שישבלנו, ואדרבה לא חס על כבודו ית' וית', והפשיט את אור הנזכר לעיל משכל הפועל, השליט העצום, כדי להראותו לעינינו האור הזה בלי לבוש כלל, אבל שם הוא סוד, 'הוא ושמך אחד'. לכן עבודתינו בעולם להמשיך בחזרה האור הגנוז למקומו הנעלה, על כן עבודתנו עכשיו שוה לעבודתנו מקדם, עד שנזכה להחזיר עטרה ליושנה כמו שזכינו מקודם, והבן מאד.

וזה סוד כל מלבוש ... צריך בינה יתירה איך נשתלשל מן הספירות הקדושות ... ונפרדים גם קליפות תמאות, ואיך מצויר שורש ונפרדים בקדושה ... ונראה שהגם ששורש קו ורשימו נתאצל בקדושה רבה ונפלאה, מכל מקום איך אפשר לעשות חילוק מהאור ברוחניות ובקדושה, בין דרגא [לדרגא] ששני אורות לא יוכלו לשמש כאחד, אלא זה אחר זה, והעניין הזה היה המצאה גדולה שהבורא שחשב לעשות בספירות הקדושות, בחינת דבר נוסף, מה שאין להם שום שייכות בו, ולזה המציא בחינה רעה שתהיה נבלעת בדרך האור בתענוג נפלא, עוד שחשב בזה, חשב מתחילה להקדים הטוב השלם והרי טובה זו יצאה לבד ממחשבה של השלילה מפני שרצה להק... לבדה, הרי נעשה בזה סוד נאצל ראשון. ובספירות שנשתלשלו מנאצל ראשון הוציא לפועל מחשבת השלילה ... הכלים ומיעוט אור כי לא נתפשט ... נשברו ונפלו

.....

תנועה גשמית ותנועה רוחנית

כי לא ראיתם כל תמונה

הנה כתוב, (דברים ד טו) "כי לא ראיתם כל תמונה", וצריך פירוש, כי מי פתי יחשוב ויהרהר אשר שום דמיון גשמי יפול בהבורא ית', והאמת, אשר על כן יש בעולם, בחינת השגה בבורא ית', כי אין שום רצון מתעורר במה שאינו במציאות, אלא יכולים אנו לדון בזה, במין הרוחני ובסדריו היותר רוחני מכל המציאות, וזהו ענין השכל, אשר צורתו נאחזת בהרגש האדם, בהבחנת אמת ושקר, אשר הבחנה זו נקראת גוף השכל, לעיני ראיית הגשמיים, והבן.

אשר על כן נאמר, הבחנה זו שהיא חלק אלקי ממעל, שזה באמת מופשט מכל דמיוני, רק נאחז בחושים, ונקרא החלטה, או מציאות, או אפסית מציאות המתברר בחוקים ודרכים, אשר משפט הזה גוף השכל ותמונתו, והבן. ועל זה נוכל לומר, שהמשפט הזה הוא חלק ממעל, שעל כן תמונה זו נמצאת בכלל עצמו והרגשתו את עצמו ומציאותו, ודו"ק.

וענין תמונה במשפט הזה, היא צורה שלימה וקבועה, על מצבה, אשר אי אפשר להחסיר ממנה, בכלולה או במקצתה, ונקראת צורה מוכרחת ומחויבת, בלי תוספת ובלו מגרעת, ודו"ק.

וזה סוד, (מכות כד) "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום". אשר במאמר 'אנכי', נכלל גם כן 'לא יהיה לך'. פירוש, שאם היה נגלה עליהם הקדוש ברוך הוא במשפט המחויב, אז לא יצויר שום תורה, ושום אזהרה, "לא יהיה לך", אלא הקב"ה נגלה עליהם במשפט רצונו, ולא היה מחויב, כמו אדם המראה עושרו לחברו, ואומר לו ראה שביכולתי להראות לך, ואיך רואה עכשיו את כל עושרי, והאמץ עצמך לזכור צורה זו, ואז יהיה ברצוני לתת לך חלק מעושרי, ומכל שכן שתראה כל עושרי, רק שיהיה שמור לך ... צורה זו, דהיינו, שהחלטה זו לא ניתנה לך בחיוב, שאין מושל עליה, אלא שאני המושל, כי לי כל הארץ, כל הראיה ברצוני הפשוט, וכשארצה לא תזכור אפילו מה שראית, ... וכשארצה תראה אותי תמיד, ולא עוד, אלא גם אזכיר לך כל הנשכחות, וזה מתכלית פלאי הבורא יתברך שמו, אשר לא יצויר כלל בשום שכל, דהיינו, להשכיל על ענין בתכלית ההחלט, וישאר שכלו של זה, הוא רצונו, ולא חיוב להיות נשאר לממשלת עליון.

ותמיהני על החוקרים האלקיים, אשר כל חקירתם בושה היא לנו, כי מתאמצים להביא ראיה על המפורסם, שאינו צריך ראיה, ומה שנסתר מהכחשת גדרי הגשמיים ידחו בקש.

והאמת שהמצוי לא יצטרך כלל למופתים פילוסופיים, כי זה מושל ראשון בכל צד ופנה, כמו ששאלו לאדם, מי כתב ספר חכמה כזה הפלא ופלא מכל עין, וענה לו שבאמת לא נמצא כלל חכם כזה בעולם, אך מקרה קרה, שבני הקטן שפך דיו לתומתו על הדפים, ונפזרו לאותיות בתמונותיהם, ונעשו אותם הצירופים הנוכחים, בקישורי דברי חכמה נפלאה.

אלא כל הסיבותם הם מהשגחתו לנבראים, וגם הכחשת מהגדרים שבגשמיים, ועל זה יסתמו פיהם לגמרי, כי באמת לא יקויים זולת בדרך התורה ומצוה, ולא בשום עיון שבעולם.

עוד יש לדעת, אשר חיוב המציאות צריך להמשך מהרגשת ההשגחה יתברך שמו, וזה נקרא הכרה שלימה, מביאה עמה אהבתו יתברך ושפעו הנחמד, מה שאין כן הנמשך דרך עיון השכלי בבישות, אין ידיעה זו לא מעלה ולא מוריד, ודו"ק.

וזה שאמר חז"ל, (שמ"ר פכ"ח) על הכתוב, (דברים כט יד) "כי את אשר ישנו פה עמנו וכו' ואשר איננו פה", שכל נשמות ישראל נמצאו בהר סיני.

כי ממעמד הזה נמשכו כל נשמות לישראל בכל הדורות, וזה שאמרנו, שענינה דומה לנפש הגופני, שהיא הוי' וחסרונה עמה, והרחבת חיותה תלוי בקביעת החסרון דוקא, כי אלמלא היתה הראיה חיובית, אז לא היתה נפש השכלי בעלת חסרון יותר, ואם כן לא היתה יכולה לאכול לשבעה, ואם כן היתה מתבטלת מכל וכל.

פרי חכם ג'

אבל **מפלאי תמים דעים**, אשר משפט הראיה היה מיד בחינת רצון מתלווה עמה, בלי שום חיוב, וניתנה תורף מזונות להעמיד הרצון הזה, בסוד, (דברים יא כא) "למען ירבו ימיכם" וכו'. וזהו **שמירת התורה וחוקותיה**. ובאופן זה משפט הראיה גלוי לעיניהם כאלו קבלו היום מסיני, וכל יום ויום בעיניהם כחדשות, כי בזה תלוי משפט הראיה, אבל בעברם על איזה חק שבתורה מיד ישארו בחשך כעורים לא ראו אור בעיניהם.

כבר ידעתם שאין השכליים בעלי גופים נעשקים מידיעת מאצילים כלל, כמו שאינם נעשקים מהכרת חבריהם כמותם, כי גם הרע כאח, אין נופל מבט ההכרה על רוחניותם ופנימיותם לבד, בלי כל לבוש, מפני שגם השכל בעצמו כבר מתעטף בלבוש, דהיינו, כח המדמה, וכיון שלא יוכל לדמות במוחו צורה רוחנית, בגלל זה נעלמה ממנו כל מין הזה.

ועם כל זה, כל הזמן המבט נופל על החיצוניות דוקא, דהיינו, גופו של חברו ותנועותיו הגשמיים, ובכח ההתמדה יכיר היטב בכל דרגותיו הרוחניות, כי רק זה רצונו להכיר ולא בשר גופם כמובן. ולא ירגיש כלל שום מיעוט ועצבון ממה שאינו מכיר שכלו ודרגותיו, בעצם צורתו הרוחני, כי אינו מחוייב להכיר את חברו יותר ממה שמכיר את עצמו, והבן. וגם פנימיותו אינו משיג, לכן הנברא כשהוא בקי היטב בכל חוקות הטבע ומשטרותיה הגשמיים, וענין מבטו נדבק בהם בהתמדה, על הנברא הזה נאמר, שהוא מכיר את הבורא פנים בפנים, פירוש, כמו שידבר איש את רעהו, שכל אחד מחלקיו מדובק ברעהו בדמיון, דהיינו, כח המדמה, בצורות ותנועות הגשמיים. וכח השכלי, בצורות ותנועות השכליים.

וכשנחקר לפי כוחו במהות השכל, נלמד אשר הוא הקיבוץ בריות רוחניות, אשר מאותו הקיבוץ נמשך "הנהגותיו", פירוש, שכל יתרון האדם על הבהמה הוא, מפני שבבנין האדם נמצא אבר כזה, שהוא מוכן לאסוף בתוכו בריות רוחניות, וכמו כן נערך יתרון האחד על חברו בריבוי כח ההמשכה הנ"ל, וגם בצורות הבריות עצמם אשר אחד ממשך בריות חשובות, והשני בריות שאינם חשובות כל כך, וכדומה.

החילוק בין בריה רוחנית אל הנהגה היא, אשר גדר הבריה היא תמונה שכלית נמשכת ושוכנת במוחו, בלי כל השתנות, דהיינו, שלא תבוער תחת מקרי הזמן.

וענין הנהגה, הוא נופל תחת מקרי הזמן והמקום, כמו הכילי, בטבע יכול פעם אחד בחייו, לתת צדקה מרובה, מחמת המקום, או הזמן, והבן. ויש לדעת שההכנה הנ"ל, שנקראת מח האדם, היא כמו טפה מתמצית מכל אבריו ותכונותיו של גוף הגשמי.

ונדבר על המשכות הראשונות הנאספות ונמשכות למח האדם, דרך משל, בעודו ילד מסתכל בהויות בריות העולם לבוראה, מהם מתדבקים בהשכלות, מהם בעושר ומהם בגבורה, והוא בוחר לעצמו מעלת ההשכלה, כי מצאה חן בעיניו נמצא שהמשיך בתוכו בריה טובה, אשר יולד ממנו אחר כך הנהגות טובות, ואם מתדבק בעושר, נאמר שהמשיך למוחו בריה רוחנית פחותה.

לאחר שיגדל יותר רואה שיעורים, דרך משל, איש אחד עוזב כל הבנינים הגשמיים, ומתדבק בהשכלה, והשני בוחר בהשכלה וגם ממילי דעלמא אינו מניח ידו, אם הילד מגדל מעלת הראשון, נאמר שהמשיך בריה נחמדה למוחו, ואם מעלת השני ימצא יותר חן בעיניו, הוא משך למוחו בריה פחותה.

אחר כך בסוגי ההשכלה, אם מהבורא או מהנבראים, ואחר כך בדק, דהיינו אם לקבל פרס או שלא לקבל פרס, אשר כל התמונות, אלו נבראים, שמקבוץ הזה נעשה חומה אחת ושמו שכל.

תיקון כלל ופרט

ידוע כי מעלת השלימות ישקל לפי הפלגות החסרונות, ואם כן יהיה ח"ו יוצא מזה משפט הפוך, דיציבא בארעא, וגירא בשמי שמיא, והבן.

אלא האמת שצירופי אותיות התורה דלעילא, אינם נשלמים מנפש אחת, כמו שנפש אחת אינה נשלמת מזמן אחד ומקום אחד, כי כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו, כי בא זה ולימד על זה, ויתרון האור על החושך, ולכן יקצב לכל אחד עתים לקלוקלים, ועתים לתיקונים, שמבין שניהם בא הכתוב השלישי בחינת שלימות הגמור, ונקבע לנצחיות.

כמו כן לא תוכל נפש אחת לגלות כל יתרון האור, כי אם תהיה מקולקלת כל כך, לא תוכל לצאת מקלוקלה לעולם, ולכן נמצאים על זה נפשות מיוחדות, אשר המה סובלים קלוקל מופלג מאד על שכמם, ולא איכפת להם אם אינם עולים בקנה התיקון, כי גם צורתם מוכרחת להמצא כן, כדי לגלות יתרון האור בין הנפשות בסוד, (ישעיהו י"ו כד) "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים כי תולעתם לא תמות", וכו'.

וערכם לנצחיות דומה ממש לכל נפש השלם בפני עצמה, פירוש, כמו שכל נפש שלימה מתחלקת מתחילה, בזמן קלוקל ובזמן תיקון, ואחר כך מתחברת לאחת, שהיא השלימות, כמו כן מתחלק כל ניצוץ נפשי לגופים נפרדים, למשל, אשר כל נפש מתלבשת בארבעה גופים, אחד, גוף אדם רשע נשאר ברעתו. גוף השני, בעל תשובה. שלישי, צדיק שאינו גמור. רביעי, צדיק גמור. שניצוץ גוף אחד, יחשב לקליפה ותשמיש לגוף השני וכו', עד שהגוף הרביעי זוכה לשלימותו, והוא צדיק גמור, אז מתחברים אליו שלשת הקליפות הקודמים לו, וארבעתם לנפש אחת יחשבו, ומתקיימים כן בנצחיות בבת אחת, אלא שאז לא יקרא להם קליפות, אלא עבדים ומשמשים לה, ממצאי השלימות בהרגש היותר חזק כנ"ל.

ובזה נבין, "טעמי דבתריסר נהמי". פירוש, כי שתי מחשבות במציאות העבודה, מחשבת השלילה, ומחשבת הטוב. וההפסקות שבין פרשה לפרשה נלקחים מעולם, שנה, נפש, עולם, נדרש לפי המקום, שבכללם אתה מוצא שלש מקומות, ארץ בבל, ארץ ישראל ושאר ארצות. שנה, נדרש לפי הזמן, בסוד כח עתים.

נפש, אתה מוצא שלש, נפשות 'האומות', נפשות 'הגרים' ונפשות 'ישראל'. אשר מכל אלה הבחינות עש"נ שמתחלפים זה מזה, עד אין שיעור, ניטלים כחות משונים, שהם עושים הפסקות משונות מאד זו מזו, וגם פרשיותיהם משונות מאד זו מזו, שמכל אלה מתבארת התורה בתכלית השלימות, (קהלת ב' ג') "כיתרון האור מן החושך". המסתעף מכל אלה הצירופים בהיותם באנפי נפשיהו ונערכם המתפעל מכל הקבוץ הנ"ל.

עיקר זה יהיה שמור בידכם, (ברייתא דרבי ישמעאל) אשר "כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט" הנ"ל.

פרי חכם ג'

זמן ומקום, המה רושמי הצורות על נפש פרטי, אשר מכל הצורות הללו יוצא צורה אחת, בסוד נשמה, וכל סמך ריבוי נשמות שבכל העולם המה רושמי הצורות על השכינה הקדושה, בשתא אלפי שני, אשר מכלל הצורות הללו יוצאת צורה מיוחדת לנצחיות, בסוד תענוג תמידי, שזה בא מהסתכלות הפרט על פרטיותו, ועל פרטיות חברו ועל הכלל כולו, שכל אלה התמונות שהיו פעם אחת, הם בקביעות לנצחיות.

ועתה נבין, אשר כל מנהגי השכל הם על פי הבריות וטבעיהם, שהמשיך למוחו, כי זהו עצם השכל, וכלום יש לך אדם נותן מה שאין לו.

הכן הנהגת השכל לפי מה שהוא, היא הנהגה מחויבת, ולא רצונית, פירוש, תמונה חזקה שברוחני, יאנוס השכל להנהיג הנהגות, שטבעם יהיה להרוס תמונות אחרות שבמוחו, דרך משל, יש במח תמונה נחמדה מעושר, ועוד נמצאת תמונה נחמדה וחזקה מחיים, (איוב ב ד) "וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו". ונהרגת לשעתו תמונת העושר. ויש אשר תמונה מהשכלות נחמדה אצלו יותר מתמונת החיים, אז יהרוג תמונת החיים, ויקיים תמונת ההשכלה החזקה אצלו, והנך רואה שמשפטי השכל והנהגתו מלויים באיכות התמונות שהמשיך למוחו, אשר כל תמונה ותמונה יש לה דרגא מיוחדת, פחות או יותר, ולפי ההערכה יוצאת ההנהגה שלו.

זה ענין הכרת איש לרעהו, אשר ברוב התמדת חיבורו עמו, התחקה על כל הנהגותיו, ומהנהגותיו יוכל להכיר ולדעת בטוב כל מיני הבריות וערכיהם זה לזה, הנמצאים ומסודרים במוחו, ומכל אלו יבא בכח המדמה שבו, ובכח השכלי שבו חומר אחד בתמונה כוללת, שעליו נופל שם חברו.

והנה בוחן בתכונת שכלו של אדם, שהוא מורכב משני ענינים, דהיינו, בריות, והנהגות, והמה מכונים גם כן מושכלות, ומשכילים, שעצם השכל, הוא בחינת הכנה, המוטבע בגוף המוח בעצמו, למשוך העצמים הנ"ל לתוכו, שהמה מושכלות ראשונות, שהעצמים האלה מתעצמים למוחו, והמה בו כגוף אחד, ואז נמשכו ממנו המשכילים בבחינת, (משלי טו ט) "משכיל על דבר". יוצא לפועל למינהו.

יש מושכלות שהדבק בהם המה בעצם משכילים אותו, ויש שהמה מסוגלים להכשיר אותו שיוכל להדבק במושכלות בשיעור גדול, ונבחן גם כן אשר המשכילים של חברו, נעשים בו למושכלות ראשונות כנ"ל.

(איוב יט כב) "ומבשרי אחזה אלוקי". שעל כן יש שְׁקָל ראשון, והוא שְׁקָל הבורא. והחוש מעיד שאינו מורכב קְשָׁקָל בני אדם, מן המושכלות ומשכילים, כי לא לבריותיו הוא צריך, אלא הוא שכל פשוט, עומד בפני עצמו וחי בפני עצמו, בלי כל שיתוף כלל, ולא נמצאים אותם שלש הכחות, דהיינו, שכל, מושכל ומשכיל, אבל נכללים מאליו בתכלית היחוד בלי כל התחלקות כלל.

מנהג הזה נוהג גם בגשמיים, כי ראשית כל בריה, היא היתה בריה המוכנה בתכונתה לקבל הרגשות, על כן אנו מכנים להכנה זו, עצם החיות, אחר כך ניתן בה כח מורגש, בפני עצמה ולאחרים, אחר כך ניתן בה כח מרגיש את עצמה ואת אחרים. ואין לך שום דבר חי בעולם אשר יחסר לו אחת משלושת הבחינות הנ"ל.

כי כל ההשגות האמיתיות, משפט אחד להם. הן במוחשות והן בהשכלות, ורק באלה מובדלים המתים מהחיים, אשר בחיים יש בתכונת מזגם הכנה לקבל מורגשים, ומהדוממים והמתים נמנע הכנה זו, והמה חסרי התכונות. אלא שכל שלשת הבחינות הנ"ל, מיוחדים כאחד, דהיינו, שמור ... ומרגיש באשר שמוכן לזה, ושלשתם מיוחדים בשם אחד, דהיינו, "חיות".

חטא אדה"ר - חטא שאול המלך

לשיקבו"ש (כתובות יז). "ב"ש אומרים כלה כמות שהיא, וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה". פירוש, בליל שבת כשמרקדים ומזמרים, "לכה דודי לקראת כלה", באיזה כלה הכונה, "בש"א כלה כמות שהיא", דהיינו, (תהלים קיט פא) "כלתה לתשועתך נפשי", כי צריך לשים לב בעיון, להבין להשלים החסר לה. (שה"ש ח n) ו"מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה", ולכן כלה חביבה לחתן שלה.

וב"ה אומרים, "כלה נאה וחסודה". כבר יש לה במזומן כל תכשיטיה, ומזמנים החתן וכלה, לחתונה ולשמחה. טענו בית שמאי, (משפטים כג ז) "מדבר שקר תרחק", שזה מכריע להתגלות החפץ האמיתי, כיתרון האור מתוך החושך. אמרו להם, כבר קנה המקח, ואחר שקנה, לא יתכן לגנות המקח כלל.

ונראה לי, שלא פליגי ב"ש וב"ה כלל, אלא שב"ש איירי קודם שקנה המקח, וב"ה איירי לאחר שקנה. ובזה מובן חטאו של אדם הראשון, כי באמת בקומתו נברא, ובצביונו נברא, והראיה שאפילו שהיו ערומים לא יתבוששו, כי (תהלים קד לה) "יתמו חטאים מן הארץ", והכל טובה גדולה, (תק"ז תקון ע קכב:) ו"לית אתר פנוי מיניה", וכל דברי בני אדם ומעשיהם הטובים והרעים, נכתבו בספר זכרון לחושבי שמו, (משלי טו ט) ו"כל פעל הוי' למענהו", כדי שיתגלה שמו בהרחבה גדולה, וזה סוד, (בראשית ב טו) "מכל עץ הגן תאכל", שכולם טובים למאכל, ואין רע כלל (שם יז). "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל", כי לית תמן שמאלא כלל.

ובאמת לא היה מסוגל לחטוא, כי עיניו עברו מלראות שוא, אלא כל חטאו היה ששמע לקול אשתו, דהיינו, שהרגיש שאשתו פחותה ממנו במדרגה, והיה רוצה לתקנה בזוג (ואם היה מאמין לדברי הקב"ה, והיה ממתין עד שבת, אז היתה נתקנת מעצמה).

פרי חכם ג'

זוהו סוד דאיתא בסבא משפטים, (זהר הסולם אות רסז, רסח, רעא) "וזמין קב"ה, לאקדמא מוחא בלא קליפה, דכתיב, (ירמיה ב ג) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, מוחא קדים לקליפה, ואע"ג דמוחא יקום בלא קליפה מאן הוא דיושיט ידא למיכל מניה בגין (שם) דכל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם (פירוש כמו אדם מזוין עומד בתוך מעי הארי, והבן). וכו', וכדין קרבנא להוי שלים, להוי' אלקים, ע"ש וכו', בגין דלא ישתאר בעלמא מהאי זומא בעלמא כלל, ויהא עלמא חדתא בעובדי ידיו דקב"ה". ועיקר הכוונה (שם רסו) "דהא מוחא וקליפה דיליה הוי, וכו', ההיא חומה דלבר, דאיהי קליפה דיליה היא ממש, דכתיב (זכריה ב ט) ואני אהיה לה וכו' חומת אש סביב", ע"ש. ומקודם גם כן היתה בחינה זו, וכל עבודת אדם הראשון היתה רק להשיג הקדושה הבאה אליו, בהתגברות גדולה, בסוד, "חומת אש", גם כן בלי שום חילוק וללא תקנה, בסוד זווג, כי כבר גילה לו הקב"ה, דמוחא וקליפה דידיה הוא, (איכה ג לח) ו"מפי עליון לא תצא הרעות והטוב". אבל התחלה לזה, היתה הרגשתו, בחינת קול אשתו, בסוד (ישעיהו יא א) "איזה בית אשר תבנו ליי", ומזה היה נמשך רצון לזווג.

וזוה ענין שתכלית חטאו היה, שהיה מתחבא בתוך הגן, כשהרגיש קריבת הקב"ה, ואחר כך גרם לו בושה, מלפני הדרת קודשתו ית'.

וזוה שהוכיח לו הקב"ה (בראשית ג יא) "מי הגיד לך כי עירום אתה", פירוש, כבר הוכחת לדעת (ישעיהו מד ו) ש"אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים" עמדי, אם כן, מאין באה לך הידיעה הזאת שעירום אתה, הרי לך בעליל, שעברת על ציווי שלי ואכלת מעץ הדעת טוב ורע.

והקב"ה ברחמיו עשה לו כותונת עור, דהיינו, ירידה שלו, שגרשו מגן עדן, מחמת שנדמה לו שערום הוא, והתלבש בכותונת עור, ואחר כך יבא בחזרה לתיקונו הראשון.

ובזה מובן חטאו של שאול המלך, (ראה ש"א טו טו) שבאמת פלא, מדוע חמל על מיטב הצאן, ותפס את אגג חי, ועבר על פי הוי', כי באמת מחיית עמלק, היתה שייכת לו, כי מבניה של רחל היה, אבל אמרו, (ילקוט שמעוני יג קיז) שלא נמשכה מלכותו, מפני שלא היה בה שום דופי, ומחמת כן הרגיש בקטנותו ... בסוד מחיית עמלק, וכל התיקון היה מוטל עליו ... שצריך להתרצות ולזכות עוד את עצמו לפני קונו, כדי שיהיה יותר ראוי לגמר התיקון הזה, וזה סוד שאמרו לו העם לחמול על מיטב הצאן, להביאם עולות וזבחים להוי', פירוש, שהרגיש שיש עוד לתקן באפס מה, ואינו כדאי להיות הגמר מיד. וזה שהוכיח לו שמואל הנביא, (שם טז) "אם קטן אתה בעיניך", שזה גרם לך כל החטא הזה, היה לך לדעת (שם) ש"ראש שבטי ישראל אתה", אדרבה, כי העניו האמיתי, לא ירגיש התנשאות וחשיבות כלל, רק כלי מוכן להשתמשות קונו על כל אופנים. (שם כב) ו"החפץ להוי' בעלות וזבחים", כי כבר נוכחת לדעת, שאין צריכים מעתה שום תיקונים, רק לשמוע דבר הוי', דהיינו, להשיג הקדושה הבאה אליך, ולא תמנע אותה, ולא לעבוד ולזבוח, ויצא לך כל זה שלא האמנת לדבר ה'.

וזוה ענין (פסחים כב) "... היה דורש כל אתים שבתורה וכו', את ה' אלקיך לרבות תלמידי חכמים" פירוש, (ישעיהו נא ג) "כי נחם ה' ציון", ואינו רואה דבר שוא, כי לא נמצא כלל, כי (משלי טז ד) "כל פעל ה' למענהו". ובא וראה, (ראה תענית כא). שבעל אכסניה שלו הוא הגוף של תיבת אבנים טובות, שהחליף לתיבה מלאה עפר, גם זאת שלח דורון למלכא, ולא היה בוש כלל, ובאמת קבל המלך בסבר פנים יפות, כי הפיל בה החומות של השונאים שלו. וזה שרמז, "את ה' אלקיך תירא", סוד החומה, מאי דרש ביה, אמר לו, שלא היה מפריד חלילה כלום בין את להוי', ואפילו ת"ח מרבה גם כן באותו ענין ממש כחכמים, בסוד "ואני אהיה לה וכו' חומת אש סביב" (זכריה ב ט), כי מוחא וקליפה דידיה הוא.

וצא ולמד (פירוש המיוחס לרמב"ם), מה שקרה לשאול המלך, כי הגם שתפש לאגג מלך עמלק חי, והושיבו בבית אסורים, לנקום נקמתו הימנו שלשלו לו שפחה, ויצא ממנו המן הרשע וכו', וכל זה יצא לו, שהרגיש איזה בחינת עבודה ותיקון, לגבי עצמו, להיות כדאי להשראת הקדושה, בסוד תיקון הגמור.

וזוה ממש היה בחינת חטא של עץ הדעת כנ"ל, וזה שרמזו, (חולין קלט:) "המן מן התורה מניין, (שנאמר) (בראשית ג יא) המן העץ", (אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת) כנ"ל, והבן.

וזוה סוד, (מכילתא בשלח פ"ג, ילקוט שמעוני שמות טו רנג) "אלו אמרו ישראל על הים ה' מלך לעולם ועד לא היתה אומה שולטת בהן לעולם", דהיינו, גם כן כפי הנ"ל, שהיה להם להאמין בתיקון, והיתה אמונה זו להם, בחינת (זכריה ב ט) "אהיה וכו' חומת אש", אבל הרגישו בעצמם פחיתות, והיו מתחננים "ה' ימלך", שלא תופסק הקדושה מהם, והיה להם במקום זה, רק להתחזק בכל כוחם לאמור "ה' מלך", כי זה בחינת גופא דאילנא, דלית תמן שמאלא כלל, כי כבר הראה ה' לעיניהם בחינה זו, והיה להם להחזיק אותה בחינה.

וזוה סוד נשגב, (נדרים ג) "אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה". פירוש, כיון שזכה האדם לראות בכרם הוי' צבאות, דקליפה אקדמא לפירי, וכל ענין הקליפות, להגדיל ולהרבות ולנטור הפרי, והשתא דאתרבא הפירי, שגדלה כל צרכה מבין הקליפות, אז כולם יאבדו, והכל יודעים בשביל מי נזרע השדה, והיא ס"מ חיים וא-ל למושעות, ורע חוזר בעצמו להיות טוב, כיון שזכה לכל זה, אין ראוי לפחד כלל יותר, מכל בחינות שבעולם יהיה מה שיהיה. כי שם הקדוש א-ל כולל כל ה"ג ת"ד, ועבירות ממש נעשה לזכיות ממש, וכיון שאינו מסוגל לחטוא, ולעשות עבירות ממש, אם כן יראתו היא קלונו ופגם לו. וזה סוד לרבות תלמידי חכמים, שזה בחינת יראה שלו, שהתלמיד חכם והחכם יהיה לו למדרגה אחת, בסוד (קידושין לו:) "מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן", כי החכם בן תלמיד חכם, הוא בסוד יין בן יין, והתלמיד חכם בן רשע, בסוד יין בן חומץ, ואם שתית חומץ, ולא הזיק לך, אלא אדרבא וכו', אם כן אין לך להתירא מן היין סוד תלמיד חכם. וזה סוד מוחא וקליפה דיליה, (זכריה ב ט) "ואני אהיה לה וכו' חומת אש סביב", כי הקליפה גם כן (ויקרא ט כד) "קודש הלולים להוי'", בסוד נטע רבעי.

וזוה סוד, (תנחומא מטות כ"ד ב"ק צב:) "בירא דשתייתא מניה אל תזרוק בה אבן". וזהו גם כן זוה סוד, שאפילו לעתיד לבא, בחזור הב"ן להיות ס"ג, הזכר עולה עוד יותר גבוה, דהיינו המ"ה בסוד ע"ב, והיא גם כן בחינת חומה של זכוכית, שאינו חוצץ כלל לעינים, בסוד מיעוטו שאינו מקפיד, אבל אם מקפיד בודאי חוצץ, והבן מאד.

פרי חכם ג'

זוה סוד הסיומ מסבא, (זהר משפטים הסולם אות 100) "מכאן והלאה תנדעון דהא סטרא בישא לא שלטת עליינו", פירוש, כל הטורח של הקולות וברקים עד היום לא היה אלא להראותכם דלית שמאלא כלל במציאות. "ואנא ייבא סבא קאימנא קמיינו לאתערא מילין אליו", פירוש בסוד "ואני אהיה לה וכו' חומת אש סביב", והבן. כי כבר קנה המקח, לכן אין מהראוי לגנות המקח כלל בשום פנים שבעולם.

זוה סוד שעבודת אדם הראשון בגן עדן, לא היתה יותר, אלא להשיג הקדושה בהתגברות גדולה, פירוש, בסוד, "חומת אש", היה מתגבר ומקדש כל הדברים הנרקבים אליו, והיה ממשיכם לבחינת קדושתו הנשגבה.

זוה ענין (יבמות כ. ספרי ראה יד כא.) "קדש עצמך במותר לך", ואפילו שבטל תאותך, ולא נמצא לך עבודה כלל להתרחק מדברים האסורים, כי (תהלים קד לה) "יתמו חטאים מן הארץ, ורשעים עוד אינם". יש לך עבודה גדולה וחזקה לקדש עצמך בדברים המותרים, כמו קדושת הקרבנות, שזכו להתקרב על מזבח הוי' הרפוא.

ומי שוטה שלא יכיר קדושת המזבח והמשכן, שהוי' בחר לשכן שמו שם. זוה השיגו הכהנים, על כן, (פסחים טו:) "הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין", כי הבשר והלחם נתקדשו הרבה בפי הכהנים, עד שהיה נמשך הקדושה לאדם שהקריב לפיהם הקדוש.

אמונה אומן

ענין שם אומן, ושם נאמן, דרך משל, הרואה איש עני וגברא ערטלאי, ובקש מאחד להפקיד אצלו מעותיו, ונמשך אחר דבריו בלי דעת, והפקיד אצלו כל מה שצמצם מפרנסותו, גם לא הררה אחריו אם ישלם לו פקדונו בחזרה או לא, ונמשך הדבר ימים ושנים, עד שנעלם אותו הנפקד, וכמעט ששכח ממנו, והנה התגלה כעשיר גדול, בבגדי תפארה, ואמר לו אנכי שנתת לי תמיד פקדוניך פרוטה ופרוטה, והרי שלך לפניך, עם הרוחים שעשיתי ממעותיך, ונתן לו אוצר גדול לאין ערך. לאחר זמן, אמר לו, אם תרצה תוכל לתת לי עוד הפעם מעות בפקדון, כי הנך רואה את הרוחים שיש לך על ידי, ומוטב שיהיו מהמעות ברשותי. כמובן שמיד נתן לו ברוב תודה, אולם חילוק נבחן מהפקדון הראשון לפקדון השני, שבפקדון הראשון, עדיין לא היה הנפקד נאמן לו כלל, ולכן נקרא בשם אומן, פירוש, שעל ידי זה אמונתו אומן, כי יראה לו שנתן הכל משלם, ועוד יותר, אבל עתה בפקדון השני, נקרא נאמן, כי כבר יודע שנאמן הוא, והבן.

צדיק מושל יראת אלקים

שענין ... בימים האחרונים, תלוי בסוד, "אלקי יעקב". שסודו, (ברכות ז.) "עטרותיהם בראשיהם". אבל לא תבין, ... שבאמת שרשו כן לזה מסיק, (ש"ב כג א) "ונעים זמרות ישראל". שהמשכת השפע היא בסוד, הנעים לזמירות ישראל. וקאמר, (שם ב) "רוח הוי' דבר בי ומלתו על לשוני". דהיינו, דוקא בו נגלה דבר הוי', ודוקא על לשונו, סוד, הנקבה, באשר שהיא נוקבא, שזה לשונה וסגולתה ביחד, כי (ישעיה ל כו) "אור הלבנה כאור החמה". סוד אור דז' ימי בראשית, "אמר אלקי ישראל". פירוש, קודם הברור אמר, "דברי". ולא פירש למי אמר, אם ח"ו מאס בי כמו שנאמר, (תהלים פט מ) "חללת לארץ נזרו". אבל עתה הוברר הדבר מראש, כי (ש"ב כג ג) "לי דבר צור ישראל מושל באדם". אשר אז, שצמצם אורו יתברך, (דניאל ח יב) "ותשלך אמת ארצה". היה דברו גם דוקא לי, כי אז גם בסוד הנוקבא, הגיע דברו לעולם המעשה, אלא בסתום היה דברו, ועתה התברר, כי הדבור היה אז, מצור ישראל מושל באדם, כי נוכחת לדעת, אשר הוא מושל יחיד בעולמו, ולא כטעות אנשי דור המבול, אשר חמסו השפע בחזקת היד, על כן דמיהם בראשיהם.

וכאור בוקר יזרח שמש

מה היה דברו, מפרש וקאמר, שדברו היה, (ש"ב כג ג) "צדיק מושל יראת אלקים". כי למד לנבראים הסוד, אשר יש כח ביד הצדיק, למשול ביראת רוממותו עין בעין, שסוד זה, לא היה מושג כלל טרם הצמצום, כי אדרבה, היה נראה כמעט בכבוד המאציל, וזה סוד, מי מושל בי צדיק, כי הגם שפנים בפנים דבר אתו הוי' מכל מקום כתוב, (שמות ג ו) "ויסתר משה פניו". שזה סוד "צדיק מושל יראת אלקים", וזה שנודע וניתן רשות, ורצון לצדיק אחר כל הברורים וגמר התיקון, ודו"ק.

(ש"ב כג ד) "וכאור בוקר יזרח שמש". פירוש, אור בוקר בחינת יסוד, ואור השמש הוא אור התוספות, אשר עתה משמשים כאחד, ואין אחד מתנגד לו כלל, ומפרש, כי עתה, (שם) "בקר לא עבות מנגה ממטר דשא מארץ". פירוש, אז היתה הברכה משני הפכים, בסוד, (איוב כה ב) "עשה שלום במרומיו". (חגיגה יב.) כי נטל אש ומים וטרפן זה בזה. ועל כן היה אז, בוקר עבות, ומעליון לא היה נראה אור ממש, רק נוגה לו סביב, אשר אותו הנוגה היה מסוגל להוציא, דשא מארץ, וזה גרם שנחשך אותו הבוקר, (בראשית מד ג) "והאנשים שלחו המה וחמריהם". אבל עתה לא יחשך עוד, (ש"ב כג ה) "כי לא כן ביתי עם א-ל כי ברית עולם שם לי ערוכה בכל ושמרה". פירוש, כי עתה, "ביתי עם א-ל". כמלפנים, אבל בסוד הברית, "ערוכה בכל". בסוד הצדיק, "ושמרה". כי הגם שעשיתי, והוחזרה העטרה ליושנה, ואור הלבנה כאור החמה, והמנוחה הוקבעה לעולם, אבל עדיין אור הזך ביותר חשיבות, כי המשכת שפע לעולם נהוג, והיכן אפשר. וזה מטעם שביתי "ערוכה בכל", בסוד הזכר, ומטעם זה אי אפשר עוד לעולם שיבא כנעני בביתי, כי זה מושך שמירה מעולה מכל הצדדים.

ומוסיף ומפרש, אל תדמה בדעתך, שזה יהיה מצד הכפיה והיראה, לכן אמר, (שם) "כי כל ישעי וכל חפץ כי לא יצמיח". דהיינו, אותו הדשא מארץ, כי ממעט לי השפע, ואם כן, הרי היא שמורה לעד ולנצח נצחים. וזה מנפלאות תמים דעים, אשר סוף כל סוף מוכרח מצב העולם, להתיצב באופן הזה, כדברי דוד האחרונים כנ"ל. "ובליעל כקוף מנד כלהם". פירוש, שכל הרשעה נבררה דרכה לאבדון, וכבר נדדו, ונרמסים ברגלי כל עובר, ועתה אין פחד לרמוס עליהם, והטעם, (שם) "כי

פרי חכם ג'

לא ביד יקחו". כי עבר הרבה זמן, אשר שום אדם לא עלה ברצונו לטלם בידו, ועל כן נרמסים בחוצות, ומפרש, למה נשכחו מלב הוא, מפני העונש המר, אשר סבבו על כל הנוגע בהם, וזה סוד, (שם ט) "ואיש יגע בהם ימלא ברזל ועץ חנית, ובאש שרוף ישרפו בשבת". והבן.

התהפכות הצורות

"תתהפך כחמר חותם וייתצבו כמו לבוש" (איוב לח יד). כי שורש הכלי, הוא כמו שמבואר, (דברים יא כב, ל כ) "ולדבקה בו". אבל המניע לאותו השיעור האמיתי בפועל צריך לדעת, שיעור הדביקות כל צרכו, דהיינו, שיעור המכבד ושיעור המכובד, כי ידיעה זו, לפי מעלתה יתעלה שיעור הדביקות, כמובן. לכן מתחילה ידיעה זו מתפשטת בדרכים ומקרים חומריים, ואחר כך מהפך הקדוש ברוך הוא צורה זו על צורה נפשית כנודע.

ואין לתמוה, למה יש שינוי לפניו ית', אבל זה שאמר, (שם"א טו כט) "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם", כי לפי זה יש לדקדק גם על כל בתי חומר שבעולם הזה, שהכל למיתה הם עומדים, אם כן למה ברא הקדוש ברוך הוא דבר בכדי, שאין לו קיום, אלא על כרחך עיקר בריאתו לא היתה אלא לבטלה, כי כל דיבוק החומר על הנפש הוא כדי שהנפש תפליטנו ותקיאנו, אם כן אין תרעומת כלל בהגיע השעה שתפליטנו ותתפטר מכל גילוליו וגיעוליו, כמו כן יקרה לכל משיגי הגוף החומרי הזה, כי זה פשוט, שבהעדר החומר יתבטלו גם כל משיגיו הדמיונים המורכבים. וזה שנאמר, (ישעיה מח יז) "אני הוי' אלקיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך". כי כבוד הוי' מתפשט בתחילה עד החומר, לא לקביעות ח"ו, אלא אדרבה, כדי לבטל אותו וכו', ולא יבא בריקות דבר הוי', אלא היא עצמה מתהפכת מצורה חומרית, לצורה שכלית ע"י תחיית המתים.

וזה סוד שאמרו, (עי' סנהדרין צא:) עתיד הקב"ה להחיות המתים במומם, ואחר כך מרפא אותם, כדי שלא יאמרו לא זה שמת. פירוש, לפיכך התפשט הכבוד מתחילה במשיגים החומריים, הגם שלא בחר כלל מעודו בחומריים ודרכיהם, ולא ימצאו כלל חן בעיניו, לא עשה זה אלא כדי שלא יאמרו, לא זהו שמת, ויכפרו בתחיית המתים, כי יאמרו שכל הבריאה החומרית לבטלה ולריקות נבראה, כיון שגוף החי לעולם, אין לו כל מום שיהיה לו איזה דמיון עם נפשות המתים. לכן מראה גם הקב"ה את נפשות חסידיו, איך יהיה סדר תחיתו את החומריים, דהיינו, מתחילה מחיה הנפשות עם כל משיגי החומריים, ואחר כך מעביר אותם המומים מהנפש החיה, דהיינו, שמהפכים מצורה גשמית לצורה רוחנית, נמצא שהכל יודעים שזו היא ממש נפש המת, שנהפך לתחיה עולמית, ונמצא שמשגי הגוף אינם לריקות והעדר, כי המה ממש קיימים לעד ולנצח, אלא שמתהפכים לצורה האמיתית, שאין בה כלל ממשגי הגוף, ודו"ק והבן. בזה מובן מה שאמרו, (איוב כז ז) "רשע... יכין וצדיק ילבש", תחת אשר ענו, וככלותו להכתיר את הצדיק רעתו תאכלנו, דהיינו, כנ"ל. כי לולא נפשות המתים, לא היה נודע לעין, מי הוא מכתיר זר תפארה על ראש הצדיק, נמצא ששבח כל עטרתיהם שבראשיהם, עולה מצורה החומרית ביחד עם התהפכותה לנפשית, אם כן אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, והכל עולה בקנה אחד.

נעימות השירים והנגינה

ענין הניגון הוא הממוצע בין הרוחניים והגשמיים, פירוש, כל מה שנתפס במח הדמיון, וכל מה שהלב יכול לחשוב ולהרהר, והפה לדבר ואוזן לשמוע, המה הפועלים הראשים בלב, לכן כל הבחינות הנ"ל גשמיים, ואין ביניהם צורה רוחנית כלל, כי אם לא היו גשמיים לא היו מוצאים הרגש בבריה גשמית.

ואין לך הרגש בעולם שלא יהיה משותף עם דמיון, וכיון שהדמיון הוא בחינת גשמי, על כן מתגשם עמו ההרגש, אבל ההרגשים המתפעלים מהנגינה, אינם מוליכים עמהם שום כח ודמיון גשמי, זולת שהמה מתחברים עם ההרגשים, שכבר חולפים באותה בריה, מחמת דמיונות והכל נשכח, ועתה מחמת חוק הנגינה מתגלים ההרגשים הישנים בלי כל דמיון לקודמים להם, על כן יש בהם נעימות, אפילו מהרגשים עצובים. והגם שבשעתם, רצה לומר, בשעה שהיו משותפות עם דמיונות הקודמים להם, היו עכורות מאד, מכל מקום עכשיו שהמעשים נשכחים ונשארים הדמיונות במקומם ומתגלים רק ההרגשים, על כן המה מיוחסים יותר לרוחניים ונצחיות, ועל כן יש בהם נעימות גדולה ולא עכירות כלל, כי הנצחיות נשארת בסוד הנעימות כידוע.

סיתומים

ראוי שנדע שצורת הסיתומים הנוהג בנשמות, הם עצמם צורת המלך בתוך גוף המלך, כמו הגשמי, הגם שבשר גופו סותם ומכסה על רוחניותו ונשמתו, מכל מקום עין המבט נופל על בשר גופו ותנועותיו, ואדרבה מגלה את רוחניותו, ואינו מכסה כלל.

כן הסיתומים והקושיות הנוהג בנשמות, ערכם להבורא, כמו גוף לאדם כנ"ל, אלא כיון שהרגשות הבורא הם עמקות גדולה, על כן גופו, רצה לומר, הסיתומים גם כן ארוך וגדול מאד, ובגלל זה אי אפשר לגדול באלקיית להחכים את חבריו בחכמתו, מפני שהקטנים ממנו, לא ראו כל הסיתומים, כמו שראה הגדול, ועל כן אפילו כשמתחזק ומסביר להם חכמתו, לא ישכון זיו החכמה עליהם בשלימות, מפני שחסר להם אותם הסיתומים, שעליהם מתפשט חכמת הגדול, ועל כן לא

פרי חכם ג'

יקבלו מחכמתו, אלא כפי שיעור הסיתומים שעבר במוחם, שהמה שיעור קטן, לעומת הגדול, ונמצא זיו החכמה שוכן עליהם גם בשיעור קטן וממועט, ולא יספיק להם להשקיט שכלם כלל.

המפורסם והמושכל

יש במפורסמות מה שאין במושכלות, כי אין להם יגיעה בתחילה, וידיעתם ברורה עד תכליתם, ואין מקבלים כל תוספת, בעולם, שנה, נפש, ואין להם ערך וחשיבות כלפי עצמם, זולת במה שנוגע לתועלתם, ושימושם כלפי עצמם לא יצולח לכולם, כי אינם מסוגלים להרחבה בכמות ואיכות, ואינם מתיראים מהשכחה, וכל בחינת תענוגים דבוק ושורה רק בהעזר על ידם ולא בעצמם.

יש במושכל מה שאין במפורסם, שצריכים יגיעה בתחילה, וברורם אינו עד התכלית, מקבלים גירעון ותוספות העש"ן ושימושם כלפי עצמם מעלים ... ומשכילים, ותענוגם זולת מהשיתוף עם התועלת, גם היה בהם עצמם תכלית התועלת, פירוש, יש להם ... וראוי שנדע שכל שם דבר, הוא על כן, חיצון מאותו דבר, והוא גם מוכן לחיצונים, כי אין ... בשמו אלמלא לא היו נמצאים אחרים זולתו, ומזה נבין ששמותיו של הבורא יתברך אינם עניין כלל בעצמותיו, אלא כלפי הנבראים ובערכם, למשל, אנו מכנים אותו יתברך, חכם, יהיה הפירוש, שמלת חכם, הוא כינוי למשיג המעולה. דהיינו, על אותו השגה שנעלמה מכל משיגים זולתו, וכיון שהשגת מצוי אחד נעלמה מעין כל חי, על כן הראשון בעצמו יש לו השגת עצמו, בכל תנאיה בבחינת שכל, מושכל ומשכיל, על כן הוא מכונה כלפי עצמו בבחינת משיג המעולה, וכנייהו בשכל זה שם חכם, וכו'.

אבל עם כל זה, אין השבח הזה מיוחס כלל לעצמותו, דרך משל, כמו שלא שייך לשבח את הבעלי חי, בזה שהוא מרגיש את עצמו, ולכן נאמר, אשר השכל הראשון לא שייך בו שום יחוס, בכל שבחים הנוהג בסדרי עולם הזה, כי הפשוט שבהם, הוא מורכב ממושכל ומשכיל, מה שאין כן השכל הראשון, אין כל יחוס עם זולתו, אלא כמו דבר חי שמרגיש את היותו ושלימותו, בלי שום חלוקי צורות ושבחים השייכים לחיצונים הימנו.

כי הראשון הוא מחויב המציאות, וחיצונים הימנו המה תלויים ברצונו, ועל דרך אינם מחויבים, שאם לא כן, היה גם הראשון מורכב מהם, וזה נמנע. ואם כן, יש לו על כן צורה כל כך פשוטה, שאין לו שום חיבור תלוי ביוצא פועל זולתו, או מתפעל במשהו מזולתו, ואף על פי שהוא שכלי, מכל מקום אינו יוצא מגדרו כלל, דהיינו, שיהיה נערך מהעמקות בהשגת זולתו, אלא משיג את עצמו, ודו"ק היטב, אלא החיצונים שמקבלים השפעתו נקראים מושכלים באמת, כי העצם הראשון השכיל אותם.

ומזה נשפוט, אשר החכמה והחיים המה באחדות אחד אצל הבורא, כמו ההרגשים והחיים אצל הגשמיים, שכל חי הוא מרגיש, וכל מרגיש הוא חי, בלי כל פירוד באיזה בחינה שיהיה, כי אין לו שום ערך יחוס עם זולתו, ורק המקבל מעצם הראשון, הוא מושכל, באשר שהשני מתפעל מהראשון, אשר לאופני ההתפעלות נקראים השכלות, ודו"ק. מזה תבין סוד נפלא מאוד אשר כל הדבר (הדבק) בעצמותו ית', אינו שולט כלל בחושיו להרגיש את זולתו, או להשכיל על כל דבר זולתו, אלא נשאר שש ומתפאר מאד, בהרגשת רוב שלימותו, הברור לו בלי שום ספק, כמו בעל חי מרגיש את עצמו, בבחינת מורגש, ודו"ק. ואין לו שום חשבון עם בחינת מה שחוץ הימנו, ודו"ק, כי הוא סוד נשגב.

נחמה העתידה

דע אשר אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, פירוש, בסוד הכתוב, (ישעיה מט יח) "שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך וכו', ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה וכו', ואלה מי גדל" וכו'. כי, (חולין קכז.) "כל שיש ביבשה יש בים, חוץ מן החולדה". והבן.

וזה סימן טוב לישראל, אשר יובא להם כל חיל ושלל גוים עם מלכיהם נהוגים, מכל דרכים ושבילים המוציאים בריות נחמדות, טרם שנברא העולם, כי כל דבר אמת לא יאבד, והבן. וכן כל מיני שעשועים בכל דרכיהם, כי שפחה לא תירש מגבירתה כלום, וזה סוד, (יהושע א ג) "כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו". ואדרבה, (סוטה יא, ועוד) "מדה טובה מרובה". וזה ענין אשר האדם יזכור כל העינים אשר היו לו מקודם התהוות כל חידוש, ולאחר ככלות הכל יביאו לו אותם העינים שפע חכמה וקדושה, ואותם שלא חגרו כל כך ולא התענו כל כך, הרי המה מבליים הרבה זמנים, מחמת גילויים אלו היוצאים מעינים האלו, ודו"ק היטב.

וזה גם סוד, (ב"ב עה.) "כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו". אשר כל אחד ואחד, ימצא מחדש קורת רוח, בכל המצוקות והעינים אשר יקרבו אותו אל הקדושה במהירות וכח גדול, ומרחיב השפע.

כמו שהנחמות הביאו שפע רב בבחינת טהרה, כמו כן אותן הנחמות מביאות שפע רב בבחינת קדושה, וזה סוד, (ישעיה מט כא) "הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם". ודו"ק. וכמו שהבורא מזכיר לפנים, על אחת כמה וכמה שמזכיר אותם עכשיו, כי היא לנחיות, (שם סו ה) ו"נשבע הוי' בימינו ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאיביך", וכו'.

חינוך הבנים

יש צדיקים שאינם משגיחים כל כך על בניהם, לגדלם ברב טוב ... להצילם מכל פגע רע. כי אומרים, שעובד השם, צריך רק להתאמץ ולעבוד, כשור לעול וכחמור למשא.

פרי חכם ג'

אבל השלמים, נראה שמתקרבים מאוד לבניהם, ושמים עיניהם בם תמיד, להחזיקם ולגדלם בשמחה וטוב לבב, ומקרא מסייע להם, (עקב יא כא) "למען ירבו" וכו'. ושמעתי מספרים על היהודי הקדוש, שעיקר אחז דרכו להשגיח בעינא פקחא על בניו, וכל כך היה זה חביב בעיניו, עד שמסר נפשו עליהם תמיד. ואולי שזה פירוש הכתוב (משלי כג כד) "גיל יגיל אבי צדיק". ... ואמת לאחוז בשתי המדות הנ"ל, כל אחד ואחד בזמנו, וז"ע שנאמר (וירא יח יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו, והבן. וז"ש (תהלים קכח ח) "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זתים סביב לשולחנך", דהיינו, שניהם ביחד.

וז"ע, (ברכות ח.) "גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים". והגם, (קהלת לא ל) ש"אשה יראת ה' היא תתהלל", מכל מקום היא הנותנת חוב קדוש, להסתכל על יציר ידיו, ולהנות מיגיע כפיו. ועיין בזהר חדש, (בלק הסולם אות לו - מז, ועי' מדרש רות פ"ח ט"ג) "בהאי גברא שעכו"ם גזל ממנו ארנקי שלו עם מעותיו, והתפלל לפני השם יתעלה, ומצדיק עליו את הדין, ואמר, רבון העולם, גלוי וידוע לפניך שאיני דואג עלי ועל גופי ועל כספי כלום, כי בדין נעשה כל מה שנעשה אבל אב ואם זקנים יש לי, דלית לי במה דאפרנס לון, ועל זה אני דואג. ועוד, על כל זה צרור עם דינרים שהיה באותו כיס, שהוא של עני אחד, שצריך לעשות חופה לבתו העניה, מה יעשה, רבון העולם, על זה אני כואב בלבי ביותר" וכו'. ע"ש שנענה מיד, כי הנחש הרגו לאותו עכו"ם. וז"ע ... שאמרו ... אפילו אשה שאינה מצווה על פריה ורביה, (יבמות ס"ה; כתובות ס"ד.) אם אמרה בעינא חוטרא לידה ומרה לקבורה שומעין לה. ועי' פרש"י שם, שז"ע לפרנס אבא ואמא סבין, וכו', והבן. תינוק שאינו רוצה ללכת לחדר מחנכים אותו בדברים מתוקים, כמו (זוהר לך הסולם אות רפב-רפז) במעשה דר' יוסי בן פזי, אבל סופו, (רבה איכה פתיחתא) "היה מחזירן למוטב". וז"ע (קהלת ט י) "כל אשר תמצא ידך לעשות בכרך עשה". וכן, (פסחים פו: זהר הסולם פנחס אות תקצה) "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא". גם שהזהירו, (קהלת י ד) "מקומך אל תנח". כי באמת מתחברים כל הדרכים, וז"ש (תהלים פה יא) "חסד ואמת נפגשו". דהיינו מלאכים שמקטרגים בבריאת אדם, בסוד, (ב"ר פ"ח ה) "אמת אומר אל יברא שכולו שקר", לכן גילו לנו סוד הנ"ל, שחסד ואמת יפגשו, דהיינו, שתי מעלות. מעלת הגוף, בחינת מתוק על המר. ומעלת הנשמה, בחינת אמת על השקר. ורחוקים מרחק ממערב. אבל, מפליאות תמים דעים, שסופו של מתוק להתחבר לבחינת אמת, כמו שכתוב, "חסד ואמת נפגשו", ואז אפילו, "צדק ושלוש נשקו". שגם השלום, שאמר אל יברא, מפני שהוא עלמא דפירודא נושק בנשיקין כפולים לצדק, כי רואה בעיניו שחסד ואמת נפגשו, והכל יבא בשלום. וז"ס, (תהלים יז טו) "אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך". כמו שאמרו חז"ל (ברכות ז.) "משה וכו' זכה לתמונת ה' יבית". בסוד על דרך תמנתה. ששלח מרדכי, (אסתר ט ל לא) "דברי שלום ואמת לקיים את ימי הפרים האלה" וכו'. כי אז גם בחינת אמת ושלום, הסכימו מאד וזה סוד, (מגילה ז.) "קיימו למעלה, מה שקבלו למטה". (משלי ד יח) "וארח צדיקים כאור נגה".

מזון גשמי ומזון רוחני

אמרו, שיש בחינת דם לבן חריף בתוך בטן האדם, שזה עושה כח העיכול. ובו גם קשור כל חיות האדם. והוא הולך ומתמעט, על ידי עבודת העיכול, המוטל רק עליו. ולכן בעבור חשבון סעודות, בסכום שניטל ונשאב לגמרי, אז ימות החי. והם אמרו, שהגם שמורכב צריך להפרד, מכל מקום היה הגוף מאריך ימים, כמו הדוממים. אלא אותו המיסוי הנ"ל, מקצר ימיו ושנותיו. עוד אמרו, שהמרבה לאכול, הולך בקוצר ימים, מחמת אפיסת המסוי החריף הנ"ל, שבקבתו. וזה ענין, (קהלת יב ה) "כי הולך האדם אל בית עולמו", דהיינו, שמת במקצת בכל יום, וימים שלו, הם שיעורי חלקי המסוי, לפי סעודותיו. ואי אפשר להמלט, כי אם לא יאכל ימות ברעב, ואם יאכל ימיתו המסוי הנ"ל. וזה סוד, (משלי יג כה) "צדיק אוכל" וכו', ובא בימים. "ובטן רשעים תחסר" ימיו. וזה שאומרים בברכת המזון, "ואל יחסר לנו מזון", דהיינו, שהמזון לא יחסר להם חיותם, דהיינו, "בעבור שמו הגדול". בסוד מזון רוחני שזה לעומת זה, ומבקשים שעל כל פנים בסוד מזון רוחני לא יהיה חסרון. (וסגולתו שלא וינצל מחולי נכפה). וזה ענין, (ב"מ ז.) "גברא דנשי קטלוהו, לא דניא ולא דינא", דהיינו, בחינת המזון הנ"ל. או הגשמי, להשקוט עצבי גופו. או מזון רוחני, להשקוט עצבי נשמתו. ואולי זה ענין, (ב"מ פו:) שלמה שהיה לו אלף נשים, דהיינו, (מ"א ה יא) "ויחכם מכל האדם", אבל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, דכתיב במלך, (שופטים יז יז) "ולא ירבה לו נשים", וענינו היה, בסוד אלף (חכמה) בינה. אבל זה ראוי בקץ התיקון דוקא. וזה ענין, (מ"א יא ד) "לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו", לעת "זקנותו" דוקא, הטו לבבו במשהו. ומחמת זה הלך אל אבותיו בשלום. ואחר כך רחבעם בנו, לא שמע לעצת "הזקנים", ואמר (שם יב יד) "אבי יסר אתכם בשוטים" וכו'. ואז יצא לפועל "רחב"עם ו"ירב"עם, וחלקו את המלכות. ומהרחבה יצאו למריבה, שאחר כך והיו לאחדים ב' המטות אלו, (יחזקאל לז כה) "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", בסוד (במדבר כא יד) ו"את והב בסופה". (סוד עקרבים ע"קרב והבן).

סוד מצוה דמגני

(סוטה כא.) סוד מצוה דמגני ולא מצלי. אם כן מהו התועלת, אלא בסוד ששתימה מועילה בטרפופת (הריאה) שאינו מחמת עצמו, כי כל הטרפופת מחמת שאינה מניפה על הלב, ותרי רואין לא אמרין ע"ש.

פרי חכם ג'

חילוק מעוה"ז לעולם שלאחר התחיה

אמרו, (ע' סנהדרין צא): עתידים המתים להחיות במומם, כדי שלא יאמרו שאין זה אותו האדם שמת, וכיון שרואים גם מומם ידעו הכל שהו' ממית ומחיה והו' הוא אלקים.

ומכל מקום חילוק גדול יש בין עולם התוהו לעולם התיקון. כי טרם שזכה לתשובה שלימה עליו הכתוב אומר, (דברים כח מג מד) "הגר אשר בקרבך וכו' הוא ילוך ואתה לא תלונו", פירוש, כיון שהגר הוא בחינת הגוף החשוך, העולה למעלה לְרִשְׁת המלכות. על כן כל העולמות התלויים בגוף נשמעים לאותו הגר, ואפילו הבית דין והשופטים שברך, ואז נמצא שאין לנשמה במציאות זו שום שפע ופרנסה כלל, כי כן יצא דין מלפני השופטים שברך, כי יראים מאד בעד אותו הגר.

ולכן נאמר אז, "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה הוא ילוך ואתה לא תלונו", פירוש, אפילו מזון מצומצם, ההכרחי להחזקת החיות שלך, מגיע לך בחמלת הגר הזה עליך, שמלוה לך כחות ותאות מגופו הגס והמכוער, כדי לתת לך מציאות לעסוק בחיות הנשמה, שלא להכריחה לגמרי.

אבל אתה מוכרח להחזיר הרוחים והקרן לאותו הגר כי כן הדין, (זרה בראשית הסולם אות קכג, פנחס רכט) ש"כל זינא אזיל לזיניה". ונפרעים מנכסי הלוה מדעתיה ובעל כורחו.

אבל אחר התיקון שזוכים לתשובה שלימה נאמר, "ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ". כי אז מעלת הגוף יהיה שפל מאד, מפני שכבר הורם והגש הטוב שבו, בלתי להו' לבדו, להיות למכון שבתו. וע"כ שאר כחות הגוף אינם נחשבים יותר מגוי הארץ. ואתה תהיה למעלה. כי כתר עילאה ירד על ראש הבריאה, ולכן הדבר להיפך. ואף על פי שהמומים יתקיימו עדיין, מכל מקום, "והלויים גוים רבים ואתה לא תלוה", פירוש, שמצד שפיטת הבית דין ושופטים שברך, לא יתכן להיות להם עתה שום חיות ומזון מצומצם, אפילו כי יתגלה בשתם לעין כל.

אבל אתה תחמול על אותם הגויים ותלוה אותם בחי' חיות ומזון מע"פ שאינם כדאי, אבל על מנת להחזיר, ובאמת

מוכרחים המה להחזיר הכל, כי כן הדין שנפרעין מנכסי הלוה מדעתו ובעל כורחו, והבן.

וז"ע (ע' תק"ז תק"ג קמ). שלילית המרשעת, ממיתה בלילי רביעי התינוקות באסכרה, דהיינו, מטעם הנ"ל, ש"הגר שבקרבך יעלה מעלה מעלה" וכו', וכל משיכו דנשמתי, בהלואה הם מלילית אמה של כחות הגוף החשוכים, והגם שבחי' הנשמה בעצמה שנמשכה בכל דור ודור טהורה היא, מ"מ, כיון שלילית המשיכתו, ע"כ כחה וממשלתה לא תסור מהנשמה כל ימי חייה ברשותה, וע"כ כשמעה שאם הקדושה רוצה לקחת הנשמה לרשותה, מיד היא באה בטענתה לתת לה אשר הלוותה לה, ובכח הזה מתגברת על אותה הנשמה ומעבירה מן העולם.

וז"ע כמ"ש, (תהלים צ י) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה וכו' ורהבם עמל ואון" וכו'.

אבל ככלות כל הנשמות שבגוף, נראה אז לעין שהו' ממית ומחיה, פירוש, שזו המיתה בעצמה, היא דוקא בחינת תחיה, וז"ע, ששאל הקב"ה ליחזקאל, (יחזקאל לז ג) "בן אדם התחינה העצמות האלה", וכו' ע"ש. ואז מכל הנשמות נעשית נשמה אחת

אבל לילית חיבתא באה בטענתה לאמור, כי בנה החי, ואז המלך שלמה ברוה"ק המופיע בבית דינו משיב לה, גזרו את הילד וכו'. ואמו הקדושה מרחמת עליו מאד, ולא תתן להמית את הילד. וכיון שרואין רחימותא דאמא שבקדושה, הכל יודעים שבנה הוא. ע' בסוף מכות (מכות כג): שכן אמר רבי אלעזר שם, בג' מקומות הופיע רוח"ק.

קנאה

מה שהאדם אינו מפקיד מהונו לאדם שאינו מכיר, אינו מטעם שמא יקחנו לעצמו, אלא מטעם שמא יחסר לו. ולכן לנאמן לו ילוה הונו, ואינו דואג שמא ירויח בהונו, מטעם, (ב"ק כ: כ:א. רמב"ם גלה ואבדה פ"ג ה"ט) "שזה נהנה וזה אינו חסר".

כמו כן ממש ברוחני, לא יאמין בשבחו של חברו, לא מקנאה במה שיש לחברו, אלא מקנאה והרגשה **חסרון של עצמו**, כי כל השבח שבמציאות לאחרים, גורם לו חסרון ודאגה על קניית השבח הזה.

ולכן מאמינים בקל בשבח מתים, מפני שאינו בעולם הזה. ובחינה שאינה במציאות, אינה גורמת חסרון שידאג למלאותו. אבל בחי' וסמוך לו במציאות מתקנא כנ"ל, ובכלל אין שום תנועה באדם מחמת חברו, דהיינו, בשיעור ישות של אוצר חברו. אלא שאור יוצא מישות שבחברו ומכה על המסך של עצמו, הנגרע מאותו הישות, וזה כאב גדול, וזה נקרא קנאה.

דומם דקדושה

הנה לו התקבצו כל החרטומים, לא יבראו בריה חדשה, כי זהו ביד הבורא יתברך, ולא יועילו כל החכמות שבעולם. זה מקביל לחכמת האמת, כי לו יקבצו כל חכמי האמת לא ילמדו למי שיהיה החכמה הזו, כי העבריות חיות הנה וחכמת האלקים החיים, חיים הם.

אלא שזה הניח הקב"ה לעובדי ה' לקרב תלמידיהם בבחינת **דומם דקדושה**, כמו שבחיצוניות יש כח בחכמים לפרות ולרבות חכמה בסגולת הדוממים, שס"ז נחלת ה' ונחלת עובדי ה'.

ואין להקשות, אם כן מאי אהני וכו', כי כיון שזוכה האדם להיות דבוק בשדה הקדושה, זוכה לברכת ה' ורואה זרע לברכה, בסוד (בראשית כז כז) "שדה אשר ברכו ה'". וזה סוד **צומח בקדושה**.

ולא עוד, כי כשמביאים התלמיד למדה זו, זוכה לרוח חיים מהבורא יתברך, ואז כוחו ממש כמו רבו, כמו שאין חילוק בין אב לבנו, כי שניהם מלאכת ה' המה בשוה. והבן.

פרי חכם ג'

אך בצלם יתהלך איש

"אך בצלם יתהלך איש" (תהלים טז ז), נראה הפירוש, שנברא בצלם אלקים, אינו ענין אלא להשתלם במעשים טובים, להקרא איש אלקים, ויפה כוחו לבא לבחינה זו על ידי שנברא בסוד (בראשית ב ג) "אשר ברא אלקים לעשות". ודו"ק והבן.

אך טוב וחסד

"אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי" (תהלים כג ו), הנה איתא שכל העולמות כגלדי בצלים נתונים זה בזה, ועולם הזה בתוך כמו נקודה. נמצא, שכל קיום וצינורות השפע, עוברים דרך נקודה זו, דמיון קוי עיגול האברים על נקודת המרכז מראש לסוף וכולם יפגשו בנקודה. וזה ענין שישראל גורמים שפע לעולמות, מפני שהצינורות וקיום כביכול נפסקים ונסתמים במקום פגישתן בעולם הזה, עולם הקליפות, ולכן כביכול נפסק השפע לעולמות, העובר מראש לסוף, דרך העולם הזה.

וזה כח הצדיקים המיחדים בחינת חומר וצורה, כל אחד ואחד בדרגא דיילה, ובזה מתקנים הצינורות ומגיעין הקוין זה לזה, ומעבירין שפע אין סוף ובהירות גדולה לכל העולמות, וזה שטוב וחסד רודפים אחר אדם כל ימי חייו, כדי שיהיה להם מקום לעבור, ואם ח"ו האדם אינו מרחם עליהם ומעלים ... מדה נגד מדה, שרודף אחר מזונותיו ופרנסתו, ואינו מגיע או אם ... עם פרנסתו בכבודת ר"ל, וזה יסודו של אדם הגשמי, הוא אש הגאות, זה הנותן קיום לגשמיות בעוה"ז, וזה המפרידם מקדושה, כאמרם ז"ל (ערכין טו): "אין אני והוא יכולין לדור בעולם". וכשעובד, זוכה ברוב עבודתו ועול תורה לבא לידי עניויות, מיד זוכה לגילוי שכינה, ואותם הזוכים פעם אחת בחייהם לגילוי שכינה, אי אפשר להם בדרך הטבע להתגאות כלל, מפני שבמעשה בראשית יתוש קדמו, ואם כן לא די לפנים וקודם לזה, כשהיה בריה אחת נבראת במאמר פיו ית' וית', כשאר בריות העולם ... שפל מהם הרבה, כי בוש ומתיירא מן היתושים ופרעושים שקדמו אותו, שלא יצטרך להם עוד פעם.

וז"ש (ב"ר ס"ו ה) "צדיקים תחילתן יסורין וסופן שלוה", (ישעיה גו ט) "ובכל צרתם לו צר", כביכול ולא זזה שכינה וכו', כמ"ש (ויקרא טו טז) "אני ה' השוכן אתם וכו'", ואם כן, איך אפשר להביא רגלי המלך למקומות וכו', ולא עוד אלא שצריך עוד להיות הולך, כי לא תמו לו כל החטאים, וזה לא ימלט כמובן, ואם כן איך אפשר להביא וכו', והבושה מרוממות אל-ל, רבה מאד, בגין דאיהו רב ושליט על כל ... וזה צריך להתגלות על ידינו והיסורים גדולים.

וזה שאנו מבקשים בכל ראש חודש, (בתפילת מוסף) "מזבח חדש בציין תכין ועולת ראש חודש נעלה עליו", כיון שעדיין צריך לעלות החדש, על כל פנים לא יהיה על מזבח הישן, בגלותינו שהוא שכלתנו של אדם, שזה חרפה בעדנו ויסורים לסבול זאת, ואיך אפשר וכו', אלא, "מזבח חדש תכין", על עולות ראש חודש, בדרך כבוד, וזה (תהלים קטו א') "לא לנו ה' לא לנו כי אם לשמך תן כבוד", שיהיה אפשר לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקול רם בלי בושה וכלימה.

וזה שאנו מבקשים בברכת המזון, "ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד בעבור שמו הגדול", כי הגם בעניותינו צריכים אנו למזונות להחזיק חיותנו, אבל לא בדרך שקודם יחסר לנו המזון, "בעבור וכו' כי הוא אל זן ומפרנס לכל", פירוש, עד עתה היה מפרנס אפילו לרשיעיא, בסוד מביצי כנים עד קרני ראמים, לכן אנו מבקשים, שמהיום ולהלאה לא יחסר, אלא כאמור (תהלים קמה טז) "פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון", שיאמר לצרותנו די, לגילוי אלקים חיים לעיני כל בשר, ואז יהיה ההליכה מחיל אל חיל, מתחילה עד סוף ברצון שנינו, וזה יגיע לנו על ידי ברכה מלשעבר, בסוד הזן את הכל, בין לצדיקים ובין לרשעים כנ"ל, וכשאומרים ברכה זו בהכרה שלימה, אז עין בעין נראה שמלכותו בכל משלה, ואין צריך לראות אחרים, כי כבר השכין שכונת עוזו בנו בקביעות בסוד השביעה השלימה והבן.

מפלת הגאים - ירושת השפלים

"באש הוי' נשפט" (ישעיה יו טז), פירוש, כי ב' מושלים הראשיים מתחילה באים ברעש גדול, כי מתגאים מאד, כאילו ניתנה להם ממשלה אמיתית בארץ, ואינם נכנעים בפני שום בריה שבעולם, וגאותם לדמות לעליון, בסוד, (ישעיה יד יד) "אעלה על במתי עב אדמה לעליון", אבל שם מפלתם, (תהלים קלח ו) "כי רם ה' ושפל יראה". ועל השפלים ממשיך חוט של חסד, והמושלים הנ"ל, נכנעים אז מאד, כמעט שבטלים מציאותם, ואז מקבלים סוד גולת הזהב, הנמשך על חוט של חסד הנ"ל, וכיון שגולת הזהב הולמתם, יורשים הממשלה מאביהם ומנהיגים הנהגתם בעניויות גדולה, בסוד, קול דממה דקה.

ספירות

פרי חכם ג'

סוד הספירות, הוא סוד אצילות, וגדרם הוא חלק שנתן האין סוף ואין תכלית, שדרך בו ישיגו אותם, ומחלק מכירים הכל, פירוש, שהספירות הם אלקיית, ולא לקיית אין גדר מקום, כי הגשמיים לא יפסיקו את הרוחניים, וכל הקירות לא יחלקוהו, על כן אינך צריך לרומם עולם האצילות למעלה מכיפת הרקיע, כי הוא נמצא עמך תחת גג ביתך ובלבך, כמו למעלה מכל הגלגלים, כמובן, ופשוט הוא, אלא המה בחינת אלקיית, מה שניתן להשגת הנבראים. (הנבערים) דרך משל מהכרת האדם, כי (משלי יב ה) "לפי שכלו יהלל איש". והוא עיקר האדם, ואיברי גופו כמו לבוש לו. הכרת רוחניותו, שהיא העיקר, המה כמו הדמיון והזכירה, והרגשים שלו. והכרת גשמיותו, שהיא רק לבושו, המה האיברים, ידיים, רגלים, חוטמו, עיניו וכו'. וכשפוגשים בחושך אדם שמכירים, הוא בא במוחו, בחוטמו, בעיניו, ידיו ורגליו, אבל לא עליהם פונה הכרתך באמת, כי כל הגשמיים שוים, אלא הכרתך פונה אל שכלו ומזג דעתו והנהגתו, שכל זה הם ענינים רוחניים, ומכל מקום באים בחושך, כגשמיים, דהיינו, בהתמדת ההסתכלות על הילוך והנהגת איבריו, אתה מכיר על ידם דעתו ונשמתו שרק זה העיקר בהכרה. וזהו מחמת שכח הפועל בנפעל, והגם שעל ידי אבריו הגשמיים, הכל נעשה, מכל מקום, ידוע שאין להם כל כח בפני עצמם, אלא שכל האדם ונשמתו פועל בהם, והמה רק נפעלים הימנו, לכן בהסתכלות על מנהג הנפעלים, מכירים מעלת וחשיבות כח הפועל לגמרי, כפי ההתמדה אתו.

לפי זה נבין, שאיש האלקי, שהתברר לו סוד השגחה פרטית לאמיתה, נמצא שהוא מכיר רבונו לאמיתו, כמו איש את רעהו, דהיינו, שרואה בכל הנמצאים שבעולם הזה ובכל מקריהם, שהם לבורא, כמו גוף, לנשמה. כי לולא שפעו התמידי עליהם, הרי הכל חרב בין רגע, כמו ביציאת הנשמה מהגוף, שמיד הוא חלל חרב, על כן די לו שמסתכל על מקרי העולם, והוא רואה באלקייית ממש, כי כח הפועל בנפעל, ומכל מקום הכרה זו אינה מצויה לכל, זולת למקימי התורה ותנאיה, וזה סוד קו ונקודה.

כי באמת נקודה זו אינה פנויה וחללה, כי כבר מלאה כל טוב, אלא צריכה להתברר לחושי האדם במשך זמן, ודרך הביורור הוא בחינת הקו הנ"ל, מלשון, (תהלים מב ב) "קוה קוית". סוד, (שם נא ג) "בטחות ובסתם חכמה תודיעני". ודומה לקוי אור היורדים מהשמש, שאינו נהנה אלא המזדמן למקומה, ולוא ישב אדם לאור השמש כל היום, לא יולך עמו כלל בבואו כרגע במקום אפלה כמושג, ומקומה של פגישת הקו בעולם הוא במקום אמונה, כמו שכתוב, (שה"ש ט ד) "תשורי מראש אמנה".

צמצום א'

אמרו ז"ל, שנקודת הצמצום דאמצע אין סוף, דהיינו, שמקיפו מכל צד, שנראה אין סוף ב"ה בעולם, בדרך חוט המקיף מכל צד, ומחזיר כל חסרון לשלימותו יתברך, ואחר כך נעשה צמצום בהארה זו, דהיינו, שמסלק בחינת האור השלם, ומתגלה שמכבר הושרש באותו הצמצום, שהוא גם מקיים כל המציאות שהיה ויהיה, והבן.

וזה סוד הספירות המגולגלים ובאים שם בדרך הדרגה, אם כן במקום הזה, מושג שני דברים, א' בחינת השורש שהושרש בצמצום, ובחינת סילוק אור, וכיון שהסילוק גילה השורש שהושרש, על כן כל כונת הסילוק לגלות זה שצריך טעם, והאמת היא, שכל קיום התורה וחוקותיה זוכה לשלימות השפע, שזה שופע מבחינת המקיף השלם כנ"ל.

אבל עדיין לא נודע מה טיבו של השלימות הזה, והגם שמושג לו בכח ובמחשבה, איך השלימות הזה בולע אל תוכו, כל מיני החסרונות שבעולם, אבל כל זה בכח, לכן בסילוק אור הזה, מתגלה השורש, שמכבר הושרש בנברא עצמו, שבכחו סובל את עולמו.

אבל בשיעור הזה נעשה חדשות, דהיינו, בחינת נברא חדש, שעומד ומקטרט בבחינת סטרא אחרא, סוד, (קהלת ה י) "ראיתי רשעים קברים ובאו". מה שבסוד אור המקיף היו אבודים ונשכחים, בסוד השורש, שנתגלה בבחינת, 'זה לעומת זה', וזהו כל הכונה, כי עתה, כיון שבכלי מושג השלימות המתקן הכל, צריך לגלות כל החסר בפרט, שיהיה מושג ונודע בפועל החסרונות, איך שהשלימות האמיתי מתקן אותם בפועל, וזה ... גדול כח השלימות שהשיג מכבר ... מתברר זה מעולם, ודו"ק.

וזה סוד, (ע"פ שבת כח.): תחש שהיה בימי משה קרן אחת היה במצחו ושש ומתפאר בגווניו שלו, ולא נתגלה אלא באותה שעה, והוא טהור. שסוד תחש, בסוד, (איוב לא ה) "ותחש על מרמה רגלי". שזה סוד, (בראשית מט ד) "פחז כמים" וכו'. שהוא מלשון (תהלים קיט ט) "חשתי ולא התמהמהתי" וכו'. והבן. ולכן נבחרו עורות תחשים לכסוי על המשכן מלמעלה והבן.

ותוכן הבהירות באותו מעשה הוא, כי לא היה לו שם סמיכות בעולם, מפני, שלפי גודל התדבקותו בשכל המקיף את כל העולם, כן התפשט מכל עניני לבושים דהאי עלמא, והוא כמו אדם הראשון בשעתו, ועל כן היה נסמך על הצדיקים והחסידים שבכל דוד ודור, וגודל קדושת ישראל ותורת אמו, רצה לומר, שההרגל הוא טבע שני, אבל לאט לאט, בהתדבקו בשכל המקיף, ראה את עצמו גבוה מכל העולם כולו, והיה רואה בדור דור ודורשיו, עד דור דעה, ועד בכלל, על כן הוא יחיד נברא מחדש, ואין אחר בעולם, מכל מקום בחמלת הוי' עליו, באה אמונה וקבלתו, ולא פסק את החוט הזה.

וזה שאמרו בזהר, (זהר קדושים הסולם אות סב) "אדם קדמא לא הוה ליה מהאי עלמא כלום, חד צדיק עבד שמושא בנוקביה". בסוד, (בראשית כח יג) "והנה הוי' נצב עליו". לשמר, והוא הנקרא צדיק גמור, ולכן היה מותר לו להתחרות ברשעים. (ברכות ז: וש"נ) "צדיק גמור אינו בולע".

אבל אחר כך, בבואו להאי עלמא, חזר לתוך כלל ישראל ונסמך עליהם, ומני אז קשה לו הדבר להיות נקרא צדיק גמור, ולכן נאמר לו, (תהלים לז א) "אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה", והבן.

כי באותו הרגע בבואו למקום העליונים, נפשט מלבושיו זה, פירוש, עלמא הקדושים, והוא אינו במקום הדביקות, עמו כמו שהיה אדם הראשון, על כן ניזוק בכל פעם, והבן.

וזה סוד שנאסרו עמוני ומואבי לבוא בקהל הוי', אבל הנקבות מותרות, כי קרקע עולם הן, ולא עביד ולא מידי.

צמצום א'

והוא יודע, שבזמן שליטת חוט המקיף, גם לא היה שינוי בעצם חלילה, אלא בסוד, הארה מרווחת והארה מצומצמת, כי כאשר מושפעים, הנבראים בהרחבה, ממילא השמרים שוקטים במקומם, ולא יעלה על דעתם להתערב בין, אלא אדרבה, עומדים כפותים תחת הקדושה, וכל מגמתם לשבח הקדושה, כי כן טוב להם, וכמו שאדם שולט על עצמו, על ביתו ועל בהמות וחיות החזקים ממנו, ואינו מתעמק לחקור מה הטעם, מפני שכן דרך הטבע במושכל הראשון, והחקירה בהם בלוי זמן בעלמא.

וזוה סוד, (שמות י"א) "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו". שזה המראה האחרון בהר הקודש. אשר לפי שורש בני ישראל עצמם, כל הכלבים אלמים לא יוכלו לנבוח, והבן. וגם נודע להם, בסוד, (שם ב' כה, ד לא) "וירא אלקים את בני ישראל". וכי ראה את ענינם". אשר בסוד הארה מרווחת, אין מקום לחקירות, כי כל שבעים לשון (האומות), שכולם חקרו בכל כחם והבנתם, והודו ושבתו להקדוש ברוך הוא, לא בחר הקדוש ברוך הוא בגוים האלו, אלא דוקא בזרע ישראל, בסוד השורש, שהשורש שהתגלה בצמצום א', ואם כן מיד נודע בכלל מעלת השלימות, הניתן לבני ישראל, אבל היה בכלל, וגם בסוד כפיה, (שבת פ"ג) שכפו עליהם את ההר כגיגית וכו'. וזה מחמת הבושה כנ"ל, שנראה להם כצולמא דלאו איהי הגון ליה. לכן היה צריך לגלגולים רבים, ומשה רבינו ע"ה, נקבר בסוד אותה הצולמא, ולא הכניסם לארץ, כדי שיתגלו כל הפרטים מהרע בפועל, בסוד, זה לעומת זה, אשר השלימות סובב עליהם בדרך הדרגה מתקן אותם, ואז לא יתביישו בני ישראל בנחלת אבותם, אלא אדרבה, מתהללים בה מחמת בירור חושיי בפועל, וזה כל התכלית והרצון, דהיינו, החסרון עצמו הוא המעלה, ותו לא מיד.

היוצא מהנ"ל, שכל החידוש הנרצה על ידי הצמצום, הוא, שיתגלה כסא הדין וכסא הרחמים, שהחוטא יסבול עונש מר מאד על חטאו, ומחמת זה הולך ומסתלק מרשעתו ודיניו. והתמים במעשיו, יקבל טובה ופליטה גדולה, ומחמת זה הולך ומתמם ביותר בכל דרכיו, ומסתמך בכל מיני מקריו רק על הבורא לבדו, בסוד, (דה"א כ"ט י"ד) "כי ממך הכל ומידך נתנו לך". וזה שְׁלוֹ זהו יתיסר, ועליהם יִרְאָה הוֹי, שכל הנברא לכבודו ברא, ולא יסלק שפעתו מהם כרגע, ואומר להם, (תהלים פ"א י"א) "הרחב פיך ואמלאהו". והבן.

שלוש מראות בצמצום

א. שהצמצום נראה רק במקום אחד, אבל בכל סביבותיו אין סוף ברוך הוא.

ב. שהאין סוף ברוך הוא, משאיר אותו מקום הימנו.

ג. שבמקום הזה מתגלה שורש הדין.

פירוש, המסתכל בתמונה א', הרי רואה, שנמצא הרבה כחות ופעולות לאין סוף ברוך הוא, אשר באותם הפעולות לא נגע הצמצום כלל, אלא בפרט אחד, שענינו נבראים להנהיג אותו, ושיהיו תלויים עליו יתברך, ועל כן מה שהיה כל הפעולות כלול בו, כי טרם שנברא העולם היה הוא ושמו אחד, עתה עלה ברצונו, והמשיך פעולה חוץ הימנו, וזה סוד, נברא ומקומו, והבן.

ולכן, תמונה ב', לא היה צריך לצמצם כלל משאר רוב הכוחות, הכולל אותם, שהם בלי שיעור ומספר, אלא רק מאותו מקום שהוא סבה טובה לנבראים, ויתר הכוחות עומדים ומסבבים אותו מקום הצמצום, ובזה תבין מה שנאמר, נקודה בהיכליה. תמונה ב' פירוש, שמובחן בה ב' הוראות, א', שהספירות המיוחדות אחר הצמצום, היו נכללים באין סוף ברוך הוא, דהיינו, בכח השלילה. דרך משל, כמו שענין חיים שולל מות, כן היה כולל אותו החידוש בבחינה שלילה, כי לולא זה, לא יתכן היה כלל לעשות אותו החידוש, כי אותו כח המוגבל עתה, היה כלול בבלתי תכלית, בלי גבול, ולכן כל הגבול שהתחדש, היה הבלתי תכלית מצייר כביכול במחשבתו בלי גבול כלל, ואז עמד והוציא אותו בגבול, ודו"ק. וזה סוד התמונה, שהאין סוף ברוך הוא, משאיר אותו המקום הימנו, כי היה מקודם ציורו בלי גבול, ומחמת זה יוצאת צורה זו בחידוש.

תמונה ג' פירוש, שאין הצמצום העדר בלבד, אלא גם קיום, דהיינו, שנמשך באותו המקום מבלתי תכלית הנקרא גבול, שאותו כח פועל תמיד על הנבראים בעלי תכלית, פירוש, כי היה יכול לברוא המקום בהעדר אור הבלתי תכלית, שלא ינהג את בריותיו, אלא בזה האור שנמצא אחר הצמצום, אבל לא כן דרך המאציל יתברך, כי מנהגם גם באותו גבול שיש מן הבלתי תכלית לתכלית, אשר הגבול הזה פועל גם הרבה בנבראים, ולכן נראה בתמונה שגלוי כאן שורש הדין.

לכן בדרך הצמצום ממשיכה הפעולה, חוץ הימנו התחדשו אותם שני דרכים, א', הוא הדין ... כי הוסר הבלתי תכלית ונשאר גבול. ב'. שהמשיך האין סוף ברוך הוא אור חדש לדרך הזה.

דרך משל, מי שעומד נגד השמש, רואה השמש, גם מרגיש זיו השמש ואורה, אפילו שאינו מסתכל בה, ולא יתכן לחלק בין הרגשה ובין ראייה כלל, אלא שמעיקרא היה בלי גבול, ועתה בגבול, ומכל מקום, נמשך מעצם השמש כמקודם, שבאותה בחינת הזיו אין חילוק, ובזה תבין ענין אור חדש, הניתן בגבול המחודש, שמתחסם בעצם אלקיים, ולא נקרא מחודש, אלא כלפי הגבול, אשר טרם התהוות הגבול היה ההארה דבדרך הגבול הזה מן הנמנע לגמרי, ועתה נודע ונתברר שכל יכול, ומאיר ובא בדרך החדש.

וזוה סוד, כל הארות אצילות שהם עצם אלקיית, וענין חידושם הוא דוקא לערך הנושא, ויש להם שינוי בכמות, כי נתצמצם האור ונשאר שיעור קטן, כי על כן נקרא אור הנאצל, רשימו, כי כמו רושם קטן מהאור שלפנים אין סוף ואין תכלית. ועוד יש להם שינוי באיכות, כי מקודם היתה הארה בכל המציאות, כמו הארה טבעית ומחויבת, מה שאין כן לאחר הצמצום, שאין ההארה טבעית אלא רצונית, שתלוי במאציל, וכחומר ביד היוצר, ברצונו מרחיב, וברצונו מקצר, לכן מושג שלש תולדות בצמצום, הראשון, בחינת הסרת בלתי תכלית מעצמותו, שהוא ענין הגבול המתחדש. השני, הוא אור נאצל שלא היה מושג מציאותו בדרך כזאת. השלישי, הוא בחינת אור רצוני, שהוא בלתי מחייב, אלא תלוי ברצון האדון היחיד. ובדרך זה מובן, (ש"ב כ"ג א) "דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על משיח אלקי יעקב" וכו'. כי העולמות מתגלים בסוד כלל ופרט, והם שני כתובים המכחישים זה את זה מקצה לקצה, כי בסוד הכלל, סוד אין סוף ברוך הוא, טרם

פרי חכם ג'

הצמצום, יחודו יתברך מתעלה ומתפאר על כל הברואים, כצדיק כרשע, אשר הנוקבא, בסוד הנוקבא שבה דוקא מתעלת ומתנשאת לכל לראש, והנקב להר גדול, בסוד, (ישעיה ב ב) "נכון יהיה הר בית הוי' בראש ההרים". (תהלים לז י) "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו". כי רשע מכתיר את הצדיק בסוד הכתוב, (תהלים מח ה) "נועדו עברו יחדו" וכו'. (מלאכי ג יד) "שוא עבד אלקים" וכו'. (שם טו) "אז נדברו יראי הוי' וכו'. ויקשב הוי' וישמע וכתב ספר זכרון לפניו".

זזה סוד, (אבות פ"ג ג, זרז משפטים קיג, תצוה קפג) "חרות על הלחת, אל תקרי חרות אלא חירות", אשר לפי עומק החריתה והחרטה, מתגלה רחמים, כי לפי משפט הבריה השפלה, אין בכחה כלל לקבל באפס מה מהמאציל, ואפילו כשיתן עליה מהודה, לא תפנה כלל לזה, ולא תכירו כלל, ויהיה נאבד ממנה, כי העור לא יבחין במראה הלבן, ומרוב עמקות הבורא, לא השליך את הבריה לאבדון ממנו יתברך, אלא אדרבה באבדון ותהום הזה מוכרח לשוב אליו ברוב פאר והדר, ומוריד שאול ויעל, כי מחמת תוקף הצמאון יהיה כבור סיד שאינו מאבד אפילו אם לא הכניס לתוכה אלא טפה אחת, ותבוא בפיה כמים קרים על נפש עיפה, ויותר מטפה אחת קטנה לא תוכל שאת לפי עכירותה, וזה תמיהא דמדכרי אינשי, א' שלפי זכירת הבריה עליונה ...

ענין שני הקצים

ענין שני הקצים, נראה כי טרם שנתגלו כסא דין, וכסא רחמים, היתה בחינת השפע בבחינת קץ הימים, ותכלית כל מעשה, ואם כן היה קץ בחייו, כי למה לו עוד לחיות, ומה ירויח באותו החיים, כי אין שלימות אחר שלימות כנועד. וזה ענין קץ הימים, שמזה התפשט בחינת קץ כל בשר, והבן. וזה יתגלה במעמד הקדוש, בחינת קץ הימים, פירוש, לא קץ של כל הגוף, אלא קץ הימים, שהושלם כל צרכו.

אבל אחר זה מתחיל עבודה ותיקון השמאל, ובאמת אם היה מובן בשעתו לא היה צריך לזה שום אבוכות ולא היה האור הגדול כזה מן העור, אבל טרם הבינו התכה האור דצד הזה, על כן נקרא תמיד צד שמאל, יד כהה, וזה סוד תפילין של יד, אשר בהנחתן נאמר, (שמות יג טז) "לאות על ידכה" וכו'. אבל באמת הוא שולט בשוה בשני ידיו, ולא יחטאו את המטרה. וזה סוד הכתוב (בראשית כז מו) "ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים". כי יהודית בת בארי החתי, ובשמת בת אילון החתי, נשי עשו ... הזיו של קץ הימים, ואם כן למה לי חיים, ודו"ק.

וזה סוד, (איוב לה ז) "אם חטאת מה תפעל בו וכו', אם צדקת מה תתן לו". כי מתה ... תאות נפשו, ורשע מכתיר את הצדיק, כי החטאים נזרעים, ויוצא שוב מעלה פאר ויפוי. ואז, (דברים כו כב) "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו כצבי וכאיל". וקטן וגדול שוים עושים רצון תפקידם, ואין עונש לרשעים, ואפילו שכר נמצא להם בסוד, (אבות פ"ה מ"ט) "הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו". והבן, ועל כן נאמר לה, (חולין ס:) "לכי ומעטי". שיהיה המיעוט בדרך הליכה, והבן. והשכל הזה, מתגלה לצדיקים לעתיד לבא, בסוד, (שמות לא יב) "לדעת כי אני הוי' מקדשכם". כי השכל הזה, בכל רגע אשר מעלים על דעתם, מוליך עמו זיו ושפע של קדושה מאוד נעלה מזיו השכינה, וסודו, שְׁכָל הפועל, בסוד, "ישבעו ויתענגו מטובך". כי שאר השכליים אינם פועלים תענוג, אלא בעת החידוש, כמו שמחה של התרת כל ספק, שבעת חידושו ממשך תענוג, אבל אחר כך מיד שבע. ואינו מוליך אתו תענוג כלל.

מה שאין כן טבע השכל הנ"ל, כי אפילו אלף פעמים ביום, יכולים להמשיך אתו תענוג נפלא, ואחריו שפע גדול מקדושה, טהרה וחממה, בכל אשר יסתכלו, ולא עוד, אלא אם ירצו לעמוד על איזה ענין מנסתרות, המה מעלים השכל הנ"ל על דעתם ומיד נפתח להם, ודעתם כפתחו של אולם.

וזה סוד (משלי ג ח) "רפאות תהי לשרך". (שם ד כב) "ולכל בשרו מרפא". שרך, היא הנקודה. כל בשרו, הוא בכל אשר יפנה ישכיל. וזה סוד, (ישעיה נב יג) "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד". וזה אור של יום הראשון, בסוד, (תהלים מב ט) "יומם יצוה הוי' חסדו". יומא דאזיל עם כלהו יומא, ודו"ק. וזה סוד (משלי כב יח) "כי נעים כי תשמרם" וכו'.

אבל סוד הפרי, סוף מעשה הוא מהפך להפך, כי (עי' חגיגה יב) צפה הקב"ה שאין העולם כדאי להשתמש באור הזה, גנזו לצדיקים לעתיד לבא. (משלי כז יח) "נצר תאנה יאכל פריה". (ישעיה סא ז) "בארצם משנה יירשו". (ירמיה כג יט) "וסער מתחולל על ראש רשעים". (שם יז יח) "ומשנה שברון שברם". וכאן מתגלה שכר טוב ונפלא לצדיקים, (חגיגה טו, ילק"ש ירמיה פ"ז רצט) ונוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, כי (איוב כז ז) "רשע... יכין וצדיק ילבש". ועונש מר ויסורים בלי שיעור לרשעים, ונידונים לדורי דורות, עד שנעשים אפר ומונחים תחת כפות הצדיקים.

וצריך לדעת, כי בנין, (מלאכי ג ו) "אני הוי' לא שנית" וכו'. והיכן התקיימו שני הכתובים הנ"ל, בשני הקצים ההפכיים, קץ הימים, וקץ הימים.

הכתוב השלישי, באמת מכריע ביניהם, הוא סוד, פרשה קטנה שבתורה. סוד, (בראשית לו לא) "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום". עיין באדרא נשא, (הסולם מאות יא ולהלן) כי שם חידוש מיוחד, משני הכתובים הראשונים. כי בכלל בא השפע לג' ראשונות וז'ת ביחד, ובפרט בא השפע דוקא לז' תחתונות דרך צנורות, וג' ראשונות טפלים עמהם, ובכתוב השלישי, במלכי אדום, בא השפע בשלימות וטהרה לג' ראשונות דוקא, אבל הז' תחתונות מלכי אדום לא יקבלו אותם וימותו בחרפה.

נראה, כי ידוע, שכל עילה צריך להיות מקום מעילתו, פירוש, כמו ששורשו יוצא מעילתו, כן הוא מחויב לקבל שפע תמידי לקיומו מעילתו.

וזה סוד שנמחו דור המבול, כי בהיות שהמלאכים התערבו עמהם בעולם הזה, ועל כן היו מושפעים משורש האין סוף ב"ה, אשר המושפעים משרשו ית', לא יתכן עוד לקבל ממנו שפע לקיומם התמידי, כי המורכב צריך למזון לחלקי המורכבים בו שיתחדו ויתקיימו.

אבל המשפיע מאיר פשוט בלי שום הרכבה, הרי די בו מן השלימות, ולא יתכן עוד להמשיך שפע חדש אצלו, וזה סוד שאמר, (איוב כא טו) "מה שדי" כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו". כי אפילו כשהיו חסרי השפע, הלא הכל שוה לפניהם, ולא היה להם שום פתחון פה לפני הבורא יתברך, לבקש שפע ולהתפלל לפניו, וזה שכתוב, (בראשית יג) "כי מלאה הארץ חמס". פירוש, כי כבר ידוע להחזיק השפע בחזקת היצי, בסוד, (עי' זרז בראשית הסולם אות שפה) אגא אקפי ליה אשא, וחברו

פרי חכם ג'

אמר אנא אקפי לה מיא, כי היו יודעים השם שנברא בו שמים וארץ, ובגלל זה באו על קצם. (קהלת יב ו) "ותשבר כד על המבוע". ונמוחו מעל פני האדמה. בסוד, (בראשית ז ט) "כי נחמתי כי עשיתם".
... אבל הטעות הנ"ל מהשכל הפועל עוד לא יצא מלבם, אלא שהתרחקו מהם, וכדי לברר זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, אשר שם היה השכל הפועל בכל תפארתו, ומכל מקום לא קבלו התחתונים את האורות עד שסלקו ידיהם מהם והיו כמתי עולם.

ועתה ידוע מה היה דרש מעמנו, כי סוד האור הגנוז אמיתי, וסופו על כן להיות שולט יחיד, מעביר כל רע, כל אשר היה מבואר בכלל.

אבל צריך לדעת שעדיין תלוי ברצון הבורא, לכן הראם בפרשה קטנה, שהשכל הפועל זולת עזרתו ושפעו, לא יפעול כלום. ועתה שיודעים כי לשפע הם צריכים, אפילו כשיושלמו בסוד אור הגנוז, ידעו תמיד שצריכים לשפעו הטוב הנצחי, הא כיצד, אלא מחמת שעברו בעולם הזה, וטעמו משכר ועונש, בסוד הפרט, וראו מעונשים המרים של רשעים, שמאבדים העולם הנברא בעשרה מאמרות, וכיון שנבררו שני דרכים בפועל, אז יקחו מעולם הזה עטרה לראשם, שסודו, הגם שיוכלו להסתכל באין סוף, מכל מקום למען עשות הרצון ולהמשיך להם קיום תמידי, בהשפעות חדשות יהיו עיניהם למטה, ולבם למעלה, ויהיה הרווח כפול, בסוד, (ישעיה סא ז) "בארצם משנה יירשו". א. שבאמת יומצא שורשם באין סוף, ב. יודעים איך לקבל שפע יתברך לנצח נצחים, בסוד, (ברכות ז.) "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו שכינה".

בא וראה החילוק העצמותי מלפני הברירה, עד לאחר הברירה, כי מקודם היה הטוב והרע מעורב, כי לא הוכר כלל, (מלאכי ג יח) "בין עבד אלקים לאשר לא עבדו". והיה כצדיק כרשע, זה בא בקורתו, וזה בא בחביתו, ולא יוכר דל לפני שוע, וזהו באמת סוד היחוד האמיתי, אבל בסוד הברירה על ידי האי עלמא, דהיינו, אחר הצמצום, שהסתלק סוד אין סוף ממקום זה, אז ניכר בטוב, "בין עבד אלקים לאשר לא עבדו". כי, (ישעיה מז כ) "הרשעים כים נגרשו". ויעלו מימיהם רפש וטיט, כי נגלה הדבר למפרע, אשר כל רמות רוחא נקטי להני גברא, ומה שהיו עושים בהתר, היו עושים אחר כך באיסור, ולכן היו צריכים לקליפות שינקו מהם את חלקם הרע בפועל, עד שלא יעלה עוד דעתם לרצות, מה שלא שייך בלתי להו' לבדו, ואז ראויים למצב הקדום, בעטרה נוספת על ראשיהם.

צא ולמד, מטענת ישראל על ים סוף, כמ"ש ז"ל, (פסחים קיח:) על הכתוב, (תהלים קז ט) "וימרו על ים בים סוף מלמד שהמירו ישראל באותו שעה ואמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצריים עולים מצד אחר". כי עון זה נמשך מחטאם הקדום, אשר היו בעיניהם כצדיק כרשע, אשר עליהם יראה הוי', שזה שקר גמור, שסוף סוף בגמר התיקון, הגם שהרשעים יהיו גם מתוקנים, כמו באור דיומא קדמאה, אבל יהיו עוד זוכרים מעונשים הקשים והמרים, אשר עברו עליהם בשאול ואבדון בעולם הזה, ועל כן לא יעלו על דעתם, להגביה לבב, בהתנשא לאמור, אני אמלוך, אלא יהיו גרורים תחת כפות רגלי הצדיקים כאפר, שבאופן זה דוקא מתראה עליהם היחוד, בסוד, (ש"ב יד) "לבלתי ידח ממנו נדח". וזה סוד הכתוב, (שמות יד) "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים". ... עליהם נבואה, (שם יג) "לא תספו לראותם עוד עד עולם". כנ"ל. ... ואפילו אם יחטאו ויגעלו בכל הגיעולים והבלים, לא יוכל אלהיהם להמלט מידם בשום אופן, כי בגלל זה, נתנו מכספיהם בעדו.

מה שאין כן הקב"ה, אומר לנו, (דברים כג י טו) "ונשמרת מכל דבר רע. כי הוי' אלקיך מתהלך בקרב מחנך" וכו'. (ויקרא כו יא) "ולא תגעל נפשי אתכם". ובאמת מנהגו כן אתנו, באשר יאיר פניו אלינו בעת לכתנו בתנאים, ובעת יפתה לבבנו, מהסתיר פניו ממנו, וזה מאד נאות לא-ל הכבוד.

ויש לדעת, שכמו אישים השכליים, תופסים המושגים שלהם ברשותם, כמו כן בעלי החומר תופסים המושגים שלהם ברשותם, כי זהו אחד הוא.

וזה ענין הזכרון והשכחה המשמשים בעולם, אשר ברצות הוי' דרכי איש, ישפיע עליו כח הזכרון, כמו שנאמר, (במדבר טו לט) "וראיתם אתו וזכרתם". אבל בלכת האדם אחר תאות לבו וגילגוליו, ישרה עליו השכחה, ושוכח את תלמודו, וזה ענין, (דברים טו ט) "השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך". פירוש, השמר לך מתאות גופך ויצרך, ואם לאו, תדע אשר תשכח, אפילו אותם הדברים שכבר ראו עיניך, וזה נאות לא-ל הכבוד, שאין שום כח שבעולם להאחז בו לצמיתות. וזה היה טעותם של דור המבול, ודו"ק.

סוד הצמצום

סוד הצמצום הוא נמשך מאור רשימו והרחבה מפעולת הקו. וכשאדם קורא בספר, מתדבק באור רשימו, שהוא רואה מעשה רשימות האותיות, שחכמת רבו מצומצם מאד בו. וכיון שכבר נמצא ברשימו יחוד קו רבו, על כרחו מתעורר גם בו כח הקו, ונעשה יחוד קו ורשימו, ומצמצום הזה הוא בא לאור גדול.

דבר הצמצום

דבר הצמצום היה לגלות שמותיו יתברך לנבראים, שבהיות הנברא משתוקק לחזור לשורשו, הוא מסתייע הרבה על ידי הזכרת שמותיו יתברך, אבל לפני זה כשהיה מושפע מאין סוף, לא יתכן להזכיר שום שם וכינוי, אלא שם אחד, בסוד, (יחזקאל לז ז) "והיו לאחדים בידך".

כי בכל מקום שנתן עיניו היה רואה אחדותו ית', ולא כל שם וכינוי, וגם לא היה חסר לנברא כלום, כיון שעמד בסוד זה, כי כל החסרונות הם רק הכנה לאור הזה.

פרי חכם ג'

ובזה שהמשיך הפעולה חוץ ממנו, (סוד פעולה הוא גילויי שכל הפועל, ובורא ומתקן את הנבראים) נתן מקום פנוי לנברא, שהיה הנברא מצרף אותם האותיות שהתפזרו, שהוא הולך בכח עבודתו ומצרפם לאט לאט, לרגל המלאכה לתיבות, והתיבות למאמרים שלימים, ואז מתחדש על אותם התיבות שצירף, אור אין סוף ב"ה, כטרם הבריאה. צריך לדעת, כי הגם לאחר הצמצום, כל פועל הוא פועל מוגבל, אבל הפעולה עצמה, אין לה כל גבול, כי אין לפעולה כל יחס עם חוקי הגבול שהתחדש, כי כל אור שבעולם הוא נמשך מאין סוף ב"ה, כי אין אור אחר בעולם. ואם כן הוא בלי גבול, אלא הפועל צריך להיות דבוק בפועל המוגבל, כי חוק נתן ולא יעבור, דהיינו, שאין רשות להרהר דרך ומבוא הפעולה, שזה סוד, (שמות יט כג) "הגבל את ההר וקדשתו". והבן. וזה מברר שאין עיקר פעולת התחתון אלא לקבל פני פועל מוגבל, ומשם ממשיך כחות מאין סוף ואין תכלית, ודו"ק.

סוד הציץ

ובזה נבין סוד הציץ שהיה על מצח אהרון הכהן, והיה חקוק עליו פתוחי חתם קודש להוי', שענינו הוא אזכרה קדושה, אשר בלעדי חקיקה זו, סוד פועל מוגבל, לא היה כל מציאות לעבודה, לשרת את פני הוי' ולעשות נחת רוח לפניו, ולכן נקרא, "נזר הקדש". סוד, כתר כהונה, לעמוד לשרת לפני הוי', והיה על מצחו תמיד, והבן. וזה סוד "פתוחי חתם". כי סוד גופו של חותם הוא מפני הזיוף, שלא יבא כנעני בבית הוי' צבאות, אבל צריך לפתוח חותם בעד בית ישראל הנאמנים, ובכח הציץ הנ"ל, נפתח לרוחה.

סבת הצמצום

הנה דרך המאציל היה לאט לאט, כדרך מחשבות בני אדם, שזה סוד, (אבות רפ"ה, זהר שמות הסולם אות רמט) "בעשרה מאמרות נברא העולם וכו' ולתן שכר טוב" וכו'. ולכן מתחילה כאשר פעל בספירותיו בדרך השלילה, לא היה עוד שלימות לנברא, מפני שכל אור כדי להתישב בנברא, צריך שני בחינות, א. להולדה. ב. לקיום. פירוש, שהעילה צריך להשראה תמידית מעילתו לקיימו, ובסוד העולם הנ"ל, לא היה הנברא מוכן לבחינת המשכת שפע לקיימו, וזה שפעל בצמצום, שבסודה יורש הנברא, בחינת בית קבול תמידי להמשכת שפע. וזה סוד דור המבול, שלא כדאים לינק מסוד הצמצום, על כן אמרו, (איוב כא טו) "מה שד"י כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו". מה שאין כן בני ישראל בכח התורה, השורש שורה עליהם על פי הגבול, כנ"ל, ומופיע להם שפע תמיד וזה סוד, (ישעיה סא ז) "בארצם משנה יירשו". סוד חידוש בארציות, דהיינו, המחדש בכל יום תמיד וכו', וסוד החידוש בהשפעה, שזה שהשורש שורה עליהם, ונותן להם קיום תמידי.

חלל פנוי

סוד כשמו הוא, מה שנשאר מאין סוף ברוך הוא בחלל, פירוש, כמו אדם הרואה עניין נחמד, רושם אותו דבר בעט ברזל, שלא ישכח ממנו לעולם. וכשמסתכל באותיות נזכר ומתחדש לפניו כל מה שראה, מ"ש שמלכות קבוץ מכל עטרות ישראל דזעיר, פירוש, מבחינת הגבול שהוגבל, ... דרך השלילה, ובמלכות הם תחומים ומתגלים ... סוד המקום, טעם אחר הוא, כי היא הנותנת מקום לנבראים, מה שלא היה מצויר באין סוף ... כי יש בה מקום לסבול ולקיים כל האורות השייכים לנבראים, וזולתה לא יקויים שום דבר, ונקראת גם חלל פנוי, מטעם השגחת אין סוף ברוך הוא, שיהיה מקום הזה, בית כניסה לנבראים, ולכן בכונה העביר כל אור בלתי תכלית ממקום זה, ולכן נשארה חלולה, דהיינו, מאיר ב"ת דוקא. עוד טעם, שבראשית התגלותה היתה כמו ריקן מכל, אלא שאחר כך התגלה שראויה לסבול כל העולמות. עוד טעם, שהעולמות מתגלים בה לאט לאט, ועל כן טרם התיקון הגמור, הרי עוד מקומות חלולים ופנויים והעמדת עולמות. ועתה נבין, שהושרש במקום הזה כל מה שעתיד להיות בתחתונים, וכל מה שלא הושרש שם, לא יכול להמצא אחר כך, וזה הטעם שכל שבמציאות, המה ענפים שלה, כמו ענפים המתגלים משורש האילן, וכל כמה שלא נשלמו ונתגלו, כל הענפים הראויים להמצא, בשיעור האילן הזה, נמצא האילן בעצמו חסר, והבן.

ולדבקה בו

מה שנאמר, שכל אדם מחויב להשיג שורש נשמתו, פירוש, כי תכלית הנרצה והמקוה מהנברא, הוא בדביקות בו יתברך, כמו שכתוב, (דברים יא כב) "ולדבקה בו". ודרשו חז"ל, (ספרי שם) הדבק במדותיו וכו'. וענין מדותיו יתברך, הם הספירות הקדושות כידוע, שזה סוד, שְׁכָל הפועל ומנהג עולמו, ומודד להם על ידם השפעתו וטובו יתברך. אבל צריך להבין, למה זה נקרא דבקות בבורא יתברך, לכאורה הוא לימוד בעלמא, ואבאר דרך משל, אשר בכל פעולה שבעולם, מתדבק ונשאר באותה הפעולה אותו שכל הפועל אותה, כמו בשלחן, מושג בחינת שכל הנגר וחריצותו באומנות זו, אם רב ואם מעט, כי בעת מלאכתו ערך אותה בבחינת שכלו ומדת שכלו, והמסתכל בפעולה, וחושב בשכל הטמון בה, הרי הוא בשעת מעשה דבוק בשכל הפועל אותה, דהיינו, שמתאחדים ממש. כי האמת, אין הרחק וחתיכות בין הרוחניים, אפילו כשבאים בגופים מחולקים, אבל השכליים שבהם, אי אפשר לתארם בחילוקים, כי באיזה סכין נחתוך הרוחני וישאר נבדל, אלא עיקר הבדל שנמצא ברוחניים הוא בתוארים, פירוש, משובח, או מגונה, וגם בהרכבות. כי שכל המחשב בחכמת כוכבים, לא ידובק במחשב חכמת טבעיים, ואפילו באותה חכמה עצמה, נמצא הרכבות רבות, כי אחד מתעלה על חברו, אפילו בחכמה אחת, ורק בזה יבדלו הרוחניים איש מרעהו. אבל כששני חכמים מחשבים בחכמה אחת, ושיעור אחד במדת השכליים, אז ממש מאוחדים הם, כי במה יבדלו, ודו"ק. לכן כשנמצא מחשב אחד בפעולת חברו, ומשיג את השכל מחכם הפועל אותה, נמצא ששניהם מדודים בכח ושכל אחד, הם עתה ממש מאוחדים כמו איש שפגש רעהו האהוב ברחוב, ומחבקו ומנשקו, ואי אפשר להפריד אחד מחברו מרוב האחדות שביניהם.

פרי חכם ג'

לכן כפי הכלל, אשר בחינת השכל שבמדברים הוא כח היותר מותאם שבין הבורא לנבראיו, והוא בבחינת האמצע, דהיינו, שהאציל ניצוץ אחד מכח הזה, אשר על ידי אותו הניצוץ הכל שב אליו, וכתב, (תהלים קד כד) "כלם בחכמה עשית". דהיינו, שכל העולם ברא בחכמתו יתברך, ועל כן הזוכה להשיג האופנים שברא בהם את העולם וסדריו, הרי הוא דבוק בשכל הפועל אותם, ונמצא שהוא דבוק בבורא יתברך.

וזה סוד התורה שהיא כל שמותיו של הקדוש ברוך הוא ששייכים לנבראים, ובהיות הנברא משיג על ידם שכל הפועל הכל, כי בתורה הבורא היה מסתכל בעת שברא העולם כידוע, והארה שמשיג דרך הבריאה ומתדבק בשכל הזה תמיד, נמצא שהוא דבוק בבורא יתברך.

ובזה מובן למה הראה לנו הקדוש ברוך הוא, את כלי אומנתו, וכי לברוא עולמות אנו צריכים. ומהנ"ל ניחא, כי הראה לנו הקב"ה סדריו שנדע איך להתדבק בו יתברך, שזה הדבק במדותיו.

תיקון המנצפ"ך

"ואורח צדיקים כאור נגה הולך

אור עד נכון היום" (משלי ד

הנה מוזהר הייתי מבק"מ, שלא להוכיח לשום אדם, ואמר לי טעמו מאמר חז"ל, (ערכין טז): "תמה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה אם אמר לו טול קיסם מבין עיניך, אמר לו טול קורה מבין עיניך". דבר גדול דבר האדון, אולם לא הייתי מוכשר כלל אז להבין דברו, שזה סוד תיקון המנצפ"ך, (ישעיה יד יב) ונפילת הילל בן שחר. כי ידוע דרישיה בשמים אתתקן, שהיות שנשלם העובד בתרי"ג עיטין דאורייתא, אז מגיע קדושה נפלאה לגופו, קדושה נאמנה, סוד מהימנותא שלימתא, עד שעליו נאמר, (בראשית כח יב) "סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה". ושרשו חלק אלקי ממעל מתעורר עליו בסוד, הקו הוא, שקיו דאילנא, ואז נאמר עליו, (ישעיה מט ג) "ישראל אשר בך אתפאר". בסוד, (תהלים פט כ) "אז דברת בחזון לחסידיך ותאמר שויתי עזר על גבור" וכו'. ובדרך, "לעולם אשמור לו חסדי" וכו'. "לא ישיא אויב בו" וכו'. ... (איוב כט יט) "שרשי פתוח אלי מים וטל ילין בקצירי". שכל זה סוד אור הנצחיות, שלימות האמיתי, השופע ובה עליו בתמידית, וכיון שבא לדרגא זו, אז הוא הנבחר בדורותיו, לתקן תיקון של עץ הדעת טוב ורע, סוד הנוגה, בחינות ה' מוצאות שבפה, שהם ה' גבורות דאימא, דהיינו, התפשטותם לר"ע עלמין.

וזה ענין, נוגה דמפתי לאיתתא, כי באמת נשלח לו בהיקות הזו מהשמים לתקנו.

אבל כאן היה צריך זהירות יתירה, כדאיתא בספרים, אשר המוכיח לאדם רשע, דומה למנקה מקומות מטונפים, שאי אפשר שלא יקבל משם ריח רע, כי אם היה נזהר היה מתקנו בריחוק מקום, והיה יוצא אליו בקשרים גדולים, ומסבב סביבו, אבל לא היה נוגע בו כלל, ובדרך הזה היה נתקן לאט לאט, עד שהיה הנוגה הזה, סוד התבוננות על מקומו ואינו, כי כבר עשה את המוטל עליו. סוד, (ב"מ ז): "דדלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותה". שהיה גורם בהיקות גדולה לעינים, בבחינת ההתבוננות הנ"ל כיון שאמר, (סוף כלים) "אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה". אבל לא היה צריך להתקרב אל הג' קליפות, רוח סערה, וענן גדול, ואש מתלקחת, כמו שמבואר, (משלי כה טז) "דבש מצאת אכל דיך פן תשבענו והקאתו". וגם לא היה לו שום עניין להתקרב אליהם בעודו בקדושתו הנשגבה, כי לא למד מהם כלל, ולא היה לו כל הנאה מהם לטעותו, ...

אבל אנשי המקום אמרו, (בראשית לח כא) "לא היתה בזה קדשה". פירוש, כי העירו אתו שאין כאן זונה, אלא אשתו היתה, והיא גם היא במדרגה זו, והבן. אבל ירא היה להתאמץ בעניין הזה, למצוא בחינה שלה, ולקחת מידה הסימנים, מחמת שאמר, "פן נהיה לבוז". דהיינו, שלא יעלה ח"ו יחוד עליון כהוגן, ושמה הכלי פגום, כי לא ידע אז לשער היטב, ועל כן השמיט העניין, ואצנע ליה לזמן אחר.

אבל כמשלש חדשים הוכר עוברה לעין, לכן היה תלוי בין חיים למות, והראה אותו השלשה סימנים, שעזב אז בידה לערבון, והוא באמת טרח מאד אחריהם, ולא יכל בשום אופן להשיבם על מכונו, וכיון שמצא אותם בעזרת תמר דוקא, על כן לא היה לו עצה אחרת אלא לקחתה לאשה, וזה שהכתוב העיד עליו, "ולא יסף עוד לדעתה". ותרגומו, (עיין רש"י, סוטה י): "לא פסק". דהיינו, מחמת כי שם שמים נקרא עליה, סוד, ג' סימנים, יה"ו והבן.

וזה סוד, (שה"ש ד ג) "כחוט השני שפתותיך ומדברך נאווה". כי מתחילה היתה בסוד חוט השני, דהיינו, בחינת אימא, שני לחכמה עליונה, סוד שני המאורות כלולות בה עצמה, ולכן נקראת חוט השני, ועוד, דשני אדום הוא, שכל מעלתה היתה בחינת האדום שלה, שהיה מרבה הברכה והחן, בסוד, איוב כט ו) "ברחץ הליכי בחמה וצור יצוק עמדי פלגי שמן". והיא כורדא סומקא לסוסיא חיורא, וזה סוד, שתי שפות, שפה דידיה ושפה דידיה, היו לשפה אחת, ודברים אחדים, סוד לשון הקודש, ואחר כך התחיל לדבר דיבור הידוע הנ"ל, ואומר, אבל "ומדברך נאווה". מפני שבאה עתה מסוד השפות הנ"ל. מעתה נאיר עליך כחוט המשולש לא במהרה ינתק, כי טרם התגלות עליך חוט השני הנ"ל, היו הדיבורים שלך בוטים כמדקרות חרב, לא תואר ולא הדר להם, אבל בהתגלות עליך חוט השני, מה נעמו דברך, יפים אף נעימים, חברים מקשיבים לקולך.

וזה סוד, (מגילה ג.) "אסתר ירקרקת היתה (אבל) וחוט של חסד משוך עליה". כי עתה יודעים סוד, (חולין קלט): "אסתר מן התורה מנין". בסוד, "ואנכי הסתר אסתיר", והבן.

וזה סוד, (שה"ש ד ג) "כפלה הרמון רקתך מבעד לצמתך". כי בעינינו ראינו מפאר את עצמו בצמה הזאת, ולא עוד, אלא שנאוה גם מפניך מבעד לצמתך, סוד חוט המשולש.

וזה שאמרו במדרש, (דבר פ"ח ז) "כי קרוב אליך הדבר מאד וכו', למה הדבר דומה, לבת מלך שלא היה אדם מכירה, והיה למלך אהוב אחד והיה נכנס למלך בכל שעה, והיתה בתו של מלך עומדת לפניו, א"ל המלך ראה היאך אני מחבב אותך

פרי חכם ג'

שאינן בריה מכיר את בתי ועומדת לפניך, כך אמר הקב"ה לישראל ראו מה אתם חביבים עלי שאינן בריה בפלטין שלי מכיר את התורה ולכם נתתיה, שנאמר (איוב כח כא) ונעלמה מעיני כל חי'

סוד "ונוגה כאור תהיה" (חבוקוק ג ד)

עבודתו, ובדרך זה רוח לי עלמא למדי, וזה סוד, (תהלים קכח ה) "ברכך הוי' מציון". פירוש, בעמידתו בפנים הקדושה, ואז היה מקוים בו, "וראה בטוב ירושלם כל ימי חיירך", לרבות הלילות, כי גם חושך לא החשיך ממנו, (שם קלב ג) "כי שם צוה הוי' את הברכה חיים עד העולם", וזה עניין, (צפניה ג יג) "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב", כי אם לא היה מתחלל ויוצא מקדושתו הרמה לחוצות לטמא מתים, אלו שלש הקליפות הנ"ל, וכמו שמוזהר, (ויקרא כא א, ב) "לנפש לא יטמא בעמיו, כי אם לשארו הקרב אליו וכו' לה יטמא". סוד קליפת נוגה לבד, חציה הטובה אזי היה מקיים בו "שארית ישראל לא יעשו עולה" וכו'. והיה מגיע מיד לתכלית הנרצה מקונו, כי נקל היה לו אז לתקן השארית הזה, סוד, "שאר בשר". אבל, (תהלים פב ה) "לא ידעו, ולא יבינו בחשכה יתהלכו ימוטו כל מוסדי ארץ" וכו'. כי מחמת שלא עיין היטב בעבודתו שיהיה בלתי להוי' לבדו, היה יוצא לבית הקברות של שלש הקליפות, שכבר מתו, וכמעט שנשכח זכרם, אבל בזה פחתה קדושתו הימנו, ומיד נעשה בחינת גופו של עצמו, בחינת נוגה, ושלש הקליפות התחברו בו, עד שאמרו לו בחוצפה גדולה, "טול קורה מבין עיניך". האמת שכונתו היתה להוכיח הטמאים האלה ולהכותם על קדקדם, כי כבר נראו בעיניו כמתים, וכקיסם קטן נחשבו לו, אבל לא ידע, כי כבר התחללה קדושתו, וכחו ואור עיניו לא היו אתו, על כן נעשו לו למורדי אור כידוע, וגורש מגן עדן.

וזה סוד, שמתחילה היה גופו של אדם הראשון, בסוד, כתנות אור, סוד קדושה נשגבה בהימנותא שלימתא, שבכח האור הזה השופע בגופו ובא בתמידיות, זכה לתקן הד' קליפות הנ"ל, עד שחלק מהם הנוגה השייך לקדושה, שזה חיותם, ולכן נכרתו ומתו, והתבוננת על מקומו ואיננו, כי נפרדו ממקום חיותם, והוציא בלעם מפיהם.

אבל מתוך שלא דקדק כראוי לעשות עבודתו להוי' לבדו, והיה נמשך גם אחר תאוותו, והם היו תאוה לעינים, על כן משכו אותם לגבולם הטמא, אז התחלל מקדושתו ואורו, ונעשה גופו בסוד, כתנות עור, סוד קליפת נוגה, ועל כן התאחז בו. ... ופירוש שני המאמרים הנ"ל, מובנים מאליהם, כי מה שזוכה האדם לברתא דמלא, לקבלה לרשותו, ולטייל עמה ארוכות וקצרות, כל זה היה בהיותו בן בית וקרוב למלכות, כמו שכתוב, (איוב מא ג) "מי הקדימיני ואשלם תחת כל השמים לי הוא". פירוש, מי הוא השוטה המתרעם על מדותי, אם הוא בעצמו פונה מביתי והיכלי, אשר היה לו למרעה טוב ושמן מעודו, ויוצא לארץ מלחה וציה, עלי מים הארוכים, נהרות ואולי, האם היתה בריה בעולם, אשר תמצא במקומות אלו, ותזכה אפילו לריח של קדושה, ואם תאמר זחה דעתך עלך, להיותך נבחר מבריות העולם, בראותך פני בתי החביבה, פנים בפנים, ונרצה לי, אבל היכן ראית אותה, הלא בביתי ראית אותה, שובה לביתי ותראה אותה ותראה אהבים עמה. "מי הקדמיני ואשלם" וכו', כי מראש דברתי עמך שכהן אני, ואין דרכי ללכת בבית הקברות כלל, וכיון שלא שמעת אלי, והיית מהדרך לבית הקברות, לכן הנחתי אותך, והלכתי לי לדרכי.

למה לא תודה ותשבח אותי על מעשים הגדולים ונאמנים שעשיתי עמך, כי כבר ידעת, (קידושין לט:) ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". אלא אדרבה, (אבות פ"ד מ"ב) "מצוה גוררת מצוה". והן אמת שכבר היו מעשיך רצוים לפני, אבל מחשבתך לא היתה רצויה, מפני שכל מעשיך כגוף בלא נשמה, מצות אנשים מלומדה, אבל רציתי לזכותך שתעבוד לפני, עם נשמה טהורה וקדושה, בערך הצדיקים יוצאי אחד מאלף דהאי עלמא, כי שמעתי רוב שיחתך ומפיק על העניין הזה, להיות מעושי נחת רוח לפני במדרגה העליונה, אשר עוד לא ידעת לכוונת לה שום שם ותואר כלל, ועתה שמעתי לך ושלחתי לך חלקי ממעל, ועשיתי עמך חסד גדול אשר צמצמתי אורי הזך והבר לכל משיגיה לעובדה, דרך שלש מסכים, דג"ע, בי"ע, עד שתהא ראויה להתחבר בגופך, לעבוד לפני, כדרך שעבדו אבותיך לפני.

זה סוד, (דברים ל יב, יג, יד) "לא בשמים היא וכו', ולא מעבר לים היא וכו'. כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיק ובלבבך לעשות". כי באמת היתה בשמים, כמו שכתוב, (איוב כח כא) "ונעלמה מעיני כל חי". אבל במעמד הר סיני, כל ישראל זכו לתורה, (דברים כט יד) "אשר ישנו פה וכו', ואת אשר איננו פה". כי באמת הוריד עוז מבטחה לארץ, אלא שצריך לעשותו, שזה סוד תרי"ג מצות, שהם תרי"ג עיטין, אשר המקיימם כפי יכלתו, מיד כל מצוה שורה על כל אבר, כפי שהסדיר הקב"ה, ואברי הגוף הגשמי, מקורבים למעמד הר סיני, ומקבל התורה ממש באותם הארות שקבלו דור הדעה ויוצאי מצרים, כי לפני הקב"ה ותורתו הנצחית, ההוא היה ויהיה שוים המה, ולכן כל המקיים פשטי התורה, וממשיך הזנת אור המצוות על אבריו, עד שפתאום ימצא את עצמו עומד לפני הר סיני, ומשה ידבר והאלקים יענו בקול, את כל הדברים האלה, והבן. ועתה אומר אלי רעיא מהימנא במשנה תורה, (דברים לו טו) "ראה נתתי לפניך" וכו'. למען אשר תטעם החיים הנצחיים, ואם יש אצלך מסודר עבודת הבחירה, שהיא עבודה רצויה, וזה כל הכונה במעמד הר סיני, ואל תאמר שירדה שנה חלילה, זה לא יעלה על הדעת, רק למען תדע שלא בשמים היא, שתהיה צריך להשיג עזרה מצד אחר, רק כבר הוא בפיק ובלבבך לעשות.

כי ונוגה כאור תבלעם. וזה עניין (משלי ד יח) "וארח צדיקים כאור נגה". דהיינו, לאחר החטא, נמסר כל התיקון לצדיקים, בסוד, (תהלים קיא ג, קיב ג) "וצדקתו עמדת לעד". ומפרש דרך תיקונם, שהם עושים דרכם, ומעמידים את עצמם בקדושה, בסוד אותו האור שהתגלה על ידי הנוגה כנ"ל. ואז ברחוק מקום יופיע כח קדושת אורם, מחוץ למקום הנוגה, ובדרך זה מתעלה הנוגה לאט לאט, "הולך ואור עד נכון היום". והבן ודו"ק. כי אז, ונוגה כאור תבלעם, כי בדרך הנ"ל יתוקן הנוגה ויחזור לבחינת אור ממש, שאז אור הזה יבלע את שלש הקליפות הנ"ל, ולא תהיה להם תקומה עוד, כי יבולע דרכם לנצח. נמצא, דרך התיקון לאחר החטא כ"י מדרגות מנצוצי חיות הג' קליפות יתגלה נוגה, והנוגה יתעלה להיות אור קדושה ממש, וזה סוד, (תהלים קכח ה) "ברכך הוי' מציון וראה בטוב ירושלם". ודו"ק.

ובאותו מקום שהיו מתחילה מפיקים בחינת חול המועד, באותו מקום ממש, מבהיקים עתה בחינת אור דקדושה, של שבת ויום טוב. וזה סוד, (בראשית כט יז) "ועיני לאה רכות ורחל יפת תאר יפת מראה". דהיינו, שמתוך שעיני לאה רכות, תהיה רחל יפת תואר וכו', כי יעקב אהב את רחל עוד טרם שנברא העולם, ובשבילה עבד, רק בלי ידיעתו, ובלי שום התעוררות מצדו, "ויהי בבקר והנה היא לאה". אבל סוף סוף רחל היא עקרת הבית, כי גם מה שלא ילדה לו ביני וביני ששה בנים, אהבת רחל גרמה לזה, כידוע, לכן כתוב, "ירא הוי' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה". אבל לא נמשכה לו אהבתו עמה, ואתתקנית

פרי חכם ג'

בסוד עלמא דאתכסיא מיניה, ושוב, "ועיני לאה רכות". אם כן ושוב, "ויאהב יעקב את רחל". כי בגלל זה היא, "יפת תאר ויפת מראה". בסוד מאה שערים, כי תחת אשר מעיקרא היתה מפיקה הבהקת אור חולין, שנעשו על טהרת הקודש, השתא מופיע אור ממש, עצמות דקדושה.

זה שאמר הנביא בשם הוי', (מיכה ג') "עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי". וזה שאמרו, (מלאכי ג') "אני הוי' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם". (ישעיה מא ד) "אני ראשון ואת אחרונים אני הוא". וזה שאמר, (איוב מא ג') "מי הקדמני ואשלם תחת כל השמים לי הוא". וזה שאמרו במדרש, (בראשית פ"ג ח) "הכל מודים שלא נברא ביום הראשון כלום, שלא תאמר מיכאל היה מותח בדרומו של רקיע, וגבראל בצפונה" וכו'. שזה סוד הפלגת זמן גדול, ששכינתא היתה בתוכם, ולא אמר להם ולא מידי, ודו"ק. וזה סוד יומא קמא לא אמר להם ולא ... שום חולשא דאורחא. ...

זה עניין, (דברים י"ב) "מה הוי' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה" וכו'. משל לעבד משמש למלך המדינה בכל יכלתו, אבל בלי יראת הכבוד, כי שפל היה, ולא הבין ממעלת המלך כלל, ולא מאמיתות חפצי המלך במדינה, אמר המלך מי יתן והיה העבד הזה יודע אותי ואת מעשי וחפצי, כמה נחת רוח הייתי מקבל ממנו, רמז המלך לקבלו לבית אולפנא, עד שיהיה ראוי לבא להיכלא דמלכא, אחר כך קרבהו המלך, ושמח עמו מאד, והניח כל עניניו וטייל אתו באוצרותיו, והראה לו שיעור הרווחים מעבודת המדינה, ושבעבודתם תלויה כל מלכותו כביכול, וכמה שש ושמח בראותו פרי עבודתם, וגם לעבד הודה רבות על כשרון עבודתו, וישם את כסאו מעל כל השרים אשר עמו במלכותו, וכשהמלך ראה שיש לו ידיעה טובה בכל חפצי מדינתו, ויודע היטב שיעור ערכם המגיע למלך עצמו כביכול מהרווח או ממניעת הרווח, שאל אותו שאלה קטנה, שהעבד בעצמו ימצא את הפתרון, והיה מוכרח לצאת מן הפלטין מפני הכבוד, וכשיצא לא החזירו עוד.

זה עניין, "מה הוי' אלקיך שואל מעמך". סוד היציאה הנ"ל, "כי אם ליראה" וכו'. כי כל ההכנה הגדולה הרמה והנשאה, לא היתה אלא להביאך למקומך במדינה, עם כל הידיעות האלה ששמעת מפי המלך, כדי שמכאן והלאה תבין חפץ תמים דעים, לעובדו ביראת הרוממות, ולדעת שבמעשיך הפשוטים, תגדל מעלת המלכות עצמה. (קהלת י"ח) "בעצלתים ימך המקרה". כביכול, ועל כן תבין איך לעובדו ביראה, כי כתרים אתה קושר לקונך במעשיך.

שבע חומות

"מי יתנני כירחי קדם כימי אלוקי ישמרני, בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך". (איוב כט א ב) זה עניין שבע החומות המובאים בספרים, פירוש, שבסוד, (משלי כד טו) "שבע יפול צדיק וקם ורשעים יכשלו ברעה". וזה עניין, (תהלים ו א ב) "למנצח בנגינות על השמינית הוי' אל באפך תוכיחי ואל בחמתך תיסרני". פירוש, בסוד הכתוב, (איוב כט ו) "ברחץ הליכי בחמה וצור יצוק עמדי פלגי שמן". (שם ד) "כאשר הייתי בימי חרפי בסוד אלוקי עלי אהלי" וכו'. שבהיותו תמיד בבית המלך, ראה אצלו בתו החביבה, רישא דכל תיאובתין וכל כיסופין, אולם בשאלה קטנה לא ממשית, נטרד מהיכלא דמלכא, דהיינו, ששאלו אותו על טבעת של מלך, ובאמת היתה בידו, אבל לא הבין השאלה. וטרם שישב את עצמו נטרד, כידוע, והנה לאחר שעשה תשובה, ראה שיש לו לעבוד באותם החומות, ולהעביר הקליפות והחיצונים, אשר נאחזו על ידו, ואז ששה החומות הראשונים קלים המה לפרוץ בהם, בסוד, טבעת המלך שהראה לכל עובר, ונעשו לריק ואפס, אבל כשהגיע לחומה השביעית, מקום ברתא דמלכא, שם צריך לכלי זין ממש, ומקיף שם עמק גדול, הנקרא עמק הבכא, אשר הנופלים שם, אין להם תקומה עוד, ועל העמק גשר, ושני ממונים עליו, מקצה מזה, שמו 'נבל', אשר לא יתן לשום עובר דרכו לישא עמו טבעת המלך. ומקצה השני שמו 'אולי', אשר לא יתן לשום עובר דרכו לישא בידיו כלי זין, ולכן המלחמה כבדה מאד. וזה עניין, (ישעיה סו ב) "על חומותיך ירושלם הפקדתי שמרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את הוי'". כי אש הקנאה בוער בלבם מאד, ולא יהיבו שכיכו ללבהון וכו', וזה עניין, (תהלים קלט ז ח) "ואנה מפניך אברח, אם אסק שמים". פירוש, כי הצדיק מתמרמר, הלא כחותי גדולים מאוד, ויודע אני שתוקף כחי הרבה יותר מאותם שני הממונים הנבזים הנ"ל, "כי אתה קנית כליתי תסכני בבטן אמי". קלי אתה, ואין לי שום עצה לנגדם, אם לברוח מפניהם, הלא ידעתי שגם בשאול הנך, ושם מכבר ירך תנחני, ואם כן איך אפשר לי להראות, שיש חלילה מקום זולתך. ואם אסק שמים, דהיינו, על החומה, הלא שם אתה, כי נמצא המלחמה כביכול נגדך ממש, וזה עניין, (שה"ש ט) "אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף". אשר שם יושב הצדיק הנ"ל, בכיסופים וגעגועים גדולים, עד אין שיעור, ומטייל בב' הקצוות, וזה עניין, "ואם דלת היא". פירוש, בהרגישו שהחומה נפתחה לו כדלת על צירה תיסוב, מיד לוקח לו הצדיק ארז וסומך לדלת, שלא יפתח, מפני כבוד המלכות.

ובזה מובן מימרא דר' אלעזר בן פדת, (ע"י תענית כה). הוי לי דחיקא לי מילתא טובה. פירוש, שמו גרם לו שאל עזר לו שפדה אותו מכל צרה, והאי מילתא גופיה הוי דחיקא לי טובא, ולקיז לי דמא, ולא הוית לי מה למטעם, וטעם חד ברא דתומא, פירוש, כמו שכתוב בזהר, (פנחס הסולם אות צח, צט) "דרועא ימינא צריך לאלקאה לאקזא דמיה מניה. וצריך לאקזא דרועא שמאלא". ע"ש. דהיינו, בחינת ישמעאל ועשו, אבל לא הוי ליה מה למטעם, וכמעט כלתה חיותיה, וטעים ברא דתומא דהיינא, סוד תומת ישראל, כי צדיק וישר הוי', ואנגיד ואתנח, וכו', ואמרו לו מה ראית, אמר עולם הפוך ראיתי עליונים למטה, ותחתונים למעלה, פירוש, כי אז הוסכם ההלכה, שעולמות העליונים נפלו למטה, בסוד, (ישעיה י"ב) "איך נפלת משמים הילל בן שחר". ותחתונים למעלה, סוד (תהלים י"א ז) "צדיק הוי' צדקות אהב" וכו'. סוד הקשר המאסף הענפים לשרשם הגולה על ידם, וחוזר ומפורש שהיה מתאונן לקדוש ברוך הוא, עד אימתי ניתב בהאי צערא, והשיב לו אי ניחא לך דאשני עלך סדרי בראשית, אפשר דנפלת בשעתך דמזוני, ע"ש.

ועיין בזהר (ת"ז תקון שתי ותשע ק). דאמר כולי האי ואולי, שרומז על נהר "אולי", שכתוב בדניאל, (דניאל ח ב) שסוד הנהר הזה, הוא סוד, (בימות קצא) "מים שאין להם סוף". הנובעים שם, והם בחינת, (תהלים צ"ד) "מקלות מים רבים אדירים". השוטפים בחמה עזה ושמו "אולי", והבן.

וזה שהיה מתאונן, ואחר הקצת דם כולי האי ואולי בלי סוף, והבן.

ומשלו דומה, לבן המבקש מאביו להראות לו צורת עצמו, והמציא לו מראה, והסתכל בה וראה צורתו, ושמתו גדלה מאד, עד שהיה מדמה, כי חלק מעצמו בה, לימים הלך ילד אחר בסמוך לו, והוא הסתכל במראה, וראה מראה חברו בה,

פרי חכם ג'

נתחלחל מאד, כי דמה שחברו גזל ממנו סגולה נחמדה זו, ובלבל דמותו אשר נתן לו אביו וכו'. כי אין המראה הזאת מיוחדת כלל לצורתו לבדו בפרטות, כי היא בחינת סגולה לשמוש כל באי עולם, ועל כן כשמסתכל חברו, יראה גם כן צורת חברו, אלא עד עתה לא היה מסתכל בו אחר זולתו לבדו, על כן ראה עד עתה דמותו לבדו, והבן. ולא היה כלל מחשבת אביו, להראות בה דבר פרטי לעצמו לבדו, וגם הוא לא בקש ממנו על זה, רק רצה לראות מהות צורתו, על מה ואיך הוטבעה, ובזה משמשת כל צרכה, רק עינו הטעתו, לעשות פסל לעצמו לבדו מתוך חביבות יתרה כנ"ל, וזה עניין, (דברים ד טו) "כי לא ראיתם כל תמונה" וכו'.

לכן מלמדו אביו בחון והבט בה, ותראה צורתך בה, כי מה שנראה בה צורת חברך, לא ימנע כלל מלראות דמותך, כי היא מראה כללית, וכל המתקרבים לעומתה, מתראים מתוכה, וזה טעות הערב רב, שעשו פסל ותמונה לעצמם ואמרו, (שמות לב ד) "אלה אלהיך ישראל". אבל אהרן אמר, "חג להו' מחר". כי הערב רב נטו אחר תאותם, לפסול פסל לעצמם ויהבלו. זה עניין שאמרה תמר, (בראשית לח כה) "לאיש אשר אלה לו אנכי הרה". דהיינו, סוד, (שם לב ה) "מי אלה לך" ויאמר הילדים אשר חנן אלקים" וכו'. דהיינו, (ישעיה מ כו) "מי ברא אלה", והבן.

כיון שהכיר את ג' הסימנים שלו בידה, הבין שאינה הרה לזנונים ח"ו, אלא אדרבה, בבין משיח הו' היא, וצדקה, ממני יצאו הדברים והיא ב"ן, וזה עניין, (תהלים לג ו) "בדבר הו' שמים נעשו". כי גמירי (ב"ב נח). "דיצר בהאי עלמא ליכא". (תהלים ה ה) "לא יגרר רע" כתיב. (דברים ח ה) "כי כאשר ייסר איש את בנו הו' אלקיך מיסרך". ולכן תדון, (שם יב) "מה הו' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה" וכו'. פירוש, בסיום ספר השמים נרמזה לו בהאי אתא קלילא דלית ביה ממשא, ותדע שאז זווג צדיק וצדק גדול עד מאד, רק כל הקפדה ופגם מועט במה שאמר "חג להו' מחר". כי היה מיד החג קדוש ומקודש, וזה, "כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם". כי מחמת זה נשברו לוחות הראשונים, ונסתם ספר השמים, באותם הדברים ככתוב, (ישעיה לד ד) "ונגלו כספר השמים". כידוע למד, דהיינו, השאלה הנ"ל.

ועי' בכתובות (טז) שרבי יהושע בן לוי בקן ממלאך המות שיראה לו מקומו בגן עדן ולקח ממנו את הסכין, כיון שהגיע לשם קפץ לג"ע ונשבע שלא יצא משם, פירוש, ששמע וראה האתא קלילא, שהיא סוד, שורש להט החרב המתהפכת, שמשם נח מלאך המות, דהיינו, שנשברו הלוחות, והושב הזוהמא ונתבטל החרות, מיד קפץ לגן עדן ונשבע, שלא יצא עוד משם בבחינת "חג להו' מחר". אלא חג להו' מיד. כי הרגיש האמת, וכיון שבדקו אחריו, שלא עבר אשבעתא, והרי שבועה זו היתה דומה לו באמת לשבועה הראשונה שנשבע ברחם אמו, אז לא יצא משם, והבן.

וזה סוד, (עמוס ה ב) "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל". ופירושו בזוהר, (פקודי הסולם אות שעב) "לא תוסיף קום מגרמה (מעצמה), אלא קב"ה יוקים לה". בסוד, (ישעיה נב ב) "התנערי מעפר קומי". פירוש, שהצדיק אין לו כל עצה אחרת, אלא רץ בכיסופים גדולים לשתי הקצוות, לסוד החומה מרבה בכיסופים, ולסוד, הדלת בהפך, סומך לוח ארז שלא יפתח, כדי שלא יפגום בכבוד המלכות חלילה, כנ"ל, אלא מה רוצה, שהקב"ה בעצמו, יפתח הדלת, כי מי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, וזה ענין הטענה, (תהלים קלא א) "ולא רמו עיני ולא הלכתי גדלות ובנפלאות ממני". כי מתחילה הלא אתה בעצמך קרבת אותי אליה, וקשרת אותנו בעבותות אהבה, כי לא היה לי כל העזה, אפילו לעורר אותך לדבר זה, לכן, "יחל ישראל אל הו' מעתה ועד עולם". גם כעת רשות וחוב קדוש ליחל אליך להשיבני אליה.

וזה עניין, (איוב כ כג) "אלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה". אז, (שם כא, כד) "אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה וכו'. כי הוא לקצוות הארץ יביט תחת כל השמים יראה". מה (שם כ) "ונועלמה מעיני כל חי, ומעוף השמים נסתרה". (שם כו) "אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה". (שם ג) "לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים".

על כן, (שם לא א, ב) "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה. ומה חלק אלוקי מעל ונחלת שדי ממרומים". (שם מ) "תחת חטה יצא חוח ותחת שעורה באשה". (שם יד) "ומה אעשה כי יקום א-ל, וכי יפקוד מה אשיבנו". ויקירה זו, אי לאו אשת כסילות אשתתף בה, אז, (שם כט יב) "אמלט עני משוע ויתום ולא עזר לו". אז, (שם טו) "עינים הייתי לעור ורגלים לפסח". (שם ל כז) "מעני רתחו ולא דמו קדמני ימי עני". (שם כב כב) "קח נא מפיו תורה ושים אמריו בלבבך". ומה גם כי כחי ארגיש כמאז כמקדם, (שם כ ה) "כי רננת רשעים מקרוב ושמחת חנף עדי רגע". פתאום ממקום לא נודע יצמחו, ואברח כלל לא יעמוד, (שם יב כו) "ותשמור כל ארחתי על שרשי רגלי תתחקה". (שם לא ג) "הלא הוא יראה דרכי וכל צעדי יספור". (שם טו ג) "הקץ לדברי רוח או מה ימריצך כי תענה". כי שם גבורם, ואולי אכרית, 'וכולי האי ואולי'. כי "ואחז ויפצפצני ויקימנו לו למטרה". (שם יב) באשר יראת בוראי לנגדי, ומוטב יכלה חיצו בי על כן לא אעריך אליו מלים להשיבו על אמריו. אולם גם עתה הנה שמים עדי ושהדי במרומים" (שם ט). כי לולא מגיעויהם אברח אז, (שם כט ז) "ואשברה מתלעות עול ומשניו אשליך טרף". כי כחי חזק עמי, הנני כאבותי, (שם טו ז) "על לא חמס בכפי ותפלתי זכה". כי, (שם כט יט) שרשי פתוח אלי מים וטל ילין בקצירי".

לכן יאמר לבי ללבוש אותם כמעיל, ולשבת ראש עליהם, לולא מגיעויהם אגור, כי אשמור צדקתי מטינוף, רק זאת הויתם להמצא עלי ארץ וחוף פניהם יחדו לעומתי, והציקה בדברים לא היו, ולא נשמע עוד עלי תבל, לכן כי, (שם כט כד) "אשחק אליהם לא יאמינו, ואור פני יפילון. אורי, (שם לה) "מן גו יגרשו, יריעו עלימו כגנב".

האמת, כל באי ארץ החיים נשבעים שבועה זו על פתח בית הרחם, כי יערב להם צדקתם, מפני שאז טהורים הם כעצם השמים לטהור, אלא תוך כדי דבור חוזרים, ואומר, (שמות לב ה) "חג להו' מחר". כידוע מחמת קנאה, וזה שגרם להם לטעום טעמא דמותא, ועניין (קו) כף הקלע, איש כדרכו.

ומזה נבין, שתכלית התיקון הוא לשמור אותה השבועה הנ"ל, ולא יחל דברו, כי דבר הו' יקום לעולם.

אבל צריכים לדעת, (דברים יב ד) "לא תעשון כן להו' אלקיכם" כתיב, וזה שאמרו חז"ל, (פסחים מט:) "שנה ופירש יוטר מכולם". אלא צריך לדעת, דוקא בסוד הכתוב, (בראשית לח כה) "לאיש אשר אלה לו אנכי הרה". דהיינו, להכיר תמיד את הסימנים שמסר בידה בשעת הרג דבר, והבן מאד.

וזה עניין, (תהלים כד ד) "אשר לא נשא לשוא נפשו". כי החוזר לסורו ואומר, (איוב כא יד) "ויאמרו לקל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו". אין לו חלק לעולם הבא, אלא נמצא שהיה נושא נפשו אל הקב"ה לשוא כביכול, והבן. וכבר כתב, (עמוס ח ה) "נשבע הו' אלקים בנפשו". אלא שניהם ביחד, וזה סוד, "אשר לא נשא לשוא נפשו". גם, "לא נשבע למרמה".

וזה היה חטא אחז, שאמרו (ירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ב גא). "שאחז בבתי כניסיות ובבתי מדרשות", והשבית התורה דלעילא, דהיינו, שהיה נושא לשוא נפשו, ואמר, אסתפק בבחינה זו הקודמת, והבן. אבל הכתוב מעיד ששקר דיבר, ואדרבה חלל שם שמים, כי במעשיו גרם, שהיו אנשי דורו מקטרים ועובדים למלאכת השמים ומזלות, והבן.

פרי חכם ג'

זוהו שהוכיחו ישעיה הנביא (ישעיה ז יא) "שאל לך אות מעם הוי' אלקיך העמק שאלה או הגבה למעלה". פירוש, שכל חטאו היתה, מחמת שאלה ששאלו, האי אתא קלילא כנ"ל, והיה מלמד אותו ממנפשיך, או העמק שאלה, דהיינו, אם תרצה, הפסיקהו מספר העליון, והעמידו בתחתונים, אם כן מהראוי לחזור בתשובה, ולשאל האות מהוי'. או הגבה למעלה כהאמת, שזו השאלה מאת הוי' מהשמים, ששואל מעמך ליראה אותו, וכו', אבל אחז השיבו, "לא אשאל ולא אנסה את הוי'". פירוש, שיצא מדעתו, ותוהו על הראשונות לאמור, כי מסר הוי' את הארץ חלילה ביד המזלות, ונטל דרכו הראשון בפשיטות

אבל הוסיף כח לסטרא אחרא וקליפות רח"ל, כמו שכתוב עליו שאין לו וכו'. וסוד העניין האורות העליונים, היה כמעשה יהודה ותמר, כי באמת כלתו היתה מששת ימי בראשית, אבל מחמת עשרו ותפארתו, שהיה נשיא הדור לא הכירה, כי כבר מתה אשתו, ונתעלה לעולמות עליונים, ותמר המוכנסת לו, היא כסתה פניה, ולכן ישבה על פתח עינים, דהיינו, שהרגילה עמו בדברים לפתוח עינים שלו, ואז בא מלאך כידוע, ומיד אמר לה, "הבה נא אבוא אליך". כי צדיק וישר היה, אלא מחמת רוב חסידותו ופרישותו, לא היה ניכר לעין צדקתו, בפרט לתמר, שהיתה קטנה במעלה, על כן, "ויחשבה לזונה". דהיינו, בסוד ח"י שעה לפרקים, אבל תבעה ממנו אתנן, "מה תתן לי כי תבוא אלי". פירוש, מה יהיו מעשיך, דהיינו, ששאלה אותו, אם כונתך לקחת אותי לאשה לתמידות, או תתן אתנן קדש להוי', ותלך לדרכך בחסידות ופרישות מדרך ארץ, ואז לא ידע כי כלתו היא, על כן השיב לה לתומתו, כי עתה מלאך נגע בי, ואחר כך אשלח גדי עזים מן הצאן, ואתקן אותו מלאך ואחזור לדרכי, ואז רצתה להצילו, שלא יבא ח"ו לידי חילול שם שמים, פירוש, שלא יבטל משיח הוי' ומלכות בית דוד, ועל זה ששאלה ממנו ערבון עד שלחו, פירוש, שיבטיח לה, שטרם יתקן אותו המלאך הבא מגדי עזים, לא ישמש עם השלשה סימנים, חותם, פתיל, מטה, כנודע. וזה סוד, וגודל צדקתה שלא יכשול במקום דלאו דיליה, הבטיחה מיד ומסר לה אותו היחוד ומסירת הסימנים, ותקן אותו המלאך.

סדר התיקון

מתחילה היו המחשבות עושות פעולות בכח, ואותם הפעולות הטביעו בכח בבריאה, והמה כל המציאות שבבריאה הזאת, כמו האש, המים, הארץ וכל צבאיה וכו', ואז התעלמו המחשבות, ויצאו כחות הבריאה מכח אל הפועל, וזה עניין בי"ע בכל שליטתם, ובבא התיקון, התגלו אותם המחשבות מחדש על אותם הפעולות שהתגלו גם כן כמותם בסוד, (ישעיה מ כו) "וראו מי ברא אלה". ואז, (פסחים ג, ב"ב יז:) "עולם הפוך ראיתי" וכו'. וזה עניין עילת העילות לא נחית יחודיה עליו עד דיהיין ליה ב"ז, (תהלים יט ט) "כי משפטי ה' אמת צדקו יחדו".

ועניין התעלמות מחשבתי, והגלותם במשך זמן משוער, הוא כדי לתת לפעולות שהתחדשו מהכח במחשבות, שיהיו פועלים מה שבחוקם לפועל, דהיינו, כח האש וכח המים וכו', ולאחר זה, כשמתגלים גם כן "מי ברא אלה", נמצא שכל הבריאה הנוכחית מושפעת בגאון ותפארה, ואם לא נתעלמו הספירות מתחילה, לא היתה יוצאת כל הבריאה אל הפועל, והיו נשארים רק בכח.

תענוג הקבוע, ועבודת המעולה

כל התכלית אשר מוכן לעולם אחר כל המעשים, הרי התענוג מחוייב להתלוות עמו, היות שבעולם מושג התענוג, ע"כ הוא חלק מן היחוד האמיתי, כי אין לך נותן מה שאין לו, ואם כן בהשבת הענפים לשורשם מתיחד בהם התענוג. צריכים להבין, שאין כל השארה לנצחיות, זולת לשכליים בלבד, ואם כן מין התענוג, הוא גם מנושא השכליים, ולפי זה לא יפה דימו המחברים, עניין תענוג השכלי, לתענוג של הסרת הספיקות, שזה אינו, מפני שתענוג הזה מתעצם בתחילתו יותר מאשר לאחריו, שאין זה מגדר הנצח, שאינו משתנה כלל מהזמן.

אלא אפשר לדמותו, לאדם שעומד ומשמש לפני אורחים הגונים, מהנה ומענג אותם, הגם שאותו האדם לא ירגיש דבר, זולת שרואה שאחרים נהנים על ידו, מכל מקום עולה תענוגו על כל התענוגים שמקבלים קרואיו ומזומניו, ומתעלה כפי שיעור קבלת תענוגם, שזהו גם תענוג שכלי, והוא למעלה מהשכל, מפני שהוא באמת תענוג רצוני ושורשי, עד שאין השכל מגיע אליו, כי אין חשבון וטעם ברצון כנודע.

זהו הדמיון האמיתי לתענוג הקבוע לנצחיות, דהיינו, שירגישו הנשמות גודל השעשועים שבוראם משתעשע עמהם, שהם יתענגו מאד מאותו ההרגש, ודו"ק.

בזה נבין שנצח והוד נקראים רגלים, כי הגם שיעקר הקומה מסומך על ידם בסוד, (משלי לא יט) "וכפיה תמכו פלך". מכל מקום, עדיין חסר השלימות, והמה מלשון אומנים, בסוד, (הושע יא ג) "תרגלתי לאפרים". אבל עיקר הוא המוחין הפנימיים, דהיינו, למעלה מהמדות, בחינת שקיו דאילנא, וסבת כל הסבות. ולכן עובדי הוי', שיניקתם ממקום הזה, ועובדים דוקא בבחינה זו, הם המה מתקנים כל ענפי הבריאה בבחינה זו. כי דוקא על המוחין הולך וסובב כל הבריאה המאווימה וארוכה הזאת.

כיון ששִׁשְׁכָל העולם הוא אחד שמתחלק בין נשואים מרובים, נמצא, אם שנים מתלבשים (חושבים) בְּשִׁשְׁכָל אחד, הם יחשבו בנושא אחד, ואם יש ביניהם איזה הכר, הוא דוקא בגודל וקוטן, וטבע העולם שהקטן נכנע לגדול, אם כן, אותם השוטים, שחושבים ממש אותה המחשבה של החכמים, בנושא אחד עם החכמים יחשבו, ומבלי רצונם נכנעים ומתאחדים עם החכמים, כטבע הבריאה, שבדרך הזה הולך ונתקן העולם כולו. בזה תבין, שאין השלימות בהתרת ספיקות, כי זה לא יצוייר אלא במקרה, אבל לא ללכת תמיד ולהיות קובע עבודות במין הזה.

אבל בהנ"ל ניחא, כי עיקר החפץ, הוא להיות הולך ומשמש לפני בוראו, שלנצחיות תהיה הרגשה זו קבועה לתענוג, ואם כן עיקר השימוש המעולה, שייך דוקא לשלימים כנ"ל, שבזה ... וחושבים מחשבות פשוטות אמיתיות, ומתקנים כל בני

פרי חכם ג'

העולם, אם כן עיקר התאמצות שלהם הוא להיות באותן המחשבות, אשר מגיע על ידם תענוג גדול לבורא יתברך שמו, שמשלימים מעשיו יתברך.

ממשלה

בעניין המדרש (ילק"ש משלי פ"ה תתקלז, דברים פ"ז תתמו) "משל למלך שהיה לו פרס והכניס בה פועלים, ולא גלה להם שכר נטיעותיו, שאילו גלה להם רואין איזה נטיעה שכרה הרבה ונטעין אותה נמצאת מלאכת הפרס מקצתה בטלה ומקצתה קיימת, כך לא גלה הקב"ה שכר של מצות. [שאילו גלה נמצא המצות מקצתן קיימות ומקצתן בטלות]" לפיכך לא גלה הקדוש ברוך הוא שכר המצוות, משל למלך שאמר לעבדיו לקטו לי את כרמי וכו', לערב באו לשכרן, לזה שהיה עושה בתאנים נתן לו ב' זהובים, בענבים ג', בזתים ד', והיו מתרעמים למה לא אמרת לנו ששכר הזתים ד', והייתי עושה בזתים, אמר להם, אם כן היו כלכם עושים בזתים, ולא היה מלאכתי נגמרת. ולפי זה יש לדקדק, על בחינת הרגש השלימות שיהיה לעתיד, כי עדיין יהיה נמצא תרעומות בלב המרויחים פחות. ואמתיקו במשל, כפי הראות אשר האב העושה שליטתו על בניו בכח גדול, המה מכבדים אתו ונמשכים אחר הנהגתו בלי שום הרהורים ותרעומות, על כן מלאים אהבה לו, כי מתבטלים אליו, וכל דבריו כחוקים אצלם נמנע הרהור אחריהם. אבל האב העושה שליטתו על בניו בכח חלש, אינו מכובד בעיני בניו כל כך, לכן אינם נמשכים בתמימות אחר הנהגתו, ומלאים הרהורים ותרעומות במדת הנהגתו, כי אינם מתבטלים אליו, ושוקלים את דבריו בפלס שכלם, וזה לא ימלט את אחינו בני ישראל מהרהורים, על הטבתו לאחיו יותר משלו וכדומה, ולכן אינם בשלימות האהבה אצלו.

מזה אפשר לשפוט, כי בהתגלות השלימות, מובן שיהיה מושג גם כח הבורא וממשלתו התקיפה, אם כן יהיה התבטלות כל הכחות אליו, במדה שאין שיעור, אם כן לא יצויר במצב זה כל הרהור ותרעומות, וכשתדקדק תראה, שאין אדם מתרעם אחר כח, שלא יצויר שום אפשרות להתחפש ממנו, כמו שאין אדם חומד דבר שאי אפשר בשום צד להשיגו.

וזה שנאמר, (ישעיה ב' יא, יז) "ונשגב הוי' לבדו" וכו'. (זכריה יד ט) "והיה הוי' למלך על כל הארץ" וכו'. פירוש, שבעת התיקון, יתגלה גם ממשלתו האמיתית, וממילא לא יצויר כל חסרון והרהור אחר ההנהגה מכל צד, ויהיה כל אחד שמח ושלם בחלקו בלי קנאה כלל.

והחוט המשולש לא במהרה יינתק

"והחוט המשולש לא במהרה יינתק" (קהלת ד' יב). פירוש, כי סדר האדם וקניניו, מתחילה עוסק בחיצוניות ורע, ואחר כך קונה קדושה וטוב ופנימיות, ואחר כך מרכיב לו הקדוש ברוך הוא זה בזה, ושניהם מקודשים וקוראים ליחוד, ואחר כך יפרדו עוד הפעם זה לדרכו, וזה לדרכו, ונשאר בקדושה ופנימיות.

וזה עניין ג' עלמין ב"ע, ובשעה שהרכיבם היו באצילות בסוד, 'ואהיה אצלו'. אבל אחר כך, אחר צמצום א' נעשו ד' עולמות, שהם אצילות וג' לבושים, דהיינו, 'עצות מרחוק', 'מפליא לעשות', 'אמונה', 'אומן', שכן הכינוי לאמונתו, לסוד נתינת התורה מפי הגבורה.

אבל אחר כך, כשנתגלה עולם הנקודים, וראה שאינו כדאי, ועזב מוחותיו, פרח אור אצילות, ונשאר ג' ... הבריאה המחודשת, בחינת הרכבה, שהוא הכסא ומרכבה לכבודו, ובחינת יצירה, בחינת המלאכים שלא יכלו לעמוד בעולם הכסא ... המה מרכבה לקדושה נאמנה, בחינת, (עיין ברכות סא.) וייצר, שני יצרים, טוב ורע, ובחינת עשיה הוא שרובו רע שאין הבריאה והמרכבה יכולים, זולת הקב"ה בעצמו, ועובד השם משמש בטוב המוקדם לבריאה, ובטוב המחודש ... באמצע. וזה עניין "והחוט המשולש" וכו'. ועניין, (שה"ש א' ג.) "צרור המור דודי לי בין שדי ילין". וזה עניין שיש לזה שורש בעליונים, דהיינו, סוד אהי' מקצה מזה, וסוד קדמן מקצה מזה, שהם השפיעו אור גדול ונפלא מאד, וסוד יושכל באמצע המכפר ומבער כל החטאים מן הארץ.

עליונים למעלה ותחתונים למטה

מה שאמרו בכתבים אשר הגבורות ירדו ונתנו מקום פנוי לחסדים, נראה לעניות דעתי הקלוש, כמו שאמרו, (פסחים נ. ב"ב ז:) "עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה". פירוש, שבאותו מעמד המקודש, כשנתגלה אור קדמון, אז מסר כל ההשפעה העליונה בכלי, אך כי נאסר כל תמונה דרך השפע, על ידי העליונים, ודרך השפע וכל ההשפעה הקדומה מאין סוף ירדו דרך צנורות בז"ת בסוד אל ח', וזה עניין, (שה"ש א' ג.) "שמן תורק שמך". ונמצא שהעליונים למטה, כי להם אין שום פעולה אדרבה וכו', אבל התחתונים למעלה, כי כל ההנהגה מסורה בידם בסוד, מי מושל בי צדיק, כמו שכתוב, (שמואל ב' ג.) "צדיק מושל יראת אלוקים".

וזה פלא. למה יהיו החשובים למטה מהפחותים, וזה שגילה האר"י ז"ל, כדי לתת מקום פנוי לביאת החסדים, כי כל עוד שהיו הגבורות בעליונים, לא יכלו לקבל החסדים העצומים כידוע, אבל בירידת הגבורות לכלי תחתון, באו החסדים מגולים

פרי חכם ג'

בעליונים, דהיינו, אשר ממציא הבריה, גם מקימה בתדירות, וטובתו לא תמכר לצמיתות והבן, שזה פתח פתוח והרוחה, לקבל חסדיו בלי שיעור, והבן. ועי' מאמר ויחל נח.

ענין בת צור

בענין מים שאין להם סוף, וענין אמם שירדה לבן, היה בדבר, "בת צור" שנתעלה. ודוקא בה היתה התרעומת בדבר ירידה לבן, ובאמת היתה גם במקומה הראשון, אלא בסוד, (תהלים מה יג) "במנחה פניך יחלו עשירי עם". בסוד המנוחה בענינה.

תיקון השמאל

אלא הבת שנתגלתה היתה חדשות שלא שמעתה און, סוד בת מלך, שזה אין עשר ולא תשע, שזה סוד תיקון הקץ וגם תיקון היום. פירוש, כי צור המעטירה, אם כל המדינות שהתעשרה מסחר כל הארץ וכל איי הים, היתה תפארתה מתפשט בעיקר עד קץ כל הימים אשר על כן, ויקוצו בחייהם, כי אין לה תקוה על הוספה כידוע. ולכן מחסדי השם ית' ובגבורה, נראה לפנייהם כבת צור, אשר אותה הבת, גרמה תרעומות לאנשי מעמד, עד שזכו ישראל, לדעת ולתקן אותו הקץ, בסוד קץ הימין, שעל כן ... בת צור למנוחה, ולתת כבוד לבת מלך. ואיגלאי מלתא למפרע שלא היה בצור אם כל המדינות שום מהפכה, ואותה הבת שראו, לא מנפילת האם ונבנתה, כי אינה כלל מצור, אך בת מלך היא, כי "משפטי הוי' אמת צדקו יחדו". (תהלים יט י), ואדרבה כאן נגלתה צור האם בכל תוקפה והדרה, להדר ולכבד את הבת מלך גבירתה שהתגלתה עכשיו. אם כן בטלו כל הטענות והמריבות, כי לא נפגם הקץ, כי קץ הימין, היה והוה, ולקץ הימים מעודם לא באו עוד, כי צד השמאל עוד לא נתקן כלל, ולא היה עד עתה שום תחבולה ומבוא לתקן אותו הצד, מפני שלא נתגלתה עוד הבת מלך, וכיון שזכו באמת, בלי ספק כלל, לקץ הימין בשלימות גמור, התחיל התיקון האמיתי של בת מלך, אשר תתעלה בקרוב לדרגת אם כל ח'י, ובתכלית העילוי סוד יחידה, והבן.

אצילות נשמה

כל אדם לא נברא, אלא להשגת נשמה שלימה ומאירה מהבורא יתברך, ראויה לדביקות תמידי ונצחי. טרם ישיג את נשמתו בפרוטרוט, ניתן לו ישר מהבורא יתברך, בחינת שורש נשמה, כולל כל הפרטיות עד גמירא. בשורש אין הבחנה בשום פרט, אלא שאחר כך נתנו לו הבחנה בפרטים, אור אחר אור, עד שמשיגה לפרטיה. יש אור ישר ויש אור חוזר, באור ישר באים מלעיל האורות, ומובן שבכל פרט ופרט ניתוסף האור. אבל באור חוזר מתתא לעילא, אדרבה, התקשה בריבוי כל פרט ופרט, מחמת שכל אור החוזר צריך להתקבץ מכל החלקים שכבר השיג, ובהחסר לו חלק אחד, בשכחה, או אפילו במיעוט השגה, יגרום לו פגם בכל אור חוזר שלו.

גבהות הלב

"גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל" (תהלים כא ה), פירוש, דשכינה הקדושה, מתמרמרת כביכול, שבאמת חושקת מאד, להביא כל אדם בצל כנפיה הקדושים. אבל "גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל", בשום אופן כביכול, כי לא תסבול אותו בשום פנים. וז"ש, כשתנצלו מן כל החטאים, דואג אני עליכם, שלא תכשלו מחמת זה בהחמורה מכל החטאים, היא הגבהות והענין, כי בחינת הבורא הוא א"ס וא"ת ופשוט, וכ"ע המסכים והמעיקים הבאים על הנבראים, שוים ממש באותו מדה ושיעור ההרחק שביניהם ובין בוראם. ולכן, כפי שיעור התקרבותו לבוראו, הוא ממש שיעור הטוב והבהירות שמגיע מאור פניו ית'. ודרגא ראשונה בקדושה, להשיב פניו ולבו אל בוראו, ואם דא לא ביה, כלום ביה. והמרגיש גבהות בלבבו, הוא מחזיר פניו אל עצמו, ואחוריו אל בוראו. לכן אפילו יעלה למעלה שיאו, ברגע אחד נופל מכולם. וזה סוד (וישלח לו לב-לט) "וימלוך וימת". ואם לא ימלכו, לא ימותו לעולם והבן. וזה סוד, שגורש אדם הראשון מגן עדן, ולהט החרב וכו'. כי בגן עדן נמנעה הבחינה הזאת, ואם היה אוכל מעץ החיים, מיד היה השלמתו. והחפץ היה להעלותו כמקדם, בכל המדרגות הראוים לו. לכן גורש, שלא במקומו, ושמה אפילו אחר אכלו ושתו לפני ה', אפשר לו למות, מחמת אור הגאות ששכיח שם מאד. וזה נותן לו מציאות להתעלות בכל המדרגות, כמו שהוחק לו.

גדול הנהנה מיגיעו

"גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים" (ברכות ה.), פירוש, אמרו שלעתיד לבא נאמר, (יחזקאל לו כו) "ונתתי לכם לב בשר", להוציא בשר. כי בזה"ז כתוב, (שיר השירים א ז) "שלמה אהיה כעוטיה על עדרי חבריך", כי אפילו במצוה ראשונה לפרות

פרי חכם ג'

ולרבות, אין האדם יכול להוציא בשר זולת בתכלית שפלותו הבהמית, כי אין חכמה ואין תבונה ועצה כנגד הו'. ובהתערב אפילו ניצוץ קטן שכלי, יושבת בחינת לידה מהם, אלא צריך להתפשטות הרוחנית מכל וכל. אבל לעתיד, (יהושע ה ט) "גלותי את חרפת מצרים מעליכם", כי לא תצטרכו להעשות אש. ... דהיינו, ענין העברה בנהר דינור שאין ניצולין מהם, איש ואשה ששכינה שרויה ביניהם, בסוד י"ה שפורח מהם בשעת מעשה, אלא שיולידו בסוד י"ה בקביעות. וזה "לב בשר", להוציא בשר. שלא תפרח מהם הכונה הזאת אפילו בשעת מעשה. וז"ע "נהנה מיגיעו", כי כל ההנאה שלו הוא משכר ותוספות הבא מהיגיעה, דהיינו, הלחם שאוכל על ידי זה, אבל השלימות היא להנות מעצם היגיעה, כמו לעתיד, (ברכות יז.) שנהנין מזיו השכינה והם יושבים ועטרותיהם בראשיהם. וכשיתלם בה, אז לא צריך לעבור יותר בנהר דינור בפריה ורביה, כנ"ל. והטעם כמ"ש (ע' תנחומא שמיני סימן ב) שלא הי' שמחה לפניו ית' כיום שנבראו בו שמים וארץ. ולכן דבר זה חוק ולא יעבור, שגם בכל בחינת חידוש בבריאה, אינו נמשך אלא בתענוג הגדול של מולידו, וזולת שמחה ותענוג לא יתחדש שום דבר בעולם. כמ"ש (ישעיה נה יב) "כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון" וכו'. לכן לפי שפלות האדם אינו מתענג בשלימות, זולת מתענוג בחינת נוקבא, דהיינו, בחינת קבלה. ובגלל הדבר הזה, כשירצה להוליד בנים מחויב להתפשטות הרוחנית. דהיינו, תענוג הבהמי, שזה מצוייר בעוה"ז בשלימות, וז"ס (תהלים ח ו) "ותחסרהו מעט מאלקים", כדי שלא יתגאה לעשות עצמו אלוה, כי יאמרו לו, (סנהדרין לח.) "יתוש קדמך", דהיינו, בחינת הבריאה היא שהאם היתה מוכרחת להתדמות בשפלות הגרוע שבעולם ... כמו יתוש, וזה קדם ללידתך. ולכן עדיין אתה נמצא במדרגת יתוש, שאין לך בחינת דכר, ואתה מתיגע בעבודתה לקבל פרס. דהיינו, בחינת נוקבא, וכמ"ש (פסחים קטו:) דרכו של עני בפרוסה, ואינו נהנה משלימות, ואפילו העוסק בתורה נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, דהיינו, (ב"ב ט"ז) "שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו". אבל עיקר השלימות הוא (דברים יא כב) "ולדבקה בו", דהיינו, במדותיו, (ספרי שם) "מה הוא רחום אף אתה רחום", וכל היגיעה צריכה להיות לרחם על נדכאים, ואז נהנים מעצם היגיעה ולא משלימות הבאה מהיגיעה, ונהיה בחינת דכר. וממילא ... בחינת ירא שמים כי אין היתוש קודמו במעשה בראשית, אלא אדרבה הוא מרחם על היתוש, ומרצה בצער גידול בנים, בסוד, היגיעה בעצמה מרחמת, שזהו זיו השכינה. ואולי ז"ע, (תענית יט., ועוד. מעשה בחוני המעגל) "עג עוגה ועמד בתוכה ואמר לפניו רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך וכו' איני זז מאן עד שתרחם על בניך" וכו'.

וז"ש, (תהלים קכח א) "אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו", דהיינו, שבחינת יראת שמים שלו, יהיה בדרכי שמים, זאת אומרת, בבחינת, "מה הוא רחום". ומפרש כיצד, "יגיע כפיך כי תאכל", דהיינו, שלא יצוייר לך תענוג, זולת "יגיע כפיך", סוד דכר. "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך", דהיינו, הבחינת יתוש ונוקבא שברך, תתן אתה בגבורתך, מקום בשפולי ביתא על סף הבית, בבחינת, "גפן פוריה", ז"א, שאתה בעצמך תברא היתוש, בסוד, "מה הוא רחום".

ואל תרבה בשיחת ילדים. כי מציאותם ג"כ בסוד הרחמים, ובסוד זה תתן להם מקום, "סביב לשלחנך", כי, (שם קכז ה) "אשרי הגבר אשר מלא אשפתו מהם", כדי לרחם על האויבים, ו"לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער", וכאשר יהיה לך כל אלה הסימנים, מכרזת רה"ק, "כי כן יבורך גבר ירא הו'".

והענין שיש ג' בחינות גן, נהר, עדן. העתק משורש גידול בנים והחזרתו לשורש. ואין לשום דבר ניחא אלא בשורשו. כי (ב"ר פ"ג, פפ"ו, ועוד במד' רש"י) "זרוק חוטרא לאוירא ועל עיקריה קאים".

זה ענין צער גידול בנים. כי האדם נמצא כמו מגדל פורח באויר, כי הוא כלול מעליונים ותחתונים, ע"כ אין לו מנוחה לא בשמים ולא בארץ. כמ"ש, (אבות פ"ד כ"ט) "שעל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת". ואינו מרצה לא לחיות ולא למות. אבל לעתיד לבא לא יהיה שום חילוק בין שמים וארץ. בסוד (ישעיה יו כב) "השמים החדשים והארץ החדשה", לכן לא יהיה נמצא צער גידול בנים, כי בין שיהיה בשמים הוא שורשו, ובין שיהיה בארץ הוא שורשו, בסוד (ירמיה כג כד) "את השמים ואת הארץ אני מלא", ואז יוסר חרפת מצרים, כי לא יהיה יותר שום מקום פנוי. כי "מלא את אשפתו מהם", ונהנה מהיגיעה בעצמו.

השפעה ותענוג

הנה בחינת התכלית המושג בעולם הזה, הוא התענוג ומנוחה בו, שזה נקרא, שלוה. כמו שכתוב (משלי יא) "טוב פת חרבה ושלוה בה" וכו'. כי (ב"ר פפ"ד ג) "בקש יעקב לישב בשלוה", (בראשית מט טו) "וירא מנחה כי טוב", אז נתמלאה בקשתו על ידי שקפץ עליו רוגזו של יוסף, שכן נמכר לעבד, והוא שכח אחד, שנטה את שכמו לסבול ויהי למס עובד. הרי שכל השלוה על ידי פת חרבה, כי אמר הקב"ה (ב"ר שם, רש"י יז ב) "לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא" וכו', ואז זכה באמת בשלות העולם הזה.

ובאמת כל עיקר תענוג אמיתי, מושג בהשפעה לזולתו, ואפילו לקטנים הימנו, ומכל שכן לאדם חשוב, כמ"ש בקידושין (ז.) שאשה שננתה דינר לאדם חשוב הרי כאילו קבלה הימנו ומקודשת לו, ואע"פ שהתורה אמרה שהזכר יתן כסף קדושין לנקבה, לא בשמים היא. וחכמים פירשו, שבאדם חשוב ישנתה הסדר. ובאמת אין שינוי כלל, כי יש לה הנאה ותענוג בהשפעתה לאדם חשוב, יותר מאילו קבלה הימנו. אלו ואלו דברי אלקים חיים, והבן.

זהו סוד שאמרו, רצה הקב"ה להשפיע לנשמות, שלימות התענוג, שלא יהיה שום פגם, ברא את העולם לעבוד ולמשא, ויגיע כפיך כי תאכל. מעביר פגם הבשת שמתלזה למקבל המתנות.

והנה פירותיה אוכלים בעולם הזה והקרן קימת לעולם הבא, ועצו ופריו שוים ממש, כי אותה בחינה שאוכל בעולם הזה, היא היא המתקיימת בנצחיות. ואם כן, כיון שבזיעת אפו אוכל בעולם הזה, איך יצויר השלוה לעולם הבא. וגם אם תאמר שהקב"ה ישלם לו שכר כפול ומכופל, יותר ממה שהרויח בעולם הזה, אם כן, מה הועילו חכמים בתקנתם, הרי נמצא פגם הבשת באותו היתרון.

אלא שנמצאים שני מיני תענוגים. אחד מה שמקבל מאחרים, בחינת נוקבא, וזה דבר השוה לכל. והשני הוא אדם טוב, פירוש, שיש לו לב טוב, דהיינו, שאינו משגיח כלל על עצמו, ונותן לאחרים, כל מה שיש לו. וצריך להבין למה עושה כן,

פרי חכם ג'

אלא שיש לו יותר תענוג מהשפעתו לאחר, כפול ומכופל מאילו מתענג בעצמו. כי כן טבעו, כי לבו נולד מהול מערלת לב, שדורש וצועק ה' הב, על כן, לא מצויר אצלו כלל, תענוג לעצמו, אלא כל מגמתו ושלימות תענוגו, להשפיע לאחרים (ומכל שכן לחשבים שנוהג בכל אדם).

אבל לא כל אדם מחזיק במדה זו, אלא מרגיש את עצמיותו, ובכל פנות שהוא פונה, אינו אלא למלאות נפשו, שזה שלימות תענוגו. ובצער ישיפיע גם לאחרים. ובזה יוכר ויובחן, בין דרגות הקדושה לדרגות הטומאה, בסוד (משלי ל טו) "לעלוקה שתי בנות ה' הב". שזה בחינת ב"ן שלא נתבסם עדיין, ויש לו התפשטות לחשבון כלב.

וזה סוד, שבב' נברא העולם, דהיינו, דרך העבודה בבחירה, ודרך העבודה למעלה מבחירה, ותלויים ומקושרים זה בזה, בסוד פסיעות ומדרגות.

ונמצאים עוונות בעולם שאינם תלויים בתשובה, אלא צריך מיתה, שממרקתו, כי צריך להכין את הנשמות, לשתי מעלות. למעלה ראשונה, שיהיו ניזונים מיגיע כפם. ולמעלה שניה, שהמזונות לא יהיו בבחינת נוקבא, דהיינו בקבלה, כמו אכילה ושתייה, אלא שיהיו ניזונים ומתחזקים בשלימות, על ידי השפעתם לאחרים. ובזה יהיה כל קיומם בסוד הזכר, וזה סוד, מזון הנשמות לעולם הבא, שאין רעבון לבם נשקט כלל מתענוג של עצמם, אלא זולתם.

שתי הבחינות האלו קשורות זו בזו, שאלמלא לא נקבע בהם מעלה השניה, היה נמצא להם פגם אפילו בבחינות שלעולם הבא, שיותר ממה שהרויחו ניתן להם, כערך הנצחי לזמנו. ומעלה ראשונה, היא בריאת הנשמות, בערלת לב. שלולא זה, היה להם פגם אפילו בבחינת השפעה לאחרים, כעבד דשקיל ואזיל לאחוריה רביה, שאין לו מעלה ופחיתות. ולכן הרשעים אינם פוגמים בקדושה כלל, בסוד (איוב לה ו) "אם חטאת מה תפעל בו". כי אם חובקים את ידיהם ואוכלים בשרם, כי מתים המה. אלא כל הפחד, שמא ישלח ידו ויאכל מעץ החיים, ואכל וחי לעולם, פירוש, שכל החוקים בהנהגה, כבר מוכנים בדרך קודם ונמשך, אם כן, אם הרשע, ישיג הקדושה ויקנה בעצמיותו, על ידי מעשים טובים ועבודה, והוא אינו מושלם, נמצא שמחסר מהקדושה, כמו גוזל וגונב לעצמו.

כי כבר אמרנו, שאין ענין הקדושה בחינת המשכה לעצמיותו, שזה אינו שלמות, אלא חסרון, ולא יחיה לעולם הבא בנצחיות, שמזון הנצחי, הוא מהנתינה לזולתו. ואם כן, ימות שם הרשע ברעב, כי יחסר לחמו, כי לא נמצא שם, ועל כן אותה בחינה של קדושה שינחל לנצחיות, יהיה בעוני וחוסר כל.

וזה שאמרו, (עי' רש"י דברים יז) "שהקב"ה משלם שכר הרשעים בעולם הזה, כדי לאבדם מעולם הבא", שאינם ראויים להתקיים שם, שמפרידים בקדושה כנ"ל.

וז"ש רשב"י, (הקדמת הזוהר הסולם אות קצב) "ווי אי אימא" - פירוש, אותו הסוד שמבטל בחינת להט החרב המתהפכת במקצת ע"ש - "ינדעון חייבין ה' יפלחון למאריהון", דהיינו, שפחד שלא ינחלו הקדושה, ולא יספיקו מחמת רשעתם להשלימה, בהתפשטות זוהמתם כנ"ל.

ובאמת כבר שם הקב"ה, להט החרב המתהפכת, וכשמגיע על ראשם של רשעים הנ"ל, מיד ימותו, ולא יגעו בקדושה כלל. בסוד, (אדר"נ פ"א מ"ה, תק"ז תקון סא צד). "רשע אל תגע ב'". ואש של גיהנם מיסרו, דהיינו בחינת "ה' הב", והוא מרגיש השפלות מאותה בחינה, מתוך סיבוב היסורים שיחולו על ידי זה, על ראשו.

וכשעושה תשובה, מחיים אותו, ואף על פי, שעדין אינה תשובה שלימה. מכל מקום, צריך להחיותו, כדי להזמין לו כח לסבול את צער הגיהנם עוד הפעם כנ"ל, בסוד הגלגול, עד שמוקנה מזוהמתו, ונעבר ממנו ערלת לבו. והלב מבין שלעצמו אין שום מציאות תענוג וקבלה, ובאמת גם לא יחמוד כלל, כי העצמות גברה על הכלי והתבטל הכלי משליטתו, ונקרא קדוש לאלקיו, כי כל מגמתו בלתי להו' לבדו, ולא לעצמו, כי אינו מרגיש את עצמו.

וזה סוד, החזרת הדין לחסד. דרך משל, העני שלא אכל כל היום, ורעב מאד, ולעת ערב מצא ככר לחם, וכבר סכינו בידו לחתכו ולאכלו, מכל מקום, אם יגיע באותו זמן עשיר נכבד מאד לביתו, מיד יזמינו לסעודתו הקטנה, והעשיר אוכל והעני שבע ומתענג יותר מהאכילה של העשיר, כי אין שיעור ועסק לשביעה הבא מרוחני, על שביעה הבא מגשמי.

אלא צריך שזדמנו שתי בחינות הנ"ל, בשני הפכים ממש, דהיינו, בתכלית הרעבון של העני וכו', יזדמן אליו העשיר וכו'. וצריך להתגלות בעולם הזה דוקא.

על זה צריך ב' לבבות, לב כסיל יטה בתחילה בצמאון גדול, (ניכר בגודל העבודה) ללב חכם, בבחינת, (תהלים מב ג) "צמאה נפשי לאלקים", דהיינו, בחינת נוקבא, על ידי גילוי א"א.

ואחר שיש לו לב אחד, לב חכם, צריך לבא לשלימות, שלא ירעב ולא יצמא לעולם, רק להשפיע לזולתו, בשביל זולתו. והוא נאמן בית, בחינת דכר, ע"י גילוי עתיק כנ"ל. ועתה הוא ראוי לתענוג הנצחי, וחי לעולם, בשמחה רבה, כי מזונו מצוי שם בשלוה, שרואה זולתו אוכל, והוא מתענג מהשפעה לזולתו.

וכיון שבחינה קדושה זו הגיעה גם כן על ידי עבודתו, שהמציא לו הבורא, אין כאן פגם של בושת, אפילו ביתרון. כי כבר מורגל בתענוג הזה בעולם הזה, כי צריך לראות עולמו בחייו. כי אוכלים פרותיהם בעולם הזה, אך הקרן שמור.

ומה שהעולם הזה קצר הוא, אין המניעה מצידו, לכן ממש זה שאוכל ומתקיים על ידו בעולם הזה הקצר, ממש זה אוכל ומתקיים על ידו בעולם הנצחי. ונמצא שילום שכרו ממש, מדה במדה, לא פחות ולא יותר.

וידוע אשר כל התענוג הוא בהתרת הספקות, וכפי הנ"ל, מבואר ב' בחינות אכילה של עולם הבא, שאין בו אכילה ושתייה גשמית. כי לחסרון גשמי יש שביעה גשמי, ולעולם הבא כשנעבר רוח הטומאה, לא יצויר במוחו חסרון גשמי. כי בא להתפשטות הגשמיות. גם מתענוג דהתרת הספקות.

ולכן בחינת אין סוף מתלזה בכל בחינת השפעה, קודם לו, בזמנו, ולאחר זמנו. בסוד, בגו כל עלמין, סוד אצילות. ולבר כל עלמין, סוד עתיק. דהיינו לתכלית הנ"ל, להרגילו בבחינת תענוג הנצחי להשפיע לזולתו. ולכן הוא לבר כל עלמין. שאז כל עיקר עבודתו למעלה מכל החסרונות, בסוד (ברכות יז: וש"נ) "וחנינא בני די לו בקב חרובין", בסוד, תורה מהר חורב. וכל הכוונה שם לקבל גילוי עתיק בעולמות באהבה, להשפיע לח"ס דבתר כותלא. ולא להפיל הכותל, אלא בסוד (תנחומא שמות י) "לא זזה שכינה מכותל מערבי". ומתאמץ לשמח את השכינה שם.

אבל בעולם הזה אין שלימות התענוג בזווג דבתר כותלא. כי מסופק הוא האם, (תהלים קיג ט) "אם הבנים שמחה", בכותל מערבי, אלא שמתאמץ בכח אמונת הצדיקים, ועובד ומשפיע שמחה במקום הזה ובדרך זה.

ולעתיד יהיה גילוי עתיק בפועל, (אוכלים) רואים עולמם בחייהם. כי, (ישעיה נב ח) "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון". ומכירים שאמונתם עשתה פירות בשעת מעשה שהיה. וזה, אין תענוג כהתרת הספקות. כי יראו בעליל כי היה להם כח גברא

פרי חכם ג'

בשעת מעשה, והולידו חיל רב. וזה גילוי בחינת חסרון שבדכר, ואולי הוא סוד גידין שאין בהם חלל, הנמשכים ממוח לגוף. ובחינה זו היא אכילה של עולם הבא, בסוד הדכר הנ"ל.

וזה הוכחת דוד המלך לדואג ואחיתופל. (ב"מ נט.) כי "המלכין פני חברו ברבים", אשר כל מגמתו להלבנת פנים, ואזיל סומקא ואתי חורא, "אין לו חלק לעולם הבא", כי אין שם גונוין דעולם הזה כלל, ואין שם כל תמונת הפנים דחיוור וסומק. וכיון שלא יתיר שם הספקות, נמצא גווע ברעב, כי יחסר לחמו להתעדן בו.

אבל הבא על א"א עושה תשובה, דהיינו, בשוב הוי' ציון, בסוד עין בעין. ולא כעולם הזה שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו. ויראה שלא החסיר מדל לחמו בשעת מעשה, אלא אם הבנים היה משמח בהוד והדר, ולא הי' נוקבא לס"א חלילה, אלא דכר לקדושה להורות תשובה לא'.

פירוש, שלא זזה הא' ממקומה, מבית א-ל. ורואה שמחת הבורא ממעשיו תמיד. וזה יש לו חלק לעולם הבא, כי הוא מזון הנצחי כנ"ל. כי שפע הלבון מגיע לרבים, ושפע תשובה ליחיד. וז"ס, (תק"ז תקס"ט) ויש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה וכו'. וזה סוד, (סוכה מה:): "בני עליה והן מועטים". כי בעליה זו לא ניכר בין צדיק לרשע. פירוש, בין ארור המן וכו'. בסוד (אסתר ד א) "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה". לכן צריך גורל על שני השעירים והגורל מבחין, בסוד (שם ט כח) "ימי הפורים האלה לא יעברו" לעולם, וזה גורל הצדיקים.

אני הוי' לא שניתי

"אני הוי' לא שניתי" (מלאכי ג' ו), פירוש, כתוב (תהלים נא יא) "הסתר פניך מחטאי וכל עונתי מחה", כי מעיקרא אמר, (שם ז) "הן בעוון חוללתי" וכו', וכיון שכן, גם עתה אינו צריך לבקש יותר, רק "הסתר פניך מחטאי", פירוש, שלא יביט על החטאים, וברגע אחד מביט על הזכיות, כי הוי' ב"ה לא שנה כלל, ואפילו בשעה שדיברו זה אל זה, (מלאכי ג' יד) "ומה בצע כי שמרנו" וכו', (שם יג) "ושוא עבוד", אז מקרא קורא עליהם, (שם טו) "אז נדברו איש אל רעהו ויקשב הוי' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי הוי' ולחושבי שמו".

וכן אומר הכתוב, (ויקרא יד א) "ביום טהרתו והובא אל הכהן", נראה בעליל, "זאת תורת המצורע", וזכור, והכל הוא מפני אחדותו, שאין מקבל שינוי בשום פנים שבעולם. וזה סוד פנים באחור, הוא ממש פנים בפנים, כי הפנים העליונים, משגיח מתחילה עד סוף על מקום אחד, אלא שמתחילה סבור התחתון שהשי"ת פונה לחטאיו, ולבסוף רואה בעליל ששקר זה לא היה מעולם, והוא פונה לזכויותיו, כמ"ש, (זהר משפטים הסולם אות קצד) "יהודה אתה מתחילה עד סוף".

וזה שטען המשורר אינך צריך חלילה להחזיר הפנים על צד אחר, רק לא תביט על בחינת חטא, ושוב נעשה מזה זכויות, ואין לך מחיית עוונות גדול מזה. כי (ב"ב טו.) "איוב לא היה ולא נברא אלא היה" בעלמא, לשבר את האוזן התחתון, שיהיה לו לב שומע דבר הוי', כי נאמן הוא.

וזה סוד הפסוק, "אני הוי' לא שניתי" מעולם, (ישעיה מא ד) "ואני הוי' ראשון ואת אחרונים אני הוא", באותו מצב ממש, ובאותה מדרגה ממש, מתחילה ועד סוף. והראיה (מלאכי ג' ו) "ואתם בני יעקב לא כליתם". שאם היה חלילה שינוי, היה צריך להיות כליה חלילה, בבית יעקב, ולתת צדיקים תחתיהם. אלא לא כן הוא, כי (תענית ה.) "יעקב לא מת", וכן בני ישראל.

וזה הטעם שאמרו, (ע' סנהדרין צא:) עתידים המתים להחיות במומם, שלא יאמרו שאחרים הם, ולא גופים הראשונים שמתים, לכן בא אור התחיה להם, כשהם ממש באות המומים כלפנים. אלא כשישתהו זמן מה אז יהיה בחינת לעולם הבא עין לא ראתה, ודו"ק.

פעולות האדם ותחבולותיו

ציור אחד יוצא מכל המעשים

הנה כל פעולות האדם הפרטי ותחבולותיו, הם סדר אחד שערך המאציל ב"ה, בסוד בחירתו בו באהבה. אשר מבין כל המעשים האלו יוצא ציור אחד, מזהיר כעצם השמים לטוהר, כי כולם מלוכדים ומשולבים זה בזה, בסוד עילה ועלול, סיבה ומסובב, עד שכל המעשים יתאחדו, למעשה אחד, בסוד (שמות לד י) "מעשה הוי' כי נורא הוא", כידוע ליודעי חן. סוד גאולה פרטית. וזה סוד אחדות הפעולות מן הפעולות, פירוש, מכל נברא יוצא הרבה פעולות, שסופם להתלכד זה בזה, עד שנעשים פעולה אחת ממש כנ"ל, והיחוד הזה מגיע בכל נברא ומעשיו.

אחדות הפעולות

ויש סוד אחדות הפעולות היוצאות מהפעול האמיתי, סוד בורא כל אלו הנבראים עושי מעשים הנ"ל, אשר ערך הנבראים אליו, הוא כמו ערך הפעולות לנבראים כמובן. לכן לאחר כל התאחדות מעשי הנבראים למעשה, בסוד (פסחים פו: וש"נ) "אם למקרא", לאותו נברא פרטי, צריך שאחר כך יתאחדו ויתלכדו כל הנשמות שבעולם לנשמה אחת ממש, היוצאת מבין כל הנשמות ונעשים אחד ממש, כמו בתחילת הבריאה, שנברא רק אדם יחיד, ומהזווגים שלו הוליד בנים, וגם בנים הולכים

פרי חכם ג'

בדרכיו, מזווגי זווגים, עד שנעשה סוד העולם הזה, בשבעים אומות, ומתוכם זרע ישראל. ובגמר התיקון, יתלכדו זה בזה, עד שנעשה מבין כולם אדם אחד, כמו אדם הראשון, והבן מאד.

הדבר שהיה בכלל

זוה סוד (תחלת ספרא) כלל ופרט, ואין בכלל יותר ממה שבפרט, לכן כל פרט ופרט מסוגל בעוד שהוא פרט, להכלל בכלל. וזה סוד, כל שהיה בכלל ויצא מהכלל, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא. פירוש, כל אדם הוא פועל מעשים ותחבולות, ולגבי אותם המעשים והתחבולות הוא נחשב כבורא לגביהם, (כי בגלל כן הבורא ית' בטח עליו, בה' בראם) כי בראם ממש, ועל ידו וחפצו יוצאים לאור, ומראיהם ודמותם, לפי גלגל הכ"ח עתים עליו, בסוד, (קהלת ג א) "לכל זמן ועת לכל חפץ", וכפי השתנות העת, כן יוצא כרוז על מעשה הנולד אז, (גדה טו:) אם בן חכם, אם כסיל, אם עשיר ואם עני. אבל צדיק ורשע, לא קאמר, מחמת אחדותם זה בזה, ורובם זכאי, בסוד, צדיקים ומיעוט עוונות נעשו לזכויות, עד שמתאחדים למעשה אחד כנ"ל.

ומבשרי אחזה

"ומבשרי אחזה" (איוב יט כו). ד"מ, אדם נברא מהרבה כלים, שהם משרתים לו, גרועים, או חשובים, כגון, הולכים בארץ, יושבים בראש, מוציאי סרוחון, מעלי ריח וכדומה, שמצירוף כל המשרתים האלו מסודר מבניהם אדם אחד, כמו שנראה לעיניך. ובא וראה, שאין שכל כלל במשרתים האלו. והטעם, מפני שיש גם לזה משרת מיוחד, יושב ראש. ומתוך שאין שום פירוד כלל במשרתים, אינם צריכים כלל, שכל ובינה, לכל פרט ופרט, כי היה דבר זה מותרות לגמרי, ואין נאה לפועל השלם לפעול דבר שהוא למותר. ומוכן שכל המשרתים מוכרחים להיות על תפקידם, ובהעדר משרת אחד מהם, יעדר כל האדם, אפילו משרת יותר נבזה, כגון, מוציא רעי. וזה גם הטעם, שאין לאבר המוציא רעי, שום בושא כלל מעבודתו השפלה, כי הוא מאוחד מאד עם האדם, והקומה כולה, והוא מצטרף לקיום הקומה, לא פחות משאר אברים, והבן ודו"ק. ובדרך משל, נמצא שתי איפות (פירוש מדות), איפה של חסרונות, ואיפה של מעלה וחשיבות, שאלו שתי האיפות מחזיקות בקרבם וכוללים בתוכם, כל הד' עולמות.

התאחדות המעשים למעשה אחד

זוה סוד, כל דנפח מתוכו נפח, ונעשה במקום זה כמו איפה, וזה סוד שורש ושורשו של כל הנבראים בבורא ית', בסוד להנות לנבראיו, שהוא לו ית', לנחת רוח, וזה שמו איפה של נחת רוח. וכמו כן, האדם בעולמו הנקצב לו מן השמים בורא תחבולות ומעשים רבים, וכולם יוצאים, מסוד האיפה שלו, דהיינו, חסרון השגה בשורשו, וזה מוליד לו כל מיני חסרונות, המתמלאים לו, בסוד, בית, לבוש, מזון, חיות, תענוגים וכדו', כי כל אלה נמצאים, בקביעות ונצחיות בשורשו כמובן, ומחמת שבא על ידי טפה סרוחה, זוכה להיות פועל ובורא בפני עצמו, שע"י משתלם בהשגת שורשו, בסוד חב"ד. פירוש, שזה נעשה בהתאחדות והסתדרות כל המעשים שלו למעשה אחד כנ"ל, שעל ידי כולם, נשלמת האיפה שלו. כמו תרי"ג איברים משלימים דמות אדם, כמו כן תרי"ג פעולות משלימים צלם האדם. וזה סוד כל פרצוף מתחיל מחב"ד, והבן.

התאחדות הנבראים

אבל התאחדות הנבראים, לפועל השלם ית' וית', הוא בדרך אחר, אינו ענין כלל לבחינת השגה בסוד חב"ד, אלא בסוד התענוג, בחינת נחת רוח, סוד המנוחה האמיתית, שזה סוד, האיפה של הבורא כנ"ל, שמשורש זה נברא הכל. וזה מגיע לכל הנבראים ביחד להשלים, שלאחר ככלות הכל, יוצא הנחת רוח הזה במילואו, ובטלו כל השמות, כי נכללים בשם הזה ביחד, בסוד האיפה שמושך את כולם, בתענוג נפלא, בעצם סוד, (ישעיה טו ג) "עין לא ראתה". וזה סוד כתר עליון השורה על הפרצוף, בסוד השראה, כי לא יבא בהשגה, ושורה בסוד יראת החכמה, לשבת "באמצע" תחתיו, אלא נטתה לצד הכתר לימינה. ובדרך משל, חכם נפלא וחשוב, מסבבים אותו עבדים, משרתים, עושי תפקידו, איכרים, יוגבים, מוציאי אשפות, שרים, מנגנים וכדומה. וידוע בסוד הגלגול, שכולם הם נשמה אחת, אלא בסוד התיקון, חלקה המאציל לנצוצי נשמות, בתוך גופים מפורטים, ומה שהיה בתחילה אדם אחד, דהיינו, נשמה בגוף, התחלק לניצוצי נשמות וגופים, שהעיקר הוא החכם, ומשמשו המה ניצוצין שלו כנ"ל. ובאמת זה סוד פנימיות וחיצוניות, כי בחכם עצמו נמצא גם כתיכונת אותם המשרתים החיצונים הנפרדים המסבבים אותו, אבל בגמר השלימות, מחולקים המה, שהחיצונים מתקנים בהתגלות החכם עליהם, בפנים מסבירות, להודיעם בעליל, מה סודם, ומה מעשיהם, והבן. אבל באיברי החכם עצמו, לא יצוייר כלל בחינה זו לתענוג. כי די להם, השגת היושב בראש, ואינם ראויים כלל לקבל תענוג מהשגה, רק צריכים לתענוג מורגש, כי באמונה הם עושים. ולכן הבן מאמין, ועבד משיג. וזה סוד, יחוד הנשמה באמונה, ויחוד המלאכים בהשגה.

פרי חכם ג'

ענין קטנות ב'

עשרה בניסן עטרת אור יום הששי
 ע"ב ב"ק. (ב.) תוספות ד"ה ולא זה זה שיש בהם רוח חיים, "דכולהו אתי מבור וחד מהנך כדאמרינן בגמ' והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר" ע"ש.
 פירוש, דמייתי שמה מיד לאחר זה, "וקצת קשה דמשמע דעונשין ממון מן הדין", פירוש, יש עונש גוף ויש עונש ממון, וחלוקים המה הרבה, כי עונש גוף הוא בחטאים שמתמקדים ע"י מיתה דוקא, בכלל או בפרט, שהוא חלק א', כי כל עונש המגיע לגוף נקרא מיתה, ואפילו שינה אמרו, (ברכות נד:) שחלק אחד מששים ממיתה, (שם יח:) ורשעים בחייהם נקראים מתיים. לכן כולו עלמא סבירי להו שעונשין לגופים מן הדין שמחייבו לזאת, בסוד, חטא אדם הראשון, אבל עונש ממון שהנזק מגיע לנכסיו דוקא, בזה אין העונש מגיע מן הדין.
 ומייתי לה, (שמות כא לג) מ"וכי יפתח איש בור", או "כי יכרה איש בור", ופריך, "אם על הפתיחה חייב על הכריה לא כל שכן, אלא ללמדך שאין עונשין ממון מן הדין". פירוש, כי הוי' איש מלחמה כידוע, אבל פעמים בא בפתיחה בעלמא כמ"ש פותחין לו, ולפעמים בא בכריה, שנוטל הכר מתחתיו.
 וכל זה הוא סוד השלימות שלא יצויר, בבחי' שלא יפול בו חסרון, והיכן שנמצא חסרונות המוצל מהם יקרא בעל השלימות וסוד התשלומין הוא, (שם ד) "כסף ישיב לבעליו", סוד, חסד דמתגלי אפום אמה, ומי משלם, "בעל הבור ישלם", אלא א"כ מה קעביד הניזק שיהיה נקרא שמו באותו מעשה, כי לא התחיל ולא השלים כנ"ל, וזה קמגלי קרא, "והמת יהיה לו" לניזק, בסוד (ע' רש"י שם) "שמין את הנבילה" כמה שוה מעיקרא וכמה שוה עכשיו, בסוד (שה"ש ז' ו) "ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים", והבן.
 וזה הוכחה גמורה שאין עונשין ממון מן הדין אלא מן החסד ממש, ולא עוד שאין מגיע לניזק שום חרפה ובושה ממיתה חמורה, כי על עסקי פתיחה וכריה באה לו מן השמים, אלא גם (ישעיה סא ז) "בארצם משנה ירשו", כי מחמת ששמין את הנבילה כנ"ל, לא יגיע לניזק מעתה מתנת חנם, כאוכל דלאו דיליה וסמוך על שולחן רבו ואביו, שבהית לאסתכולי באפיה כמובן, אלא אוכל על שולחן עצמו, והוא מאריה דביתא.
 ועוד דרשו בפרק הפרה, (ב"ק נא.) על פסוק הנ"ל, כי יפתח וכו' יכרה וכו' אלא להביא כורה אחר כורה שסילק מעשה ראשון, פירוש, דאיתא כתר עילאה לגבי עילת העילות אוכמא הוא, וזה שדרשו שלפעמים מוצא אדם חן, ורוצים להוסיף לו בהירות על בהירות כנ"ל, דלהשי"ת ולתפארתו א"ס ואת אז אפילו "שכל" הו' אתי מבור, וחד מהנך בור וחד סוד, (במדבר כא יח) "באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם", דהיינו, שמעשה הראשון כבר נגמרה על מכונן, מ"מ כורה אחר כורה, וז"ס קטנות ב', שם אכדט"ם קודמין לשם אלקים סוד הרחמים, כי בכלות צירופי אלקים מתחיל בחי' אלהים אחרים, אבל באותיות הקודמין ליתן תמן בחי' מיתה כלל, וזה שרמזו בתוספות לפנים מזה דכלהו אתי מבור, וחד מהנך דכל האותיות נתקנו בסוד באר מים חיים כנ"ל, אלא א"כ מאי לא זה זה שיש בהם רוח חיים, דקאמר למילף אידך מזה, הא אפשר למילף מבור, וחד מהנך, וזה קאמר והתנא לא האריך אלא להגדיל תורה ולהאדירה, וז"ס (ישעיה מב כא) "ה' חפץ למנון צדקו יגדיל תורה ויאדיר", ע"י נפילת שור או חמור לבור.
 ובזה תבין ששם אכדט"ם בגימטריה "עד", שז"ס (ע"י שמ"ר מה) "עדי שקבלו בהר חורב". גימטריה "עד" היא השורש של המילה (שמות כה כב) "ונועדתי לך מעל הכפורת", וכו'. ובזה תבין ג"כ סוד ג' פעלים המחברים ב' שמות (וב' מלות) כמו שאמרו ז"ל (ב"ק ג:) "אדם מועד לעולם בין ער ובין ישן", ודו"ק.
 ואולי יש להבין בו, (בראשית לא מז) מה שיעקב קרא לו גלעד, שכוונת שם הנ"ל הוא שתיבות "אם" אינו מתחלק באותיות הקודמים, בסוד שלפני א' מה אתה סופר, ומ' פתוחה ע"כ בסוף תיבה באה שדרכה להיות סתומה, אבל "הלי" מתחלק באותיות הקודמים "כדט", לכן כאן שורש הרחמים שבחשבון "גל", לכן זה שורש העדי עדיים שקבלו בהר חורב, דהיינו, גימטריה "גל" כנ"ל, וזה רמז שם "גל" "עד", בחשבון ויפתח הגלעדי הוא נטל נקמה בעמונים.
 ודע שלמשה רבינו ע"ה לא ניתן רשות להלחם אתם ואפילו לצור אותם.

ברוך שם כבוד

עניין, (פסחים נו.) "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", משלו לבת מלך שהריחה ציקי ובושה לומר וכו', התחילו עבדיה להביא בחשאי, ע"ש.

הדמיון לציקי קדירה נראה, מפני שאין הגון לה כלל עניין הזה, כי דומה למלך ובנו חביבו המסובין בסעודה, ועליהם כל בני המדינה, קפץ איש בליעל אחד, ואמר לו מה טיבך, האם נודע לך באמת שבן מלך אתה, באותה השעה גערו עליו כל המסובים, כי מה לו להשבית השמחה בדברי הוללות כאלה, אבל לאחר הסעודה היה הבליעל דברי קלא דלא פסיק כנ"ל, בטענות בדויות, ועניין הזה בזוי מאד, כי לבוא בדין ודברים, בדברים כאלה, בושה למלך ובושה לבנו, וראוי להעניש את הבליעל כראוי לו, ולהנקה ממנו, אבל אם לענשו צריכים לברר משפטו, ובושה לזלזל במלכות.
 וזה עניין בת המלך שהריחה, לעשות נקמה באנשי בליעל, אבל לתבוע אותה לדין בפרהסיא אי אפשר מפני הכבוד, לכן עבדיה הנאמנים מביאים דיניה לאור בחשאי, ובווערים הרע מהארץ. והבן.

שמירת התורה תלויה בארץ

חטא הראשון שאנו מוצאים בדבר הארץ הזאת, הוא חטא המרגלים, שמיד נאמר עונשם, שלא לבא שם. וראינו שהיו מתחסדים, שאין דבר עומד מפני התשובה, ואמרו, (דברים א מא) "נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו הוי"'. והיה סופם, וכו' וכו'. הרבה פעמים העיד משה רבנו בתורה, ששמירת התורה תלויה בארץ, הן בפרטות כמו הגשם והבריאות וכו', כמ"ש (דברים ל ט) "העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ" וכו'. וכה"א (שם כ"ט: כא, כג, כד) "ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ והיא ואת תחלואיה אשר חלה ה' בה וכו', ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, מה חרי האף הגדול הזה. ואמרו על אשר עזבו את ברית הוי"'. וכו'. וע"ז נאמר, (שם ל: א, ב, ג, י) "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה וכו', ושבת עד ה' אלוקיך וכו', ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך וכו', כי תשמע בקול ה' אלוקיך לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר התורה הזה, כי תשוב אל ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך", ע"כ.

וכה"א (שם יז, יח, יט) "ואם יפנה לבבך ולא תשמע וכו', הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון, לא תאריכו ימים על האדמה וכו', העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ" וכו'.

וכה"א (שם לב: מו מז) "ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום, אשר תצומו את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת. כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם, ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה".

וכה"א (שם לא כו) "לקח את ספר התורה הזה ושמתם אתו מצד ארון ברית ה' אלוקיכם, והיה שם בך לעד". וכה"א (שם יט, כ, כא) "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וכו', למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל. כי אביאנו אל האדמה וכו'. והיה כי תמצאן את רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו, כי ידעתי את יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי".

וכה"א (ויקרא כו: לח, לט, מ, מא, מב) "ואבדתם בגוים ואכלה אתכם ארץ איביכם. והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת איביכם, ואף בעונת אבתם אתם ימקו. והתודו את עונם ואת עון אבתם במעלם אשר מעלו בי, ואף אשר הלכו עמי בקרי. אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אתם בארץ איביהם, או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם. וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר". וכה"א (שם יח כח) "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה, כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם".

מקראות אלו אינם צריכים לשום פירוש, כי "אין חכם כבעל הנסיון". כי כבר כל העדות הנאמרה עוד טרם ירושת הארץ, נתקמה בנו בכל מילואו. ואפילו סוד הזה שהארץ מקיאה את המטמאים אותה, שאנשי בית שני לא הסתכלו בזה, בעדות הקאה האחת, כבר די לנו לעדות גמורה, בהקאה השניה, (דברים יט טו) "על פי שני עדים וכו' יקום דבר". ודי. ואיך יעלה על לב אנשי אמנה לבנות ארצנו בידי הרשעה, והאיך נתחבר לשרת את ... ואיש חטא, במקום עזרה ונחמיה, כסברת הצפוני, ומקרא כתוב (משלי כט יב) "מ'של מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים", כמו שנראה בעליל, שיותר משבונים בגשמיות, מחריבים ברוחניות.

כשאנו מתפארים במלות, (רמב"ם סדר תפלות פ"ד ה"א) "אתה בחרתנו מכל העמים", אין כוונתנו, על גופנו כמו שהוא, שזה שקר מפורסם, כי אנו וזקנינו, ראו תמיד שטות הגוף אצל האומות, יותר מאצלנו, בכל שיעורי מושגי הגוף, וחס להו לחז"ל לקבוע לנו שקר מפורסם כזה בנוסח שפיכת הלב לפני הבורא ית' שחותרו אמת.

קב"ה וישראל חד הוא

"אל מעיד עלי שמים וארץ, בין ישראל בין עכו"ם, בין איש בין אשה, בין עבד בין שפחה וכו' רוח הקודש שורה עליו" (תדא"ר פ"). "אשרי אדם ששם עצמו כשור לעול וכחמור למשוי וישב ויהגה בדברי

תורה בכל יום תמיד מיד רוח הקודש שורה עליו" וכו' (שם פ"ב), ע"ש.

נראה הפירוש, כי לכן נתנה התורה על הר שפל וגרוע מכל ההרים, ומן המקום הזה תצא כל התורה וכל החכמה. ואף על גב שמשא רעיא מהימנא, השפיע התורה לכל העולם ומלואו, ואתפשטותא דיליה בכל דרא ודרא, מכל מקום איקבר בצילמא דלאו הגון ליה כידוע, ללמדך דאורייתא בידא דקודשא ב"ה עצמו וחד הוא ממש.

לכן, כל מי שמקבל עליו עול תורה ועול מצוות, אי אפשר כלל בשום פנים שבעולם שלא יחזור למוטב, ואין פחד כלל משפלותו, יהיה איזה שפלות שיהיה, כי בפעולות בני אדם נותני אותם הגבולים, חכם או שוטה או פסולי קרוב, אבל בפעולות הבורא ית', אין שום גבול, כי לא עשה הגבולים הללו כלפי עצמו כביכול, וזה פשוט.

וזה סהדת אליהו דכיון שפעולה זו אין הקב"ה מוסרה ביד בשר ודם, ככל מיני פעולות שבעולם, על כן כל החש לה מאיזה צמצום שבטבע, על כרחך הוא מטיל פגם בקדשי השם ח", וטב ליה דלא יתברי, ומכל מקום במילי דעלמא, (דברים טז כ) "צדק צדק תרדף" כתיב. וזכור, שאי אינה לידו לא קא עסקינן השתא, אלא דלא בעי למרדף אבתריה טרם תרדוף, וזה ברור למעשה.

פרי חכם ג'

"אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו איזובי קיר" (מ"ק כה:). שהגשמיים אשר לא זכו לשום תכלית נקראים "איזובי קיר", מלשון קרירות אי זוב. והארות דכללות עוה"ת נקראים "ארזים", בסוד (תהלים קד טו) "ארזי לבנון אשר נטע". ובסוד (ישעיה כד טו) "רזי לי", שה"ס "מב"י" שצריך רחמים במלחמת גוג ומגוג. וכל ארזים החזקים יתמוגגו לבם בקרב מלחמה הנוראה הזו. ולכן מה "יעשו איזובי קיר". ומפגיע אין בעדם להמשיכם אל המטרה והתכלית.

ששים רבוא נשמות

אמרו, שיש ששים רבוא נשמות, וכל נשמה מתחלקת לכמה ניצוצין. וצריך להבין, איך אפשר שהרוחני יתחלק, כי מתחילה לא נבראה רק נשמה אחת - נשמת אדה"ר. ולענ"ד, שבאמת אין בעולם יותר מנשמה אחת, כמ"ש, (בראשית ב ז) "ויפח באפיו נשמת חיים". ואותה נשמה מצויה בכל בני ישראל, אצל כל אחד ואחד בשלמות, כמו אצל אדה"ר. כי הרוחני לא יבא בחיתוכים וחילוקים, שזה דווקא מגדרי הגשמיים. אלא מה שאמר שיש ששים רבוא נשמות וניצוצי נשמות, נראה שזה מתחלק בכח גופו של כל אחד ואחד. דהיינו, בתחילה הגוף חוצץ ומונע זוהר הנשמה ממנו מכל וכל, ובכח התורה והמצווה נזדכך הגוף, ולפי המדה שנזדכך, באותו השיעור מאירה הנשמה כללית עליו. לכן נעשה בערך הגוף הגשמי ב' בחינות. בחינה א', שמרגיש את נשמתו לפרט מיוחד, ואינו מבין כי זהו כלל ישראל, וזה באמת פגם, לכן גורם ביחד עם הנ"ל. בחינה ב', שאינו מאיר עליו באמת אור נשמת ישראל בכללות כח הארתה, אלא בחלק הימנה, פירוש, לפי המדה והשיעור שזיכך את עצמו, בבחינת השבתו אל הכלל. והסימן אם נתתקן הגוף בשלמות, בשעה שמרגיש שנשמתו נמצאת בכל כלל ישראל, בכל אחד ואחד מהם, ולכן אינו מרגיש ג"כ את עצמו לבחינת פרט, כי זה תלוי בזה, ואז הוא תמים בלי מום, ושופע עליו באמת הנשמה בכל כחה, כמו שהופיעה באדה"ר, בסוד, "מאן דנפח מתוכו נפח". וז"ע ג' זמנים לאדם. א' בחינת ניצוץ מנשמה, סוד הפעולה בדרך התנוצצות, בסוד שרי ואסר. ב' בחינת נשמה פרטית, חלק אחד מששים רבוא, ונשלם בסוד הקביעות, אבל פגמו עמו. דהיינו, שגופו אינו יכול לקבל בחינת כללות הנשמה, ומרגיש את עצמו לפרטיות, שזה עדיין מסבב לו הרבה יסורים של אהבה. ואח"כ מתקרב לשלימות, סוד הנשמה כללית כנ"ל, כי כבר נזדכך הגוף וכולו קדש להוי' ואינו עושה שום שיעורים ומסכים ונכלל כולו בכלל ישראל. איתא, "ואפילו גברא חדא אי יתקרב קמי מארי' בתיובתא שלימתא מיד ייתי מלכא משיחא". ונראה פירוש, דהנה אמרו, (שהש"ר פ"א, ועוד) "שקול משה כנגד ששים רבוא". וצריך להבין, כי לפי זה נמצא ב' פעמים ששים רבוא נשמות, נשמת משה, ונשמות ישראל. והאמת נראה כנ"ל, שלא נמצא יותר מנשמה אחת, שנודע לפי שערים של כל נפש ונפש שמזדככת ומטהרת א"ע מזוהמתה. לכן בהתקן כל הנפשות, ימשיכו אליהם כל בחינת הנשמה העליונה של אצילות לכל נפש ונפש, כי הרוחני אינו מתחלק, ואז, (זכריה יד ט) "והיה הוי' למלך על כל הארץ". לכן בעוד שחסר נפש אחת משלימות הטהרה, תחסר המשכת קדושה זו בכל נפש ונפש מישראל. וגם בהיטהר נפש אחת מישראל עצמה מכל זוהמתה, אז תמשיך אליה כל בחינת הנשמה דאצילות, ואגבה יתוקנו כל נפשות דורה, וז"ע שתלוי זה בזה הרבה כמ"ש, (סנהדרין יא.) "ראוי היה שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך". ותוכן הדברים מפלאי תמים דעים, שאותה הנשמה שזכתה להיטהר, מיד היא מתאמצת לעלות חן הדור ולבקש עליהם, עד שמעלה כל הדור שלה למעלתה. וז"ס, "שקול משה כנגד ששים רבוא". כי כיון שהיה רועה נאמן שלהם, על-כן היה לו אותה הקדושה שראויה לכל הדור, והבן. ובאמת, בכל פרט ופרט נמצא כל הכלל, מפני שבאחרית, סוף כל סוף, יתאחדו כל הנפשות לבחינה אחת, בסוד, תשובתם לישורם הרוחניים, לכן כל מה מהנסים והנפלאות וכל בחינות המסעות שעברו על כל העולם בשית אלפי שני, צריכים לעבור על כל נפש פרטית, והנפש הטובה, שואבת אליה מכל בחינות הקדושה שלפניה ולאחריה, והנפש הרעה להפך. וסוד העתים המתחלפים עליו, הוא בחינת דורות, אלא שכל דור ודור מתנהג כפי השופט שלו, סוד השכל השופטו, לפי שמקבלת מהקדושה בזמן ההוא. לכן כל נפש מוכן לשאוב בתוכו נשמת משה, אהרן, שמואל, דוד ושלמה, דהיינו, בבחינת זמנים העוברים עליו, ביציאת מצרים וקבלת התורה, נשמת משה רע"ה מתגלית עליו. ובשבע שכבשו, נשמת יהושע. ובבנין המקדש, נשמת שלמה המלך, והבן. ואין הכונה על פרטי נשמות הנ"ל, אלא לפי הכלל שאמרנו שהרוחני אינו מתחלק, ומיד שזוכה לבחינת נשמה, זוכה לנשמת כלל ישראל, אלא לפי מקום וערך הטהרה שלו, ולכן בזמנים שזוכה לנפלאות הנ"ל, אז הוא מקבל לתוכו שפעת הנשמה באותה הגילוי, לכן שם בעל הגילוי עליו ממש. ואמרו, (שבת טו. ב"מ קיג) "כל ישראל בני מלכים הם". (ירושלמי הוריות ג ה) "ומלך שמת כל ישראל ראויים למלכות". וז"ס גדול, דהנה בכל הדורות שקדמו, שהמה רק הכנה לבחינת מלכות, היו צריכים כלים מיוחדים להמשכת השופטים שלהם, כמו נשמת משה ושמואל וכו'. אבל סוד התכלית האחרון תלוי בכל כלל ישראל, כי בהחסר חלק קטן מניצוץ קטן, לא יוכל להתגלות הקץ, וע"כ כל ישראל ראויים למלכות, כי הכל שוים בבחינה זו האמיתית, ולכן אין שום כלי מיוחד להמשכת השלימות הזו, אלא כל מי שמזכך, ומטהר את נפשו להיות ראוי להמשיך גילוי המלכות לעולם, יהיה נקרא דוד המלך ממש. וזה סוד (ר"ה כה.) "דוד מלך ישראל חי וקים", כי לא מת כלל, וכלי שלו נמצא בכל נפש ונפש מישראל, מה שאין כן נשמת משה שאינה אלא בתלמידי חכמים שבדור וכן נביאים וכהנים וכו'." וזה סוד (ירושלמי הוריות ג ה) "מלך שמת כל ישראל ראויין למלכות". והבן. וזה סוד, מוציא את הרבים ידי חובתן והבן מאד.

פרי חכם ג'

זזה ענין, (סוטה מט): "בעקבות משיחא חוצפא יסגא". (ישעיהו ג ה) "ואיש ברעהו ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד". פירוש שנער גם נקלה ירהיב בנפשו עוז, להמשיך מלכותו לעולם, כאילו היה מזקנים שבדור ונכבדי הדור. כי גם הנקלה, דהיינו, בעל נפש נמוכה ושפלה באמת בשורשו, אם יכוון לבבו ויטהר מעשיו להיות רצוים, יזכה להמשיך בנפשו כלל הנשמה של עם קדוש, עם כל הנפלאות שטעמו עם קדוש עד היום הזה, כי כולם לא היו אלא הכנה לשלימות הזה, לכן מוכרח גם אותו הנפש הפרטי לטעום הכל, וקונה עולמו בשעה אחת, מפני סגולת הדור ההוא להמשיך כתר מלכותו ית' שכולל הכל, (ברכות סד., ב"ב קמה:) והכל צריכין למרי דחטי וכל פרט ופרט חייבין בו. והבן.

זזה שאמרו, ואפילו גברא חדא אי יזכי למיתב בתיבתא שלימתא מיד ייתי מלכא משיחא, פירוש, יהיה מי שיהיה, אפילו אם אדם אחד שבדור יזכה להמשיך בעצמו אותו הנשמה, יוכל לזכות כל בני דורו, כי כל המחויב בדבר מוציא את הרבים ידי חובתן, ויוכל להרבות בתפילה ולעמוד בפרץ לפניו, עד שיזכה בעד כל דורו.

מה שאין כן בשאר מיני גאולות, שהיו רק בבחינת הכנה, לא היו שייכים לכל פרט ופרט, למשל נתינת התורה היתה שייכת דוקא לדור המדבר ומשה רבם, וכל דור אחר אפילו היו זכים ביתר שאת, לא היו ממשיכים בחינה זו, וכן אדם אחר חוץ ממשה, כי זה תלוי בזה.

אבל בחינת משיח מוכן לכל דור ודור, ומחמת זה מוכן ג"כ לכל פרט ופרט, להיות הממשיך בחינת משיח, בסוד, כל המחויב בדבר כנ"ל.

והטעם כי ענין משיחות, הוא תיקון הכלים, וציור כל הכלים שוים, כי כל החילוק בהם, הוא רק בחב"ד שלהם, למדות שלהם, ולכן מהשר הרואה פני המלך עד היושב אחר הרחים, כולם משרתים שוים בזה להחזיר העטרה ליושנה, ובזה לא נמצא כל דרגות בין אחד לחברו.

פרי חכם ג'
אמונה

גמר התיקון \ סוד שמותיו ית' \ גאווה \ רצון בחירי ומחוייב \ אליהו ואלישע \ מי הקדמני \ סוד הנבואה \
סגולות התורה \ מה שנוהג בגשמיות נוהג ברוחניות \ סגולת השינה \ חותמו של הקב"ה אמת

גמר התיקון

"שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות" (ישעיה נא). פירוש, ידוע (ע"ז ג.) "מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת". מכל מקום, ידוע, (עי' עירובין מג:) (שאינן משיח בא בערבי שבתות) שאין אליהו בא בערבי שבתות, וזה פשוט. ברם בקושטא מלין אליו יהוה לרקיעא, כי אין, חק נתן ולא יעבור, בכל דא תמן מאן שריא, הלא ההוא שמשא, כי פשוט ראו אותי יוצא מבית התחתון לבית העליון. ובזה תבין, שאין השלימות יוצאת ומתגלה רק מעליונים, אלא רק כמו שסידר המאציל אותם, דהיינו, זה סמוך לזה בקשר אמיץ ויחוד גדול.

הגם שבסוד הממשלה לא יקום ולא יתפשט שום מאור, בסוד הארתו בפני עצמו, אבל מבין שניהם יוצאת הממשלה זכה וברה לנצחים, וזה מבואר בפסוק, (בראשית א יז) "ויתן אתם אלקים ברקיע השמים" וכו'. "את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה". שזה היה נתינת מקום לפגם, כי לא התגלה מתחילה, בסוד הממשלה, אלא כמו מתנה לצמיתות, ובגלל זה נראתה התמיהא, מה יהיה באם לא ישמרו בניו מסורת האהבה, כי מה יעשה להם, וכבר כל השלימות מסורה להם עולמית, והיה התירוץ בסוד, (תהלים פט לג) "ופקדתי בשבת פשעם ובנגעים עונם" וכו'. אבל באמת אינו מספיק, כי מה עניין גשמי לבדו, למוסר זולת הרוחני, שזה לא יתכן כלל, וזה שנגלה למדי, בסוד 'המאור הקטן', שזה גילה כל המתנה, אשר רק, (ויקרא כה טו) "במספר שני תבואת ימכר לך". (שם כג) "והארץ לא תמכר לצמתת". וממשלה לעשות היא בסוד יום ולילה, וידוע ששום קנין לא יבטל, וכיון שהאור הנפלא קנה שם בבחינת ממשלה, זה השם יקום לנצחיות, ואפילו יחדש עולמו כלפני הצמצום, מכל מקום, לא יקרא יציאה מרשות לרשות, אלא ממשלה, וכיון שכן, אין הנוקבא מכסית כלל על הדכר, ואדרבה מגלה ממשלתו, שזה האמת הנצחי, שאין אחריו שום פגם, והרי מבוארים העינים לעיור וברכה לאובדים.

וזה עניין, (ישעיה נא א) "שמרו משפט ועשו צדקה". שזה סוד שני המאורות, בסדר שסידר אותם המאציל, גלוי לעין כל, ונמצא, "קרובה ישועתי לבוא". פירוש, שבסוד הצדקה שחשב לא (זקוק) לנפלא כלל, אלא תכלית הברכה, כי לא יצויר בדרך הממשלה שום פגם, וזה סוד, "וצדקתי להגלות". דהיינו, בבת אחת, כי לא יוכלו עוד לבא, בזה אחר זה, כי הכל יודעים, (כתובות יז.) "כלה כמות שהיא". והממשלה גלויה לכל נברא, וכל הנפלאות שיראה הנברא, ידע בעליל שעדיין בסוד ממשלתו נמצא, וכל טוב בידו ורשותו ממש, ואפילו יעמיד את השמש באמצע היום ממש, לא יטעה בזה הנברא, לסור מדברי תורה, כי כל זה התברר פעם אחת, ומה שהתברר, הוא לנצח נצחים, כמובן לכל בר דעת, כי השקן אפילו שיאמר אמת אין שומעים לו, כי זה טבע הבריאה, נמצא שמתוך כללות כל הבריאה ופרטיה התגלה כח הממשלה, שלא יסור אפילו רגע כמימרא מנצחיות, ודו"ק והבן. כי זה תכלית כוונת הבריאה, להודיע ממשלתו לעד ולנצח נצחים, והבן. כי זה כלל גדול, שמהפעולה ניכרת צורת הפועל, וכיון שכל המשועבד לדרכי השכל, לא ייחס כל פעולה בלי תכלית אל פועל חכם, אלא לפועל שוטה, ממילא טיב הפעולה עצמה צריכה גם כן להיות בלי חכמה, כי פועל שוטה לא בדעת יעשה, ולהפך בעל שכל יראה איזה פעולה, ומשיג בה חכמה נפלאה, ממילא יבין שנמצא בה איזה תכלית, כי מהפעולה ניכרת שפועלה חכם, וכיון שחכם הוא, על כן לא פעל פעולה בלי תכלית, כי זה תלוי בזה. לכן כל המסתכל על תכונת הטבע, ורואה עמקות נפלאה המונח בה, לא יסתפק בעמקות שכל הפועל אותה, אם כן אפילו בהשקפה ראשונה נראית כבעלת תכלית.

אבל נמצא בה גלגלים רבים, ששום בר דעת לא יכול למצוא להם איזה צורך, ונראים כמקרים מאליהם שנפלו למכונה הזאת בלי שום משיג, ולא עוד, אלא שנמצאים גלגלים, שנראה מתוכם הרבה שטות, אשר מוכח מתוכם, שהם בלי פועל כלל, מחמת שלא יצויר כלל שיטה כזו שיוכלו להמציא שטויות כאלו.

וזו הרשת שיפלו בה השופטים כולם, מחמת שרואים ופוסקים, שחלק מסדרי המכונה נחשבים מראש ומושגחים מפועלם, וחלק מהם נפלו כאן שלא בכונה. וכיון שאין בכוחם להסתכל על כל המעשה, יצא להם בלבול תמיד ודברי שטות, ופוסחים על שני הסעיפים, פעמים ישתוה להם שכל הגלגלים אינם בדעת וחשבון, ופעמים ישתוה להם בהכרה פשוטה, שמקצתם נפעלים בהשגחה ובדעת, ומגששים כעורים קיר. וחוף מאלו שמקרייתם שטוחה על פניהם, הטביע הבורא בדרכי השכל, שאפילו הגלגלים והמעשים היוצאים מהכלל וניכר על פניהם ההשגחה בטוב, מכל מקום, כיון שהאדם מורגל בהם מקבלים גם כן צורת מקרה.

אבל האמת היא, אשר כל הגלגלים והמעשים שבמכונה הנפלאה הזאת, כולם בדעת ובחשבון, איש מהם לא נעדר, ולא נעשה במכונה שום דבר ללא כוונה, (ז"ח בראשית הסולם אות קצו) "ואין לך עשב ועשב מלמטה שאין עליו מלאך מלמעלה". וכל בריה דקה מן הדקה, וכל מעשה קל מן הקל, הוא גלגל ואופן מחובר אל כל אופני המכונה הגדולה, אשר בלעדה לא היתה המכונה פועלת, כל שהוטל עליה לפעול.

ומה שהקשו המתפלספים, כי איך אפשר אשר בעמוד הגמל וישתין על חור מלא נמלים ויטביעם במי רגליו, יהיה דבר זה מושגח מהבורא, שהנהיג את הגמל אל הנמלים להרגם בשטף מים.

באמת לא הבינו חוקרים אלו כלל מעוצם יחודו, אשר על כן, חרפה להם לומר, שהבורא ית' ברוב תפארתו, ישגיח על פעולת שתן הגמל, ובריות פחותות כנמלה.

אולם משיגי היחוד לא יבינו כלל חילוק בין בריה קטנה לגדולה, או מעשה מבזזה כטנופת והשתנה, לבין מעשה חשוב כבנין בתים וחייבור ספרי השכלה, כי בערוך את הדברים האלו כלפי פועלם הכל שוה לפניו, הטנופת לא יטנופוהו, גם לא יסריחו את מעונו, והשכלה לא תגדלוהו, כי הכל מעשה ידיו, וכל פועל שוים אצלו כל מעשיו, הקטנים עם הגדולים כמורגש. ואני אומר שאין בושה כלל להבורא ית', להנהיג את האדם לבית הכסא לעשות צרכיו, וגם להמציא בעת המעשה בסמוך לו, כי אצלו אין במעשה הזה שום שפלות או סרחון, כי מעשה ידיו ותחבולותיו המה, כי הוא פשוט ומופשט, מכל החומר הן ...

פרי חכם ג'

סוד שמותיו ית'

ישועה וצדקה

כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו, כי לדבר ובירור הזה, נתהווה סוד הזמן, בחינת ביאת הנשמה, שהיא רוחנית נצחית, בגוף שהוא גשמי, בעל זמן, אשר מחיבור הזה תוכל הנשמה לקבל אורו ית', בצורה הנ"ל, סוד, ישועה וצדקה בבת אחת, כי לא יצויר כלל בשכל, אשר יקבל שום דבר אמת ברשותו, ולא ישאר בתוכו לעולמית, כי הרוחני אינו בכלל גזילה וגניבה, ודו"ק, אשר אם כן, לא יצויר ברוחניים ניצוח בחלק בחינת חולשה, אלא כל ניצוח הוא בכלול, דהיינו, שהמנצח ימיתו.

וזה עניין, (עירובין סב.) "בן נח נהרג על פחות משה פרוטה", כי לא ניתנה להם התורה, ובכח התורה באים בבת אחת דוקא, וזה שטענת חוה באיסור הנגיעה, כי לא הבינה אשר באור השלימות, לא יצויר שום חסרון, ורק במקבל אשר מצוי ברשות הזמן, הרי השלימות משתנה אליו להשלימו בהדרגה, ולכן מתחילה נגלה גופו של השלימות, סוד המתנה בעצמה, ואחר כך היה צריך להראות צורתו, ובגלל זה טענת ביש ואין, והשיגה שם האין סוף, ובאמת המראה הוא בחינת סוף, אלא בצירוף הצורה, של צדקה, גילוי האמיתי, של אור הגנוז בלי לבוש, שזה מראה בעליל לעין, שאין המאציל יתברך, מחויב לקיום אורו בכלים, אלא רצון פשוט, ולכן נאסרה האכילה, שמכחישה צורה זו, ומראית חיוב הופעת אורו ית' בספירות, אבל הנגיעה לא נאסרה כלל. כי אין כאן שינוי במהות המתנה כלל, אלא באופני הקבלה, בדרך חיוב או רצון, ואם כן אדרבה, הנגיעה היא גם כן מגלה סוד הרצון, ואין כאן כפיה כלל, והבן.

והאמת שהישועה והצדקה דבקו יחדיו, להשלים בחינת טיב התענוג, שהמצוי הבורא לנשמות, כי בכח הישועה, בחינת גילוי יחודו העלה, מכל הבריות והרפתקאות, דהאי עלמא, התגלה אור עצום שנבלע בתוכו כל המעלות המושגים בשלימות, דהיינו, פרטים שבשלימות, כגון העושר, הגבורה והחכמה וכו', כי כל החכמים כאין, והגבורים וכו'. לכן בכח הצדקה לא נגרע כלל וכלל היחוד, אלא אדרבה, התעלה והתעצם יותר, בסוד (שמות טו יא) "נאדר בקדש", ועוד התוסף השלימות בגילוי פרטים שבה, דהיינו, ריבוי הגבורה וריבוי החכמה, וריבוי העושר, שכל זה נמשך מברכת אדם בסוד (בראשית א כח) "פרו ורבו וכו' ורדו" וכו', שאלמלא כח הצדקה, היו כל הפרטים האלה יורדים לטמיון, ולא היו נודעים כלל לנשמות, בבחינת הנצחיות, כי על כן, לא נשאר להם לנצחיות, אלא הארת היחוד, ודו"ק. וזה סוד, (דברים יח ה) "חלק כחלק יאכלו לבד ממכרו על האבות". ... כי עתה שהתיחדו בבת אחת בנצחיות, נוטל הכהן גדול ממש חלקי פרטי השלימות, כמו כהן הדיוט, נוסף ... כלל השלימות, סוד ההכרה, שאבותיו ספרו לו ... והבן. וזה כוונת האר"י ז"ל, שבריאית העולם היתה כדי שישתלם שמותיו ית', ודו"ק, כי באמרה, (יבמות ק"ב.) "השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה". לא נתגלה, שהוא סוד, שהחיוב בא בדרך רצון, וצריך לבאר ... בסוד, "יהי אור". ודוקא בדרך הבקשה, יש גילוי לכל שמותיו, חכם, גבור עושר.

בא ולמד, חכמה האמיתית, סבת כל ההסתבכות הזאת, כי בהבורא עצמו ית', (תק"ז ת"ע קכא.) לית מחשבה תפיסא ביה כלל וכלל. והטעם פשוט, כי כל המחשבות שנופלים במוחו של אדם, הם המה עצם פעולת הבורא, רצה לומר, לא כמו שמורגש באדם, שהוא ממשיכם מאיזה מקום, או שנולדים אצלו מניה וביה, זה שקר, ראש לכל השקרים. אלא כל מחשבה דקה מן הדקה, הבורא ית' שולחה למוחו של אדם, והוא כח התנועה של אדם, של בהמה וכל החי. דהיינו, ברצות הבורא להניע את החי, פועל בו בשליחת מחשבה אחת, ואותה המחשבה מנענת אותו, כפי מדתה, כמו ששולח מטר על פני האדמה, והאדמה אינה מסוגלת להרגיש מי ששולח אליה את המטר, כן האדם, אינו מסוגל להרגיש בשום אופן, מי ששלח לו את המחשבה, כי לא ירגיש בה, בטרם שבאה לרשות מח הדמיון שלו, וכיון שנמצאת ברשותו, נראית אליו כמו חלק מעצם שלו, ובזה תבין שלית מחשבה תפיסא ביה, הטעם פשוט, מפני שהבורא לא יעלה ברצונו, לשלוח אליו מחשבה כזאת, שתהיה מוכנת להשגתו.

אבל ערך בשבילנו סדר מחשבות, אשר מתוך כל אותו הסדר, מחויב סוף כל סוף, להשיגהו בשיעור אמיתי שזה סוד, (שמואל ב יד יד) "לבלתי ידח ממנו נדח".

והנה עצם 'הבורא', ניתן לנו ללימוד, מכל עצם בריה פרטית, אשר כל חפץ נטוע שבה, אינו יוצא משורש זולתה אליה, אלא שורשה בעצמה ולעצמה, שמשורש זה יוצאת ומתפשטת, וכל אתערותא דלתתא, היא בחינת, "חפץ נטוע". המוטבע באותה בריה, שטבעה כטבע בוראה, להמשיך טוב לעצמה, אשר חפצים האלו מוטבעים על כל הבריאה כולה, על הדומם, הצומח, החי והמדבר, כל אחד לפי דרגא דיליה.

והמשפיע והממלא כל החפצים הנטועים ברוב הבריות, נקרא במשלי חכמים, מזל, דהיינו, שיש תנאי לבורא עם הבריות שלו, למלא את החפצים הנטועים בהם, לכל אחד ואחד, אלא חילוק יש בשיעור החפץ שדרוש מהם, לחלק אחד, לא נדרש חפץ חזק, ואפילו בהתעורר מהם חפץ קל, מיד ממלא להם. ולחלק מהם לא יתמלא חפצם, זולת בהתעוררות חזקה. וזה שאמרו, (זהר נשא אד"ר הסולם אות קמט) "הכל תלוי במזל". אפילו הצמחים, יש מהם שניזונים בנקל, ויש מהם שניזונים בקושי, וכן הרמשים ובעלי החי. וכן המדבר כמורגש, אלא דרכי הקיום ומילוא חפצם, נערך להם בסדר אחר, מכל בריות העולם, כי להם מתמלא חפצם, על פי שליחת מחשבות לבד, דרך משל, העני העומד על שערי מות, באין תקוה להשגת דבר מאכל, הבורא שולח לעשיר ונדיב, לחשוב במעשים טובים, ולזכור את עניי עירו, ופתאום עולה לפניו זכרון אותו העני, ושולח לו משרתו להודיע, אם יש לו מה לאכול, ולתת לו חלת לחם אחת.

מכל מקום, כל מחשבה שתפול לאדם היא רק, מחשבה טובה, ומעולם לא נפלה מן השמים מחשבה רעה, והטעם פשוט, כי מי ממשיך אותה המחשבה לרשותו, על כן היא חפץ הנטוע שבבריה, וטבע חפץ הנטוע, לדרוש תמיד טובה מרווחת לעצמו, אם כן, לא תמשוך לעולם, מחשבה שתהיה ממין זר לו.

לכן נגדיר כל מחשבה הנופלת משמים בשם, "מילוא רצון", דהיינו, שממלאת רצון הממשיכה. אלא צריך להשכיל על זה מאוד, אשר כמו שהמקבל לא יקבל מחשבה, אלא על פי חפץ נטוע לטובתו, כמו כן גם הנותן לא ישלח לארץ, שום מחשבה אלא על פי חפצו לטובתו, וזה פשוט. ודו"ק.

בזה מובן אשר הגם שצורות המחשבות מתגשמות ומרובות מאד אצל המקבלם, מכל מקום לגבי הנותן, אינם מרובות כלל, שהוא רואה אותם בצורה אחת ומיוחדת, שהיא מילוא רצון, ... וזה לך בין המחשבה ובין החפץ, אלא שהחפץ אינו

פרי חכם ג'

בא ... תמיד כטעם ההוה, מה שאין כן המחשבה, היא הבאה בזמן, ... שאינה נרגשת כלל, כי אדם חושב שיחשוק איזה דבר נמצא, ... הזמן, ושמשק הוא צורת מחשבה ובשעה שמתאווה וחושק ... מכל מחשבותיו ומתפעל בחוש, ... זזה סוד, (במדבר טו לח לט) "על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת וכו' וראיתם אותו". כי מעיקרא שהיה משיג בחינת יש סוף, אם כן היו הבגדים וכנפים, מכאן והלאה מיותרים, מה שאין כן לגילוי פרטי שמותיו רואים על ידם, ודו"ק.

זזה עניין, (תהלים מה ט) "מר ואהלות". נתגלה סוד הכלל, ואחר כך, שנתגלה בחינת אין סוף ואין תכלית, אם כן, "קציעות כל בגדתיך". היינו, קץ הימין, שיש הרבה קיצין מכל מיני בגדים, סוד פרטי שמותיו, כנ"ל, זזה סוד "קציעות", כמו שכתוב, (ישעיה נד) "לדעת לעות את יעף דבר".

זזה סוד, (תהלים מה טז) "תחת אבתיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ". כי בסוד האב שהיה מלך על כל הארץ, מוריש לבניו הנבי והכח והעושר, וכל אחד ואחד שר מיוחד בענינו על כל הארץ, וישמח אביך וכו'.

וסוד, "קציעות". הוא אשר הקץ מקבל מהעיתים, ומשפיע בהם, בסוד, (ישעיה נד) "אדני" אלקים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר, יעיר לי אזן לשמע כלמודים". פירוש, באשר שעמד היטב על סוד הקץ. והיה רואה בעלית את ישות הקץ, על כן נעשה לו ללשון לימודים, עתה בידיעת אין קץ, ואין תכלית, בסוד, "יעות את יעף דבר בבקר בבקר", כי סוד הקץ משפיע דוקא בכל הכח

כי הנה עד המקום הזה, עוד לא עמדו על אמיתיות הקץ והתכלית הנרצה מעולם הזה, זזה חקרו בעצמם, עוד טרם גילוי האמת, ולא הבינו פתרון אמיתי, אלא עדיין לא הגיעו לראות כל המעשים, אשר טבעם מתחילתם עד סופם, להתראות מעט מעט בלבושים ומעשים דהאי עלמא כידוע. וכשהגיעו לסופם של דברים, אז אם היו זכאים וכדאים, היה בכחם להתחקות על כל המעשים, והיו יודעים פשר דבר לאמתו.

אבל לא כן היה, כי לא היו יכולים להשיג בעולם אין סוף ואין תכלית, ואדרבה שהיה מבלבל השגתם, כי התגלה עליהם השפע פתאומי לאין קץ ולאין תכלית, וזו סבה ראשונה. סבה שניה היא, אשר הבת קמה באמה, ונשתלשל מסבה הראשונה, כי נסתרה מעיניהם יופי הבת מלך, אשר על כן, בהגלות פניה פתאומי, רצו דוקא לומר עליה מעלת אמה והוא בלבול שני.

זה עניין, (דניאל ח יב) "ותשלך אמת ארצה", כי בהעלות השמים, האש המשך עמו כל המים שבעולם, ולא היה כלל מיד זדונים ועכורים, והאמת היה דוקא במצב הזה, סוד, (מלאכי ג) "אני הו' לא שניתי". וזהו באמת קץ הימין, וראיה שגילה אז במעשה הזה, את האור הגנוז, גם הכיר את החשך לאמיתו.

אבל בא לעשות את הרקיע למסמר בל ימוט אז מחמת בינה יתירה שניתנה, לא עלו כל המים בעשיה זו, והטעם מפני שני הבלבולים הנ"ל, אז ירדו מים התחתונים לתהומא רבא, והיו בוכים, אשר מכאן מתחיל סוד נברא כי נשלך האמת ארצה, לסוד הברור, ואשר על כן, (תהלים מה י) "נצבה שגל לימינך בכתם אפיר". שזה מקור הקנאה, שנקרא סמל הקנאה, ומזה נמשך קנאת אפרים ביהודה, וקנאת יהודה באפרים, וז"ס, (עי' ירושלמי ברכות פ"א ה"א) "לחים היו ונקרשו". והנה הנוגה ומטר והתקוות המים וראית היבשה, בתכלית הרצון מפנימיות דלבא, אשר בסוד זה נראה השמים וארץ החדשים וכל הנטיעות והעצים אשר זרעו בו למינהו, והבהמות והחיות ורמש הרומש על האדמה, הברכה של דגים והברכה של אדם, זה סוד השתלשלות מיום השני, בסוד מים התחתונים, אשר העבים שותים מהם ומשקים פני האדמה לרויה, למען לתת לבריות כח לתקן אשר עוותו, ולמלאות החסרון, ולהגיע לקץ הימין, ותכלית התיקון, כאשר היה ביום הראשון.

זזה כוונת חז"ל שאמר, (ב"ר ג יא) "בשני נבראו המלאכים". כמו שאמר חז"ל, (ז"ח בראשית הסולם אות קצו) "אין לך עשב ועשב מלמטה שאין עליו מלאך מלמעלה שמכה אותו ואומר לו גדל". כי עניין שליחות במקור, שאין המשלח יכול ללכת ובאמת לא היה כלל האדם באותו מעמד, לעבודת האדמה, ... בסוד, (תהלים קלט ז) "אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברח", כי דברי לעולם יקום, ומי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, ואם כן איך המאמר, "תדשא הארץ דשא" וכו'. (ילק"ש קהלת פ"ח תתקפ"ט) וכלום חסר בבית המלך. זהו שאמר חז"ל, (ב"ר ג יא) "בשני נבראו המלאכים", סוד העתקה.

לכן כל חפץ נטוע, מיוחד לבריה מיוחדת, ושום בריה אחרת לא תקבל משהו מחפץ נטוע של חברתה, ואינה מתפעלת כלל, מה שאין כן המחשבה, יכול אדם לקבל מחשבת חברו, ולהנות ממנה, ממש כמו שנהנה חברו.

לכן כל הבריות שאינם חושבים, אינם גם כן במציאות הזמן, רצה לומר, שאין יודעים מגדר הזמן, ומרגישים רק הוה, ואפילו העבר משיגים בדמיונם להוה ונצחיות, חוץ ממין האדם בעל מחשבה, שמרגיש טעם הזמן, ובונה על ידו כל דרכיו במדה ובמשורה, גם יכול האדם לקבל מחשבת חברו, דהיינו, אותה המחשבה שהמשיך חברו, על פי חפץ נטוע שלו.

ולכן חושב העיקר, אותן המחשבות וצוירים שראוי לשרים ומלכים, וכן ההמוני, יחשוב המחשבות הראויים לחכמים, וחוזי מזה יש עוד טעם, שכיון שטבע המחשבה להתמלאות בזמן, וטבע האדם להיות מסוגל על ידי עבודתו, להגיע לכל המדרגות שבעולם, לכן אפילו בשעה שאינו ראוי לאותו דרגא, מכל מקום, כיון שמסוגל לה, ביכולתו מיד לחשוב מחשבות ממנה.

לכן מצויר, (חגיגה טו, ילק"ש ירמיה פ"ז רצט) "נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן". בפשיטות, כי אותם מחשבות הטובות המשך ראובן על פי חפץ נטוע שבו, אבל ביני לביני המשך עוד מחשבות זרות, על פי חפץ נטוע שבו, ולא הספיק לגלות את הראשונים, ובא חברו שעל פי חפץ נטוע שלו, לא מסוגל להמשיך אותם מחשבות טובות, אבל מוחו מסוגל לראות ולשאוב את המחשבות של ראובן למוחו, והוא מוציאם לכלל מעשה, נמצא שראובן חרש, ושמעון אוכל הפירות.

כמו כן, מורגש שבהיות האדם ממשיך לתוכו מחשבות ההמונים, מחויב גם לחשוב יתר המחשבות ששייכים להמונים, ובחושבו שלית דין ולית דיין, יחשוב במחשבות ניאוף, כי אצל דמיון ההמון, באים תמיד שני מחשבות אלו קשורים זה בזה, אפילו שהחכם רחוק ממחשבה השניה, מכל מקום, כיון שאינו רחוק ממחשבה הראשונה, והראשון מושך השני, לכן החכמים כשרוצים לזכות לחכמה, המה באים ביערות וכדומה, שאין שם המונים, ואז דעתם זכה.

ויש שהוסיפו שלא להנות, אפילו מהכרחי, שבהיותו מחשב בתאוות המאכלים, בסדר ההמון, מיד נמשך בלי משים, גם יחד מחשבות ההמון, הקשורים במחשבת תאוות האכילה.

לכן מתרחקים מכל תענוג, אז באמת מוחם מתבודד לעצמם, מכל אנשי העולם, שדבוקים רק בתענוג, ולא יחשבו כלל מה שיוצא מגדר התענוג והערב. ורק אלו שמתנהגים כך זוכים בקלות גדולה, לנקיית הדעת וההשגה כבדוק ומנוסה. וזוהי המליצה, "תכלית הידיעה אשר לא נדע", פירוש, אשר כל רחבם ותפארתם, של כל הידיעות שהבין הבורא למשיגיו, אינם

פרי חכם ג'

נשלמים, זולת הידיעה הנכבדה שמצויר, "בלא נדע", דהיינו, שגם "הלא נדע", מושפע ישר הימנו, שוה בשוה, כמו ידיעות הברורות.

היוצא מזה, אשר כח התנועה שבעולם, הוא בחינת מחשבות, והם מושפעים ישר מהבורא ית'. אבל צריך לדעת, (ישעיה נה ח) "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". דהיינו, שצורת מחשבה המתראה כמחשבותיך שלו, לא היתה כלל אותה הצורה אצל הבורא, כי הוא פשוט מכל דמיון, ולכן נקראת בלשון נקבה, להראות כי צורתה תמיד דבוקה במקבל, כי בנותן אין שום צורה.

... בעל היכולת מראה לנאמניו, את צורת מחשבתו, גם לנו בתכלית הרוחניות והדקות, שאפשר לילוד אשה להשיג, שהמשיגה יודע כל מחשבה ומחשבה, שבאה לעולם, איך היה ... במקור, רצה לומר טרם שהגיע למקבל ובסוד, (איוב יד כ) "משנה פניו ותשלחהו". כי המשלח לא היה ראוי כלל לדבר זה אליו, כיון שנגלו ביום שני, סוד מים התחתונים, משתי סבות כנ"ל, דהיינו, נפלאות באין קץ, (איוב כג ח) "ולכל תכלית הוא חוקר". ועניין נפלאות מבת מלך, שנשגבה מאד במצב הזה, ועל כן לא היו יכולים מים התחתונים, להיות שמחים, ומאותם המים שתו העבים והשקו את פני האדמה, להוציא דשאים ועץ פרי אשר זרעו בו וכו', וזה עניין הממונים שהכנו בדשאים ואומרים להם גדל ודו"ק. וזה ענין, (בראשית ג ז) "ויתפרו עלה תאנה". עלה, בסוד מצות עשה. ותאנה, בסוד מצות לא תעשה. שהלבוש הזה היה משני בחינות ביחד, ולא היו ראויים כלל לאותו מעשה, כי, (תהלים קלט ז) "אנה אלך מרוחק". (בראשית ג יא) "מי הגיד לך כי עירם אתה". וזה ענין, (עירובין פו ח) "מהרו בני" וכו'. וזה שאמר, (שמואל ב כג ד ה) "וכאור בקר יזרח שמש בקר לא עבות מנגה ממטר דשא מארץ, כי לא כן ביתי וכו' כי כל ישעי וכל חפץ כי לא יצמיח". כי זה סוד, (שם א) "ואלה דברי דוד האחרונים". שיתגלו לכל העולם בעגלה ובזמן קריב, שאז יבטלו ממשלת המלאכים כי יהיה הוי' לבדו מלך על כל הארץ, וזה סוד, (ילקוט שמעוני שמות פ"ב קצט) "אני ולא מלאך". והבן.

ודע שמשם נמשך שורש לארבע מיתות בית דין, כי ה**סוקילה** היא סוד ירדת ה**ס"ג** לב"ן ב' קומות ודו"ק. ו**שריפה** היא סוד ב' סיבות ה**נ"ז**, שזה הסוף ותכלית, ועל כן לא מצאו ידיהם ורגליהם בבית המדרש. ואחר כך התיזו ראשו של עשו **בסייף**. ואחר כך דנו הבא על אשת חבירו **בחנק**, והטעם מפני שנתנו סודר הקשה לתוך הרכה, והיו חונקים את צוארו כדי שלא יתגנה ויתנבל ודו"ק.

וזה סוד, (סנהדרין צז.) "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב". כי באמת השיתא אלפי שני נמשכו בסוד השליחות כנזכר לעיל, אבל "וישבות ביום השביעי", שזה היום היה באמת מחריב הכל ממה שנולד באמצעות שני הימים, אלא בסוד, (ישעיה מט ז) "מהרו בניך מהרסיך ומחריביך ממך יצאו". כי לא שמרו ישראל, (שמות טז כז) "ויצאו מן העם ללקט ולא מצאו". ועל כן נתקיים להם כל המעשים שנולדו בששת ימי המעשה, ולא שלט בהם יום השבת קודש כהלכתו, ונאמר להם, (שם כג כ כא) "הנה אנכי שלח מלאך לפניך וכו' אל תמר בו" וכו'. אבל ככלות הכל, ישו בו אל אביהם שבשמים, אז יבלע יום השבת את כל המעשים מששת ימי המעשה. בסוד, (שמואל ב כג ה) "כי כל ישעי וכל חפץ כי לא יצמיח". ואותו יום אחד יהיה יום שכולו טוב, ויום שכולו ארוך, ויאכל מעץ החיים וחי לעולם.

וזה סוד הקץ האמיתי הנשגב מעין כל ח', ועדיין לא עמד עליה שום נאצל מפני עשיית הרקיע והתחדשות המלאכים. בסוד, (תהלים קיט קנ) "עת לעשות להו' הפרו תורתך". כי בעשית הרקיע לא שימשו כל צרכם והפרו תורה של מעלה, כי בפירוש נאמר להם, (תהלים קלט יב) "גם חשך לא יחשיך ממך". ודו"ק. אבל לא לקחו להם פנאי להתיישב לקיים ב' המקראות כאחת, כמו שמבואר, (עי' ילקוט ש"ש בראשית פ"א ה) על הכתוב, (בראשית א ז) "ויעש אלקים את הרקיע". שעל ענין המקרא הזה הרעיש בן זומא את העולם, והבן. על כן חזרו ובאו בזה אחר זה, והתחדש בחינת הזמן כלפי התחתון, דהיינו, עד התיקון האמיתי, שאז יבואו ב' המקראות כאחת, ויהיה יום שכולו שבת, ויבטל ששת ימי המעשה ביום אחד חי וקיים נצחי, כי לא יהיה שכל ורצון ואפשרות לסגת מרוח הוי' ומפניו, בסוד (ילקוט ש"ש שמות פ"ב קצט) "אני ולא (שליח) מלאך", כנ"ל ודו"ק והבן. עוד נתגלה בסוד יום אחד, אשר בתכלית התיקון יהיה גם כן בחינת הליכה, דהיינו, בסוד, "יהי אור ויהי אור", וזה סוד, (ירמיה לא ז) "הרה וילדת יחדו". כמעשה שהיה, וזכור שכמה הפצרות וגעגועים נרגשים בסוד העמידה, טרם הגלות גומרים של מעשים, אבל ... גומרים של דברים סוד התהום, ומאמר "יהי אור", מאז ... מתוקנים כל המעשים לנצחיות ממש, כי אין עמידה... בסוד זה, (תהלים פד ח) "יראה אל אלקים בציון". שזה סוד גילוי ממשלת שני המאורות הגדולים ביחד, ישועה וברכה.

ויש לה תנאים, א. מופשט מצורת הזמן, דהיינו, שזה מורגש שמעולם לא יופיע שום מחשבה לאדם שלא יגע בג' חלקי הזמן, או בעבר, או בהווה, או בעתיד, אבל צורה זו מתגלגלת כמו ברק, על אותם ג' החלקים, ולא יגע בשום חלק, והעתידות פועל כמו הווה ממש, והעבר פועל כמו הווה, אשר שם מחשבה כזו כשבאה בכלי זמן, נקראת נצחיות.

ב. שבסקירה אחת יהיו נכללים כל השבחים המצויירים בכל העולם כולו, דהיינו, שמתפשטת לכל מיני בחינות של הרצונות המשובחים בכל העולם, ובעצמה לא תאחז בשום פרט מהם, דהיינו, צורה כללית כזו שרק בהתפשטותה מופיעה על כל מיני הפרטים, וכשתסתכל עליה עצמה ותרצה ליחדה רק על פרט, אי אפשר כלל, כי הרוחני כולל הגשמיים, אבל הגשמי לא ימצא בו בשום צורה.

ג. טעם אמת לאמיתו, באופן שבשום צד לא תמצא בה בחינה כוזבת אפילו לרגע אחד, ומה שיעבור עליה מן הזמן, לא יפעל אלא כלפי המקבל, אם מתחבר אליה בשלימות, או בחלק ממנה, אבל לא תצטייר אפילו למקבל באיזה תמונה ושיעור קטן, אפילו מן השוא או השקר לשעתו.

ד. אין לה שום יחוס עם זולתה, וטעמה כטעם הרגשת החי בחיותו, והשכליים מרגישים היות שכלם, דהיינו, שלא ישאר אחריה מקום לעיון, כמו שלא יעלה על דעת החי לחקור אם הוא נמצא, כי מציאותו דבוק בחייו. ודא ודא אחד הוא, כי ברוחני החכמה והחיים אחודים, ואינם מורכבים כמו הגשמיים, שיש להם חיות לבד, ושכל בחיות לבד, כי בסוד היחוד, המדע הוא החיים, וחיים הוא המדע, וגשמי חי מרגיש את מציאת גשמיותו, ורוחני מדעי יודע בשלימות מדעו, והיא מציאותו העצמי, דהיינו, חייו, ודו"ק מאד.

ה. אין לה טעם. כשהשכלות אליו כמפורסמות בכל התנאים.

פרי חכם ג'

רצון בחירי ומחוייב

עניין גאות, שהוא משבחי השם יתברך, הגם שמגונה בעד הבריות, הטעם, שלא נבחן אצל הבורא בחירה ורצון, כמו בבריות, הגם שאינו בעל חיוב כלל כמובן, מכל מקום, רצון הפשוט שלו דומה כמו חיוב שלנו, או כמו רצון בלי מניעה, שהוא גם מחוייב לנו, כי זה שהרצון מחולק מהחיוב, מטעם שאפשר שלא יתמלא, כי יהיה מניעה לאותו הרצון, או יקפחנו רצון אחר.

מה שאין כן בחיוב, שבטח יתמלא מפני חיובו, ואם כן, אם יצויר אצלנו רצון, בלתי מניעה הרי צורת רצון זה, כמו כל רצון מחוייב, ושיעור גאות היא שלא ירצה להתדבק בשפלים הימנו, ואם הוא בדרך החיוב לא יגונה כלל, כמו השמים שמתגאים על הארץ, ושאנים מתדבקים, והשמים ממעל והארץ מתחת.

מה שאין כן, אם הוא בדרך רצון בחירי, הרי זה מגונה מאד, ויצא מכלל טוב, כי חשקו של הטוב להטיב, כיון שהוכח לנו שרצון הבורא ית' דומה לחיוב שלנו מטעם שלא יקרה, מניעה לרצון שלו, ואפילו רצון אחר שיקפחהו או יקרה לו מפני יחודו ואחדותו, ואם כן, הרי אותו הרצון מחוייב להיות, ולא שייך בו בחירה, כי לא יעבור עליו עוד רצון אחר, שישנה בשבילו רצונו הקודם, ואם כן דומה לטבע השמים שמתגאים ומתרוממים על הארץ.

זה שאמר, (ש"א ב ג) "כי א-ל דעות הוי' ולו נתכנו עללות". פירוש, שחיוב בורא מושג אצלנו בדרך הגאווה שלו, ועל מדה זו ...

אליהו ואלישע

כתוב, (מלכים ב ב ט) "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", פירוש, כי זה הבנתו למסירה מיד ליד, על כן שאל אותו שיבחר לו מה שירצה, כי עתה העת למלאות כל חפצו עד כמה שיעורר ויבחר לו, ואלישע השיב שרוצה 'פי שנים', באותו רוח הוי' שנוססה בו, ועל זה השיב לו אליהו שכן יהיה, רק בתנאי שיראה בחינת לקיחת רבו הימנו, שזה ימשיך לו פי שנים, כוחו וכח רבו, כי ראיית הלקיחה היא ממש השארת רבו בו לעולמית, וגם כחו ביחוד עצום, אבל שמע לעצת הנביאים, שעוררו אותו להקשות, והטילו ספק בלקיחתו הימנו, והגם שלא היו נביאי שקר, אבל נביאי אמת גם לא היו, כי לא ידעו מלקיחתו וגרמו ספק, וכן לא יעשה, והבן. ואחר כך לא בקש עוד אותו, והבן.

מי הקדמני

"מי הקדמני ואשלם" וכו' (איוב מא ג). פירוש, שהכל בידי שמים, כי אפילו הקרוב למצב התחתונים, דהיינו, האמונה היא גם משמים, וזהו שכל אומות העולם, אינם מסוגלים כלל לקיים המצוות והתורה, כי לא יקבע הבורא בהם כח האמונה, וזה שאנו מתפללים (תפלה זו הובאה בספר אור לשמים והודפסה בסדורים) "ויהיה תקוע וקבוע אמונתך בלבי".

זהו פירוש הגמרא ריש ע"ז, "לעתיד לבא מביא הקב"ה ספר תורה וכו', ובאין עובדי כוכבים" וכו'. (ישעיה יא ט) "כי מלאה הארץ דעה את הוי'", ויטענו האומות אפשר ... ואפשר לעבוד האמונה בכח שפע החכמה, ועתה אין צורך לסיוע מעלילא על כח האמונה, ואם כן האומות וישראל שווים, ולכן יתבעו האומות קיום המצוות והתורה כמו ישראל.

זה שמברר להם הקדוש ברוך הוא במצוות סוכה, (עיי' שם ג.) שהבטיחו האומות לקיים... מכל מקום היה כל אחד בועט בסוכתו והולך לו. ומבורר שגם ומזה תראה שלימות של הבורא ית', "לא יגרך רע", כתיב (תהלים ה ה) ... ממנו ית' רק טוב, כי שתי המחשבות הנ"ל אליו בהשתלשלותם לתחתונים, נעשה לגבי תחתונים דוקא פעולה רעה, ולכן הכל חוזר כבראשונה, כיון שאין רע בעצם הבריאה, אלא בסדר מצבה, וזה סוד שאמרו האותיות שנבראו בהם שמים וארץ.

וכשמסתכלים בהנהגה, רואים שעיקר מדת הטוב והרע, לא נמדד במהות הפעולה, אלא בסדר מצבו. דרך משל, שני עשירים בנכסים שווים, האחד יהיה שמח בעושרו והשלוה רבה, והשני לא יראה טוב בעמלו וכל חייו בצער. הסבה, כי לראשון לא הושפע יותר עושר מהראוי לו להתקיים ברשותו, ועל כן הוא שמח בחלקו, אבל לשני הושפע מלכתחילה עשרה פעמים יותר מכפי שראוי להתקיים בידו, על כן אבד תשעה חלקים מהונו במקרה רע, ונשאר לו רק העשירית, ולכן גלוה

ונדבק באותו הון שנשאר לו מחלה רעה, כי בעת שירצה לשמוח ברכושו, באותו זמן הוא נזכר מאותו ההון שאבד לו במקרה הרע. ואי אפשר לו כלל לשמוח בעמלו, הגם שרכושו גדול יותר מרכושו של הראשון, הראשון שמח והשני עצוב. כמו כן רואים, עני מאוים, חולה, בעל יסורים, מתהפך על מטתו, בביתו אין לחם ושמלה, והוא מלא שמחה, כי באותו העת נודע לו שחיו יחיה ממחלתו, אשר כבר אמרו נואש, והוא מלא תקוות טובות וניחומים על כל אשר עבר עליו, ואינו מרגיש כלל מהות מצבו, אשר אין שני לו בארץ לרוע.

וכן כאשר יגזור שמחה ושלחה על אדם, אינו מחוייב מלמעלה להרבות לו בחינת פעולה במציאות ממשית, אלא נוטל ממה שיש לו ומחזירו אליו, הרי הנברא מלא שמחה.

זהו סוד החן והיופי שבעולם, כי שני אחים, לאחד תמונת אבריו מסודרים בסדר מותאם להמשכת חן, הוא ימשוך לב כל רואיו יותר מאחיו, אפילו אחיו יהיה בעל מעלה גדולה יותר, כי סדר בנין גופו גורם לו, אע"פ שהכל יודעים שתמונת אבריו חיצונים, לא יתנו שום מעלה במהותו, מכל מקום, לא נמצא חכם בעולם שימלט עצמו, מלהמשך פחות או יותר, אחר היופי.

זה נמשך ממחשבה ראשונה הנ"ל. שהוא טוב מאד, יפה אף נעים בסדריו, המחזיר כל רע לטוב, ומשם נמשך החוק הזה בנבראים, וזה סוד, בראשית ג ו) "וכי תאווה הוא לעינים".

אמרו. שבעוד שהיו ז"ן ד"ו פרצופים, היו ג' כלול בג', ונוקבא היתה פסיעה לבר. פירוש, שבסוד הכלל המשפיע, וחוט המקיף, היה בא ושופע עליו בג' בחינות. א. בחינת בריה שפלה, שאינה ראויה לקבל אפילו שפע הרבה, ומכל שכן טפה. ב. אופני הזיכרון, שלא תאבד אפילו טפה קטנה, בסוד, (שה"ש ד ג) "כפלה הרמון רקתך". ג. שעשועים מדרך השלילה.

פרי חכם ג'

ובסוד המקבל היה גם בג', א. בחינת 'היה', סוד, (איוב מא ג) "מי הקדמני ואשלם". ב. בחינת הקיום, הן כדרכה והן שלא כדרכה. ג. בחינת הדורונא לבי מלכא, שהיה מיחד בכל לבו שני הקצוות. כשנשים ג' על ג', נמצא בחינות הראשונות מתוקנות לגמרי, דהיינו, בריה חשוכה שאינה ראויה כלל להאיר, ואמונה פשוטה סוד, צדיק גמור. ובחינת שני אופני הזיכור, על כרחך מקיומם נמשך מבחינה א', כי עתה ראוי על כל פנים להאיר. וכן קיום העולמות בשני מקומות, כי הוא במקום הדביקות, (איוב יב יא) "וחך אכל יטעם". ובחינת השעשועים דכלל, נופלת ושורה על בחינת הזוג החדש בפרט, בסוד, "הוי' ימלך", בשני הקצוות. והטעם, כמו האב הרואה את בנו הולך בלי דעת, שאינו מתעשר לתענוג, וזה עניין נתינת בית הבחירה ליחודים. כי בשעה שהשכל שורה על הדיבורים, כל הגוים כאין ואפס נחשבו, ואין כל כח בעולם לפגום הדיבורים, אפילו במשהו, כמ"ש בראשית הבריאה, שבציונם נבראו, אלא בסוד הבחירה, צריך לזכירה ושמירה את השכל שישרה תמיד על הדיבורים, וכיון שמתעצל בזה, ואינו דבוק כל כך, יש מיד משהו אחיזה לחיצונים, וזה סוד, (בראשית ב טו) "וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". דהיינו כנ"ל, ובשעה שהתעצל, והשכל היה עמוק, ולא המתין להתיישב להסתכל בדיבורים, לא עלה היחוד כהוגן, ועל כן נכשל בעץ הדעת טוב ורע, וכו'.

וזה שכתוב, (משלי יח ט) "גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית". דהיינו, שכבר נעשה עכירות בגוף, וממילא נעשה השכל עמוק, ואינו שורה ושולט על הדיבורים כבתחילה, ולכן צריכים יחודים להשיב היוצר על כנו, כי בטוב לא יצויר כלל פגם בערך שכל בתחילה, וכן עד היום הזה, ועבודה זו מביאה עמה תענוג נפלא, בסוד, פריה ורביה.

סוד הנבואה

האמונה והידיעה, הגם שלכאורה המה הפכיים, אבל כשנעיין נראה שהמה מין במינו, ולולא כן, לא היתה הידיעה משלמת את האמונה, כי כל חסרון צריך להשלימו ולמלאותו במינו דוקא. כמו ששביעה מחכמה, לא ימלא צער נפש כי ירעב ללחם וכדומה, אלא שבכל דבר נמצא גוף ונשמה, ושניהם צריכים מזון וקיום. ויש לדעת, שמזון הגוף הוא לחם, (ומזון הנשמה) ומזון האמונה, היא הידיעה, ובלעדי הידיעה המשפעת עליה תמיד (בסוד המחדש בטוב כל יום תמיד מעשה בראשית) האמונה לא יכלה לחיות ולהתקיים, ובחסרה השפעה, תחליש האמונה.

ויש להבין, הגם שנמצא הרבה חיות במזון, כי כל קיום החי תלוי בריבוי או במיעוט, אבל מכל מקום, לא יפעל ריבוי המזון בפני עצמו כלל, זולת לפי חוזקו וגידולו של הגוף, ואם הגוף בנוי חזק ימשיך חיות גדול מהמזון, ואוכל הרבה, אבל אם בעל גוף חלש אוכל הרבה, לא יתחזק גופו מחמת זה, ולא ישנהו ממהותו. כן לפי גודל האמונה במדתה ממש, יקבל מן הידיעה והמושכלות, לא פחות ולא יותר.

ואל תתמה שאם האמונה כל כך משובחת, היה ראוי שתמצא יותר בין בעלי ורחבי לב, וכפי הראות היא סמוכה בין אנשים שדעתם שפלה, ואינם בעלי מעלה כל כך.

אמנם זה גם כן נמשך מתוקף יחודו ית', שלפניו קטן וגדול שוים, כמו שכתוב, (תהלים קלח ו) "רם הוי' ושפל יראה". כי מי עשה לזה בעל מעלה ולזה בעל שפל קומה, הלא המה מעשיו עצמו, וכמובן שאין גדר הפעולה **מבוצה** בעיני עושהו עצמו, אם רב הוא אם מעט, ועל כל מעשה יש לו כונה אחת כמובן.

וזה שנצטוונו שלא לשמוע שום אדם בעולם, שירצה לחדש מדעתו איזה דבר, להוסיף או לגרוע, על מה שכתוב בתורה, ואפילו יתן לנו אותות ומופתים, ויעמיד לנו את החמה באמצע היום כיהושע, אלא אנו מדובקים באמונתו ית' ותו לא מידי, (יתמיה יב) "ומאתות השמים אל תחתו".

אבל אם אותו האיש מוחזק לנו לאיש ירא ושלם, וראוי לנבואה, אז אנו שומעים להוראת שעה, כמו אליהו בהר הכרמל, ואל יקשה ממה שאמר אם יגיד הנביא עתידות ויתקומו יהיה זה סימן שנביא אמת הוא ואליו תשמעו.

ויש לדעת שזה סוד השראת נבואה אמיתית, אשר גילה הקדוש ברוך הוא, לכל הראויים לנבואה, ואם לא הורגלו באלה ואינם יודעים אם רוח נבואה מהשם ית', או אפשר רוח שקר, כמו שכתוב גבי נבות הזרעאלי, (עיין סנהדרין קב:) שנעשה לרוח שקר בפי הנביאים, והבן. ועל זה גדר הקב"ה את רוח הנבואה האמיתית הנשלח מחלקו, והוא, כי הרוח הזה מחויב דווקא להגלות על הנביא ולהגיד עתידות, ולא יספיק זה אם הרוח יברר לו כל העבר וההווה בהארות גדולות ועצומות, אין זה כלל מגדר רוח נבואה, ואל יטעה האדם שרוח נבואה היא, וזה תנאי אחד מנבואה.

התנאי השני, שאפילו אם הרוח מתלבש בו ומודיע הרבה מהעתידות, עדיין אסור לסמוך עליו, טרם שהתברר אם יתקיימו כל דבריו, ואם יחסר דבר אחד ולא יתקיים, וכל שאר הדברים מתקיימים, מכל מקום, אין זה נבואה מהשם יתברך, אלא רוח שקר.

אבל אם יתקיימו כל העתידות שגילה לו, אז אדרבה, מצויים אנו מפי הוי', (דברים יח טו) אשר "אליו תשמעו". דהיינו, שמחויב הנביא לכל דבריו, ולא יפול חלילה שום דבר ארצה, ופוק חזי מה עלתה לו ליונה בן אמת הנביא שרצה להעלים נבואתו, והגם שהיתה לו כוונה שלימה, שלא יהיה קטרוג על ישראל, אי אפשר כלל, ואין אתה רשאי להתחכם נגד השם יתברך.

כמו כן בכלל ישראל המצוה חזקה עליהם מפי התורה (שם) "אליו תשמעו". דהיינו, אם יגיד עתידות ויתקיימו דבריו, זה הנביא אשר הבטיחה לנו התורה על ידי נאמן ביתו, (שם) "נביא כמי יקים לך הוי' אלקיך" וכו'. ומשם והלאה, כל היוצא מפי יעשה, ויהיה בהוראת שעה דווקא.

אבל במראה שני, נתגלה סוד קיום התורה ומצוות, וזה עניין, (תענית יא.) "שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם וכו' כי מלאכיו יצוה לך". והטעם שהראשון היה מגלה יחוד המציאות, והיה מקבל תפלות ישראל ומעשים טובים, והוציא הברה וזכה שכל הפועל יחיד ומיוחד, שאין עוד מלבדו, וזה סוד יחיד במציאות, אבל עדיין לא נתגלה שהוא יחיד בשליטה, פירוש, שכל פרט ופרט מהבריאה שהמציא, צריך לשפועו יתברך, שלא יתרחק מהם, וצריך לפייסם בעשיית רצון והמשכות, בסוד התורה ומצוות, ואדרבה, היה בהם הרבה כתות.

פרי חכם ג'

גולות התורה

יש אומרים שתורת משה וחוקיו היתה הכנה לגילוי שלימות ית', וכיון שנתגלה, צריך לאופנים אחרים, כי אין אור בעולם גדול מזה לקוות להמשיך אותו במצוות שבתורה, וטענו, (רות א יא) "העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים". ויש שיצאו והפקירו יותר, שאמרו הותרה הרצועה, וכל איש הישר בעיניו יעשה. וזה עניין כיון שנגלה השם, אפשר לעשות אפילו נגד רצונו, כי שפעו לא יפסיק, ואין יותר שלימות אמיתי, יותר פגם, אשר על כן להציל האדם מרדת שחת, שלא יטעה למרות רוחו ורצונו ללכת אחר דעות נפסדות, הנזכר לעיל, למד דעת את העם במראה הב', שאז נוכחו לדעת שאדרבה, עתה חוקי התורה והמשפטים, מביאים טובה ופליטה גדולה למקימיה, ועונש גדול ומר לכל הממרא את פיה, (מלאכי ג ו) ו"אני הוי' לא שניתי". וכמו שהתורה היא הסגולה המיוחדת לגלות אור, בסוד יחיד במציאות, כמו כן ממש, ועוד יותר, התורה היא הסגולה המיוחדת לגלות אור של יחיד בשליטה. פירוש, שכל מעשיו והנהגתו תלוי עליה ובקיום השפעתו עליהם בתמידות. ולכן הנברא יודע היטב ומתאמץ לעשות נחת רוח לו יתברך, ולשמור בכל תוקף את חוקי הוי' תורתו כמו שכתוב בתורת משה, כדי לפייס את הבורא ית', שיתמיד שפעו עליו, שלא יהיה נכרת ונשחת מאור החיים, וכשיגלה את זה בכל דקדוקיו, אז ילך למנוחות כיד הוי' הטובה עליו לנצח נצחים. והחילוק בין קיום התורה לגילוי המציאות, וכן קיום התורה לגילוי השליטה הוא, שהראשון סובב העבודה בדקדוק תנאים החיצונים שבמצוה, והשני סובב העבודה לדקדוק תנאים הפנימיים שבמצוה ודו"ק.

מה שנוהג בגשמיות נוהג ברוחניות

ביאור הפסוק, (מלאכי ג ו) "אני הוי' לא שניתי". סוד הוי', הוא חיבור הכללי של כל הבריאה, מתחילתו עד גמר התיקון, והשם הזה כנשמה לכל השמות כולם, פירוש, ששני ענינים נראים בעולם, אחד, שעובד אדמתו ומתיגע יש לו לחם, והמתעצל ביגיעה וחובק ידי, הרי הוא אוכל בשרו. הבחנה שנית, היא הפכי, דהיינו, שהכל בידי שמים, ואין כחו של אדם מסייע להבורא כלום, ולמי שירצה משביעו לחם, כי הוא השליט, הוא ולא הנברא, ואין הנברא ביגיעתו משנה רצון בוראו. אותו העניין נוהג גם כן ברוחניים ושכליים, דהיינו, בנשמות שבראם, שנראים גם כן שתי הבחנות, אחת, אשר מי שיש לו מח בקדקדו, יש לו יותר השגתו ית' בכל כחותיו מופיע עליו הבורא אור ושואב לתוכו השגתו ית', והשפעתו מרווחת, ואשר הטומן ידי שכלו בצלחת ומתעצל, וירצה לעשות מעשיו מצות אנשים מלומדה, נמצא השפעתו מצומצמת. הבחנה השנית, אדרבה, נראה שנצטוונו מפי התורה, (דברים יח יג) "תמים תהיה עם הוי' אלקיך". וכן, (ויקרא יט ד) "אל תפנו אל האילים". שזה מראה בעליל, שאין לעבוד כלל בעת הזאת, אלא לסמוך על הבורא, שיכול לפרנס לנבראיו, אפילו אם לא יעבדו השם יתברך, מזמין לו אותו הרווח ממש, הבא לו אחר יגיעה. כמו כן ברוחניות הגם שעמל בכל כחו עד כמה שידו מגעת, ויגע ומצא, כמו שאמרו ז"ל, (מגילה ו:) "לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן". אפילו לא יגע כלל היה השם יתברך מזמין לו את זה ממש, כמו שבא לו אחר היגיעה. הא כיצד? יש לדעת, שזה הטעם שנצטוונו דרכים רבים בתורה בפנות העבודה והיגיעה, דהיינו, הין צדק, לא תחמוד, וכדומה, שזה גם כן הפך מהמורגש, כי המורגש, שהחומד וגוזל וגונב, הוא ישגה חיל, מה שאין כן שחסר לו האמצעים האסורים הרי אין לו אותו חלק מנכסיו, והבן. כן ברוחניות, מצווים אנו תנאים מיוחדים, בדרכי השגתו ית', דהיינו, קיום האמונה בכל לב, כמו שנאמר, (שבת פח.) "עשי והדר לשמוע", שיקדים האמונה לחקירה וכדומה. והגם, שלפי השכל הפשוט, התמימות היא המשביתת עבודת החקירה בשכל, כי היא כמו הנותנת את השכל בבית האסורים, ואחר כך אומרת לו, לך לך לדרכך, הלא הוא אסור, ואינו יכול ללכת חפשי, ושום חקירה לא תהיה מובנת כל צרכו זולת בחלק הסותר וכו'. וממה נפשך, אם רצון השם ית' לעבדו בשכל, היה לו לומר על כבודו כביכול, ולהרשות לנו לחפשו בכל שכלנו, בחלק הבונה, וחלק הסותר, ח"ו. ואם אין רצונו בדבר זה, היה לו לתאם דרכנו בלי שום פתחון פה, ומקראות כתובים, (דה"א כח ט) "דע את אלקי אביך ועבדהו". (דברים ד ל) "וידעת היום והשבת אל לבבך". וכן מורגש לנו בחוש, אשר מי שמתעצל לעבדו בכחות שבשכלו, ועושה דרכיו בתמימות לבד, דרך מצות אנשים מלומדה, לא יצליח כלל. אלא שזה סוד, 'חלק אחד מעיסה מקדש כל העיסה'. דהיינו, היגע במלאכתו בכל כחו, ויחד עם זה הולך בדרכי התורה, שלא יגנוב, ויפזר הונו לצדקה, הרי מגולה כאן שתי פעולות, אחת, שהבורא הוא השולט ומצליח למי שירצה, בלי שום תנאים. השנית, אשר גם בזה שעומל, הוא רק מקיים גזירת בוראו. וזה נמשך מכחות הרוחניים, שבאמת בחינת העבודה בדרך שכל, היא בחינה רעה מאד, מחמת שבין כך ובין כך, מוכרח לעורר באפס מה חלק הסותר ח"ו. אבל מחמת חטאו של אדם הראשון, אדם נשלח לאש הזרה הזו בעל כרחו, והנשמה סובלת צער גדול על ידי זה, שזהו כמו שמעמידים העלוקה על החולה למצוץ הדם המקולקל, שזה סוד עבודת הנשמה. ואם כן, אם היתה המצוה לתמם דרכיו, הרי לא היתה עבודה לנשמה כלל, כי לא היה לה שום פתחון פה, וחטאו של אדם הראשון לא היה נתקן, וכן לא היה ישר כלל לצוות לעסוק בחקירתה, בלי גדר כלל, שאם כן היתה נאבדת מכל וכל, כי אפילו אם אפשר להשיג בדרך זה, מכל מקום אין השגה זו מעוררת קרבתו יתברך, אלא אדרבה התרחקות. ואשבר האזן במשל, שני אנשים, אחד עני ועל כל סעודה וסעודה מוכרח להתפלל לפניו ית', וממציא לו תמיד מזון לסעודה אחת. והשני, כיון שהתפלל מעומקא דליבא, לתת לו הצלחה והרחבה, נתן לו השם ית' הצלחה, ובכל אשר יפנה יצליח, ותמיד מזומנים לו הוצאותיו בבטחה, כל ימי חייו, ואפילו לשלש או לארבע דורות.

פרי חכם ג'

כשנתבונן בשניהם, נמצא מעלה וחסרון בראשון, נמצא בו מעלה, כי הוא אוכל תמיד מפתורא דמלכא, ומבקש ממנו צרכיו, ושואב ממנו ית' את חיותו, ומרויח עקב זה קרבתו שמתוך זה בא לדביקות בו יתברך. אבל נמצא בו חסרון, כי השפעתו מצומצמת מאד ואינה לכבוד, כי (משלי טו טו) "כל ימי עני רעים" וכו'.

זהו ממש בחינת האמונה בפני עצמה, דהיינו, שהיא טובה מאד, כיון שתמיד ממציא לו אור השגתו על ידי אמונה פשוטה, ותמיד הוא תלוי עליו ועל שליטתו, על כל התוקפים, ועל כן תמיד מבקש שישקיט חמימות ויקבע אמונתו בלבבו, ויש בזה מעלה וחסרון, מעלה שהוא אוכל מפתורא דמלכא, כי הוא תלוי על שליטתו לבדו, אבל חסרון יש בו שהוא ממש די חיותו לסעודה אחת וצריך תמיד לעמול להתלות עליו והבן.

... לפניו ית', כי השיג אשר חפץ ופתאום בא אל היכל המלך מבקש ודי, ויותר מזה עוד חולה רעה בה, כי אם היה כך, היה אומר שהקדוש ברוך הוא, עזב הנהגתו והשגחתו מעולמו, ומסר כוחותיו לנבראים, אשר העובד אדמתו ישבע לחם, והמתעצל בה, גם בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם, ואם כן לא ילך יותר להתפלל על מקריו להשם יתברך, כי כבר ידע אשר כל הכח בו עצמו, ואשר משתכר לפי הדין הוא שלו, ואין רחמים ואין תפילה ח"ו, והבן היטב.

ולכן ניתן לאדם שתי הבחינות שיהיו מקוימים אצלו ביחד, דהיינו, חיוב העבודה והעמל, ועם זה לתמם עבודתו. ורק זה מביאו למעלה הרמה בהשגתו ית', וכיון שרואה שאנשים שעמלו יותר הימנו, כי חפשו אותו ית' בכל שכלם, אפילו בחלק הסותר לא מצאו, והוא שקיצר עבודתו ויבא בגדר (שבת פח.) "עשי והדר לשמוע", ומכל מקום מצא, אז נודע שהתעמולה שלו לא סייעה כלום. אלא קיום רצונו ורחמיו, הוא שסייעה לו ועמדה לו, ולא נשאר שום כח בנברא שיהיה שליט במשהו, אלא כל השליטה בידו יתברך.

והאמת שאין הנברא משתלם בפעם אחד, שזה סוד שצריך שתי שבתות, כי על פי רוב, יכול הנברא בעשות הוי' רצונו יכול לטעות, אשר יש שתי רשויות, ובין שניהם יגמור הדבר והתיקון בשותפות, שזה סוד פועל טוב ופועל רע, ואלולי לא היה הרע פועל עליו, אז אפילו בעולם הבא אינו יכול להוציא כליו. ומזה יפול לטעות גדול יותר, אשר מכאן ולהלאה אינו מחויב כלל להתלות עליו ית', כי הכח מסור בשכלו ורשותו. ומחמת זה הולך ומתקרב, כי במה יזכה לפניו והבן

אשר על כן לברר זה הוא סוד, שכר ועונש, הבא מצמצום א', אשר זה מברר לו ענינו מעט מעט, אשר הרע אין לו שום רשות. וסיוע בדבר הזה, אלא אדרבא, בכל אשר יפנה ירשיע, ואז הולך ומתמם את עצמו בכל כחו, ובפעם ב', שנוגעת ההשגה בשכלו, יוודע לו היטב, אשר עם כל זה איננה כלל בכחו וברשותו, אלא הנגיעה בעצמה מהשם יתברך ושליטתו, ואם כן, הוא עם כל השגתו הרמה, קשור ותלוי ונסמך, על השם ית', כמו בעל אמונה, שלא ראה אור מימיו, ונוטל תמיד על רגע אחד ולא יותר.

אם כן, מרויח כפול, א' שהולך ועובד בשכלו, שזה עיקר השלמות, והוא גם כן כלי פתוח לפניו, שיכול לקבל כל פעם יותר, כי לרחמיו אין קץ ושיעור, שזה סוד גאולה שלימה העתידה לנו, בסוד, (ישעיה טו טז) "בארצם משנה יירשו". (תהלים קד לה) "תמו חטאים מן הארץ". כי על כן צריך. וכיון שנתברר שהכל רשות היחיד, ושאינו שום כח בשיתוף, אפילו במשהו, שזה פותח פתח הנשמה, להיות תמיד ראויה לקבל שפעו ללא גבול וללא תכלית, בסוד הנצחיות אכ"ר.

היוצא מזה, שלעבודה חייבים באמת, ורק היא רצויה לפניו ית' להמשכת טובה, כי עיקר היא אהבה שכלית כמוכבן, אבל צריך לדעת האמת, שאין ההשפעה בה מחויבת בדרך קודם ונמשך, שזה שכל מוחלט המתברר מכל דרכי העולם הזה, אלא בסוד שכר דוקא, פירוש, שענין השכר אינו בבחינת קודם ונמשך, כמו שלא יתכן לומר לבנו, אכול ככר זה ואני מבטיח לך שביעה בשכרו, כי זה אינו בבחינת הבטחה ושכר כמוכבן, אלא הוא חיוב הנמשך, וכמו כן אין השגה נמשכת מעבודה כלל, אלא אדרבה הוא הפכי מהקצה אל הקצה, כמו שמתברר כל צרכו מבחינת העונש של גהינם, אבל בכח שליטות ... להבטיח זה, והבן. כמו האומר לבנו אל ואבטיח לך שביעה שלימה, ותענוג יותר מאד ואינם ראויים כלל בשום אופן לאור הגנוז הזה, לכן אין עומדים בו זמן **מרובה**.

ולמה עשה זאת הוי', כי כפי הראות, אינה כלל לפי כבודו ית', ואמרו חז"ל, (עי' סנהדרין צא:) שלא יאמרו אדם אחר, כי אם היה השם יתברך מחיה אותם לאחר רפואתן. בבחינת התמימות כל צרכם, אז היו אומרים, אדם אחר הוא, פירוש, שאותו האדם שלא היה בו הכשרון הזה, לא היה הקדוש ברוך הוא מחיהו, נמצא שעדיין כח אחר מעורב בשכרם, שזה שקר מוחלט, לכן החיה המתים במומם, ואחר כך בסוד, (ישעיה כו ט) "וארץ רפאים תפיל". יבורר דרכם בגן עדן וגיהנם, שאין שום כח בעולם שיהיה מסייע להבורא ית' והבן.

זה ענין, שרבי שמלאי אחר שסדרו לו השלחן, היה מתפלל על מזונותיו. ולמה לא היה מתפלל מקודם, כי אחר כך נראה כשוא, אלא לרמוז על הענין הנ"ל, כי השלם בזה היה דבוק ביחודו העצום. והיה מתפלל דוקא לאחר שהוברר בחושיו שמזונותיו מוכנים לו, כמו הנשמות בנצחיות אשר כל השגתם ברורים להם בהשגתם, ומכל מקום מתפללים עליו, כי בקיאים המה מהאי עלמא, שאין ההשגה עניין המתדבק בדרך החיוב כלל כנ"ל.

וטעויות הנ"ל, נמשכים גם כן משליטתו ית', כי רצונו זה פעולתו ית', וכלפי הנברא כל מה שמושגים מרצונו נראה כטבע מחויב, כמו שהשי"ת רצה שכל נברא יאכל, ועל ידי זה ימשיך חיותו, ומיד כלפי הנברא אשר רצונו יתברך מתחזק עליו, נדמה לו כחיוב מוחלט. וכמו כן, כיון שרצה הקדוש ברוך הוא, וקבע עבודה ושכר, על כן נראה בעיני המקבל שכרו כטבע מחויב, אשר בעבודה טמון אותו הכח, לתת עליו שכר, שזה שקר, ואדרבא הוא בחינת הפכי כנ"ל, אלא כיון שהבורא רצה בזה לתת שכר, דוקא על ידי עבודה, מתחזק הרצון הזה על הפעולה, ונראה כנמשך מחויב, וזה ענין שבת ראשון, שלא היה בו שלימות הנדרש, כי נמשך כנ"ל.

גולת השינה

ענין (סנהדרין עא:) "יין ושינה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים" וכו'. פירוש, שכל הברואים הוטבע בהם מהות השינה, שענין השינה מרפא להם כל מיני עייפות, וכשמקיצים, הם כבריה חדשה, אשר לא עלה עליה עול ועבודה מעולם. וגם לרוחנים ניתן ענין זה, דרך משל, יש זמן לכל בעל אמונה שלימה, אשר בו ינוח מעבודה.

פרי חכם ג'

כי ידוע שגוף כל עובד הו' הוא האמונה, וההשכלה היא בחינת החיות המושפע בגוף הנ"ל, ונעשים כאחדים, כמו הערך של בעל חי הגשמי, וגופו והנה בעת השינה, אז בחינת הגוף וכלים שלו, נחים מכל תנועה, ואף על פי כן החיות שבו, ואפילו שכל הדמיון שקבל מכל ... יום שלפניו הולכים ופועלים כמו בהקיץ, ועוד יותר במהירות כטבע הרוחני בלי גוף, שאין לו מרחקים וגבולים, לא בזמן ולא במקום כידוע.

ולכן כשבאה להאמונה, בחינת שינה, אז, "שינה לרשעים הנאה להם". פירוש, כיון שהצדקות שבו לא ... כל צרכו, אז מתיגע ביותר בעבודתו מפני הרשעות המה לו ... והיא כבחינת, (דברים נה יח) "עיף ויגע ולא ירא אלקים".
 וזה סגולת השינה, שהאמונה ישינה ובמשך הזמן נכפה עליה כל מיני עמל ... עייפות **שעברה עליה מעודה**, ואחר כך בא צדיק גמור ומקיץ אותה ואומר עליה, (תהלים ג ו) "אני שכבתי ואישנה הקיצותי". ומאותה שעה והלאה מקבלת חיותה והשכל במי שעובד באמונתו יותר, ... כי באמת זו היא הבחינה וכח שאינו מורכב, וכיון שאיננה מרכבת, על כן חומרה בריא מאד, שאינה צריכה לנוח ולישון, אבל מכל מקום לפי השתתפותה עם הנברא, והוא עובד בה יותר מדאי, אז גם עליה יעבור כח העייפות, והיא מניחה עצמה לישון, וזמן שינתה היא כמשלש חדשים בפעם אחד. ואחר כך כשמקיצה משנתה הערבה אשרי בעליה, וזה סוד, (שם) "לא אירא מרובות עם וכו'. כי הכית את כל איבי לחי" וכו'. והוא, חכם גבור ועשיר וכו'. אשר מכאן והלאה מכיר בטביעת עין את מקומו, וכובש את יצרו ושמח בחלקו ממעל, והבן.
 וזה ענין, (קהלת ה יא) "מתוקה שנת העובד". וענין, (תהלים קכו א) "בשוב הו' את שיבת ציון היינו כחולמים" וכו'. ומזה מובן בהבחנה בין עולם העליון, לעולם הנקודים, אשר אותה מעשה השלימה וטהורה, באה בב' היינו כחולמים בסגנון אחד, ושמה בעולם העליון, היו העולמות כולם שמחים ומתענגים עמה, ופה בעולם הנקודים היתה מתראה כדבר נוסף.
 עתה מובן כיון שהצדיק כבר עמל בנוקבי' בסיפא דרישא, אשר כל המושפעים משם והלאה, המה צדיקי אמת, (ישעיה מ לא) "ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו". על כן מובן מאד שבמקום שאין שם עייפות, יהיה ענין השינה מגונה מאד, כמו שינת הצהרים ושיחת הילדים, שהמה מבלי עולם.

חותמו של הקב"ה אמת

"חותמו של הקב"ה אמת" (שבת נה.), וכה"א, (תהלים פא יב) "אמת מארץ תצמח", פירוש, שעיקר החפץ הצריך להתגלות, היא מדת האמת, שאין שום נברא נשלם זולתה, וזה כמו חותם המלך, בסוד (אסתר ח ה) "כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב". אבל כל עוד שלא נגע בו הארת החותם הזה, הוא נמצא עדיין בחוץ.
 והרבה דרכים למקום האמת, ואמרו ארבע מאות דרכים בה. ובכל דרך ודרך, כאשר ידרוך ויבא ויגע באפס מה במדת האמת, נעלה היחוד אמת ואמונה ותשלם כל המלאכה, באשר שנחתם בטבעת המלך ואין להשיב.
 וז"ש (עי' ערכין טו:) "כל המתגאה אומר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם". ועם הנ"ל מובן מאד, מפני שזה ההפך לגמרי ממידת האמת, כי שיעור גבהות לבו של אדם, שוה ממש כשיעור השקר המושרש ונאחז בלבו.
 וכל אשר נוגע מעט יראת ה' בלבו, יודע לאמיתו שלא קדמה למלאכת ה' שום מלאכה בעולם, כמ"ש (איוב מא ג) "מי הקדימני ואשלם", ומה אנו ומה מעשינו ומה צדקותינו ומה כוחנו וכו'.
 ואם יודע כל זה, איך יגבה וירום לבו על אחיו, אשר לא זכו עוד למעלתו, והיתכן שיתפאר הגרזן על החוטב בו. ואם רצה הבורא להטיב עמו יותר, וקודם שמטיב עם אחיו, הישוער לו מעלה ורמות לב על זה. כי מי יבא להרהר אחר המלך ומחשבתו, (ישעיה נה ח) "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכו' נאם הו'".
 לכן בהתנשאות לבו, על כורחו מוצא בעצמו איזה גילוי כח יותר מבאחיו. ומי הגיד לו כזאת, ע"כ עיני שקר שלו, וא"כ אינו נחתם בטבעת המלך, והרי זה, (משלי כו יא) "ככלב השב על קיאו".

וצא ולמד, משר המצביא החכם, המסדר את מערכות המלחמה בערמה גדולה, כפי חכמתו העומדת לו. לחלק אחד מצבאותיו, מצוה אותם לנוס מן המערכה. ולחלק אחר, מצוה למסור את עצמם ברשות האויב, כשבויי מלחמה. ולחלק אחר, להחזיק מעמד ולנצח, להכותם על קדקדם. אשר ע"פ התחבולה הזאת, יושמד האויב ונלכדים חיים בבושה רבה. וכיון שכן, היתכן שאותו החלק, אשר יצא להם הפקודה משר צבאם להחזיק מעמד ירום ויגבה לבבם, על אותם שיצא להם הפקודה, להמסר בשביה תחת האויב.
 לכן הרמת רוחם, סימן גדול הוא שהם רחוקים מדעת השם ומואסי האמת.
 וזה סוד יחוד האחרון והשלם, סוד התיקון, דהיינו, אמת ואמונה, שהמה בחינת הקצוות היותר רחוקים שבעולם.
 וז"ש, "אמת מארץ תצמח", שבזה סוד כל הבריאה, שהאמת לא ישונה ולא נשתנה. אלא כמו הזורע חטים בארץ, וטרם שנרקבו ונעלמו מעין כל חי, אזי משתרשים בארץ, ופרים ורבים ומוציאים מאה שערים כברכת הו'. ותמונת החטים החדשים, הם בעצמם, כמו החטים הקודמים, שנזרעו ולא קרה להם שום מקרה רע, אלא טובה גדולה ומכופלת מאד, וזה סוד (מלאכי ג ו) "אני הו' לא שניתי ואתם בית יעקב לא כליתם".
 וז"ע, (ישעיה נו ד) "לסריסים אשר ישמרו את שבתותי". (שם ג) "ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש". כי כן מנהג מלכי קדם, שלא היו לוקחים לנאמן בית אצלם, זולת סריסים, שלא יזלזלו במטרוניתא בתאות לבם. לכן, כל אשר ניתן להם לעמוד בהיכלא דמלכא בקביעות, סריסים שמם. כי כן האמת, שהכל בידי שמים, (איוב לה ו) "אם חטאת מה תפעל בו וכו' אם צדקת מה תתן לו". אבל הקב"ה אומר, (מלאכי ג ז) "שובו אלי ואשובה אליכם", וע"פ אמונה זאת אנו שומרים.

עבודה

ענין זקנה \ כח הנשמה \ זכוך הגוף \ מערכות הטבע \ ענין פרס \ תולדות גשמיים ותולדות רוחניים \ שכל ומושכל \ דע את אלקי אביך ועבדהו \ צדיק אוכל לשובע נפשו \ הרה וילדת יחדו \ זמן ומקום \ ענין צורה רוחנית \ חסרון ושלימות \ חיצוניות ופנימיות \ בן ועבד \ השלימות \ לימוד התורה הק' \ כל שזכה שהקב"ה משפיע לו חב"ד \ אם הוי' לא יבנה בית \ רם הוי' ושפל יראה \ רזא דכלים ריקים \ ג' עלמין אית ליה לקב"ה \ ענין חיצוניות ופנימיות \ אין בין תענוג לשמחה \ חכמת הרגש התענוג מסירות נפש

שבח הנוסף על סוד השלימות

התורה והעבודה, הם ענין אחד, כמו הטרחה והסעודה, (ע"ג. ו) "מי שלא טרח בערב שבת" וכו'. כי הגוף מתיגע, וממציא מהות התענוגים המתלבשים בכלים המותאמים, שהוכשרו גם כן על ידי העבודה, וז"ס, "ולו לבדו ראוי לעבוד", היינו, בבחינת חי העולמים ביחוד.

אבל בטרם שנבראו העולמות לא היה ראוי לעבוד, אלא להתענג לבד. כי שם בבחינת כל יכולתו, לא יצויר העדפה בשבח, עד שכל מציאות בריה בכלי ואור היה לפלא שם, שכבר היה בסוד התכלית, ובלי ספק שאם היה מצויר שם בחינת, "העבודה להשביח", היה זה ליקר גדול, אלא שלא היה שום מציאות לזה, כנודע בביאור, (תהלים קכ"ב) "גייע כפיך" וכו'. ועל כן היה זה בבחינת, (קהלת א טו) "חסרון לא יוכל להמנות".

וזה כללות הסגולה שבעולמות, שעם כל גובה השגת השלימות והתכלית, הוכן עוד בו מציאות "העבודה להשביח", שזה ודאי ענין יקר, עין לא ראתה, ויכולים העולמות להתפאר בזה על שורשם, וז"ס, (זהר וירא הסולם אות שצט) "לא היתה שמחה לפניו" וכו', כי הן בכל"א, שהוא סוד שמים, והן במקוה"ג, שהוא סוד הארץ, היה מורגש שמחה לפניו. שלכאורה קשה, ולשמחה מה זו עושה שם. אלא שנצטייר לפניו כביכול הרגש העבודה בתוספת שבח, שיקנה רק על ידי בריאת שמים וארץ וכל מלאום, והשמחה הזו, היתה מלובשת בהרגשה הזו. וז"ס, (עי' ירושלמי ערלה פ"א ה"ג, ברכות ו) "מאן דאכיל דלאו דידיה", כי אין לו מה להוסיף בשבח כנ"ל.

וסוד העבודה, זו תפילה שבלב, שאותיות התפילה המה הכלים לאור תורה. וכשהאור מתלבש בכליו, הוא זמן סעודה לכל. וז"ס המראה מכל מראש, ענין התורה, של בשכך ובקומך, יהיה בשבתך בביתך, שזה נתקיים אחר הבריאה. "היה הוה ויהיה", עיין לעיל, שלא נבראו העולמות אלא להמציא ענין תוספת שבח על ידי עבודה, וזה שאמרו חז"ל, (עי' פסחים ב.) אשר לעתיד לבא יהיה שמו יתברך, "יהיה".

כי במשך שתא אלפי שני היה שמו, "היה". כלומר, קודם העולמות. ואחר כך בשנות המשיח היה שמו, "הוה". כי השיגו כל חפצם בהוה ממש. כלומר, ש"היה" נמשך לבחינת "הוה".

ואחר ככלות הכל, שוב בחינת, "יהיה". שמכל מראש, כלומר, ענין תוספת שבח, שמסגל על ידי עבודה, ואשר זה עיקר השם, והחפץ מכל המלאכה הגדולה והנוראה הזאת.

והגם שבימי המשיח, יש גם כן ענין עבודה במציאות, אבל לא במושג, "השבח הנוסף על השלימות". אלא במושג השלימות לבד, שעדיין לא נשלם כמו שהיה גלוי לפניו, ועל כן אפילו בזמן הגובה של שנות המשיח, יש כך להשם, "הוה". אבל אחר ככלות הכל, "יהיה" שמו, כלומר, למציאות שבח נוסף על שלימות, והבן היטב, כי מדת השלימות, נמדד ממדת אור א"ס מטרם הבריאה, ונוסף עליו ממעלת הבריאה, בתוספת שבח על שלימותו הנ"ל.

השבח: צריך להכיר שכל שיעור ישועותו ית' הוא בעיקר בתוך העולמות, כמו"ש (בתפילת שחרית) "כי א-ל פועל ישועות אתה", כי בטרם שנבראו העולמות היה ענין ישועותו, רק בציוור ולא בפועל ממש. וענין ישועותו ית', ערך הנותן בה בלי סוף ותכלית. ועל כן, לפי העבודה בהבנת העולמות, כן ימצא החכמה והתפארת והישועות, בזה השיעור שעמל, בסוד (אבות פ"ה) "לפום צערא אגרא". והנותן דבוק במתנה, והמתנה במקבל, ואם כן העבודה תהיה בהבנה, ועל ידה תתגדל ערך המתנה, וממילא יתגדל ערך הנותן, שזהו עיקר השבח הנרצה.

החידוש: כל החידוש מהבריאה אינו אלא בסוד, (ישעיה מה ז) "ובורא חושך". שהוא ענין הבושה שנטפלה על פניו, וההרחקה שנטבעה בו, מכח שהתלבש בדמיון של גוף המזוהם בכח גדול, (להמציא שם חרטה ותשובה) ועל כן, אפילו לאחר ככלות הכל, נשאר בו חלק גדול או קטן, מהבושה הזאת של ריחוק, שלא ישוער לו מראש שנפל מכל תפארתו, ויום ולילה הלך לבקש את שאהבה נפשו.

וזה סוד (סוף ברכות, סוף מ"ק) "מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב", כי נשאר להם תמיד מקום לעבוד כדי לתקן ענין הנ"ל, בסוד (ישעיה מה יז) "לא תבושו ולא תכלמו".

עיין לעיל בפירוש הזוהר יקרא דא. דבהנ"ל מובן דכל העונש נמתק רק בתוספת שבח על השלימות, שלא היה מצויר זולת האשת כסילות דאשתתף בה, ואם כן כל העולם כולו כדאי לו.

ענין זקנה

זקן פירושו נוטריקין, זה קנה חכמה, ונראה לעניות דעתי, שרמזו דבר גדול, שסוד החכם השלם, שהגיע זמנו לצאת לעולם הזה, יש לו יראה מאיזה קטרוג, ואז מזכיר לו בוראו ימי הזקנה, דהיינו, שמסתכל על מי שקנה החכמה, בסוד, (כתובות טו.) "אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה". וזה שאמר, (שמ"ר פ"ה, ועי' ויק"ר יא ח) "מה עוף אינו פורח אלא בכנפים, כך ישראל אינם יכולין לעמוד אלא בזקנים". פירוש, שהזקנים להם באותו מעמד ככנפים להגן עליהם, ולפרוח בהם למקומם, ומוצלים מסטרא אחרא.

ואולי זה שאמרו, (מכילתא יתרו פ"ה) שבמתן תורה נגלה להם כזקן מלא רחמים. דהיינו, בהצטרף כל התיקונים החדשים והקנינים הנשגבים לימי הזקנה שקודם לו. (ישעיה מד ו) ו"אני ראשון ואני אחרון", אם כן אותו זקן מלא רחמים. ואולי זה סוד אברהם אבינו זקן, כי הגם שהוא חכם השלם אבל מכל מקום צעיר לימים, והוא בן שנה, ולכן שמו זעיר אנפין, פירוש, כתיקון קטן, אבל בהצטרף מדרגות הקודמות הפשוטות והנמוכות הלא הוא זקן בא בימים, והוא באמת שבע רצון מאד, ואם יסתפק בקורת רוחו של אותו זקן, יוכל לשאול לחבריו שלא קנו עוד חכמה, אם ישבעו מהשתלשלות חכמה כזאת, ואז יפה יהיה לו שעתו וקורת רוח לו, ולכן נקרא אריך אנפין, דהיינו אותו הפנים מכמה ימים ושנים, שהוא סובל בכחו את כל האצילות בסוד (עי' רבנו בחי שמות כה י) הכסא נושא את נושאיו.

פרי חכם ג'

מה שאמרו בכתבים אשר הגבורות ירדו ונתנו מקום פנוי לחסדים, נראה לעניות דעתי הקלוש, כמו שאמרו, (פסחים נ, ב"ב ז:): "עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה". פירוש, שבאותו מעמד המקודש, כשנתגלה אור קדמון, אז מסר כל ההשפעה העליונה בכלי, אך כי נאסר כל תמונה דרך השפע, על ידי העליונים, ודרך השפע וכל ההשפעה הקדומה מאין סוף ירדו דרך צנורות בז"ת בסוד אל חי, וזה ענין, (שה"ש א ג) "שמן תורק שמך". ונמצא שהעליונים למטה, כי להם אין שום פעולה אדרבה וכו', אבל התחתונים למעלה, כי כל ההנהגה מסורה בידם בסוד, מי מושל בי צדיק, כמו שכתוב, (שמואל ב, כג ג) "צדיק מושל יראת אלוקים".

וזה פלא. למה יהיו החשובים למטה מהפחותים, וזה שגילה האר"י ז"ל, כדי לתת מקום פנוי לביאת החסדים, כי כל עוד שהיו הגבורות בעליונים, לא יכלו לקבל החסדים העצומים כידוע, אבל בירידת הגבורות לכלי תחתון, באו החסדים מגולים בעליונים, דהיינו, אשר ממציא הבריה, גם מקימה בתדירות, וטובתו לא תמכר לצמיתות והבן, שזה פתח פתוח והרוחה, לקבל חסדיו בלי שיעור, והבן. (ועי' מאמר ויחל נח).

כח הנשמה

מתחילה בחינת הנשמה כעבד דשקיל וטרי אחורי רבו, שאין לו שום זכות, לכן הוחלה והוחק לה להיות ברשות המלאכים, תחת פקודתם ממש, ויש לה צער מזה, עד שאחר כל הסיבובים מרגישים המלאכים תענוג ושליטה גדולה, בזכות הנשמה דוקא, אז אדרבה, המה כמו נכנעים אליה, ואינם מרימים ידם ורגלם זולת בעצת הנשמה, וז"ס, (בלק כג כג) "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל", דהיינו, המלאכים שואלים בכל פסיעה ופסיעה לנשמות, "מה פעל א-ל". והבן מאד. וז"ס ביאה ראשונה וביאה שניה, דהיינו, בעוה"ז, ולאחר תחית המתים. כי ע"כ מעלת הנשמה גבוהה מאד, שזולת זה, לא היתה זוכה להעלות על כל לע"ל. אלא לסוד הזכות והעבודה התמעט אורה עד לתכלית, להיותה סגורה ומסוגרת בתוך הגוף העכור. וז"ס (חולין ס; זהר בראשית הסולם אות קיג) "לכי ומעטי את עצמך". ובגלל זה נתנה ג"כ תחת הנהגת המלאכים, ולכן בעוה"ז, לא ניכר כלל שום כח מהנשמה. כי אם היתה יורדת מיד בגוף ברוב אורה, אז היתה ברגע אחד מזככת את הגוף, ולא היה החפץ נשלם בזה, כי לא היתה לה שום זכות. אבל אח"כ שבעודה מסוגרת בתוך הגוף העכור, היא משתדלת ומרבה מעשים טובים, מזכה הגוף בהדרגה, והשאר, המיתה ממרקת, עד שתפריד הזוהמא מהגוף מכל וכל. ואז יורדת בו הנשמה בפעם הב', בסוד התחיה. והרי עתה יכולה להתגלות בגוף בכל תוקף אורה, כי כבר הגוף בעצמו ג"כ מזוכך מכח המעשים טובים ומיסורי המיתה.

לכן ישתלם בזה מעלת ישראל עד מאד, עד שהמלאכים שואלים לישראל, (בלק כג כג) "מה פעל א-ל". וק"ו הוא מה הגוף שהוא גשמי, נעשה מזוכך ומפויס לנשמה, מכ"ש המלאכים שהם רוחניים ומשיגים ביותר מעלת הנשמה, והבן. וזה כל השלימות המקוה, שהגוף נפעל ע"י הנשמה מעט מעט, עד שנעשה מזוכך לגמרי, וראוי להתחבר ביחוד גמור עם הגוף, דהיינו, שממשיכו להיות עמה בחיבור גדול לחזות בנועם ה'.

זכוך הגוף

הנה ב"ג ניתן בו הנשמה כידוע, ובודאי הוא עצם מזהיר, צריך להבין על מיעוט הרגשו. ולענ"ד נראה, שסודו, אור משלים חפצו לשם שמים. ואולם הגוף הוא עדיין בסוד העכירות, ואין לו חפץ כראוי לקדושה, לכן נמנע התפשטות אור נשמתו בתוכו.

מערכות הטבע

"ומלכותו בכל משלה" (תהלים קג יט), פירוש, שאותה הפסיעה לבר אחורי הדלת, מלכות שבמלכות מושלת על כל העולם הגשמי, שכל בריות העולם והנהגות הטבעות בהם מהבורא יתברך, מעידים ומגידים, שמתנהגים בגשמיותם כמו התנועה הרוחנית, המוכרחת מאותה נקודה, להגיע לבריות הרוחניים ולשנותם, עדי הביא אותם להשלמתם. ולכן אפילו האדם השלם מחוייב להתבונן בבריות הגשמיות ובמקריהם הטבעיים בלתי משתנים, שכולם משלים ומליצות המה בעדות שיש במציאות מקרי הרוחניים.

ביותר שהאדם השלם שמע עדותם של מקרים הגשמיים, הוא מתמלא בהבלטת אור האמת כל צרכו. וז"ס, יהיה הוה הוא שמי. כי הדר בחומר הגשמי, מוצא תמיד מזונות להגדיל תורה בכל מקרי הגשמיים, שכל זמן שהוא חי, מחוייב למזונות הללו, ויש לו תמיד כר רחב להשתלם בהבלטה שיותר חשובה. דהיינו, לפי רוב היגיעה בקבוץ מערכות הטבעיים הגשמיים, בסוד (איוב יט כו) "ומבשרי אחזה אלו-ה".

וז"ס, המלאה במראה קדמאה, בסוד יציקת חכמה במילואה, באותה בחינה, האיך אורו ופרשו, או עורו ופרשו, מתחלפים ומתגלים, שזה "מראה" כל החכמה העתידה, שהיתה די. וגם בתוספות אין קץ במקומו ושעתו, כי הגם שדבר אחד ומיוחד ברגע אחד, מכל-מקום שייכים כל המקרים שהתגלו ושיתגלו, לגלות אור של השלמה. ואז בכל יכולתו לא חסר הזמן, ואחר כך נותן בזמן הנפעל על ידי מקרים הרוחניים, והמתוקן על ידי מקרים הגשמיים, ובא לשורשו, ואחר כך יש מילוא עד אין סוף, לשמוע עדות הבריות עם טבעיהם, כי כן טבע החכמה, כי כן רצון הבורא יתברך, ואשרי השומע לו יתברך.

והבן, שזה מושלך ראשון, שטבע מקרי הרוחניים, וטבע מקרי החומריים שוים הם. כי מרואה אחד ניתנו, והבורא יתברך בסקירה אחת ערך כל מיני המערכות.

ולא איכפת לן כלל, במה שבריות רואים הבחנות מרובות, "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" כתוב (ישעיה נה ח) ודו"ק.

פרי חכם ג'

ענין פרס

"אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס" (אבות פ"א מ"ג, ע"ז יט). פירוש בת"ז חדש, דהוא שלש אחרונות בשמונה עשרה, דבה אתקריאת קבלה, דעבד מקבל פרס מרבו והולך לו. נראה הפירוש, שאל ידמה בנפשו כמי שנתקבל צלותיה, אלא כמי שלא קבל עדיין, ולכן יתאמץ ויחזור ויתכלל מיד. עוד נראה דפרס, בחינת שבירה שקדמה לעולם, דהיינו העלאת נ"ק, וכל הקבלות ע"י. וזה שמזהיר שהעבדות תהיה, להשיג ולקבל בלי בחינת פרס, אלא בבחינה לאחר גמר התיקון, וזה סוד, (תענית כא: במ"ר כ"ז) "מנה בן מנה, ומנה בן פרס". דקודם הגמר הכל מנה בן פרס. עוד נראה, דפרס פירושו, מה שנשאר, שלא נתקלקל, דהיינו, בחינת שמיעה. ועל זה מזהיר, שהעבדות יהיה להשיג דוקא בבחינת ראייה, וזה סוד, (ב"ב קלא, סנהדרין ו:) "אין לו לדיין אלא מה שעניו רואת".

תולדות גשמיים ותולדות רוחניים

יש לשים לב בסוד התכלית המפורש במקוה, שאין חיים גשמיים אחריה, בשום פנים שבעולם. (בטרם שהרגיש החסרון אה"י שבראש המקו"ה) אלא להוליד בנים ויהיו צאצאי מעיו כמותו, כי כן דרך ברואי הגשמיות, שמתחילה צריכים בעצמם גידול ועבודה לבוא אל השלימות, ואחר כך צריכים גידול ועבודה בשביל העמדת תולדות. והחשוכי בנים ר"ל נקראים ערירים, שזה אותיות מפורשות לכל השלם שמת בלי תולדות נקרא שלא השלים כוונת הבורא יתברך, אלא שיש בזה שתי מדרגות, א', קיום המין בצמצום על כל פנים. ומדרגה ב', ריבוי תולדות ע"ד, (ברכות נא, זתר פנחס הסולם אות תרכו) "מעטרהו בתלמידים", אבל ברוחניות אין גבול, ועל כן יש לו להוליד כל בני דורו ממש. וד"ל.

שכל ומושכל

כמו שהגוף ישנה כוחותיו, ומשא שנשא אתמול, יכול להיות שלמחרת לא ישא כמוכן. כמו כן, כחות בשכל ומושכל, שהשכל של אתמול, יכול להיות שיעלם לגמרי ממנו למחרת היום, אבל שינוי כח בשכל, נקרא מיתה באותו חלק, מה שאינו כן בשנוי כח גופני שנקרא חולשה בעלמא. וזה ענין, שלא היה חולה בעולם טרם שבא יעקב אבינו, אלא מיתה פתאומית, והטעם, כי הוא בחינת גוף, שלגבי דידיה יש אפשרות חולשה בלי מיתה, מה שאין כן בקודמים, שהיו בבחינת שכל, ולגבי שכל לא יצויר חולשה, אלא מיתה חטופה והבן. והטעם שבגופים אין הנושא והנשוא אחדות גמור, מה שאין כן בשכליים, שהמושכל והשכל אחדות גמור הוא, כמו הכל והחלק, והבן שליקוי הלבנה מחמת ארץ בעצמה היא, מה שאין כן ליקוי חמה.

דע את אלקי אביך ועבדהו

מה שמקשים על הפסוק (דה"א כח ט) "דע את אלקי אביך ועבדהו", שמשמע שבשכל האנושי הוא להשיגו ית'. והאמת היא שזה בלתי אפשרי כלל, שלכן נצטוינו בחוק האמונה, שהיא נגד הידיעה כנודע. עוד צריך להבין, רצון השי"ת נעשה קודם לנשמע, כמ"ש (תהלים ק"ג כ) "עשי דברו לשמע בקול דברו", למה יחפץ לו כזאת, ונראה לתרץ, באופן שגם השכל הפשוט, יודה ויחייב את חוק של הקדם העשיה לשמיעה. כי הנה כל עבודותינו להשיג המטרה של, "ולדבקה בו", ופשוט הוא, שאי אפשר לגשמי להדבק ברוחניות שזה הפך הטבע, וגם שהנשמה מלובשת בגוף חומרי, אולם אין זה ערך לדביקות אלוקית כמוכן. וענין "ולדבקה בו", הוא, שלאחר הרבה הזדככות גוף וחומר, כדי שיהיה מסוגל להשפיע נחת רוח ליצרו. שאז השי"ת מחוננהו בחכמה בינה דעת, כדי שידע ציוויה דמאריה דיעבד ליה.

לפי זה, אם היה לאדם אופן ששיג איזה משהו מהשגתו ית', טרם קנייתו את האמונה בשלימות, היה אומר בלי ספק (דברים ח"ז) "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה", (שבודאי היגיעה הביאה את ההשגה). שבודאי היגיעה הכרחית קודם כל דבר ששיג.

כי זה ודאי, שרצונו ית' הוא שכולם ידעו אותו, שלבדו הוא משפיע כל טוב, בלי כל שותפות וסיוע מזולתו כלל, וזה לא יצויר כלל זולת בהקדם האמונה שלימה - שאז כל מה ששיג, יתלה בו יתברך לבדו. כי בעיניו הגשמיים לא למד אצל שום אדם מה ששיג, אם כן בלא אמונה בודאי יתלה במוחו הגדול.

וזה פירוש, (חבקוק ב"ד) "וצדיק באמונתו יחיה". "וצדיק", היינו המצדיק את המקום, וזוכה לדבק את עצמו בקונו. "באמונתו יחיה", שידע לתלות כל החסד בהשי"ת לבדו.

היוצא מזה, שהאמונה היא דבר הכרחי שבלעדה אינו רשאי להשיג כלום. (איוב י"ט כ) "ומבשרי אחזה אלוה-ה", כי כלום יש לך אדם נותן דבר חשוב מאד שאין דוגמתו מתנה לחבירו, ואחר כך יאמר המקבל שהוא מעשי ידי עצמו ויעיז פנים אל הנותן עצמו? ובזה תבין, שאי אפשר להשיג כלום ממנו ית', בלי הקדם ה"עשי דברו".

כן ללא ספק יהיה גם פירוש הכתוב, "דע את אלוקי אביך ועבדהו", שתדעהו ית' ותבין שצריך להקדים העשיה, ובזה ועבדהו, שתהיה מרוצה לעבדהו באמונה.

פרי חכם ג'

זוהו פירוש, (תהלים קיא י) "ראשית חכמה יראת הוי", כמו שפמ"ר, שראש החכמה היא יראת ה', וחכמה עצמה אתפשטותא דידה. שבלא יראת ה' הקודמת לחכמה, לא ישיג את החכמה. וזה פירוש, (אבות פ"ג מ"א) "אם אין יראה אין חכמה". עוד יש לפרש, מהכתוב, "דע את אלקי אביך ועבדהו", משמע שאין הידיעה חלק בעבודה, כי אחר הידיעה כתוב "ועבדהו". והאמת שאין ברוחני חילוק עבודות, ודא ודא אחת היא. אלא הכונה שאין להציג את הידיעה למטרה ועיקר, מפני שאין ענינה נמשך, אלא ענין מחויב מתדבק בכל עבודה. ולכן היות האדם עומל רק אחריה ולסוף השגתה אינה נמשכת באורה. נמצא שנהנה בעבודתו, אשר על כן צורת העבודה היא, (דברים י"ב) "ובו תדבק ובשמו תשבע", שהיא עבודה האמיתית הנמשכת ומאירה בנצחיות, ובתנאי שתהיה אחר הידיעה, וגם הידיעה ממלאת אורה לעבודה זו, ובזה נבין שבספר השמים בא, "ובו תדבק ובשמו תשבע" מתחילה, אחר כך בא, "והשבת אל לבבך" וכו'. מה שאין כן בתורה, בתחילה כתוב, "דע את אלקי אביך", ואחר כך "ועבדהו" כנ"ל. בהנ"ל ניחא, כי בספר השמים היא נצחית נהוגה בזמן ולמעלה מהזמן. בלי כל הפסק, לכן נותן צורתה בכללות הקבוע. מה שאין כן בתורה באה בזמן, והעבודה בזמן צריכה להקדם ידיעה, אבל דא ודא אחת היא, ואין שום שליטה לאחת זולת חברתה, והם כמו גוף ונשמה הצריכים זה לזו. לכן אסור לומר לתלמידו שיעבוד בשביל הידיעה, כי יהיה כמו בוקע בבחינת המציאות הכללי הרוחני. אבל צריך לומר לו להשלים את המוטל עליו לכל תנאיה.

עבודה באהבה

עוד יש לפרש, "דע את אלוקי אביך ועבדהו". כי ענין העבודה צריכה להיות באהבה, ורק עבודה בדרך האהבה, היא העבודה המעולה, ומקווה. יש אהבה תתאה, פירוש, הנרגשת במדות, והיא על ידי קבלת טובות. אבל עיקר האהבה היא אהבה עילאה, שהיא למעלה מהמדות, ונרגשת רק בשכל חזק, כמו מושכל ראשון, והיא החזקה שבאהבות, כמו אהבת אב לבנו וכדומה, אהבה זו נקראת "ידיעה", דהיינו, שיודע את אהבתו אליו, ואין נתלה כלל בקבלת טובה, כי אפילו במתייסר הימנו, ואינו מקבל ממנו שום טובה, מכל מקום לא יסתפק כלל באהבתו, מחמת ידיעתו החזקה, שלא שייך בה שום הרהור. וזה ענין הנסיונות בעולם הזה, והצדיקים שמסוגלים לגלות באדם אהבה הנרצית הזו, וזה ענין, (משלי י"ב) "ועל כל פשעים תכסה אהבה". דהיינו, כי שום הרגש בעולם, לא יוכל לפעול ולהטיל איזה ספק באהבה, ודו"ק. וזה שנצטוונו, "דע את אלוקי אביך ועבדהו". וכן, (דברים ד' לט) "וידעת היום והשבות אל לבבך". וזה כל המתמצה מהרפתקאות שבעולם הזה.

צדיק אוכל לשובע נפשו

"צדיק אוכל לשבע נפשו ובטן רשעים תחסר" (משלי י"ג כה), צדיק הוא מי שזכך עצמו מכל תאות ותענוגים שבעולם, והם מאוסים ובטלים בעיניו כאילו עומדים להתבטל ולהשרף, וכל העומד להשרף כשרוף דמי. והדבוק ברוחניות, הוא למעלה מהזמן, לכן יחשב כמו שאינו בעולם. כמו כן הגוף עצמו אינו תופס מקום בעדו, שכל העומד להשרף כשרוף דמי. ומה לי תמונה המצויירת על הנייר ומה לי תמונה החקוקה על בשר? שניהם כאחד בטלים ומבוטלים המה, כשטר העומד לגבות כגבוי דמי. אך כל דבר רוחני דק מן הדק, באם הוא נצחי יקר לו כמוצא שלל רב, עד שמשוה מן המשוה מהרוחניות מבטלת לו כמה גשמיות לאין שיעור. לפיכך, "אוכל לשובע נפשו", פירוש, בשעה שהשי"ת משפיע לו מעט מטובו, ומקרבו מעט מן המעט לאורו ית', הוא אוכל ושבע. ומקיים (דברים ח') "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך", אבל, "בטן רשעים תחסר", היינו, הרשעים הנקראים חייביא, שמחויבים עוד לעבוד לזכך גופם וחומרם, מתאות ותענוגי הזמן, המה, אם אפילו יקבלו תענוגים רוחניים עד אין קץ לערכם, וגם למלאות כרסם מעדני מלך, מכל מקום יתקיים בהם, "ובטן רשעים תחסר", כי לעולם ירגישו בחינת חסרון ברוחניות שלהם, כי לא ישתוו להם עוד לתענוג המגיע להם מחתיכת בשר גס, שכל האברים יחד, מעידים ומגידיים עליהם, והחוש שלהם מרגיש על ידי השכל המשמש לזה. אבל ההפך מן ההפך אצל הרוחניות, (ולא דמי לבשר גס) שקודם צריך ליגע מאד את עצמו, טרם שישגי איזה משהו מאורו יתברך שמו. והטועם הראשון הוא השכל, ואחר כך צריכים להבליעו בגוף ובחושים. ולפי שאצל הצדיקים אין שיעור וערך לחשיבות משהו רוחניות, לכן נמצאים תמיד שבעים, ו"צדיק אוכל לשבע נפשו", מה שאין כן לבטן רשעים, לא ישתוו אפילו לתענוג גשמי ותמיד תחסר, כי נמצא היציאה מרובה עד אין ערך על השבח. אבל הצדיקים שכל מגמתם להתקרב להשי"ת, לכן אינם מבחינים אם מעט ואם הרבה, רק עיקר דמי השווי אצלם היא הקירבה להשי"ת, ולכן, "אוכל לשבע נפשו".

הרה וילדת יחדו

"צדיק הוי' צדקות אהב ישר יחזו פנימו" (תהלים י"ז). הכל אומרים שהוי' צדיק, אפילו פרעה הרשע אמר כן, אבל לא באמירה ומחשבה מקרית פרטית תליא מילתא, כי אם שכל שכלו ודעתו יבין בפשיטות והחלט, שמטוב לא יצא כל רע, לשום בריה מבריותיו, וכל עוד, שאבר אחד מאברי אדם אינו נח לו, מהנהגת הבורא עמו, ואותו אבר פרטי מרגיש שרע לו מהנהגת הבורא עמו, הרי הוא רשע, כי (קידושין ע.) "כל הפוסל פסול - במומו פוסל". ודו"ק. אבל המתאמצים בעבודה בכל כחם, לאט לאט ישיגו שכל האמיתי והשלם, אז ורק אז, כל אבריהם מלאים נייחא דרוחא, ושואבים שפע הטוב מכל מיני ההנהגות שהשיגו, ושישיגו מהבורא יתברך.

פרי חכם ג'

זוהו שאמר "צדיק הוי", פירוש, כי כן האמת, ולכן "צדקות אהב". פירוש, שאוהב שיגלו לעין כל בשר, כל צדקותיו שעושה עמהם, וכשיגלו להם בהרחבה לעין שכלם, צדקות הוי' ששורה על כל מיני הנהגות שבמציאות, אז, "ישר יחזו פנימו". פירוש, לאפוקי מעיקרא, טרם שזכו לתכלית השלימות, היו רואים הפלאת הבורא יתברך, איך שטובתו מתיחד כל רע, (קהלת ב' ג') "כיתרון האור מן החשך". ורשע מכין לצדיק. שעדיין אין זו הבטה שלימה, כי אינה ישרה, ותמיד באה על ידי רע וטוב, ודו"ק.

אבל כשיזכו לגאולה שלימה, (ישעיה נב ח) "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון". פירוש, שאין כאן כלל ציה ושממה, והציה בעצמה היא סבת מסבב הסבות, ואין כאן רע, אלא אדרבה, מלא טובה וברכת הוי', וזה נקרא הבטה ישרה, בלי תערובת הרע, אפילו בדרך הכנה, ודו"ק.

וזוהו סוד, (שבת ל:) "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות". פירוש, שאין צריך הכנה ללחם סעודתו, בחרישה, זריעה ואפיה, אלא תוציא רגע ברגע גלוסקאות מבושלים, וזה סוד, (ירמיה לא ח) "הרה וילדת יחדו". בלי זמן הריון, אלא ההריון והלידה באים בבת אחת, ודו"ק.

זמן ומקום

לשלימות העבודה מוכנים שלשה כלים, שהם, חוש, דמיון, שכל, שהשלם עובד עמהם, ומעביר כל הצמצומים שמתפשטים מגבולי הזמן והמקום.

ראוי שנדע, אשר כל שפע לא נשלם זולת נגיעתו ומפעלו בחוש, וכשמופיע בחושים נודע שבא "עד מקום ההשלמה". אבל, (תהלים מט ג') "ואדם ביקר בל ילין". כי מוכרח לתקן בכל הכ"ח עתים. נמצא שבהעתק השפע מהחושים, הוגבל השפע בשני צמצומים, "בזמן" שעבר. "ומקום" שתפש לעצמו באותו הזמן. דהיינו, רוחב המקום שהתפשט, בהחוש שהיה באותו הזמן.

בכח הדמיון מעביר "גבול המקום", דהיינו, שאוחז במח הדמיון, כל התפעלות שהתפעלו החושים, ובזה מביאים לחושים החדשים, דהיינו, שמשוה בכחו החושים הקודמים, עם החושים ההויים, נמצא שכל פעולות הדמיון נפעלים במקום, אבל חלושים המה לפעול בזמן, כי מה שעבר אין, ואין תחבולה לבא ליום האתמול, לכן אין שפעו מתקיים, וכיון שבתחילת עבודתו עובר חוט הזמן, שהוא כנגד הטבע, לכן טעם שפעו אינו נקי, ומורגש בו צמצום שעושה הזמן, וחוף מזה אינו מתקיים זמן ארוך, וחיי קצרים, ותמיד לעבודה צריך.

וכשנעתק מדמיון מתחיל עבודת השכל, דהיינו, שמשכיל על העוברות והעתידות, ומשכילים פרטיהם ודקדוקיהם. והגם שעבודתו קשה מאוד, כי טרם השתלמותו, שפעו פג ומופג מאוד, כי נאבד אפילו מהמקום, כי טבע החושים שאינם מתפעלים משכל בלתי נשלם, כי בעוד שעובר במח המדמה, היה משלים מה שהוטל עליו בעת קצרה, דהיינו, שבא ממש למקום ההשפעה, אחר זמן עבודתו, ולולא צמצום הזמן שמניח רושם אחריו, לא היה צריך כלל יותר. אבל עכשיו, שאינו עובד במח המדמה, זולת במח השכלי לבד, ועבודת השכל אוהז זמן ארוך, שעד אותו הזמן כמו מתרוקן מכל וכל, כנ"ל, מכל מקום פעולתו שלמה, כיון שבתחילת עבודתו, אינו עובר כלל חוט הזמן, כי אין מגדר השכל להתפעל מזמן, ואצלו העבר והווה שוים, לכן לא יפסיד כלל מצמצום הזמן, ומטעם זה כשמשלם כל צרכו, שפעו נקי ותם, ואין צמצום הזמן פוגם בו, כי לא סייעו כלל בעת עבודתו.

כיון שתוקן צמצום הזמן, גם צמצום המקום תוקן מאליו, כי תלויים זה בזה כידוע.

ענין צורה רוחנית

ענין צורה רוחנית, המשיגה צריך להשיגה בשתי הצורות שלה, א. שלא יהיה דמיונית בשום פנים. ב. שלא יהיה מסופק בהכרתה, כמו שאינו מסופק בחיות שלו, ושמה יורה כן, שדמו אותה לרוח, שאף על גב, שאין לרוח כל קצה תמונה ומראה, מכל מקום, אין לך אדם שיהיה מסופק במציאותו, כי בבית שנשאב ממנו הרוח, אם יוליו שמה את החי, הוא ימות, אם כן מציאותו ברורה, כי הוא חייו.

ומגשמיים יכולים להבין ברוחני, דהיינו, מהות השכל מפנימי דומה לפנימיות הגוף, שנקרא נפש כל בשר, שהיא בחינת הוי', וחסרונה עמה כנ"ל.

כמו כן פנימיות השכל שנקרא נפש השכלי, הוא גם כן הוי' בעל חסרון ודו"ק היטב, דהיינו, בריה כזו שמרגישה את הויתתה. מה שאין כן בעלי חי החסר להם שכל זה לגמרי, ומרגישה מחמת זה את חסרונה, וכפי קביעות הרגשות החסרון, נמדד לה חיותה. ואם לא תרגיש בחינת חסרונה, אז לא יכולה להזין את עצמה להמשיך הויתתה ותמות, ולא עוד, אלא גם כן שיעור גודלה ובריאותה תלוי בשיעור גודל הרגשת החסרון, כמו גוף הגשמי, אשר כל הבריאי יותר מרגיש רעבון יותר, ועל כן אוכל יותר, וממילא מתרבה שיעור דמו ובריאותו יותר. אך עדיין צריכים לדעת מה הוא חסרונה, ואומר, שזהו, **חסרון השגה את מאצילה**, כי נחקה בטבעה להשתוקק מאוד לדעת מאצילה ובוראה, מתוך שמרגישה הויתתה עצמה, והבן. וגדריה בעצם הוכנו כן, לחפש מה למעלה וכו'.

ואין לומר, שחסרון זה אינו מגודר בהשגת מאצילה, אלא רדופה היא אחר כל נסתרות, על הטבעיים, על הגלגלים ועל מה שבלבו של חבירו, וכדומה.

זה אינו, כפי הכלל שכתבתי למעלה, אשר פנימיות הדבר הוא מה שאינו יוצא חוץ הימנה, למשל, אם היתה נבראת יחידה, אם כן לא יצוייר באופן זה חסרון השגה, זולת בבוראה, והרי ברור שרק השגה זו היא חסרון פנימיות, שלא נקרא פועל יוצא, מה שאין כן חקירה בנבראים, הוא פועל יוצא לזולתו, שאלמלא כן לא היו נבראים עוד בעולם, ולא היתה רדופה להשיגם כלל.

פרי חכם ג'

אבל השגת מאצילה, זה חסרון כלפי עצמה, וזה הויתה, דהיינו, מרגשת את עצמה בבחינת נאצל, ודו"ק ותבין שכל מקריה סובבים מסביב לזה, וזה חסרונה, שתוכל להשיג את מאצילה, ובגודל הרגשתה, מראה הזה נוכל לשער מדה במדה גודל מדת גופה עצמה ודו"ק היטב.

חסרון ושלימות

כל הנתינות הניתנים מהבורא נקראים טבעיים, ואין בהם שלימות, כי סוד שלימות הוא תענוג ושעשועים, השורה אחר החסרונות, מדה במדה, והבן. בעולם הזה לא יצויר כלל תענוג תמידי, כי בדרך הטבע אינם באים בבת אחת, (ברכות מח: ש"ג) ו"אין מלכות נוגעת בחברתה". אבל מסר זה לעבודת הנשמות, דהיינו, שנתן להם ענין חסרון, ולמד אותם, שאף על פי שיהיה בכחם להשלים אותו החסרון, מכל מקום לא ישלימו אותו, אך השם יתברך ירצה ברצונו הפשוט להשלימו, וישפיע בהם שפע ממין זה, והנשמות מתאמצות שלא יעבורו ויקלקלו הגבול, ובדרך זה המה באים בבת אחת תמיד, רצה לומר, השלימות לא יקלקל צורת החסרון, והחסרון ממשיך אל תוכו תמיד את השלימות, וזו המצאה נפלאה מחכמתו יתברך. משל אשר האוכל מעדנים יתענג מאוד, אבל סופו להשלים החסרון, שהוא צער הרעבון, ותענוגו נפסק באמצע, כי השביעה הפסיקתו בדרך, ודו"ק. אבל בסוד הנ"ל, דומה כמו שמסר הקב"ה לנשמות סגולה נפלאה, אשר בהשתמשם באותה הסגולה לא ישבעו באופן זה שלא יוכלו לאכול יותר, אלא אוכלים ושבעים תמיד, וזה סוד, "ישבעו ויתענגו מטובך". והבן.

חיצוניות ופנימיות

בחינת הפנימיות היא כל מה ששייך לעצם הגוף, ואין לו שום חשבון ממה שחוץ לו, דרך משל, תאות אכילה נחשב לפנימיות, ואפילו נברא אדם יחידי היה לו תאוה זו, מה שאין כן הקנאה והכבוד, אינו מצויר באדם יחידי. ובחינת חיצוניות היא מה שחסר לגוף בערכו לגופים אחרים דוקא. דרך משל, הקנאה ותאות הכבוד שלא יצויר הויתם כלל בעולם אם היה נברא יחידי. הבחנות אלו הם גם בשכליים, כי כמו גוף הגשמי הוא בעל חסרון כלפי עצמו ואם לא יתעצם למלאותו במיני מזון יתבטל קיומו, ואם יוסיף התעצמות המזונות יוסיף בריאות, ויתרון שזה כל מגמתו. כמו כן גוף השכלי הוא בעל חסרון כלפי עצמו ממש, ואם לא יתעצם למלאות חסרון זה מיד, במיני מזונות שכליים, יתבטל קיומו וימות, והמוסיף בהתעצמות המזונות, מוסיף לו בריאות ויתרון, שרק לזה כל מגמתו. אלא שמשונה מיני מזונם, שמזונות הגשמי הם הצמחים וחיות, ומזונות השכלי הם, להמציא לו תמיד חידושים שכליים, שמתוכו מתקיים, ולפי התעצמותו בדרישת החכמה, יתרחב דעתו ושכלו. ומה היא פנימיות השכל צריך חקירה גדולה, כי חיצוניותו נודע לכל, דהיינו, התיחסותו כלפי חיצון לו, כמו להכין פרנסה ומזונות לגשמיים, לשמרם מכל כאב, לגדול ולהתפאר בחכמה על אחרים, להתחקות על שיעור חכמות של אחרים, להשיגו או להוסיף עליו וכדומה, לדעת כל נסתר, אבל מה הוא עצמו, ומה מעשהו כלפי עצמו שלא יהיה בפעולתו פועל יוצא, רק משלים חסרונו עצמו?

להבין את זה צריכים להסתכל על גוף הגשמי לדעת בחינת חיותו, רוצה לומר, הפנימיות שבגוף הגשמי. ואומר לך, שזהו הדם שבו, הניתן בתוכו בשעת לידתו, ובהחסר לו השיעור, בכמותו או באיכותו, תתבטל קיומו וימות. וכדי לשמור את השיעור בכמות ואיכות, נברא בעדו בעולם דברים מיוחדים, מצמחים וחיות שבולע אותם, והם משלימים לו שיעור דמו. וטבע הדם להתמעט בזמן, והרגשת חסרונו הוא כאב גדול, הנקרא רעב, ואם ישתהה זמן רב, ולא ישקט כאבו וימלא חסרון דמו, יבוטל מהעולם וימות.

ושיעור דמו משעת לידתו, הוא רביעית, והאמת היא ששיעור זה אינו מספיק, ולכן כשנולד הוא בוכה, כי רעב וצמא הוא, היות שדמו מועט משלימותו הרבה, ומצטער וכואב לו, וכאב זה מורגש אצלו מאת צאתו לאויר העולם, כי עד עתה היה דבוק באברי אמו, ולא היה לו כל מיעוט בדמו, כלפי עצמו, כי אוכל מה שאמו אוכלת, ובצרת אמו לא ירגיש כל כך, כי כך טבעו, ורק ביוצאו לאויר העולם הוא מרגיש כאב הרעב, אלא מתיקות אויר העולם מחייהו זמן מה בלי מזונות. וצריך לדעת, כי כמו שנולד צריך להיות תמיד, רצה לומר, אשר במיעוט דמו ירגיש כאב, ואלולי זאת, לא יוכל בשום אופן להשלים חסרונו הגמור.

ומעתה ברור כשמלה, צורת פנימיות גוף הגשמי, דהיינו, שיעור של חיות, "בחסרון חיות", ואותו חסרון חיות צריך להיות קבוע עמו, שהקביעות הזאת ממשיכה לו החיות, דהיינו, שבמצב הזה דוקא הוא יכול להשלים החסרון לזמן משוער, וכמו ... פוסע והולך צעד בשביעה וצעד ברעבון, וכשהסדר לא יתקלקל הוא נשלם ומוסיף חיותו, לארכו ולרחבו, ושם לו נגבורים אשר בארץ, וזה שאמר, (ויקרא יז יד) "כי נפש כל בשר דמו היא".

פרי חכם ג'

בן ועבד

עניין בן ועבד, צריך ביאור, כי נראה בספרים טעמים כאילו סותרים. כתוב, (שמות כ ב) "אנכי הו' אלקיך וכו' מבית עבדים". וכן מברכים בכל יום, "שלא עשני עבד". וכמו כן כתוב, (במדבר יב ז) "עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא".

האמת, שכאן כלפי העבדות, וכאן כלפי קבלת השפעה. כלפי העבדות, ישובח עבדות הבן לאביו, לאין ערך על עבדות עבד לאדונו. ובדרך קבלת טובה, ישובח דרגת עבד לאין ערך על דרגת הבן, כי מה שמקבל מאביו דומה לעניין מחויב, ואין בה תוספות כל כך, כי אביו הוא, מה שאין כן מקבל מאדון, שנכרי הוא לו, ואינו מחויב כלל, כמובן.

אבל בעבודה עיקר החשיבות, עבדות בן לאביו, כי אהבה שכליית וטבעיית היא, שאינה תלויה בדבר, ועל כל פנים שלא תסתר, ויודע בשכלו שבאהבתו לא תצויר כל הפסק על ידי שום מקרה בעולם. מה שאין כן אהבת עבד, יכולה להפסק בהפסקת קבלת טובה. וכל שכן במדמה לו מקרים רעים סותרים לאהבה הקדומה כמובן.

זוהי מעלת הצדיקים השלימים, שבשעת עבודתם עובדים בשלימות המעולה, ומרגישים בעצמם כנים לאלקיהם באהבה שכלית, ובשעת קבלת השפעה מרגישים בעצמם כעבדים לאלקיהם, וזה שבח משה רבנו ע"ה, כי "בכל ביתי נאמן הוא".

דרגתו, דרגת עבד.

אבל הרשעים מהפכים הקערה על פיה, ולהיפך בשעת עבודתם משתמשים בעבדות עבד, ואין אהבתם אהבה שכליית, שאינה משתנה משום דבר, אלא, (תהלים א ד) "כמץ אשר תדפנו רוח". ובשעת קבלת הטובה מקבלים כבן.

וזה שאומר, (ירמיה ב ג) "שתים רעות עשו עמי, אתי עזבו מקור מים חיים". שזה בחינת בן ממקור חיות אביו, והבן, "לחצב להם בארות בארת נשברים". דהיינו, כלל כלי קבלה פחותים בבחינת "בן", וזה שנתגלה כמתמה, הקדוש ב"ה, (שמות כ ב, דברים ה ו) אנכי הו' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". פירוש, קבלת הבן, והבן. "מבית עבדים", פירוש, עבודת עבד אלא שנודע, שאין השלם שורה על החסר, וכיון שאור השלם שורה על הנביא, כי בחרו מכל העדה, על כרחך שהוא החשוב בעבודתו מכל העדה, ועובד עבודתו כבן ומקבל טובתו כעבד, בתכלית השמחה, והמשתלם בזה אין שום גבול מצוי לפניו, מפני שיש לו השמחה בשלימות מעילא לתתא, בסוד שמחת העבד הנאמן העניו, ששמחתו עד אין שיעור. ומתתא לעילא, בדרך עבודת הבן לאביו, בתכלית האהבה שכליית בסוד המקור.

וזה שאמר, (מלאכי ג ו) "אני הו' לא שנית ואתם בית יעקב לא כליתם". ודו"ק, ותדע שענין הצמצום היה גם כן מוטבע בדרך הנזכר לעיל וזה היה חטא הידוע גם כן.

כי לפי שפע המעולה שירד מכל צד בסוד, (ירמיה לא ז) "אפרים וכו' כעגל לא למד". קבל השפעה בדרגא חדא בבחינת ב"ן, וכיון שזה קרה לו, מיד ראה הצמצום שנמצא במדה זו, דהיינו שראה איזה חסרון בשמחתו ותענוגו, ובאמת דבר פשוט הוא מאוד כיון ששכח **תרגילו התמידי** לקבל בדרגת עבד מאדונו, אם כן יש חסרון תענוג בטבע, כי אינו דומה כלל לטובה, בדרך היתרון והתוספת, כמו שהוחק תכלית השלימות, לכן סבור שחטא, ותמה עד שבא אחר כך לכלל פגם, ולכן התעצם דוקא בדרגת עבד, ולא הועיל לו זולת בשעת מעשה, שהיה זמן קבלת השפעה, לכן אדרבה, "ועל חדא תרתי נהורא לה ימטי", אבל אחר כך שבא לעבודה היה שוב מרגיש החסרון, כי אין אהבה כאהבה שכלית, ומזה יצא השורש לענין עץ הדעת וחלל את שבועתו.

וזה שמוכיח הכתוב, "אפרים וכו' כעגל לא למד". כי שכח תלמודו, אשר שלימות הנרצה להשתלם לשני הצדדים, (ברכות טו; פסחים ו.) "הא כדאיתא והא כדאיתא". כנ"ל, ולא להפך הקערה על פיה, וזה נשאר לנו לחזור תלמודינו הרבה פעמים, מעילא לתתא, ומתתא לעילא, עד יוסר זוהמת עבד ממנו, ולהיות בנין בעבודה, ועבדים בקבלה, וזה סוד גיד הנשה, דכתיב, (בראשית לב כד) "ויותר יעקב לבדו". דהיינו, בחינת קטנות לבד, בלי שם ישראל, בסוד לי ראש, הגם, "כי לא יכל לו". ... שאמר למלאך, (עי' ב"ר פע"ז) "אנא כוליה מינה". ומכל מקום "נגע בכף ירכו". "כף" בחינת הקבלה, גם כן נגע, מחמת ירכו, ... שהיה לבדו, וזה סוד ... "ויזרח לו השמש", כי נשלם, והוא לא צלע יותר על ירכו, ודו"ק.

עוד יש לדיוק בעניין, כי נרגש, ב' פעולות בארץ, א. מה שמיחוס לגמרי לאדם, כמו אומן ופועל, ב. פעולה, שרק ההתחלה מיוחסת לאדם, כמו האד (האדמה) והאכר, שעיקר פעולתו, היא בחינת הזריעה, וכל הגדילה נעשית מאליה, על פי חוקי הטבע.

אולם ההפרש ביניהם גדול, כי הראשון, צריך להיות מחובר לפעולתו, מתחילה עד סוף, ואם יפסיק טרם ששייך עוד עניין שלימות בה, הרי פעולתו בלתי גמורה, וזה עניין חסרון, ויש עוד מעלה אשר טיב השלימות תלויה בחריצותו, ולא בזולת. והשני, כמעט שאינו עושה מאומה, וצורת עבודתו בזה, הוא כמו מקלקל, כי כן יציאת הטפה מחליש כח מוציאו, וכן החטה הנזרעת בארץ, לא תראה ברכה זולת בהקדם **העדרה**, וזה מעלתה.

יש גם כן חסרון, אשר טיב שלימותו, אינו תלוי בו, אלא בזולתו, כמו המזונות והגשם, הב' הוא בחינת אב ובן, והא' הוא בחינת אומן ופועל, וזה סוד, "טפה של בן במח האב". כי הטפה היא ממש ממח האב כידוע, אבל ניתנת בבטן, ומאז והלאה נשפטת וגודלת בשלימות, על פי חוקים שנחקקו לה, ודו"ק.

השלימות

תכלית השלימות המובטח לכל באי עולם הוא כח 'המדע'. אשר לפני התיקון כל בני עולם מסולקים הימנו לגמרי, כמו הדומם שמסולק מכח החיוני וההרגשה בו ובזולת, ולעיתים יבואו כל בני העולם לכח המדע, שהוא כמו חיות חדש, ובראיה חדשה מכל הרפתקאות העוברות על האנשים, וזה שכתוב, (ישעיה יא ט) "כי מלאה הארץ דעה את הו'". וזה סוד, (ישעיה נב ח) "עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

פרי חכם ג'

וטרם גמר הכללי, אפלו יחידי סגולה לא זכו לאותה בחינת המדע המובטחת, הגם שמוטבע בהם שיעור גדול, אבל לבחינת המדע אין שיעור, כי דומה שיעורו לכח החיוני, כמו שאנו רואים שיעור מיוחד בכל בריה ובריה, שהאחת יש לה חיות יותר מחברתה, כמו כן המדע, הוא כלל כח רוחני, והוא ממש חיות המיוחד לרוחניים, כמו חיי הרגש של הגשמיים, אשר כל שנמצא בו חיות גדולה, הוא מרגיש את עצמו בשיעור גדול, ושיש בו חיות קטנה, מרגיש את עצמו בשיעור קטן. בערך הזה ממש, נערך כח החיוני ברוחניים שכל רוחני שחדרי ידיעתו שלימים, הוא יודע בעצמו היותו בשיעור גדול, ואשר יש לו עוד דבר מה למלאות חדרי ידיעתו, אינו יודע כל כך ... התוקף שלמותו כרעהו.

לימוד התורה הק'

שמעתי ממורי שליט"א, "כשנחרב הבית מיד אמר ר"ע לתלמידיו, נחרב הבית, (בלשון של מהו בכך) גשו ונלמד (פירוש התנועה כבלי משים כלל לזה)".
ולע"ד נראה הפירוש של הדברים הקדושים האלו, דהנה הקדוש הזה, היה תמיד מורה את תלמידיו, (יומא פה:) "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין" וכו'. אבל לא שמשו כל צרכן בענין הזה, ומתו בימי הספירה וכו'. (יבמות סב:) "עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם". ואז שמעו בעצמם, דהיינו, שראו בעיניהם למי הם מטהרים את עצמם, ומי מטהר אותם. וזה פירוש הדיבורי קודש הנ"ל, כשנחרב הבית אמר להם מהו בכך, צא ולמד למי אתם מטהרים, ומי מטהר אתכם. שאלו הדברים צריכים עיון גדול, לכן אין לכם עתה רק להצליל דעתכם ללימוד הזה והבן.
וזה סוד שאין אתה בן חורין להפטר ממנה, דהיינו בכל רגע ורגע, שייך ב' למודים הנ"ל, או לשמוע הלימוד מר"ע רבם, או לראות בעיני עצמו והבן.

כל שזכה שהקב"ה משפיע לו חב"ד

כל שזכה שהקב"ה משפיע לו רוח חכמה בינה ודעת, ואור תורה וטעמי המצות, (כדאי שידע) מחויב לדעת, איך להמשיך עבודתו. כי "מאן דלא ידע ציוויה דמאריה איך עביד ליה", כי בקל יכול להכשל, להמשיך אחרי החסדים והתענוגים, כי כביכול, הוא מלא תענוג. והאדם בעת היותו בקטנות ישב בטל, ואז הוא נוגע בעדותו, נמצא שהוא מיוחד עדות שקר, כי (סנהדרין טז:) "סהדי שקרי אאוגרייהו זילי".
על-כן עצה טובה שיצייר לפניו היטב צורתו, איך שהיתה בשעת ההכנה, וזה הכרחי. כי בשעת ההכנה, לא היתה כוננו לחסדים גרידא, אלא אדרבא, כלל לא לחסדים, רק לעשות רצון יוצרו ומצות בוראו. רק החסדים הם נמשכים, והוא כדי שידע ציוויה דמאריה.
ויצייר איך שלחם עם גופו וחומריו עד שנצחו, כי בודאי לא פעם אחת אמר לעצמו, שמוחל ואינו רוצה לייגע את עצמו, כי אם לאקמא שכינתא מעפרא. ובחשבון שהוא בעצמו, הוא אבר אחד מהשכינה, ואם ילך אחר תאות לבו, מנתק אבר מהשכינה ר"ל. בדרך זה זכה עד שהגיע לעשות רצון הבורא ית', והשפיע עליו החסדים.
אם-כן בעת שהבורא ב"ה, מונע ממנו החסדים, בודאי זה רצונו ית', ואם-כן איך ישב בטל, והיכן היא מטרתו הקודמת לאקמא השכינה הקדושה. וכן שלא עלה בדעתו רק לעשות רצונו, לבטל רצון הגוף מפני רצונו ית'. ועד"ה (תהלים קמה מח) "רצון יראיו יעשה", פירוש, שהקב"ה, הוא העושה רצונם של יראיו, והם בעצמם אין להם שום רצון, רק לעשות רצונו. כדרך בן המשמש ומכבד את אביו באמונה, ומקיים רצון אביו, יהיה איך שיהיה.

אם הוי' לא יבנה בית

כתוב (תהלים קכז א) "אם הוי' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו", פירוש, כי הנה מי שעובד בעבודת ה' וחושב שעל-ידי זה ישיג חכמתו הגדולה, אינו אלא טועה ולשוא כל עמלו. ומלבד זה שבשום אופן לא ישיג כלום, אלא אפילו שהיה אופן להשיג החכמה הנ"ל, אז בלי ספק שהיה אומר מיד, הנני מוחל השכר ואיני כדאי ליגע את עצמי כל-כך עבודה. כי ידמה לו שיצא שכרו בהפסדו, כלומר, היציאה יתירה על השבח.
לכן צריך לעשות חשבון אמיתי, שבודאי לצורך עצמו אינו כדאי, שמותר עליו, אבל אם (יבמות ע"ט:) "חלקנו נתיר חלק מזבח מי יתיר", וכיון שהוא אבר אחד מהשכינה הקדושה, אזי אם ילך אחר התאוות והתענוגים נמצא, (משלי טז כח) "ונרגן מפריד אלוף" - אלופו של עולם. ונמצא מרחיק אבר שלם מהשכינה הקדושה. ואז בודאי שיכפה את גופו וחומריו, וישיג החכמה בשלימותה, ויחזיק אותה בשתי ידים.
זה פירוש, "אם הוי' לא יבנה בית", דהיינו, שלא יהיה מרוצה לבנות הבית לה', רק לעצמיותו, להשיג החכמה והחסדים. אז, "שוא עמלו בוניו בו", שיצא שכרו בהפסדו, שיהיה לו המציאה מרובה על השבח, ובודאי שיניח שניהם. (ונמצא כל עמלו לשוא ולתוהו, כי תוהו אפילו על הראשונות.)

פרי חכם ג'

רם הוי ושפל יראה

"רם הוי' ושפל יראה" (תהלים קלח ו), פירוש, כל עבודתינו להשפיע נחת רוח ליוצרנו, וכדי להבין איך אדם גשמי, מלובש בגוף וחומר עכור, יוכל להשפיע נחת רוח למלך מלכי המלכים הקב"ה, עד שהשי"ת יתפאר רק עמו. אלא כתוב (איוב יט כו) "ומבשרי אחזה אלו-ה'". כי כשם שאדם מעולם הזה, שיש לו מלבוש נאה שרוצה להתפאר עמו, הריו מלבושו על כל המלבושים ממעל, כדי שיהיה נראה מבחוץ, והכל שואלים על מלבושו הנאור, הנאה והיקר, היכן לקחו וכמה הוא שוה, והוא מתפאר בו כמלבושי כבוד. כמו כן כביכול מלביש אורו בגוף הצדיק, שזיכך עצמו וזכה אליו, וזה בחינת, "סוף מעשה", דהיינו, שהשי"ת מתפאר דוקא עם הצדיקים, שהם בחינת לבוש החיצון מכל העולמות, ולא במלאכים. אלא בעולם העשיה, שהוא לבוש החיצון, על כל העולמות, כעין המשל הנ"ל. וזהו רוממותו, שאפילו גם בגוף העכור המלוכלך, יכול להלביש אורו ית'. ובזה מראה ומתפאר ברוב תוקפו וגבורתו. ממילא נמצא שעיקר נחת רוח, יש לו דוקא מהצדיק המלובש בגוף, כי זהו עיקר התפארותו. על דרך המשל הנ"ל, שהאדם מתפאר מאוד במלבוש החיצוני שלו הגם שהוא דומם - על-כל-פנים, שפל הרבה מעורו, שהוא בחינת חי - והאדם עצמו, הוא בחינת מדבר. וז"ש, "רם הוי'". לכן רוממותו הוא ש"שפל יראה". שגם על ידי לבושי אדם השפל נראה ומגולה אורו ית'.

רזא דכלים ריקים

עיקר העבודה והדביקות, היא בחוכמתא דאורייתא וידיעת דרכו ית'. שבאתערותא דלתתא משתדלין להרבות כלים רקים, אשר על אותם הכלים מתישב השפע ומתברך בנביעו דמוחא וברכתא עילאה. ואם אין הדביקות על דרך ריבוי כלים לדקדוקי דרכיו ית', אלא בסתם באהבה והודיה, אין השפע המגיע, מוצא בו מקום להניח ולהתקבץ ביד על יד, וכל פעם כמו לחדשות הוא צריך. מה שאין כן מי שרכש לו הרבה כלים, הרי השפע המגיע נאחז בהם תמיד על פי רשימתם, וכל שפע הבא נעשה נוסף על הראשונות.

ג' עלמין אית ליה לקב"ה

"תלת עלמין אית ליה לקב"ה" וכו' (זהר שלח הסולם אות מו), ע"ש. פירוש, דהנה כלל הבריאה, (ישעיה מה ז) "יוצר אור ובורא חושך עושה שלום", כמ"ש (הגיגה יב, השמטות הזהר רסב): שמים שנטל אש ומים ובללן זה בזה, שעשה שלום ביניהם. ומוכן בטוב, שחריצות הפעולה היא לפי רוב כח הפועל. וכיון שפעל בשני עינים, דהיינו, אור וחושך, יש לנו לדעת ולהבין, אשר פעולת האור, הוא בחריצות נפלאה, עד אין ערך. וכמו כן, פעולות החושך, הוא בחשכות הנפלאה עד אין ערך. ובכל זה השלום המתגלה על ידם, הוא תענוג נפלא עד אין ערך. ואפילו שאותם הקצוות לא בא לנו בהשגה גודל הריחוק והתפשטותם, יש לנו להבין זה מכוחו של הפועל כנ"ל.

כי כפי מדת הרוחק שבקצוות יתעלה עליו כיתרון, (קהלת ב יג) בסוד, "כיתרון האור מן החשך". וזה ענין ב' עלמין המושגים לנו בעוה"ז, סוד, עולם הרוחני, ועולם הגשמי. שעולם הרוחני יצר המאציל, בסוד "האור", דהיינו, שהאיר פני קדשו עליהם, והעולם הגשמי ברא, בסוד, "החושך", דהיינו, שהסתיר פניו מהם, ונמצאים בחשכות. וזה ענין (בראשית ו טז עיין ברש"י) "האמצעים היו למדור בהמות חיות ועופות ותחתיים לזבל", דהיינו, סוד הרוחניים - הם "האמצעים" סוד נר"ן. והגשמיים - הם סוד "תחתיים לזבל". דהיינו, עור ובשר הגשמי לבוש הנר"ן, שהם באמת זבל, כי סופם ג"כ לעין הרואה זבל ממש, וסופם לעפר.

וכל אחד מהם ניזון ומתגדל ומתחזק משרשו, כי אין מזונות וניחא לנר"ן, זולת בהשגת יחודו ית'. וכמו כן, אין מזונות והתחזקות לגוף, זולת מעינים שפלים ונבזים, המסתירים הארת פני קדשו ית'. בסוד (דברים כג טו) "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך", וכיון ששורש הגשמיות הוא הסתרת פנים, ע"כ מזה ניזון, וכל התעוררות שלו רק לאלה הבחינות הנבזים בלתי נקיים. כטבע החזיר, שמתענג דוקא לפי רוב הצואה והאשפה, כנראה לעין. ולכן היקר לו שבתאוות, היא הזוהמא מחמת תענוג של (שבת קנב). "החמת מלא צואה ופיה מלא דם", וכל יתר תענוגיו אחרי זה נמשכים אם פחות ואם יותר.

ולא יהיה זה לפלא, כי זה נמשך לו מרוב כחו של הפועל, כי כיון שברא ההפך מהאור, וחשיבות חכמתו עמדה לזה, עד שאינו מצויר חושך וגנות גדול מזה.

אבל הרוחניות הוא להפך, שאין בחינת אור וחשיבות יצויר למעלה מהם, כי אינם מתעוררים כלל זולת לשורשם. דהיינו, הארת פני קדשו, ומשם ניזונים ומתקיימים, כי זה הכלל, כל עילה מוציא עילתו לפועל, וגם מקומה כל משך זמן מציאותו. ומנפלאות תמים דעים שבללן זה בזה, בסוד (בראשית כה ג) "שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעך יפרדו".

והנה כל נברא מתחזק לפי רוב הפעולה, כי ברגע שחובק את ידיו, הנה אז אוכל ממש בשרו, דהיינו, שנחלש מבחינת הקיום וממשלה שלו. ולכן בהתעוררותו לקדושה ולרוחניות, כפי מרבית התעוררות, יגדל וירבה כוחות הרוחניות שבו. ולהפך לפי מרבית התעוררות הגשמיים שלו, כן יגדל וירבה השפלות שלו כנ"ל. וזה סוד (יחזקאל לו ב) "אמלאה החרבה", כשקם זה נופל זה.

והאדם מבין שניהם מורכב, ואינו עוד באותה מדרגה, אלא פעמים שרוחניותו שולטת, ופעמים שגשמיותו שולטת, דהיינו, לפי מעשיו. אם ישתדל ברוחניות, יזדכך הגשמיות. ואם ישתדל בגשמיות יתגבר הגשמיות. ואפילו החב"ד שלו מסתלקים ממנו, כי אינו פונה אלא למקום שמתאוה, ואינו מתאוה אלא לפי גבול השכל.

פרי חכם ג'

ודע שתינוק קטן, שגבול השכל שלו מצומצם, לא יתאוה לחכמה כלל. ולפי מדת גודל שכלו, לאט לאט יתרבה לו הרצון לחכמה. ולכן כשהדור זכאי, הקב"ה מאיר פניו אליהם, ומתוך כך יתגדל הרוחניות שבהם, ומתאווים רק למושכלות. ולהפך כשהקב"ה מסתיר פניו מהם, הם מתאווים רק לגשמיות ושפלות, כענין התינוק. כי הכל תלוי בהארת פני קדשו ית', והארת פני קדשו, לפי המעשים הטובים שבו. והרחקתו לפי המעשים הרעים והמאוסים שבו. דהיינו, התעוררות גופניים, וז"ס (אבות פ"ד מ"ב) "שכר מצוה מצוה, ושכר עבירה עבירה". והבן.

ענין חיצוניות ופנימיות

יש להבין בתורה הקדושה, שיש נסתר ונגלה, הנסתר נקרא פנימיות התורה. אם יש להם שיווי זה לזה או אין. כי ענין פנימי וחיצון אינו חֶלֶק וְכֹל, שנאמר, זה מתחיל וזה חכם שלם. אלא הענין כמו גוף ונשמתו, שהנשמה היא ענין נבדל מחומר, לא פחות מן השכל העיוני, שהוא רק כח אחד מכללות הנפש. והכל מודים ששייך לעולם הנבדלים, ואינו מעורב בחומר כלל. אלא הכנתו דבוק בחומר, כנודע בפשיטות בשכל האנושי. ולכן נקרא הנפש פנימי לגוף, מפני שנבדל הימנו, ואינו מתערב עמו, כמו כלי בתוך כלי. מזה תשפוט שגם ערך פנימיות התורה, הגם שאין לה שום יחס לתחתונים אם לא התלבשה בנגלה, מכל מקום אינה מתערבת בנגלה כלל, אלא מלובשת בה כמו גוף ונשמתו כנ"ל. וז"ע, דומם צומח חי מדבר דקדושה, שהוא סוד נפש רוח נשמה חיה, שכל אחד פנימי לחברו. ולא כמו שכל ההמון, שהם חיצוניות, קטן, גדול ויותר גדול, אבל מתערבים זה עם זה, כמו חֶלֶק בְּכֹל. לזה אינו כן, אלא כל אחד מתלבש בחברו, אבל הוא נבדל לגמרי מחברו, ואינו מתערב עמו כלל, אלא כמו נשמה בגוף. וכל היחס שבהם בבחינת הכנה, שההכנה של העליון נמצא בתחתון, ודוקא על ידו מתגלה, ולא על ידי אחר כלל, ואפילו אותו האחר יהיה משוכח הימנו.

אין בין תענוג לשמחה

אין בין תענוג ושמחה, לעצב וצער, אלא הפירוד וחייבור, שהמתענג, כל אבריו מחוברים ומיוחדים, והמצטער, איבריו... מתחברים. דרך משל, האוכל מאכל למעדנים, הוא בהסכמת כל החלקים שבו, ועל כן מתענג, ושיעור תענוגו לפי קרבת החלקים זה בזה... דהיינו המאכל מיחדם, ולכן האוכל לרפואה מצטער שאינו בהסכמת אברים תחתונים הפתאים, וכן כשמוכרח לדבר בלי שכל, הוא מצטער, כי העליונים אינם מסכימים לזה. וכן כשעושה איזה עובדא, מחוץ לענינו, התחתונים אינם מסכימים, אבל עובדא, הסובב לעצמותו כגון, רחיצה בחמים מתענג, שכל החלקים מסכימים לזה וכו' כדומה לו.

ומכל מקום נמצא בחינה אחת באדם, שנקראת הכרה, שזה מעביר מים עליונים לתחתונים, כי בהתרבות ההכרה התחתונים מתיחדים עם העליונים, ורואים ומתענגים בנחמת עליונים, והראיה שנושא אלומות אינו מרגיש כלל ביגיעת המשא, מחמת שאבריו התחתונים ההכרה משפיע אור גדול עליהם, ומתיחדים לענין אחד ותענוג אחד. וזה סוד גלות השכינה, כי כיון שהנשמה והשכל, באים בגוף, ואינם מתיחדים בא', שהפה מדבר בלי שפעת השכל וחייבו, והידיים עושים מעשים בלי הסכמת השכל והנשמה, אז אותם הדיבורים והמעשים, הם כמו בנינים שגלו מעל שולחן אביהם, ובתוהו בלא לב נמצאים וגורמים צער לשכינה, כי חלקים שלה אינם מתיחדים ועולים בקנה אחד. וכשיודעים ש"שיר השירים על פומא דאליהו אתגזר", (זהר חדש שה"ש הסולם אות פז) אז נעשה קשר בין הגוף והנשמה, אך צריך להרגיל את אבריו התחתונים בהכרה זו, ואז יושפע עליהם שפע אור על מדותיו, וכולם נהנים מיגיע כפם, כמו הנושא אלומותיו, אבל כל עוד שלא תושלם ההכרה, דומה כמו הזורעים בדמעה, כי מחמת הרחקת הזמן לתענוגם של התחתונים, הגם שמכיר ויודע שיהיו אלומות טובות לפיהו, הוא מצטער בזמן הזריעה, והתחתונים אינם מסכימים להמעשה.

לכן כל העבודה, להרבות הכרה לתחתונים, ואז יהיה הקשר ביניהם גדול, ולא ימצא שום מעשה ודיבור, שלא יתנהג לפי הנשמה והשכל, וכגודל ההכרה גודל היחוד. וכגודל היחוד גודל התענוג כנ"ל.

והנה האדם הוא עולם קטן, וכל העולם אדם גדול, לבוש, ובביתו, ומשמישים לפניו, וכל אדם הוא חלק מהעולם, פירוש מאדם הגדול, או שייך לראש, או לגרון, או לבטן, וזה דוקא בחיצוניות שלו, אבל בפנימיות שבו אינו מתחלק, כטבע רוחני שאינו מתחלק, אלא אור אחד, הזורח בכל חלק, לפי דרגא דיליה, כי אור נשמתו שוה הוא, בין בראשו ובין ברגלו. וזה סוד, (בראשית א ד) "בצלם אלקים", כי מאן דנפח מתוכו נפח, דהיינו, שאינו באופן להתחלק רק זורח בשוה והבן מאוד. וזה סוד (שמות לג כג) "וראית את אחורי פני לא יראו", כי האדם אינו יכול לראות פנים של עצמו, כי בחינת השגה וראיה, הוא פועל יוצא לזולתו, אבל אחורי של עצמו, דהיינו הגויה וידיים ורגלים, אפשר לראות והבן מאוד כי נורא הוא. ובאמת כל החיצוניות, לא ניתן, אלא לפי עין הראויה, דהיינו, 'שיר השירים' כנ"ל, וזה כל מעשה בראשית. וזה סוד גדול, (שם כ ב) "אנכי ה' אלקיך" וכו', (דה"א יז כא) "אשר פדית ממצרים גוים", (סוף עדיות) "ואין אליהו בא לטמא ולטהר וכו', אלא לעשות שלום" וכו'. ובזה נבין הפסוק, (תהלים קכח א) "אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו", כי הירא שמים לא נשלם לפי עצמו, רק כשהולך בדרכיו, כי כמו שהאדם לא יוכל לפרנס חלק מגופו, ויהיה נמצא בשמחה, מחמת שצריך יחוד ביניהם כנ"ל, כמו כן, אין השלמה, זולת להולך בדרכיו, והסוד כי דרכים הרבה למקום, (תק"ז תקמ"ב פא: ילק"ש בראשית כח ק"ז) ואין העולם מקומו. (ע' רבנו בחיי שמות כה י) והכסא נושא את נושאי.

כי בסוד החסרון ושלמות, נברא העולם. וזה דוקא, לפי שעה, כהמשך הזמן מזריעה לנשיאת אלומותיו, דהיינו, החיצוניות שנחסר לפי המקום והזמן ובהשבת הגזילה והאשם, נמצא בתוספת חומש, שזה מעלה יחוד, ביו עליונים ותחתונים, וכל

פרי חכם ג'

עבודה לפי שעה, שיש שדה ממהרת להוציא פירות, דהיינו, שבעליה בזריזות והתאמצות, מרבים ומגדלים אור הכרה כנ"ל, עד שלעתיד לבא, מיד בשעת הזריעה יצמח בלי שהיות זמן, ואז תוסר הדמעה מעל כל פנים, כי דרגא של הזורעים בדמעה תבטול, כי תתרבה ההכרה כנ"ל.

ואומר לך מה היא הזריעה, הם הדיבורים ומעשים, שאינם באים לפי הסכמת הנשמה, ושייך לעניים, בסוד "לקט שכחה ופאה", ושייך לכהנים, בסוד, "תרומות ומעשרות", ושייך לבעלים, בסוד, (תצוה כט לג) "ואכלו אותם אשר כפר בהם", כי אכילתו מכפרת, בסוד שולחן כמזבח, והבן, וכל זה בסוד "יראת שמים", בסוד התשובה, שבנים חוזרים לשלחן אביהם. וכל זה, לפי גודל ההכרה, כן יתקרבו ויתיחדו הדיבורים והמעשים לבעליהם, דהיינו, הנשמה. אבל האדם השלם, הוא ההולך בדרכיו, שכל בחינות הנ"ל, לפי התחנות הוא מתחפש ומתלבש כנ"ל, אבל לגבי עצמותו, לא יופעל כלל, ולא יעלה בשום בחינה שם ענין חיפושים ולבושים, שזה בבחינת יוצא פועל. ולכן השלימות ללכת בדרכיו, שאינה דורך ואינה דרך, ולכן (עקב י כ) "ובו תדבק", ואיך אפשר להדבק בו, שהוא אש אוכלה אש, כי מיד יאמרו לו, "יתוש קדמך", ולא יעשה בדעת, ותירצו חז"ל, הדבק במדותיו, דהיינו, מה הוא רחום, ודורך פורה בבצרה, אף אתה רחום, ואתה תהא דורך הפורה, דהיינו באותה שעה שלא תעשה בדעת, תתכוון להיות דורך פורה, (תהלים נה ג) "השלך על ה' יהבך". ואז תיכף תהא נושא אלומות, כי, (שם קכח ב) "יגיע כפיך כי תאכל", ותהיה שש ושמח שזכית לדורך הפורה, ואתה הולך בשליחותו של מקום, דהיינו, ממש שליחו של אדם כמותו, ושום דבר, ושום מעשה, לא יתפרד מנשמתו אפילו רגע אחד, כי החיצונית אינו פועל לפי עצמו, אלא לפי נשמתו. וכשהכרה זו בשלימות אז מיד... גדול בין החיצונית לפנימיות, והתענוג בפלא, ומתגבר גם כן על התחנות, ואינם מרגישים באמת בשום משא וצער גידול בנים, כי כשגודלים מיד גדולים הם, וששים ושמחים תמיד לעשות רצון קונם... וז"ע (שם קכז ה) "אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער", כי האשפה נתמלאה ואין שום חסרון, ומה שעושה שלא בדעת קונו, הוא קונו בעצמו, כי זה לדבר... עם האויב בשער, וברגע שהולך להיכל אויב נהפך לאוהב, ובין בשער ובין בהיכל הוא דרך ה' ממש, שיד ה' עשתה זאת, והוא (ברכות לד:) "שלוחו של אדם כמותו" ממש, דהיינו, נשמתו בוראו ממש תלמדנו, היא גופו, דהיינו שבחו, דבוריו, ומעשיו.

חכמת הרגש התענוג

מורגש בשכל אדם חוצפה יתירה, המחייבת אותו להשיג מחשבותיו יתברך, בדומה לזולל, שכל מגמתו בשעת אכילתו, להתענג דוקא, ושוכח לגמרי שהיא מדת חייו, אשר על ידי זה ניזוק במילוי בטנו. (ראה מאמר מזון גשמי) טעם הדבר הוא, מפני שבהרגש התענוג מונח חכמה עמוקה, כדי לשער מדת המזון ובבירור המזון וכדומה, אבל כל זה הוא שימוש בעלמא והמטרה היא לנקודת חייו. כמו כן אותה החוצפה היא לעזר רב כמו התענוג באכילה. אבל אדם שהוא בר דעת, מציג תמיד נכח עיניו את המטרה שהיא לדבקה בו. והיא באה מאליה והאדם אינו מחויב לכוון בזה, כמו החיים הנמשכים מאכילה, אשר אין צורך לכוון לזה. וצריך לדמות זה לזה גם כן, אשר המזיק תאות אכילה הוא מזיק את חייו, וכמו שהתאוות אינם שוים מזה לזה, כמו כן החיים מאחד לחברו משונים.

מסירות נפש

אמרו (עי' זהר צו הסולם מאות קלט) שברגע האחרון שבחייו יאמר, הריני מוסר נפשי על קדושת שמו. וצריך פירוש, האיך יתן מה שאין ברשותו אז. ובאמת שיעור הדברים, כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ב י' זהר שם אות קמד) "שוב יום אחד לפני מיתתך" וכו'. כי אדם על כורחו הולך לבית עולמו בכל יום ובכל רגע כנ"ל, והוא מוכרח בזה, כי בשעה שאינו אוכל, הרעב ממיתו, ובשעה שאוכל, המסוי הנשאב ממיתו כנ"ל. אבל כתוב בתורה, (נצבים ל טו-טז) "ראה נתתי לפניך היום את החיים וכו' ובחרת בחיים". פירוש, בכל עשיה שבעולם, נמצאים שני דברים הנ"ל, או ארוכה וקצרה, או קצרה וארוכה, דהיינו, שבועת ביטוי שפתיו, אוכל, או לא אוכל כנ"ל, ובשניהם טוב ורע כנ"ל, כי בעשיה מעורבים המה. אבל התורה אמרה ובחרת בחיים, שנמצא בכל עשיה, דהיינו, אפילו אותה בחינה שמקצר ימיו וממיתו. הן בחינת הרעב, והן בחינת המסוי, יאמר שעושה אותה לירש החיים אמיתיים, בסוד, (עי' תמיד לב.) "הרוצה לחיות ימית את עצמו", בסוד (שבת פח: וש"ג) "ושמחין ביסורין", ואוהב השי"ת בכל (מאודו) נפשו, אפילו בשעה שנוטל נפשו. וזהו העיקר הנרצה, שנקרא באמת חיים. וזה סוד, (תהלים צב יד) "שתולים בבית הוי'", דהיינו כנ"ל, "עוד ינובון בשיבה", כי אפילו ברגע אחרון, שאין לו שום כח, הוא גם כן חי בריא אולם בעבודת בוראם, ועבודתם אז במסירות נפשם לה'. ובידו אפקיד רוחי בעת אישן", ואז "להגיד כי ישר הוי'", בסוד, אדם ישר בלא חשבונות רבים, ה' צורי, והוא אגם מים. לכן, "ולא עולתה בו", שאין שום בחינת ריקות חלילה, ובטלה לאורות עליונים. והכל על מקומו מביאים בשלום. וזה, שהקב"ה גוזר הצדיק מקיים.

פרי חכם ג'

שבת

באה שבת באה מנוחה \ מעלת השבת \ ואהיה אצלו אמון \ ענין אשת חיל \ ביאור המדרש ויכל
אלקים \ מאמר השבת \ ושמרתם את השבת \ ב' שבתות \ לכולם נתת בן זוג \ שבת ושמיטה \ ערך
התנועה - והמנוחה \ ושמרו בני ישראל את השבת

באה שבת באה מנוחה

באה שבת באה מנוחה, פירוש בסוד הכתוב, (הושע יא ט) "בקרבר קדוש ולא אבוא בעיר". דהיינו, שההתגלות השרשית, היתה בסוד "בקרבר קדוש", שמבהירות בסוד השורש הזה, נתהווה בחינת הדכר בלי גבול, ונקרא "עיר", מלשון התעוררות ומשמוש, וכו'.

אבל דרגה זו אינה מיוחסת לאין סוף, שאין בו שום הרכבה ותנועה, ולכן ישראל עלו במחשבה, אלא מתחילה היה מתפשט שתא יומין דחול, בסוד ששת ימי המעשה, שנקראים ששה אומנים שנמשכו אחר בחינת דכר בלי גבול הנ"ל, ופעלו בסוד הגבול, אבל נקראים ימי חול, כי כלם מחיזו דעולם הזה, המכין לעולם הבא יצאו, שזה עניין, (ריש בראשית) "התבקעות המימות", ו"תדשא וכו', ועץ עושה פרי אשר זרעו בו" וכו', ו"ברכה דדגים", ו"ברכה דאדם". שזה עניין, (שה"ש א יב) "נרדי נתן ריחו". דהיינו, שהתעלה הקדושה בחיזו דהאי עלמא, שהכין לשבת הא', ולכן היה העולם חסר באמת השלימות שכבר השיג, כי חזר לאחוריו, וזה סוד, "נרדי", בסוד ההכנה ובכל מקריהם, שזה סוד, "רבו יתיר יסגי, לעילא מן דרגה", יתעלה לכתר, אבל "נרדי" נתן כל זה.

זה שאמרו חז"ל (רש"י בראשית ב ב) "מה היה העולם חסר מנוחה", פירוש, שרק המנוחה היתה צריכה להתגלות, שהיא עדיין לא התגלתה, אפילו בעליונים, כי הגם שהביאה השרשית היתה בלי 'עיר', אבל היה איזה כלי, סוד שם אהי' עילאה, אבל באמת היה סוד הוי', וראיה שאין שם געגועים כלל לעתידות, ולגלות את זה התגלה בהירות לשבעים לשון, בסוד הדכר, ונגלה בזה סוד הוי' הפנימי שבאהי', אבל בסוד הפעולה ועירין, והבורא הוא פשוט שלא שייך כלל תנועה, וזה שהתגלה בבריאה לאחר ששת ימי החול, שחזרו לאחוריהם כנ"ל, התגלתה המנוחה בסוד, (תהלים מה ז, יד) "שבת מישר" ו"ממשבצות זהב לבושה", ובגילוי רצון השביתה, באה מנוחה לעולם.

אבל כל זה בסוד מעשה אלקים, כי (ע"פ זהר הסולם פנחס אות שעב) שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, וזה צריך להתגלות משבח של הבריאה בעצמו, וזה עניין השתא אלפי שני וששה יומין אחר השבת, שזה גם כן בסוד התנועה וההכנה, ומקבל כח מששה ימי קדם, בסוד, שרף, מלאך, אופנים וגלגלים, ואחר כל החזרות האלו, התגלה מתוך הבריאה בעצמה, מדת המנוחה, וזה נקרא שבת ב', ודו"ק, שהיא מנוחה שלא תצויר אחריה עבודה כלל, וזה גמר התיקון בבי"א. וזה עניין, (ר"ה כז. שבועות כ:) "זכור ושמור בדבור אחד נאמרו מה שאין יכול הפה לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע", פירוש, כי משה רבינו ע"ה, תיקן להם השבת, והסכים הקדוש ברוך הוא על ידו במתן תורה. והאמת שגם מקודם היתה השכינה מדברת מתוך גרונו, אלא שהלב לא יכול לחשוב ולהרהר שמשם ידבר מפי עצמו, ויהיה דבר אלקים, כי לא אמר בשם הוי'.

ודבר זה הוא ממש יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, כי שכינה היא סוד אלקיית הנרגש, והקדוש ברוך הוא, הוא שאינו נרגש, וכיון שאמר משה מפי עצמו, איגלאי מילתא למפרע, ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו, וכל כך למה, אלא להודיע ש"בקרבר קדוש", הגם "ולא אבוא בעיר", שזה התגלה דוקא במקום הזה, וזה שבחן של בריות הבורא ית' מכח עצמו, שלפני גלוי כל תעלומות, וזה שמו איש האלקים, כי מה שלב עבד האלקים מהרהר, הוא ממש שכינת השם יתברך המדברת בו, ודו"ק.

מעלת השבת

ואהיה אצלו אמון

"ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום" (משלי ח ל). פירוש, להודיע שלפני ימות המשיח, כשמקבלים גרים, יוצאים לקראתו בעלי האומניות, וכל אומן משתעשע עמו ביומו, הראשון מגלה האור, השני עושה רקיע, וכו', שהמה ששה וכו', וכולם מתענגים לשבות ביום השביעי, ונותנים בו קדושה וברכה לעולמות, וזה שאמרו חז"ל, (בכורים פ"ג מ"ג) אשר לפני מביאי ביכורים כל בעלי אומניות עומדים, פירוש, דוקא באותו שעה שנקראים "חכמים", והבן. (קדושין לג, חולין מד:) אבל אין בעלי אומניות עומדים לפני תלמידי חכמים, והבן. בא וראה כמה גדולה מצוה בשעתה, ודו"ק.

מעלת יום השבת, שבו הברכה והקדושה לתקן כל ימות החול, ואף על גב שלפי הראות צריך להיות התיקון תלוי בימי העבודה ולא ביום השביתה, שהבורא לא פעל מאומה.

הנה, לכאורה כל תיקון לעבודה צריך, אלא באמת אין כח הבורא מתראה בשלימות, זולת בהעלמה, כי בהבטל כח ההעלמה מן העולם, מיד מתגלה השלימות מעצמו, כמו הזורק מטהו כלפי מעלה, הרי מטהו עולה בהיות כח הזורק מדובב בו, ולכן כל משך העליה מיוחס לכח הזורק, וגם חוזק כח הזורק מתגלה בזמן ההוא, מה שאין כן, במשך חזרתו למטה, אינו מיוחס כח הזורק בנפילה כלל, כי מעצמו שב לשורשו, בלי כל עזר, בערך הזה, בכל ההעלמות נראה פעולות הבורא. מה שאין כן, בשובו אל השלימות אינו צריך לשום פעולה וכח, כי בהנטל כח המנוע, מעצמו שב לשורשו ולשלימותו.

וזה סוד, (בראשית ב ב ג) "וישבת ביום השביעי וכו' כי בו שבת מכל מלאכתו" וכו'. דהיינו, שביום זה הוסר כח פעולת הבורא מהעולם, אשר בכל משך ימי המעשה, היה הולך ופועל, להציב אותו בצורתו כמו שהוא, וביום השביעי לא פעל

פרי חכם ג'

שום כח, אלא הניחו, כמו שכתוב, (שמות לג כג) "והסרתי את כפי". וממילא מוטבע כח השלימות, דוקא ביום הזה, שלא יפעול כח העלמה כאן, והבן.

ענין אשת חיל

"בעשרה מאמרות נברא העולם" (אבות פ"ה מ"א), דהיינו, אמירה באותיות, והעולם נברא בא"ב, פירוש, כל העולם בב' סוד ב' דבראשית, ואדם נברא בא' סוד א' דאנכי, וז"ס מב' זיווגים דכ"א אותיות שבא"ב, חוץ מא' ישר והפוך, וטפה א' מלמעלה הוא סוד הא'.

ולכן עולם עשיה הוא סוד הדומם, כי, (תהלים לג ו) "בדבר ה' שמים נעשו", דהיינו, הרקיע, כמ"ש, (בראשית א ז) "ויעש אלקים את הרקיע", (עי' ב"ר פ"ד ו) שזה אחד מן המקראות שהרעיש בן עזאי את העולם, (רקיע בחינת ש"ף, סוד בי כנישתא דש"ף ויתב בנהרדעא) כי נברא בכ"א אותיות, לכן כל מה שבעשיה, מיחלים לתיקון האדם, שיתקן אותם ליתן בהם חיותם, דהיינו, הא' שחסר להם, שנשאר בטפה שלמעלה, ונחל אותו האדם, וטרם כל זה נקראים מתים.

ד"מ, חכם גדול שלח למדינה אחת ספר גדול וחשוב, ששם מפורש הרבה חכמות ושכליות, ולא היה במדינה מי שיכול לקרוא בספר, והיה הספר מושלך באשפתות בלי משים לב אליו, כי האותיות היו צריכים לזווג תלמיד חכם, שיקרא בהם, כי רק אז היו מתמלאים רוח חיות וחכמה, והיו נעשים לעטרה בראש כל חכם, אבל כל זמן שלא הזדמן לחכם, הרי הם מתים ממש בלי חיות.

וז"ע, (ישעיה כח ח) "כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום". כי מתוך שחלקי העולם מזדמנים לכסילים, הכל נראה מאוס כצואה, ולא יתן להם מקום לנוח באפס מה, וזה ענין זבחי מתים. אבל סופם להזדמן לתלמידי חכמים, ואותם העצמות היבשות, כמו עומדים לתחיה, ונעשים חיל גדול, (משלי יד כח) ו"ברוב עם הדרת מלך", ותפארתו.

וז"ע (שם לא י) "אשת חיל מי ימצא". אשת, סוד, (תהלים נח ט) "נפל אשת בל חזו שמש", דהיינו, כל חלקי ועצמי הנמצאים שבעולם הזה, שהמה (בראשית ו ד) "הנפלים (אשר) היו בארץ", פירוש, שבאו למקום שאין הגון להם, כמו ספר החכמה שנשלח למדינה מלאה עמי ארץ, שבגלל זה ינחת בשפה בלי מקום, ובאמת לא נעשה בשביל זה שום פגם חלילה בספר, כי בבני המדינה מומם, ולא באותיות הקדושות הרשומות בספר, אבל מכל מקום, נחשב בנפילה, שפירשו, שינוי מקום, ממקום הראוי, למקום שאנו ראוי, כמשפט הנפלים.

וזה מאמר החכם, שנקרא "אשת חיל", פירוש ב' המדרגות 'אשת', ו'חיל', נקשרים בה, דהיינו, למימינים ומשמאילים כנ"ל, כי נמצאים במדינה, תלמידי חכמים ג"כ, שעליהם נאמר (ישעיה לד ד) "ונגלו כספר השמים", פירוש, שהמה מחיים מתים ועצמות יבשות נעשו לחיל גדול, וספר הארץ לגבי נתעלה ממש כעודו שהיה ספר השמים, דהיינו, טרם שנפלה לארץ. ומפורש טעם הקשר בסוד, "מי ימצא", מחמת שעומד לשאלה, כי מחמת שמוזגים לו כוס שני, הבן שואל "מה נשתנה" והבן. "ורחק מפנינים מכרה". כמ"ש בזהר הקדוש, שרחוקים מפנימיות התורה האוהב נהפך לאויב להם דוקא. ומפרש ספר הארץ, כמו שהיה קודם ספר השמים, דהיינו, (עי' קה"ר פ"ב יד) "סוף מעשה במחשבה תחילה". שהכל יוחזר לחסד, וכל מיני האורות, יסייעו אלו לאלו, בסוד (במדבר כא יד) "והב בסופה". וזה, "בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר". פירוש, לא די שיתנו מה שגזלו מהקדושה, אלא עוד יותר ויותר, כמ"ש (בראשית טו יד) "ואחרי כן יצאו ברכש גדול". בסוד (יומא no): "יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן". יותר מספר השמים.

"גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה", פירוש, כי כל עצמי וחלקי הנבראים ישובו לתחיה על ידי האדם, שמשרה הא' על שם מ"ב דאותיות ישר והפוך, ונחלקים לג' מינים בסדר התיקון, א'. בסוד התחברות בחיות האדם ממש, כמו המלח והצמחים ובעלי חי, שנמשכים לפה האדם, ברצונו ושלא ברצונו. ומין הב'. סוד מקיפים עליו כמו בחינת מלבושים, והמה מצמר, פירוש, שנחשבים לחלק הגוף, כמו לבוש מניה וביה. ומהם בחינת פשתים מחוץ לגוף ענינו. ומין הג'. הוא מה שאינו בא לעולם לרשותו של אדם, ואפילו בבחינת מקיף, ומכל מקום שורה עליהם כח האדם, בסוד התשוקה וחפץ, כמו האדם שחושק לכל כסף וזהב שנמצא בעולם, ותשוקה זו גורמת תיקון לרחוקים ממנו, והבן. וזה, א'. "כל ימי חייה", ב'. "דרשה צמר ופשתים", ג'. "ותעש בחפץ כפיה", והבן.

ביאור המדרש ויכל אלקים

במדרש (ב"ר פ"י י) "רבי שאליה לרבי ישמעאל בר", א"ל שמעת מאביך מהו (בראשית ב ב) ויכל אלקים ביום השביעי" אתמהא, וכו'. (כתיב שם א') ויכלו השמים" וכו', דקאי ודאי אששת הימים. גניבא אמר משל למלך שעשה לו חופה וציירה וכיירה ומה היתה חסרה כלה שתכנס לתוכה, כך מה היה העולם חסר שבת. רבנן אמרי משל למלך שעשו לו טבעת מה מה היתה חסירה חותם כך מה היה העולם חסר שבת. עכ"ל.

והנה דברים הללו סתומים מאד, כי גניבא מתרץ הכתובים אשר הבריאה נחלקת לחתן וחופה מצד אחד, שזה נגמר ביום הששי, כולל כלה מצד האחר, שזה נגמר ביום השביעי. ורבנן מחלקים ומדמים לטבעת וחותמו, אשר טבעתו של מלך נגמר ביום הששי, וחותמו של מלך ביום השביעי. וצריכים להבין למה רמזו באלו הדברים, ולמה השביתה של יום השביעי יהיה כמו חותם המלך, או כמו כלה, הלא השביתה אין בה שום מעשה.

ונקדים דברי המדרש (ב"ר פ"א) על הכתוב "ואהיה אצלו אמון וכו'. התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה, בנוהג שבעולם מלך ב"ו בונה פלטיין אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא דיפתראות ופנקסאות יש לו לדעת האריך הוא עושה חדרים, האריך הוא עושה פשפושין, כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את עולם, והתורה אמרה בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא תורה".

פרי חכם ג'

והדברים פלאים, כי דימה את השי"ת כמלך שאינו בונה ביתו מדעת עצמו, אלא מדעת אומן, כן השי"ת לא ברא את העולם מדעת עצמו, אלא שהיה מביט בתורה וברא את העולם, פליאה מאד. ועוד וכי התורה לא דעת השי"ת הוא ח"ו, ואיזה דמיון יש כאן למלך שאינו בונה ביתו מדעת עצמו, אלא על ידי אומן.

הענין הוא, כי בריאת העולם הזה היה ענין חידוש, יש מאין, כמ"ש הרמב"ן על הפסוק, (ישעיה מה ז) "יוצר אור". שאין ענין בריה נופל אלא על בחינת חידוש, דהיינו החושך, וע"כ כתוב "ובורא חושך". מה שאין כן האור שהוא יש מיש יש מהשי"ת, אין בזה חידוש, ואינו נקרא אלא יצירה. וכן השם 'עולם', ירמז ג"כ לשון העלם, כלומר שהשי"ת ברא מקום העלם לאורו ית', שהוא כל מציאות העולם לכל פרטיו אשר טבעם הוא רק להעלים על אורו ית' כמ"ש (שם טו) "אכן אתה א-ל מסתתר".

וטעם הדבר הוא, כי תכלית הבריאה הזאת, הוא להנות לנבראיו ע"י שיעסקו בתורה ומצות, בדרך בחירה, שעל ידי זה מקבלים שכרם, ואם היה אורו מגולה בעולם, לא היה עדיין בחירה בעבודתו ית', אלא שהיו מקיימים מתוך הכרח, ולא יתכן שכר על זה.

ועתה מובן המדרש הנ"ל, שדימו את השי"ת כמו מלך שבונה ביתו שלא מדעתו, אלא מדעת אומן, כי בריאת העולם היא המצאת חידוש של חושך והעלם על כבודו ית', בבחינת יש מאין, וע"כ זה מכונה שבראו שלא מדעתו, כלומר, לא בבחינת יש מיש, כי אז לא היה שום המצאה וחידוש, אלא שהביט בתורה וברא את העולם, כלומר, שהביט לברוא מקום כזה שיהיה מציאות לקיים מצוות התורה ולקבל שכר, וז"ש "בראשית ברא אלקים", כלומר, שהתאים מלאכת הבריאה שהיה קיום התורה ומצוות נוהג בה, ע"ד שאמרו ז"ל (מכות פ"ג מט"ז, אבות פ"ג מ"ג) "רבי חנניה בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". כלומר, שע"כ ברא בעוה"ז העלם והסתר פנים, כי ע"ז מתרבה ומתגדל שכר התורה והמצוות כנ"ל.

וז"ש חז"ל (ב"ר פ"א י) "למה נברא העולם בב' שהוא לשון ברכה", דהיינו כאמור, שע"ז שבראה בהסתר פנים, יש מציאות להתברך ע"י העסק בתורה ומצוות באמונה, ובהתחזקות ע"ד בחירה, מה שאין כן אם היה כבודו ית' מגולה, לא היה כאן שם מעשה וחשבון לקבל ע"י שכר ולהתברך, כי היינו מוכרחים בעבודתו ית' כמלאכים. (וז"ש ב"ר פ"א ו, כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכים עשיה ותיקון ע"י מעשה בני אדם, ואפילו האדם עצמו צריך תיקון.)

וז"ש (ב"ר פ"א יב) "רבי לוי בשם ר' יוסי ב"ר נהוראי, כל זמן שהיו ידי קוניהם ממשמשין בהם היו מותחים והולכין, כיון שנחו ידי קוניהם מהן ניתן להם נחה, וינח לעולמו ביום השביעי". פירוש, כי מלאכתו ית' בבריאה היא מלאכה של העלם כנ"ל, שכל הפרטים שנבראו בששת ימי בראשית המה מחסרונות והעלמות, כדי להרבות הברכה והשכר, כפי טבע התורה והמצוות, ואומר ר' לוי, שההעלמות האלו היו מותחים והולכים, כל זמן שהיו ידי קוניהם משמשים בהם, דהיינו, עד יום השביעי, כיון שנחו ידי קוניהם ניתן להם נחה, כלומר, שפסק מלאכת ההעלם, ונתגלה אור פניו ית', שהרי הפסיק מלהעלים יותר.

והפסקה זו עשתה ג"כ רושם פעולה בעולם, דהיינו, (שמות כ"א) "וינח ביום השביעי". שמסבת הפסקת ההעלם מאיר אור פניו ית' בעולם ג"כ.

ובזה מובן מאמר חז"ל (סנהדרין צז). "א"ר קטינא שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב וכו'. תניא כותיה דרב קטינא, כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לשבע שנים, כך העולם משמט אלף שנה לשבעת אלפים שנה, שנאמר (ישעיה ב"א יז) ונשגב הוי', לבדו ביום ההוא. ואומר, (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת". וקשה מאחר ש"ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", משום זה יחרב העולם?.

וז"ס, "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב", כי אחר כלות ימי המעשה, בשיעור "שית אלפי שני", כי ההעלמות מצד השי"ת נבראו בששת ימים, שהשאירו חסרונות בכל דבר ודבר, שהחסרונות היו בהעלמות, והתיקון של אותם חסרונות ע"י בני אדם, בעסק תורה ומצוות, (להמשיך שכר וברכה וחיים) הוא בשת אלפי שנים, כלומר, אלף שנים לכל יום, ואחר כך מתחיל יומו של פעל ההפסקה להגלות, דהיינו, יום השבת, שהוא גילוי אור פניו ית'. אבל בלי שום קיום לבריאה, כי בזמן השביתה לא פעל כלום בבריאה. וע"כ אלף השביעי הוא חורבן העולם, באופן שגילוי אור פניו וחורבן העולם, באים שניהם מכח השביתה וההפסקה, של יום השביעי. וז"ס השמיטה, שאסור לחרוש ולזרוע, דהיינו, ג"כ לגלות את השבת, לפי שהיא בחינה הקדושה אחר ששת השנים של ברכה.

ובזה מתבאר המדרש הנ"ל, שדימו מלאכת ששת ימי המעשה לחתן וחופה, ואת השביתה של יום השביעי לכלה, כי חתן וכלה מדומה בחז"ל תמיד למשפיע ומקבל, ע"ד שאמרו, (דה"א): "בא זכר בעולם בא ככרו בידו וכו', נקבה אין עמה כלום". כי הנקבה לית לה מגרמה ולא מידי, אלא רק מה שבעלה נותן לה.

לפיכך נבחנים ששת ימי המעשה לבחינת חתן וחופה, כי אז הוכן מקום להתברך ולהרויח, כל השכר והתענוג שחשב השי"ת להנות לנבראיו, והרי זה דומה לחתן שיש לו כל טוב וגם חופה הכין בשביל לישא אשה, אבל הכלה איננה, כלומר, שאין לו למי להשפיע, כי אינו דומה העוסק בתורה ומצוות שלא בפני המלך, אלא בהסתר פנים, שאינו ברור לו למי הוא משפיע. וזה שאמרו שהיה העולם חסר שבת, כי ההעלמה היתה יותר מדי, והיה חסר אור פניו ית', וזה פעל "ויכל אלקים ביום השביעי", כי אז הפסיק ההעלמה ונגלה אורו ית' לעולם ונשלם הבריאה.

ורבנן מדמים לטבעת וחותמו, כי הטבעת שנותן המלך במתנה אל אשר חפץ ביקרו, הוא ודאי עיקר המתנה, אבל החותם שחוקק עליה הוא בלתי ממשי, עם כל זה איזה מרחק הוא בין הזוכה לטבעתו של המלך בלי חותמו, להזוכה שהמלך גם נותן חותמו עליו, שגלוי לכל שטבעתו של מלך הוא ... עיקר הטבעת, דהיינו, כל התענוג ... ברכה ושכר וחיי הנשמות, נעשו על ידי בריאת ששת ימי המעשה, דהיינו, גודל ריבוי ההעלמות שבנם כנ"ל, כי כל השכר הוא ע"ז. אמנם ודאי חסרון החותם הוא דבר גדול, ועל כן בסיבת השביתה של יום השביעי, דהיינו, הפסקת ידיו מהעלמה גרם לאור החותם, כי נחלק החותם על הטבעת, והכל יודעים שטבעתו של מלך הוא, כי אז נגלה אור פניו ית', שה"ס, הקדושה בשביעי, והברכה בששת ימי המעשה, באופן, "ויכולו דששי, פירוש על הברכה, "ויכל דשביעי, פירוש על הקדושה.

ובזה מובן מדרש פליאה (ב"ר פ"א ט) "תני רשב"י אמרה שבת לפני הקב"ה רבש"ע לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג א"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך, וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני, אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרתי לשבת, כנסת ישראל היא בן זוגך, היינו הדיבור (שמות כ"ח) זכור את יום השבת לקדשו". והדברים מפליאים, ראשית, מה ענין בן זוג החסר לשבת. שנית, למה ישראל הם בן זוג.

פרי חכם ג'

ובמתבאר לעיל, אשר תכלית שמים וארץ מבחינת הברכה ושכר הנשמות, נגמר לגמרי מהכנה של ששת ימי המעשה, ועליו נאמר (בראשית ב א) "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם". שעל כרחו דימו אותם חז"ל לחתן וחופה נאה, ואינו חסר אלא כלה, או הטבעת המוגמרת, שאינה חסרה אלא חותם. אבל תכלית הקדושה בלבדו הוא שנגמר ע"י השבת, שהיא מכונה משום כך חותמו של מלך וכלה, מובן היטב טענת השבת, לכולם יש בן זוג, כלומר, לפרות ולרבות ולהתגדל בברכה, ולי לא נתת בן זוג, כי אין לי להשפיע כלום, כי מיום השביעי אינו נמשך שום שכר וברכה כנ"ל, כי אלף השביעי חרוב הוא, ואין בו ברכה והשפעה כלום.

ואמר לה השי"ת, "כנסת ישראל יהיה בן זוגך", כלומר, ע"י שכנסת ישראל יזכו לברכה בכח ששת הימים, ישפיעו הברכה גם ביום השבת.

ובזה מובן גם המדרש, (הובא בטור או"ח סימן רצ) "אמרה תורה לפני הקב"ה כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדה ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמה".

הפירוש הוא כנ"ל, כי התורה ומצוות ישראל מקיימים ע"י בחירתם בזמן הסתר פנים, אע"פ שבו טמון כל הברכה והתענוג שרצה השי"ת להנות לנבראיו, מ"מ עדיין אין בו שלימות, כי הוא דומה לחתן וחופה, שיש לו כל ההכנות לנשואיו, אבל הוא חסר כלה, או כמו טבעתו של מלך ואין חותמו של מלך עליה. וזה שטענה התורה, כשיכנסו ישראל לארץ ויקיימו התורה והמצוות, כמו שצויית אותם, מ"מ ואני מה תהא עלי, עדיין העיקר חסר לי כאמור.

והשיב לה הקב"ה יש לי זוג שאני מזווג לך, ושבת שמה, כי ביום השבת, אגלה אור פני לישראל בגלוי, ויזכו לכלה והחותם שלי, ויהיה לך כל השלימות בקדושה ובברכה.

והנה נתבאר שהתורה והשבת הם כמו חתן וכלה, ב' פלגי גופא, שאין להם שלימות זה בלי זה, כי תורה בלבדה היא ברכה השלמה, אבל חסרה קדושה, וכטבעת בלי חותם דמי, ושבת בלי תורה, היא קדושה בלי ברכה, וכחותם בלי טבעת דמי, באופן שהשלימות בא ע"י שניהם יחד.

ובזה מובן דברי חז"ל, (שבת פג.) שבשעת מתן תורה כפה עליהם ההר כגיגית, ואמר אם תקבלו התורה מוטב, ואם לאו פה תהא קבורתכם.

והוא כי אמרו חז"ל (שם פ:ו) "ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל". ונודע אשר מצות השבת קיבלו בטרם שקבלו התורה, כאמרם ז"ל, (שבת פז:) על הפסוק, "כאשר צוך ה' אלקיך" שבת במרה נצטוו. וא"כ כשעמדו בהר סיני בשבת, ונגלה עליהם אור השבת בשלימות, דהיינו, קדושה בלי ברכה, אז לא יכלו להתקיים בשום אופן, כי היה דומה לאלף השביעי, שמטעם "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", שהוא אור השבת, שאין בו שום השפעה של קיום לעולם, מוכרח העולם להחרב, וזהו, "אם תקבלו את התורה מוטב". כי אז יהיה לכם גם ברכה וקיום וחיים, הנמשכים מכח התורה, "ואם לא פה תהא קבורתכם", כי לא תוכלו להתקיים באורי המגולה אפילו שעה אחת, באופן שמחמת גילוי אור השבת היו מוכרחים לקבל התורה מאונס, כי פסיק חיותיהו.

וז"ש, (שמות טז טו) "ראו כי הוי' נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים", פירוש, שמקודם אמר, (שם כה) "שבת היום להוי' היום לא תמצאהו בשדה". שפירושו שמכח אור השבת לה', אי אפשר שיהיה מן ביום השביעי, כי מיום השביעי לא נמשך כלום, כי ע"כ שבת ה' מכל מלאכתו, וא"כ היו צריכים להמצא ברעבון, אמנם מצד שבת "לכם", כלומר, ע"י ההכנה שלכם בתורה ומצוות, מזמן הסתר פנים כמ"ש, (שם כח) "עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי", תזכו ותראו "כי ה' נתן לכם השבת", שתוכלו להתברך ולהתענג גם בשבת, וז"ש והיה זה כי "נתן לכם ביום הששי לחם יומים",

שהעודף תנוחו ותתענגו ביום השבת, כמו החתן המשפיע לכלה, כן יום הששי משפיע סעודה ותענוג ליום השבת.

וז"ש המשורר "לכה דודי לקראת כלה", דהיינו, התורה ומצוות שהיא בחינת חתן כנ"ל, ילך וישפיע לכלה, דלית לה מגרמה מידי, אשר אז "פני שבת נקבלה" בבחינת "שבת לכם". אבל מי שלא טרח בע"ש בתורה ומצוות איך אפשר לקבל פני הכלה, כי אז הוא בבחינת "שבת לה", שאין לו בן זוג, ואי אפשר להתקיים בו.

וז"ש, "בואי בשלום עטרת בעלה ג'ם' ברנה", וקשה 'גם' מהו? אלא הכונה, לאחר שיש לנו תורה ומצוות מערב שבת, א"כ אנו מזמינים הכלה, שהיא עטרת בעלה, דהיינו, חותם המלך, מפני שיהיה 'גם' ברנה (בשמחה) ובצהלה, שיש לנו הברכה של ערב שבת גם כן, והחתן משפיע לה כל טוב.

מאמר השבת

איתא בגמרא, (סנהדרין טז.) "אמר רב קטינא שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב וכו', תניא כותיה דרב קטינא, כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לז' שנים כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה, שנאמר, (ישעיה ב יז) ונשגב הוי' לבדו ביום ההוא, ואומר, (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת, ואומר, (שם צ ד) כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור".

גמרא זו מפליאה מאד, וכי בשביל שאלף השביעי יהיה יום שכולו שבת, בגלל זה יחרב העולם? אדרבה, קדושת השבת צריכה לשפר ולקיים עוד יותר את השבת.

ועוד, למה מביא הפסוק של "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", שלכאורה אין בו שום משמעות לא לענין שבת ולא לענין חורבן העולם. והיה מספיק הפסוק "מזמור שיר ליום השבת", לדרוש ממנו ליום שכולו שבת. ולמה צריכים עוד השגבה זו המפורשת בפסוק "ונשגב ה' לבדו".

ולהבין את האמור נקדים דברי המדרש (ב"ר פ"א א) "ואהיה אצלו אמון וכו'. ד"א אמון אומן, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא מדעת אומן. והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו, לדעת האיך הוא עושה חדרים האיך הוא פשפושין. כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא תורה וכו'. לכאורה תמוה כי אומר ומדמה שהקב"ה לא ברא את העולם מדעתו אלא שהיה מביט בתורה. וכי התורה אינה ח"ו דעתו של הקב"ה, ואיזה דמיון זה למלך בשר ודם?

פרי חכם ג'

ועוד מה היה קשה לו למדרש, שבשביל זה הוצרך לדחוק, שהשי"ת ברא את העולם שלא מדעתו. ויש להבין דברי המדרש על פי מה דאיתא בספרים, דעל כן נקראת כללות הבריאה בשם עולם, שהוא מלשון העולם, להורות שעל ידי הבריאה הזאת שברא העלים השי"ת את מדת טובו השלימה והרחבה, משום שהבריאה הזאת היא מלאה יסורים, צער ומכאובים, שכל הבריות סובלים ומתסירים והנאתם מועטת מאד, שאין זה מתאים לגמרי למדת טובו הרחבה, הרי שהשי"ת העלים מדת טובו מתוך הבריאה.

והנה זה היה קשה לו למדרש, מה היה לו להשי"ת לברוא בריאה כזאת שתהיה מלאה יסורים ומכאובים, וזה שאמר שברא את העולם שלא מדעתו, אלא מדעת תורה, שהביט השי"ת בתורה וברא את העולם. כונתם, אשר התאים הקב"ה את הבריאה רק להצליח בה מאד, על ידי קיום התורה ומצות. דהיינו, לאפשר קיום תורה ומצות מתוך בחירה ומתוך צער, וכמו שאומר בן הא, (אבות פ"ה כב) "לפום צערא אגרא", וזה שאמרו שהיה מביט בתורה, דהיינו, באופן המוצלח להרבות שכר טוב על פי התורה שהאדם יקיים, וברא את העולם, שלפי התוכנית הזו של ריבוי שכר טוב ברא העולם, ובזה תירצו ריבוי הצער ויסורים שנברא בה.

ובמדרש רשב"י הקשו עוד על דבר זה, אם הקב"ה היה רוצה לתת שכר טוב לנבראים, וכי בשביל זה היה צריך להכין עולם מלא צער, שכל אדם יצטער כל כך בימי חייו, הלא היה יכול לתת להם כל התענוגים הטובים שרוצה בלי כל היסורים והיגיעות הללו. וכי יד' ה' תקצר. ותימצו, כי מתוך שהשי"ת שלם, גם נתינותיו מחויבים להיות על צד היתר שלם. ולפיכך לא רצה להנות לנבראים רק בדרך מתנה. כי עדיין אין זאת שלימות, היות, (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג) "דמאן דאכיל דלא דיליה בהית לאסתכולי באפיה". ולפיכך הכין הזדמנות של יגיעה ועבודה בתורה ומצוות בדרך הבחירה, כי אז מרויחים הנבראים את שכרם הטוב על ידי יגיעת כפים, שעל ידי זה נעשים בעלים בשכר הטוב, ולא כמקבלי מתנות חנם שיש בושא למקבלים.

ועתה מובן ביותר המדרש הנזכר לעיל, שהביט בתורה וברא את העולם וכו', וגם נבין המדרש, (ב"ר פ"י) "א"ר ברכיה בשם ר' סימון, לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו, ואת אומר מכל מלאכתו. אתמהא, אלא להפרע מן הרשעים, שהן מאבדין את העולם שנברא כולו בעמל ויגיעה. וליתן שכר טוב לצדיקים שהן מקיימין את העולם שנברא כולו בעמל וביגיעה. ומה נברא בו לאחר ששבת, שאנן נחת שלוה והשקט".

לכאורה קשה רישא אסיפא, כי מתחילה אומר, "לא בעמל ולא וביגיעה ברא הקב"ה את עולמו", ואחר כך אומר, "להפרע מן הרשעים שהן מאבדין את העולם שנברא כולו בעמל וביגיעה".

אבל אין זה קושיא, כי מתחילה סובב על הקב"ה, אשר הקב"ה לא עמל בה בעת שבראה. ואחר כך סובב על הבריות, אשר הבריות הנמצאים בה, הם מלאים צער ועמל ויגיעה רבה.

אבל מה שכן קשה מאד, הוא הטעם שנותן לעונש הרשעים, "שהן מאבדין את העולם שנברא בעמל וביגיעה". הלא זה נותן, שאינם ראויים לעונש כל כך, כי על כן אין העולם חשוב, להיותו כולו עמל ויגיעה, ואדרבה, אם היו מאבדין העולם המלא שלוה ותענוג, אז היו ראויים לעונש גדול.

ועוד יש להבין, ענין העונש גופו, שאינו מתאים כל כך. ולהבין את זה הקדים מאמר חז"ל, (סנהדרין צט:) "כל אדם לעמל נברא וכו'" איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה (דברים בטלים), כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך, הוי אומר לעמל תורה נברא, והיינו דאמר רבא כולהו גופי דרופתקי נינהו טובי, (פירוש, כל הגופים לעמל נבראו להרפתקאות ויסורים). טובי לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא, פירוש, אשרי לזוכה שהרפתקאותיו המצערם יהיו מתוך סבות של תורה. פירוש, כי יש קצבה לכל אדם לשיעור הצער ומכאובים שישבול בכל ימי חייו, ואין שום אדם בעולם שיוכל לפטור את עצמו משהו מאותו השיעור. אלא הברירה בידי האדם, אם בוחר בקיום התורה והמצות, אז מתקבצים לו כל היסורים הללו, שהוקצבו לו קודם בריאתו בסבות העסק שבתורה ומצות, נמצא בהכרח שסובל גם כן כל אותם מדת היסורים שהוקצבו לו מקודם בריאתו, אלא שהם מתים בסבות דברים בטלים באופן שנמצא עומל ומתסיר לריק ולבטלה.

וזה שאמרו ז"ל, (ב"ר פצ"ב) "אין לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם יסורים באים עליו מן התורה". דהיינו, גם כן כנזכר לעיל שהן הפוקר עצמו מדברי תורה, והן המקיים את התורה סובלים ממש אותו מדות היגיעה והצער. ואין יותר ביניהם, אלא שזה עמל ואינו מקבל שכר, וזה עמל ומקבל שכר. וזה שכתוב, (דברים ל טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וכו'".

ועתה מוסבר מאד המדרש הנזכר לעיל, שאומר שעל כן נברא העמל והיגיעה בעולם כדי להפרע מהרשעים שמאבדים את העולם שנברא כולו בעמל וביגיעה, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם שנברא כולו בעמל וביגיעה. והקשינו, הלא הטעם של עמל ויגיעה פוטר את הרשעים ביותר מאילו היו מאבדים עולם של תענוג ושלוה. ועוד, וכי מתאים לו לקב"ה לענוש לרשעים.

ובאומר מובן היטב, שחז"ל משמיענו שני דברים ביחד. דהיינו למה נברא העולם בעמל וביגיעה, ולמה יענוש הקב"ה את הרשעים, שאין זה מתאים למדת טובו. ועל זה תירצו, שהעמל והיגיעה נבראו בעולם בשביל ליתן שכר טוב לצדיקים. דהיינו, שעל ידי היגיעה הם בעלים על הרווח והשכר כנזכר לעיל, שבמתנת חנם יש פגם של בושא. וזה שאמר, "וליתן שכר טוב וכו'".

וענין העונש של הרשעים הוא העמל והיגיעה, שהם עמלים ואינם מקבלים שכר. וזה שאמר, "להפרע מן הרשעים שהן מאבדין את העולם" שלהם עצמם, "שנברא כולו בעמל וביגיעה". כלומר, אחר כל הטרחה והיגיעה והמכאובים שסבלו הרשעים במשך שהייתם בעולם, נמצא כל זה הולך לאבוד וטמיון, שאין לך עונש גדול מזה. באופן שהעונש לרשעים מגיע להם מעצמם, דהיינו, שעמלים ומתסירים לריק ולבטלה כמבואר, כמו שכתוב (ירמיה ב' ט) "תסירך רעתך" וכו'. וכמו שאמרו חז"ל, (עידות פ"ה מ"ז) "מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך" וכו'.

וזה שמסיים המדרש, "ומה נברא בו לאחר ששבת, שאנן נחת שלוה והשקט". פירוש, שהיה קשה לו למדרש סוף סוף נמצאים הרשעים נענשים ומתסירים לריק ולבטלה, והגם שיש בזה צורך גדול, בשביל ליתן שכר טוב לצדיקים, שריוחו שכרם הטוב מתוך יגיעת כפם, כאמור, עם כל זה, אין זה ממדת טובו השלם, שיסבלו הרשעים את עונשם הזה לאין סוף. ולפיכך מסיים המדרש כי ביום השביעי ששבת הקב"ה מכל מלאכתו, פעל בשביתתו זה ליתן גבול לעמל והיגיעה, דהיינו, שלא יהיה נוהג יותר מששת ימים של הקב"ה, שכל יום הוא אלף שנה, כמו"ש, (תהלים צ ד) "כי אלף שנים בעיניך כיום

פרי חכם ג'

אתמול כי יעבר". אלא רק שאנן ונחת ושלוה והשקט. ובזה ששבת ביום השביעי, נעשה קץ ליגיעה והיסורים בגמר השתא אלפי שני.

וכדי להבין את זה היטב, צריכים להרחיב ולבאר היטב המאמר שהתחלנו בו, "אמר רב קטינא שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב" וכו'. ואת שתי הקושיות, האחת, למה קדושת השבת יחריב העולם. והשנית, על מה מביא הפסוק "ונשגב ה' לבדו", שלכאורה אין בו צורך, ואין בו משמעות לא של שבת ולא של חורבן.

ובאמור מובן היטב, כי בארנו לעיל מתוך דברי המדרש, שיש לפנינו מצד השי"ת שתי פעולות מיוחדות, בימי המעשה, ובשבת. דהיינו, בששת ימי המעשה, פעל את מלאכת הבריאה, שכל ענינה הוא רק עמל ויגיעה בלבד, שהכין השי"ת כדי ליתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימים את העולם שנברא כולו בעמל וביגיעה, וכמו שאמרו שהביט בתורה וברא את העולם. וביום השביעי פעל פעולה מיוחדת. דהיינו, הגבול אשר שם לעמל והיגיעה, שלא ימשך הדבר לאין קץ, כי היה בזה עונש נצחי לרשעים, אשר אין מרויחים כלום בעמל והיסורים הללו כמ"ש.

ולפיכך, נמשכים העמל והיגיעה רק ששת ימים בלבד, אשר ביומו של הקב"ה הם ששת אלפים שנה, ובאלף השביעי שהוא יום השביעי כלפי הקב"ה, נעשה הקץ לכל הצער והעמל והיגיעה, אלא שמתחילים ימי שאנן ונחת ושלוה והשקט.

והנה מצד אחד מתחיל באלף השביעי תענוג גדול, כי פסקו כל היסורים והדאגות והעמל. אולם מצד השני, נמצא שפסק גם כן כל הברכה והשכר הטוב שהיה אפשר להשיג על ידי מלאכת הבריאה, כי כל ענין הברכה והשכר הטוב, אינו ניתן כי אם בעמל ויגיעה, ו"לפום צערא אגרא", כדי שלא יהיה פגם של בושא מכח מתנת חנם.

נמצא, אשר באלף השביעי, שלא יהיה בו שום הזדמנות של עמל ויגיעה, האלף השביעי הזה יהיה ריקן מכל ברכה ורווח כל עיקר.

כי מתנת חנם אין השי"ת נותן, מחמת הפגם של בושא, שאין בו שלימות, ומהשלם אי אפשר להמשיך בלתי שלימות כאמור, והזדמנות ליגיעה אין בו. וזה שאומר, "וחד חרוב". כי חרוב טובב על מלאכת הבריאה בסדר עמל ויגיעה שיש בו הזדמנות להרויח ולהרבות ברכה ושכר טוב, ועל זה אומר "וחד חרוב". שבאלף השביעי, נחרב כל הסדר הזה. ואין בו שום הזדמנות להרויח משהו, אלא (ע"ז ג.) "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

וזה דומה לפועל מצוין שיכול להרויח כמה לירות ליום, אלא שאין לו עבודה, ואין לו עוד תקוה להשיג עבודה, ומוכרח להיות הולך בטל, וכל קיומו רק ממה שיש לו בכיסו מכבר, שאין לך חורבן יותר גדול מזה.

וזה שנאמר, "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", ומרמזים בזה דבר גדול, כי בששת אלפים שנה, מתוך שהשי"ת רוצה לתת הזדמנות של עמל ויגיעה, כדי ליתן שכר טוב לצדיקים, נמצא מטעם זה שהוא מעלים גם כן אור פניו והשגתו מהנבראים, עד שנדמה להם לנבראים שאין השגחה ח"ו בעולם, שנדמה להם הכל כמו בירה בלי מנהיג, כי אלמלא היה הקב"ה מגלה את עצמו בעולם לעיני כל הנבראים, אז היה בטל כל הבחירה, כי היינו מוכרחים לקיים מצותיו מחמת אימתו ופחדו, כמו מלאכי מעלה, שאינם יכולים לשנות משהו מרצון השי"ת. ובאופן הזה, לא היתה נקראת היגיעה על רצון הנברא, בהיותו מוכרח לעשותו מכח רצון השי"ת כמובן.

ולפיכך, העלים השי"ת השגתו מכל נברא, כדי ליתן שכר טוב לצדיקים. אבל בכלות ימי העמל והעבודה, דהיינו, באלף השביעי, שכבר אין שום הזדמנות להרויח שכר כאמור, אז יתגלה השגתו יתברך בעולם כמו"ש ז"ל, (סוף תענית, ילקו"ש ישעיה פ"ה סימן תכח) "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בגן עדן וכל אחד מראה עליו באצבעו שנאמר, (ישעיה כה ט) ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו" וכו'. כי כבר לא יהיה שום הפסד מחמת גילוי השגתו בעולם. כי בלאו הכי אין אז שום עבודה כדי להרויח שכר טוב כאמור.

וזה שמביא הכתוב, "ונשגב הוי' לבדו ביום ההוא", שהשי"ת יתגדל לבדו ביום ההוא, כי השגתו יתגלה בעולם, ועל כן נקרא אלף השביעי - יום הוי'. כי אז יתגלה השגתו יתברך בעולם - "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא".

והנה נתבאר, שמצד אחד מעלת יום השביעי חשוב מאד, כי השי"ת עשה בשביתתו, הגבול לכל מיני החשכות, העמל, היגיעה והעלם השגתו, כנזכר לעיל, "ונשגב הוי' לבדו ביום ההוא".

אבל מצד אחר זה מכוונה חורבן העולם, להיות שאין בו שום הזדמנות לברכה ולהרויח משהו מחמת שאין עוד עמל ויגיעה. ובחנם יתב"ת נותן מחמת שיש בו פגם בושא. ומשלם לא נמשך דבר שיש בו פגם כמבואר.

ובזה יתבאר מאמר חז"ל, (סנהדרין צח.), שם עמוס פ"ה סימן תקמ"ד) על הפסוק, "הוי המתאווים את יום הוי' למה זה לכם יום הוי' הוא חשך ולא אור, משל לתרנגול ועטלף שהיו מצפין לאור, א"ל תרנגול לעטלף אני מצפה לאורה שאורה שלי היא ואתה למה לך אורה".

ויתבאר זה עם האמור, שהנביא מוכיח את האנשים המצפים לאלף השביעי. דהיינו, שמצפים ומתאווים לגילוי השגתו בעולם, ואינם מרוצים לקיים התורה ומצות בזמן העלם השגתו בעולם.

וזו טענת הנביא, "למה לכם יום הוי'". כלומר, מה תעשו בזמן שיגלה השגתו בעולם, כי אז אין עוד שום הזדמנות להרויח דבר, על ידי קיום התורה, משום שלא תהיה שום בחירה. ואם כן יהיה בשבילכם "יום הוי' חושך ולא אור". כי יהיה חורבן גמור בעדכם. כי "מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת". ומוטב לכם הזמן הזה, שיש בו העלם השגתו ית' ועמל ויגיעה, שהיא ההזדמנות לכל השכר הטוב, האור והתענוגים, שחפץ בהם הקב"ה להנות לנבראיו כמבואר.

וזה שאמר התרנגול, כלומר, הצדיקים שכבר קיימו ויגעו בתורה ומצות, אל העטלף, דהיינו, אותם שעדיין לא השלימו את יגיעתם בתורה ומצות, בשלמא אני מצפה לאורה, גילוי השגתו ית' בעולם, מפני שהאורה שלי הוא, כי כבר טרחתי בערב שבת, ויש לי מה לאכול בשבת, אבל אתה העטלף שעדיין לא הכנת את השכר הטוב מערב שבת, למה לך אורה, כי אור זה חושך בערך, כי תמות ברעב, להיות שביום השביעי אין שום ברכה ורווח בו, משום שאפס כל יגיעה.

וצריכים להבין, אשר יום השבת ואלף השביעי הם דבר אחד, אלא כלפי הקב"ה, כלומר, כלפי כללות עולמו של הקב"ה, שכולל כל הנבראים כולם בבת אחת, נחשבו ששת ימי המעשה לששת אלפים שנה, כי עד אז נוהג סדר העולם בעמל ויגיעה. ויום השבת נחשב לאלף השביעי, כי אז נסתיימו ימי העמל, ומתחיל השאנן ונחת, שלוה והשקט, לכל בני העולם כולו.

אבל כלפי האדם היחיד בערך עצמו נבחן כל זה בימים לבד. כי ששת ימים יש לו ימי מעשה ועמל וטורח, ויום השביעי צריך שיהיה לו שאנן ונחת ושלוה והשקט, הכל כמו שבארנו לעיל, בששת אלפים שנה, ובאלף השביעי, כי בכל יום השביעי לאדם יחידי אפשר לו להמשיך כל הקדושה שעתידי להגלות באלף השביעי.

פרי חכם ג'

ובזה מובן הגמרא, (שבת י', ביצה טז., זהר נשא הסולם אות לד) "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם". יש להקשות למה מכונה מצות שבת "מתנה טובה", יותר מכל המצות, ועוד, מהו הגניזה שהיה לה לשבת בבית גנזיו של הקב"ה, יותר מכל התורה והמצות.

ובאמור מובן היטב, לאחר שבארנו שששת הימים יום השבת הם לכל אדם יחידי, כמו שתא אלפי שני ואלף השביעי. על כן הודיע השי"ת לישראל את סגולת השביתה שישבות כל אחד מישראל ביום השבת מכל עמל ויגיעה, שימשיך בזה אותו האור הגדול העתיד להיות באלף השביעי, כמבואר בכתוב, "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". שיתגלה השגת השי"ת בעולם, כמו שביארתי לעיל.

ועל כן נקרא אור זה של השגתו יתברך בבחינת מתנה טובה, להיותה באה שלא על ידי טורח ויגיעה בדרך הבחירה, כמו כל התורה והמצוות, כדי שלא יהיה בה פגם של בושה כמו שביארתי לעיל.

אבל ביום השבת אין עוד שום יגיעה, על כן אינה נקראת בשם שכר, אלא בשם מתנה. כי אור זה מתגלה בסיבת הפסק הרווח והשכר, אשר אז אין עוד צורך להשם יתברך להעלים השגתו מהנבראים, כמו שביארתי לעיל. ואם כן היא באה במתנת חנם.

אולם השי"ת רצה להנחיל לישראל מעין עולם הבא, גם בתוך שתא אלפי שני, אשר על כן נתן להם שמירת שבת, גם כן בדרך מצוה, כדי שיקבלו אותו האור הגדול של מתנת חנם על ידי עבודה ושכר, והיינו, על ידי העבודה של שביתה ממלאכה, שגם בזה יש טרחא כמורגש. ונמצאים מקבלים בחינת שכרם משלם מאוצר מתנת חנם שבאלף השביעי.

וזה שאמר לו הקב"ה למשה "מתנה טובה יש לי בבית גנזי", דהיינו, אור השגתו יתברך, שבא בבחינת מתנה בלי שום עבודה באלף השביעי, אשר עתה בזמן שתא אלפי שני הוא גנוז באוצרו שלא לגלותו בעולם, כדי לאפשר עמל ויגיעה בתורה ומצות בדרך בחירה, כמו שביארתי לעיל.

ואמר לו למשה שיודיע מצוה זו לישראל ויוכלו לקבל אור השגתו יתברך, בכל שבת ושבת מעין של אלף השביעי, של היום שכולו שבת. אבל מיד אחר השבת נעלם מהם אור הזה כדי לחזור לאפשר להם יגיעה ועבודה בדרך בחירה.

אבל מכל מקום נשאר ודאי בחינת השארה מהאור של שבת גם על כל ששת הימים הבאים אחריו, שעל ידי השארה הזאת נמצאים מתחזקים ומצליחים ביותר בתורה ומצות בימי המעשה. ונמצאים ששת ימי המעשה מתברכים מהאור של יום השבת.

ואלה דברי הזהר, (יתרו הסולם אות תמד) "זכור את יום השבת לקדשו. רבי יצחק אמר, כתיב ויברך אלקים את יום השביעי, וכתוב במן (שמות טז כו) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו, כיון דלא משתכח ביה מזוני מה ברכתא אשתכח ביה. אלא הכי תאנא, כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין".

והיינו כדברינו, שמתוך שמירת השבת, ממשיכים אורו יתברך, מעין עולם של אור דיום שכולו שבת. ומתוך שנשאר להם משהו גם בששת ימי המעשה, יש להם ברכה גדולה בכל עמלם ויגיעם.

ובזה מובן המדרש, (ב"ר יא) "תני ר"ש בן יוחאי אמרה שבת לפני הקב"ה רבש"ע לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג. אל"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך. כיון שעמדו ישראל לפני הר סיני, אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרתי לשבת, כנסת ישראל היא בן זוגך. היינו דבור (שם כ ה) זכור את יום השבת לקדשו".

לכאורה תמוה הדבר, למה לו לשבת בן זוג, ומה ענין ישראל שיהיו בן זוג לשבת.

ובאמור מובן היטב, כי ביארנו שאף על פי שמצד אחד מעלת השבת גדולה מאד, מחמת שפסקה בו כל עמל ויגיעה ויסורים, ונברא בו שאנן ונחת שלווה והשקט, מכל מקום מצד השני הוא בחינת חורבן, מחמת שאין שום הזדמנות של יגיעה ועבודה, למצא בו ברכה, שעל כן אלף השביעי מכונה חורבן, וזה שטענה השבת לפני הקב"ה, למה ביום שלי לא יהיה שום ברכה להשפיע, אלא בחינת חורבן.

אמר לה השי"ת, "כנסת ישראל היא בן זוגך", כי עתיד אני להודיע לישראל מצוה של שביתה מיגיעה וטורח ביום השבת, אשר על ידי מצוה זו יקבלו האור שלך בכל שבת ושבת, ויתברכו כל ששת ימי המעשה כפלי כפלים מאורך כזכר לעיל.

ובזה מובן מאמר חז"ל, (שבת פו:) "ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה". ויש להבין, מדוע אין בזה שום פלוגתא, אלא באמור מובן, כי במעמד הר סיני היה גילוי אור השגתו בעולם כמו שכתוב, (שמות כ יט) "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם". וכבר נתבאר, שאור הזה אינו מופיע כל עיקר בששת ימי המעשה, אלא רק בשבת לבד, שאז מתגלה האור מעין של היום שכולו שבת כזכר לעיל.

ובזה מובן מאמר חז"ל (שבת פח.) על הכתוב, (שם יט ז) "ויתיצבו בתחתית ההר וכו' מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם". וזו פליאה, אחר שכבר אמרו מדעתם, (שמות כד ז) "נעשה ונשמע", למה לו להקב"ה לכפות עליהם ההר כגיגית ולאנוס אותם בקבלת התורה.

ובאמור מובן היטב, כי מאחר שנגלה אליהם השי"ת לעיני כל ישראל, אשר האור הזה מבטל העמל והיגיעה בדרך הבחירה הוכרחו לקיים מצותיו יתברך כמו מלאכים, וזה שמשלו חז"ל כמו, "כפה עליהם ההר כגיגית". כלומר, אחר שנגלה עליהם אור השגתו נעשו מתוך כך אנוסים בקבלת התורה כמו מלאכים, ואבדו כל הבחירה.

ושמרתם את השבת

"כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו" (שבת ק"ח:), פירוש, כי גילוי התענוג בא על ידי שמירה וזכירה, ביום שכולו שבת בגמר התיקון, סוד גילוי תכלית שמים וארץ, ואם מתאמץ בתענוג הזה, אז אפילו עובד עבודה זרה בהיולו דעבידתא שמשתחוה לאלהים אחרים ונושא שמו לשוא... עם כל זה הקב"ה מוחל לו את הפגם הגדול הזה ומקנה אותו, בסו"ה, (שמות טז כה) "היום לא תמצאוהו בשדה". ועד"ש ז"ל, (במ"ר יט ח, תנחומא חקת ח) "תבא אמו ותקנה את הצואה", (זהר תרומה הסולם אות קסו) "ואנפאה נהירין בנהירו עלאה". ומשיג שמא דקוב"ה ושלימו דכל סטרין, כמו שכבר אין כאן שום ס"א בעולמות.

פרי חכם ג'

"מחללה מות יומת". פירוש, כל הקירות לא יחלקוהו וחשכה לו כאורה ולית אתר פנוי מניה, שכל זה מתגלה להדיא ביום השביעי. ועל כן המקושש ביום השבת נמצא שיש לו רע, ומקומות שאורו יתברך מסתלק משם, ונמצא שעושה חלל פנוי בעולמות, וז"ס, שמחלל את השבת. ולפיכך מוכרח למות, שמיתה ממרקה, ואחר כך זוכה ורואה שקטן וגדול שוים בעיניו וחשכה כאורה וכו' והבן.

ב' שבתות

ב' שבתות: **שבת לה'**, ו**שבת לכם**, שבת לה', ה"ס אלף השביעי, (שהש"ר פ"ד, פדר"א פי"ח) "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", שה"ס (ישעיה ל"ב) "ולא יכנף עוד מוריק, והיו עיניך רואות את מוריק" וכו'. (ירמיה לא לג) "ולא ילמדו וכו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם". **גדולם**, היינו הצדיקים, **למקטנם**, היינו הרשעים. בסוד שאמרו חז"ל, (מדרים ח): "הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נדונין בה". שהש"ת עושה להם כנפים, ולא מצד חולשתם, אלא מצד מציאת חן וחסד שמצאו בעיני ה', שז"ס **הרפואה** שמשגיגים על ידי הוצאת חמה מנרתיקה. וזה התכלית דב' שבתות, שמצד **שבת לכם**, ששומרים עצמם ממלאכה במקום שצריכים אמונה, ויושבים תחתיהם, בסו"ה (שמות טז כט) "שבו איש תחתיו". בזה הם בונים לעצמם כנפים שיוכלו להשיג דעת ומדרגות עליונות, הנמשל כמו פורחים למעלה (זה) משיגים על ידי **שבת לכם**, כלומר, בכח עצמם, ובסוד אלף השביעי, דהיינו, **שבת לה'** בסוד, "ומנוחה לחיי העולמים". משיגים שהקב"ה, הוא הבעל מעשה ולא עצמם. שז"ס (דה"א כ"ט יד) "ממך הכל **ומידך** נתנו לך", כלומר, שלקחנו מידך וחזרנו ונתנו לידך. וז"ס (תענית לא). "עניד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים וכו' (דוקא) וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר (ישעיה כה ט) ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה" וכו'.

מה שאין כן הרשעים שלא עסקו באמונה, ואין להם הכנפים לפרוח בהם למעלה, הנה כשיוצאת החמה מנרתיקה, וכל העם רואים ויודעים את המלך, אז אין להם מה לעשות, כי אבדו תאוות הגשמיות, מחמת אור השמש המגולה, ולא יוכלו להשיג תאוות רוחניות, כי אין (להם) הכנפים לפרוח בהם, למגדל המלא מכל טוב, ועל כן (זכריה יד יב) "המק בשרו והוא עמד על רגליו", כמ"ש (קהלת ד ה) "הכסיל חבק את ידיו ואכל את בשרו".

וז"ס, (שבת פח). "שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב" וכו'. כלומר, שנגלה עליהם אור השבת, בסוד יציאת החמה מנרתיקה, וראו את הקולות, והיו חרות ממלאך המות, כמ"ש (מכילתא יתרו פ"ב, ילק"ש שה"ש פ"א תתקפא) "רצוננו לראות את מלכנו". ואז (שמ"ר פכ"ט) "פרחה נשמתם", שנשארו בלי חיות, כי נעתקו מגשמיות, ולא היו להם רוחניות, לפיכך קבלו עליהם את התורה מתוך הכרח, כי בעל כרחך אתה חי.

וז"ס, (ישעיה סו כד) "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות". וקשה, אם לא מתים למה קורא אותם "פגרים", אלא כמ"ש, שהרשעים נשארים אז בלי חיות, אלא, "המק בשרו והוא עמד על רגליו", כי החיות הגשמיות נמוק יותר מסבול, והחיות הרוחניות לכנפים הוא צריך.

לכולם נתת בן זוג

וז"ס, שטען שבת לפני הקב"ה, (ב"ר יא ח) "לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג", כי אור הבת, שה"ס, **שבת לה'**, בסו"ה, (ישעיה ל"ב) "והיו עיניך רואות את מוריק", שהוא תפקיד יום השביעי כנ"ל, ראה שאין לה כלל בן זוג, כלומר, שאין העולם כדאי לקבל משהו ממנה, ואין לה למי, ואז כשישפיע בה, נוכל לקבל, "פני שבת נקבלה", מה שאין כן בטרם שישפיע בה, כלומר, אם לא היינו מתים מרעב כנ"ל, גבי (סנהדרין נח): "עכו"ם ששבת חייב מיתה".

וז"ס, "בואי בשלום עטרת בעלה **גם** ברינה" וכו'. וקשה מה **גם**, אלא כאמור, אחר שטרחנו בעסק התורה ומצוות בע"ש, ויש לנו לחם יומים, אם כן, אנחנו מזמינים אור השבת שנקרא "עטרת בעלה", כלומר בסוד (ישעיה יא ט) "מלאה הארץ דעה", ובסוד, (ישעיה ל"ב) "והיו עיניך רואות", וכו'. (רמב"ם סדר תפלות פ"ד ה"א) "ידע כל פעול" וכו'. נקרא השי"ת (תק"ז תקון נ"ה, מסכת סופרים פי"ט מ"ו, רמב"ם שם פ"ב ה"ב) "מלך על כל הארץ" כנ"ל. (ברכות נא; שבת קיח): "נחלה בלי מצרים" ולא על ארץ ישראל לבד. ובזה נקרא אור השבת בשם "עטרת" השי"ת, שה"ס תורה.

שבת ושמיטה

... ועושים את השבת בקדושה וטהרה בלתי להוי' לבדו, אבל כאן מקום השאלה, (ויקרא כה כ) "מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף", ומי שזורע הוא האוסף, והוא האוכל, ולא נשאר לנו כלום כסריסים הנ"ל, אם כן מה נאכל, והאריך שומרים את השבת, כי הקב"ה שומר אותנו, (תהלים קכז א) ו"אם הוי' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו" וכו'. אלא מלמדך הכתוב, (ויקרא כה כא) "וצויתי את ברכתי וכו' ועשת וכו' לשלש השנים", שהוא סוד ג' עלמין, שבהם מקום הברכה להגלות, ומתחילה הורה לנו דרך, שבחפץ ה' אינו צריך לעבודה כלל, והכל משמים, וזה סוד השבת והשמיטה, אלא כשמשגיגים זה, אם כן נראה בעליל, שאין העבודה שום סבה לאסיפת תבואה, אם כן רפו כל ידיים והמה הסריסים כנ"ל. לכן צריך כאן להתחזק באמונה גדולה, ובשדה הזה זורעים האמת בעצמו, ופותחים פתח כפתחו של מחט סדקית, ונצמח האמת, בסוד (ישעיה סד ג) "עין לא ראתה", וזה (שם נו ה) "ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ובנות".

פרי חכם ג'

ערך התנועה - והמנוחה

ענין התנועה היא פחיתות גדולה כלפי השי"ת, שז"ס, "אתה קדשת את יום השביעי לשמך, תכלית מעשה שמים וארץ". שבמקום הגבורה במציאות המקווה אנו רואים רק מנוחה ושלוה, והיתרון לבעליו רק ראות עיניו מזווגים שבעתיד על המרירין דעבר, ששם שליטת עין הרוחני שאין לו הנאה אחרת מעולם הזה, המקבל לתוכו עבר ועתיד בתנועות מותאמות, ויש חיל ויתרון בעתיד להמתיק את העבר שהעמיד ... והעבר ... וכל מיני אהבות ותענוגים שנמצאים בעולם הזה, אינם כלל מן הבריאה, אלא הבריאה מקבלת מהמציאות שיש.

ושמרו בני ישראל את השבת

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם, לדרתם כתיב חסר, זכאה איהו מאין דמתקן לה דירה נאה בליביה, כלים נאים באיברים דיליה, ואשה נאה דאיהי נשמתיה, דבגינה שריא שכינתא עלאה, דאיהי נשמת כל חי עליה". וזהו עצם החיבור לזכרונו, כל מעי יהמו, היה למבשר גם לתשועה, והוא המושיע בעצמו.

פרי חכם ג'

שלימות

השלימות \ בהשגת ההשגחה - מושג המשגיח \ פלאי פלאות \ מציאות העבודה \ כל שיש לו מציאות
יש לו אמת \ ענין עקרת בית \ הבונה בית למלכו \ יסוד אמא א-ל שד"י \ מצה למצוה \ ה' ספירות \
היות \ אדם הראשון נולד מהול \ קשת \ מילה - פריעה - אטיפא דמא

השלימות

בהשגת ההשגחה - מושג המשגיח

שתי השגות מובטחות לעתיד. א. השגת המשגיח, ב. השגת ההשגחה, ועל זה צריכים שני זמנים, כי השגות המשגיח מכסה ברוב היקר וההדר את כל, עד שלא נשאר עוד מקום להשיג שום דבר, וזה עניין החרוז "בלט עשתה דרכה בארץ בתקופת השנה, ובכל פינותיה היא פונה להשלמת ראשית אונה" ודו"ק. ויש להבין, שבהשגת ההשגחה בפרטיות בכל אופן שיהיה, מושג גם כן המשגיח, דהיינו, בפעולה עצמה, יש כח הפועל, אבל זה פלא טבוע בכל מושג, שבהשיגו את הפעולה, נראית ומושגת כמו מקרה, הגם שטרם שמשגיחה, היא מן הנמנע לגמרי.

דרך משל, העני שבכל התאמצותו אין לו על חיי שעה, ונופל ביאוש על חייו, ומתפלל בצרת נפשו להו'י' בכל לבבו, ומכל מקום בשעה שפותח לו הקדוש ברוך הוא, פתח תקוה להשגת סעודתו, מיד מרגישה כמו מקרה טבעי, ואפילו אם לא היה מתפלל, היה משיג את סעודתו. וכשנדקדק נבין, שבפעולה עצמה, נמצא באמת כח זה, המעלים השגחתו, ונותן צורה מקרית, ואין לך אדם שלא ירגיש בחייו ישועות כאלו, ומכל מקום, מעכב אותם, בין המקרים ומפרידם משורשם. ואם נמצא אדם שמיחד אותם לשרשם, נדע, שאותו אדם כבר עלה להרגיש את כל דרכי הטבע למדריכם, לכן באותם היוצאים מהכלל הוטבע בהם כח ידיעה ביותר בעודו, שמהפרט מתחזק על הכלל, אבל בשום אופן לא נמצא בהן לחדש במקבל השגתו ההשגחה, ובזה נבין שהשגה הא', מחוייבת לבא קודם ידיעה הב', כי בידיעה א' מתיחד כל דרכי הטבע למטביעם, שאחר כך יש מקום רחב לידיעה ב', שהיא השגת השגחה פרטית, דהיינו, לראות את הדרכים היוצאים מכלל המקרים, ולהרגיש בהם תוקף ההשגחה, שאחר כך באים ממנו לידון על הכלל כולו, ולדמותו ביחוד ההשגחה אל הפרט במכון ממש.

ובין במשל, חכם אומן שעשה מכונה נפלאה וקבע בה הרבה גלגלים בסדרים נפלאים, וכל כוונתו היתה, כדי שהמסתכל בה ידע מתוכה את חכמת הפועל, וממילא יבין גם כן מי הוא הפועל, ודו"ק.

והנה האדם המסתכל במבנה המכונה, בהשקפה ראשונה ישפוט שנמצא בה הרבה גלגלים מיותרים ובלתי מחוברים, דהיינו, שנפלו אל המכונה במקרה, בלי יועיל ובלו יזיק, ולכן נותן דעתו רק למעט הגלגלים שנראים בהשקפה ראשונה שהמה העקרים אל המכונה.

בדרך זה, מובן מאליו, שהאיש הזה, לעולם לא יבין, את אמיתיות חכמת המכונה, היות שלא יראה כל מערכת הגלגלים, ויפול בשגיאות רבות.

לכן אותו האיש, יצחק על חכמת המכונה וסידורה, ויאמר שאילו הוא היה פועלה, היה נותן בה סדרים יפים הימנה, כי רואה סדריה מקולקלים.

צא ולמד שכל בעל שכל, לא יפעול דבר לבטלה, דהיינו, בלי תכלית, אלא חסר דעה, יכול לפעול פעולה לבטלה, (ואחר כך הוא משליכה הימנו) כי אין לו סבה להשיג עליה, מחמת שאין לו תכלית עליה, ועל מה ישגיח, ואם הוא שוטה גדול, מצויר אצלו שישגיח גם על הפעולה, אף על פי שהיא בלי תכלית.

והנה כשנסתכל על מכונת הטבע, אם נבין את המכונה וגלגליה המרובים, שהם תכלית ללא השגחה, ... אם כן כל אותה הפעולה ...

פלאי פלאות

ג' בחינות

שלוש בחינות בנמצאות, א. עצמות הבורא. ב. רצונו בכח (דהיינו כל מה שביכלתו לרצות). ג. רצונו המתגלה. ומאלו השלוש ניתן לנו רשות לחשוב ולהרהר רק בבחינה ג'. דהיינו, מה שמתגלה מרצונו, דהיינו, מה שמגיע לנו מתכונת הראש, שיש בו ז' נוקבין, ומהיד שיש בו ה' אצבעות. אבל לא מבחינה ב', שהיא רצונו בכח, דהיינו, למה לא נמצא בראש שמונה נוקבין, או ביד שש אצבעות וכדומה. ומכ"ש בבחינה א', כמובן. והטעם, כיון שכבר מסודר הנברא בבחינה ג', לא יתכן לו לעולם לצאת מגבולו אשר הוחק לו.

ובאמת אינו צריך כלל לצאת מגבולו, כי כל שלימותו הוכן לו גם כן בגבולו, וזה כל הזכות והשכר. 'זכות', זה יגיעתו להשלים את עצמו ואת כל הנברא בשבילו. 'ושכרו', אחר שהשתלם בזה בהנ"ל, מוצא בעצמו נחת רוח גדול. דהיינו, שהשיג כל מה שחשק, וגם יותר ממה שחשק. והכל על ידי פעולות עצמו ובתוך מקומו, וכיון שאינו מוצא בתאוותו, שום בחינה לרדוף להשיגה, שהוא בשלמות היותר אפשרי בעולם, על כן באה במנוחה, (משלי כז ז) "נוצר תאנה יאכל פריה". וזה סוד (תהלים קלב יד) "מנוחתי עדי עד", בסוד, "פה אשב כי אותיה", ויותר אינו מתאוה כלל והבן.

מציאות העבודה

פרי חנם ג'

מציאות העבודה, היא בחינת הטבה בשלימות, שלא יהיה בושט למקבלים, כי במתנת חנם נמצא פגם הבושת. דרך משל, הנשמה שזכתה להיות מרואי פני המלך, עדיין אין הטבתה בשלימות, בשביל הרגשת הבושת שאינה כדאי לכך. לזה ניתנה לה בחינת יגיעה ורדיפה אחר הטוב הזה. אשר מחמת זה, גם לבה באפס מה, כי מרגשת בעצמה, שכדאי לזה מחמת רוב העבודה, ואז מקבלת פני המלך בלי פגם הבושת. וזה סוד, (עי' ירושלמי פרק א' ה"ג) "מאן דאכיל דלאו דיליה". פירוש, בדרך מתנת חנם כנ"ל, "בהית לאסתכולי באפיה". שמרגיש שאינו כדאי לזה, והבן מאד וזכור. ובזה תבין ב' כללי הבריאה, חסרון ושלימות, גם בעל חסרון משלים את עצמו. כי החסרון אינו ענין למלאותו, כי היה הקב"ה יכול לבראותו בלי חסרון. אלא ענינו מקום שיפול בו ענין עבודה וזכות, כנ"ל. ולכן אין הקב"ה צריך למלאותו, כי לא חסר בו כלל, אלא מדת העבודה וזכות. וכשישתלם בזה, אגלאי מלתא למפרע, שלא היה כלל בעל חסרון. והבן.

כל שיש לו מציאות יש לו אמת

כל שיש לו מציאות, יש לו אמת, ואת"ל שקר ואמת היא לפי ההתחלפות במקומות. למשל, כשאדם שואל לבתו הקטנה, למי כאב יותר כשנתן לה מכת לחי, לי, או לך, והיא עונה לו, שלו כואב יותר, אני יודע ששקר דברה הילדה, מחמת התפארות, או נקמה, או יראה. אבל כשאדם שואל לבנו הגדול אותה השאלה, והוא עונה לו כזאת, הוא יודע שאמת דיבר, מפני שהוא יודע שלאב הרודה את בנו כואבת לו המכה יותר מאשר היא כואבת לבנו. באמור אנו רואים, שאותה התשובה באותו הנושא והנשוא בזמן אחד, המה ממש שני הפכים בנושא אחד, לזה אמת ולזו שקר. והיינו לפי דרגת המשיג, שאני יודע שאין למשיג ההשגה הגבוהה, אלא השגה הקטנה. ולכן, אם היתה אומרת שלה המכה כואבת יותר, היתה אומרת האמת וראויה לשבח, כי לפי המשיג, רק המציאות הזו אמת ולא אחרת. וז"ע (אבות פ"ד מ"ג) "שאיין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום". רצוני לומר, שמתקבלים אפילו על ידי הבחנות בזמן ואדם אפילו שני הפכים במציאות בנושא אחד.

ענין עקרת בית

הנפש הוא עקרת הבית

"אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד" (עיין חולין טו), פירוש, שני מלכים, זה נשמה וגוף שבהתחברם הם שני הפכים, ומעכבים זה את זה, אז אמר לה, לך ומעטי את עצמך, בבחינת נוקבא ב"ן, דהיינו, שתשתוו לבחינת הגוף, וכפי אשר ינקה הגוף את עצמו מהרע, כן תקבל השראת קדושה להנהיגו, עד שיהיה הגוף ראוי לה לגמרי, אז תשוב לכאשר היתה, דהיינו, לבחינת ס"ג, ותהיה אז הנפש, בבחינת נשמה, כי הגוף לא יעכב יותר כלל, ולא יהיה יותר שום הפסק ומיעוט. וזה סוד, (אבות פ"ד כ"ט) "ועל כורחך אתה חי", כי הנשמה הקדושה, כשמתלהטת למעלה, רצתה להפרד מהגוף, כי אינו יכול לעלות עמה, ונעשה מחלוקת לשם שמים, ואז מקטרגת בעצמה, "אי אפשר לשני מלכים" וכו'. ואז נאמר לה להעשות ראש לשועלים, שהוא פקח שבחיות, (מגילה טז: זהר וישלח הסולם אות קיז) ו"תעלא בעידניה סגיד ליה", פירוש, שעל ידי המיעוט שנתרצית ונתפייסת בקב ותפלות. אז, (ויחי מז לא) "וישתחו ישראל על ראש המטה". נלע"ד וצ"ע. כי הנפש היא עקרת הבית, אלא מחמת שירדה בבריאה, ובחינת ראש לשועלים נעשה לה מיעוט וצמצום גדול, עד אין חקר. אבל לאחר התיקון, יכירו וידעו הכל, שהיא ראש פנה באמת, ועיקר הכונה והחשק דוקא לה. אלא בחפץ הבורא, צריך הבונים בזה"ז, למאס את האבן, וז"ס (שבת קנב). "חמת מלא צואה והכל רצין אחריה", כי קליפה נדמה לפרי, ואפשר ללמוד ממנה, כי הדמים גורמים לה יופי וכן.

הבונה בית למלכו

"כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה" (ברכות ו:). ועל זאת יתפלל כל חסיד וכו', כמ"ש, (תהלים קלב ג ד) "אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. עד אמצא מקום להו' משכנות לאביר יעקב". אבל (משלי טו טו) "כל ימי עני רעים", כי (כתובות קי): "בשפל גגים גגו". וכל הגשמים משאר בתים יורדים על גגו. "ובמרום הרים כרמו". ויבא הרוח ומנשא את זרעו לשאר כרמים.

אבל הבונה בית למלכו ואלקיו, צריך לשים עינו ולבו תמיד, על יסודא ועיקרא דביתא, שלא יהיה יסוד רעוע, כי אז נמצא רעות רוח, והוא עומל זרים אוכלים יגיעו.

ולהבין ענין עקרת הבית ויסודא, יש לדעת שמנמוסי המלכות, לחלק את עמו לשרים ועבדים, ודרך השרים לרכוב על סוסים, ועבדים רצים לפניהם ונכנעים מאד לפקודתם.

אבל משעה שהשרים נטלו שחד, (שמות כג ח) "כי השחד יעור פקחים". אז מתערבים סדרי מלכות, כי מגרשים השרים משולחנא דמלכא, והמלך מקרב קודם העבדים, והעבדים עולים במעלה, ורוכבים על סוסים, ושרים על הארץ יעמודו. כי

פרי חכם ג'

הדור שופט את שופטיו, דהיינו, שהשופטו יתנשאו במעלה, לפי מעלת הדור. כמ"ש, (תהלים קיג ט) "מושיבי עקרת הבית", ואחר כך "אם הבנים שמחה".

זוה ענין (ב"ר מז א) "בעלה נתעטר בה והיא לא נתעטרה בבעלה". וזה ענין "עליונים למטה". וזה שאמר הכתוב (דברים כח מג) "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה". כי מחטא העגל ולהלאה נפגמו הבכורים מעבודה, ובחר ה' בשבט לוי תחתיהם. ולא עוד, אלא שהבכורים צריכים פדיון, כמ"ש (שמות יג ג) "וכל פטר חמור תפדה בשה". ובכור אדם בחמשה סלעים.

זוה שנאנח שלמה המלך, (קהלת יז) "ראיתי עבדים על סוסים, ושרים הולכים כעבדים על הארץ". ומן הסלע הזה נוציא לכם מים. וזה שאמר, (פסחים נ, ב"ב י:) מה ראית, "אמר לו עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה וכו', אמר לו בני, עולם ברור ראית". פירוש, מדרך ארץ הוא, שעליונים למעלה, ועבדים משמשים לפניהם.

אבל לאחר כל המעשים, שהושם זה הסדר, עולם ישר הוא מאוד. כי מקודם שהיו רוכבים השרים על סוסיהם, לא יכלו להנצל מנשים נכריות, כמ"ש בתחילת בית שני, שהיו נלכדים בחומר עון זה ר"ל. ומחמת זה, התגאו על הצבור שלא לשם שמים.

אבל עכשיו רואים, (הוריות י.) "כמדומין אתם ששררה אני נותן לכם, עבדות אני נותן לכם". פירוש, לא נתתי לכם סוסים, אלא שמתוך כך תכאבו להציג רגלכם על הארץ, ויהיה מקום עבדות, והבן. דהיינו, יסוד לבנין הבית, כדי להוריד שכינתו בתחתונים.

זוה שאמר לו, "בני, עולם ברור ראית", וכן, (משלי ל ט) "ודרך גבר בעלמה". להודיעך שלית אתר פנוי מניה וא"ס וא"ת ושום דבר גשמי לא יפסיקוהו, ולא יבדילוהו, ואת העליונים ותחתונים אני מלא. וכל מציאות השרים בעולם, וכל ההנהגה שניתנה להם, אינה יותר אלא שידעו, שגם הם עבדים פחותים מוכנעים וכפויים תחת רבון העולם, כמו שאר בריות שפלות, ואפילו יתוש קודמו.

כיון ששחו נפשם לעפר ואפר, נוטלים השררה על הציבור, דהיינו, שרק זה כל כחם להכניע העבדים תחת ממשלתם, בזה שבכחם לפעול מקודם הכנעה גדולה בעצמם. ועל הארץ יעמדו כפחותי עם, ובמצב הזה, פועלים גם כן הכנעה בלב העבדים, ונכנעים למשמעתם.

אבל גם כשמגיע הפרס מאדוניהם, צריכים לדעת באיזה עת לאכול, דהיינו, שאסורים לאכול, טרם שיתנו לבהמות ועופות הדרים בשכנותם, וכל עבדיהם המה יאכלו מקודם, ואחר כך מותרים לאכול בעצמם. כי מחמתם מתעלים, והעבדים נותנים להם המשרה.

וטעם כל זה, משום שלא יחפוץ הכסיל בתבונה, (משלי כו ג) "ושבט לגו כסילים" ינוח. (תהלים קכב ד) "שבטי י-ה עדות לישראל", ניתן העדות בארון, (יתרו יט יט) "משה ידבר והאלקים יענו בקול". ואומר בעצמו, "אנכי ולא יהיה לך". וכל העם רואים את הקולות במורגש, דהיינו, העבדים מקודם, והזקנים שתקו ולא מיהו בהם, בשעה שהעבדים היו אומרים, (מכילתא יט ט) "רצוננו לראות את מלכנו". מטעם זה צריכים גם עתה, להמתין על העבדים בעין הרואה.

וז"ע, (קהלת יז) "אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו". פירוש, באותו העת המוכן להם מששת ימי בראשית, דהיינו, אחר אכילת עבדיהם ובהמתם כנ"ל, כמו שאמר, "בני עולם ברור ראית".

אבל, (שם טז) "אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבוקר יאכלו". דהיינו, טרם שנאמר, (בראשית א ד) "וירא אלקים את האור כי טוב". דהיינו, טרם אכילת העבדים ובהמות, בעין הרואה, עליהם נאמר, (דברים כח ו) "הרכה בך והענגה אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרר" וכו'.

זוה ענין, (בראשית א ג) "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור". דהיינו ווי יהי, כי אור הזה הוא אור זרוע, והזרעים זורעים בדמעה, מפני, (ברכות לב.) זרע פקודי הסולם אות תפט) "שכל השערים ננעלו, ושערי דמעות לא ננעלו".

אבל אחר כך, וימצא מאה שערים מלאים ברכת ה', וכל השערים פתוחים בהרוחה רבה, וגם העבדים מזינים את עיניהם, כי (אסתר ב יח) "והנחה למדינות עשה". ואחר כך, "ויתן משאת כיד המלך". וניזונים השרים בחכמה ובינה, (שמות לא יב) "לדעת כי אני הו'י מקדשכם". ועליהם נאמר, "אשריך ארץ שמלכך בן חורים, ושריך בעת יאכלו". כי בעת רצון הוא לה'.

יסוד אמא אל-שד"י

ב' דברים מושרשים ביסוד אמא, שהוא רבון כל המעשים, סוד ז' ימי בראשית. זו"ן העומדים, ומקימים את העולם ההוא הזה, במדות וקוים מצומצמים מאד. בסוד היום קצר, שמשפיע מעט בסיתום, והמלאכה לתקן מרובה מאד, אבל מזה נבא ליום שכולו ארוך. ואותו שיעור מדות בתחתונים, שורשם שם "שד"י". ביסודה, שאמר לעולמו ד"י, שלא אתפשט באריכות. ויש גם כן ביסוד אמא שם א"ל, מורה חסד. דהיינו, אצילות והתפשטות האורות, בסוד עולם חסד יבנה. ותבין, שרבון כל עולמים שורש לכל, נמצא בעולם הזה, ומשם א"ל אתפשט האור, וכשמגיע בסוד שם שד"י, נוטלם ומצירים בצורה, במדה ובמשקל, כנזכר לעיל"ל.

ציור, סוד הציור ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן. שהוא או"ר, וק' ברכאן, שאלה הציורים והמילואים צריכים להנהגה דהאי עלמא ודו"ק.

מצה למצוה

והנה כשהציור הנזכר לעיל מתפשט בסוד המעשה, נקרא לחם עוני, סוד מצה. כי לא רצה הקדוש ברוך הוא, להשלים בעצמו את הבריאה, כי אם רצה לשתף עמו זרע ישראל, שישלימו הבריאה. וכלל השלמה שיגלו האות, בין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל. ויהיה המצה למצוה, וסודו מלחמת מצוה, והבן.

פרי חכם ג'

פירוש הדברים, הנה, בסוד א"ל שד"י שביסוד אמא, נעשית הבריאה כנזכר לעיל, ובהתפשטותו לזעיר אנפין סוד ששת ימי המעשה, הנה שם "א"ל" מתפשט בחג"ת נ"ה. הלמ"ד הוא חג"ת. והאל"ף הוא נצח הוד, בסוד שני חצאי אלפין של צבאות. ואלה בסוד התפשטות, ובסוד המונה במספר, במדה ובמשקל, ואומר די, עומד היסוד בסוד שם שד"י. מיסוד אמא ונתגלה ש"ד לבד, שסוד חמשה ווין, בסוד חג"ת נ"ה, יסוד ועטרת, לא רצה הבורא לגלות, כי מסרה לעבודת האדם, והבן. ובזה נשלם ונחתם בחותם של הקדוש ב"ה, התפשטות האור. אולם בסוד זה, עומדת הנוקבא בסוד לחם עוני ומצה כביכול. וכל הספירות נקראים בשם אלקים, כי לא נתגלה העטרה שהיא היוד דשד"י, ומכוסה בערלה. והבן מאד, שערלה בגימטריא ש"ה סוד אלקים דיודין וה' אותיות.

ה' ספירות

וזה הטעם, שספירות ז"א לא מצטיירין יותר, אלא בה' ספירות, מפני שכל ענין ז"א המצטייר, אינו אלא לפי מצב הנוקבא. וכל עוד שאינה מתגלה יסוד נוקבא, אינו מתגלה יסודו גם כן.

הויות

אבל על ידי עבודת האדם, מתגלה יסוד נוקבא בסוד מילה ופריעה. שסודו פריעת הערלה. ומתגלה עטרת יסוד דז"א, ונשלם שם שד"י ביסוד ז"א, ונעשים הספירות בסוד הויות. כי בהתגלות הנוקבא מצוה, יהיו ספירות ז"א בסוד יה"ו. ונוקבא בסוד ה' אחרונה. ונמצא א"ל שנתחבר עם שד"י, מתחבר גם עם הו"י, ועושה ב' שמות, א"ל שד"י, א"ל הו"י, שבגימטריא או"ת עם ה' שבעטרה. וזה סוד אות ברית קודש, והבן.

אדם הראשון נולד מהול

וזה סוד (מדרש תהלים ט, ילק"ש ירמיה א רסא) "אדם הראשון נולד מהול". דהיינו, שלא היה נצרך לעבודה, להמשיך לעצמו אותיות היחוד לגלות עטרה, וכל עבודתו היתה, לבלתי למנוע שפע הקדושה המתפשטת עליו. וכיון שחטא גרם להמשיך ערלה, ולא היה מוכן לקבל עליו, עול מצות והבן.

קשת

וזאת הו"ד דשד"י המתגלית, היא סוד קש"ת, (בגווינין נהורין) דהיינו, על ידי המצוה שנעשית ממצ"ה. והבן סוד ז"א, המתגלה בבחינת אות בצבא שלו, וזווג יותר עליון הוא בסוד קול שופר, תקיעה, שברים, תרועה. סוד הקול קול יעקב, ז' הויות בז' קולות. וזהו בסוד אמא המוציאה את הקול, דהיינו, חג"ת בסוד הפנימיות, וקש"ת בחינת יחוד האות בצבא שלו. ואין כח היחוד הזה מתגלה בחיצוניות, דהיינו, הכלים המיוחדים לפעולתם. אלא נודע בסוד הפנימיות, שעל כן סודו, יו"ד בחינות כלליות בג' עוקצים, והבן.

מילה - פריעה - אטיפא דמא

ויחוד קשת הזה מטעם הנזכר לעיל, אינו מתגלה רק על ישראל, ולא על אומות העולם שעומדים בסוד החיצוניות, ואין להם ענין לזה. כי זה בסוד הפנימיות, והוא המשכת אור שעומד למעלה מגדר הבריאה, בסוד, האות שממנו נמשכו כמה אותיות לישראל, בסוד, (שמות לג טז) "ונפלינו אני ועמך". ויתר הברואים אין להם שייכות, וכבר נתגלה הקשת בימי נח. ולא יעבור עוד מהעולם, אלא יכול להיות נכסה ונגלה. וכשנכסה היא הגלות. וכשנתגלה הוא אז הגאולה. והבן מאד. ולגילוי האות (סוד הגאולה) שצריך מילה, ופריעה, ועטיפא דמא, להעביר קליפת עשו בסוד החיתוך. וזה סוד, (תהלים עד י) "עד מתי אלקים יחרף צר". כי על ידי חרפת, עומדים ספירות זעיר אנפין, בסוד ה' אותיות דאלקים, שהם עצמם אותיות מנצפ"ך גימטריא צ"ר, ובסוד, נחש עפ"ר לחמו ע' נקודות ו-פ"ר דמנצפ"ך. וזה הוא סוד, (ישעיה כה ח) "וחרפת עמו יסיר". וזה שצ"ר מחרף, וזה בסוד הסרת הרע דמלכין קדמאין, סוד הרע שבבריאה.

ועוד, שצריך להעביר קליפת ישמעאל, סיגי דכספא. וזה, (תהלים עד י) "ינאץ אויב שמך לנצח". כי יש לו מילה, ואין לו פריעה, שלא פרע הו"ד בשד"י האות בצבאות. שעל כן נקרא מנאץ השם, בסוד, (ישעיה מב ח) "אני הו"י הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן". והוא הנצח עשו לעומת ההוד. ועוד צריך להעביר קליפת הערב רב, שנתערב בזרעו של יעקב, שצריך להיות יודע לקצור השדה. כי גורמים ששיבו החסדים לאחור, ולא יתגלו. וזה, (תהלים עד יא) "למה תשיב ירך וימינך מקרב חיקך כלה". דהיינו, ה' חסדים המושפעים ליו"ד שבטים, (כי לוי מתחלק לב') בגימטריא והם ע"ח, שבסיתום שבים אחור, דהיינו, בחיקך ותשש כחו כנוקבא. שזה סוד אחור באחור, וכשמחזירין למקומם ויתגלו ה"ס הישועה, בסוד, (שם יב) "ואלקים מלכי מקדם פעל ישועות בקרב הארץ". ואלה ג' כיסויין, נגד ג' גווינין נה"י, תלת קוצין שבו"ד הנזכר לעיל, והבן. קימא דחד סמכא, הוא ברית שלום, (מצה למצוה) בקשר א', והוא סוד שד"י הנזכר לעיל. (בסוד נה"י כנ"ל) וזה נקרא בהתלבשות השכינה במט"ט שבגימטריא שד"י. אבל לא מתקיים הקשר הזה בקביעות, ורק דרך ארעי. ועדיין יש כח לשקר חלילה, ובאמת צריך הברית להתקשר בסוד ב' קשרים. ב' בעין, ואז לא יוכל להיות שום קלקול בבעין, בסוד, "מעוך וכתות". (ירמיה לא לג) "כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם". (בסוד חג"ת שיתגלה בזמן הגאולה) וסוד ב' שינין, ש"ש המערכת, דהיינו, שיתקשרו כל הספירות, ואז יתגלה היחוד לכל דיירי ארעא. כי בסוד זה יתיחדו כל הענפים בהנוקבא. וש' אחד מורה שלימות הז"א שנשלם בסוד יחוד, הקש"ת, כנ"ל, ואין גילוי כי אם בפנימיות, מפני שצריך השלמת הנוקבא, שהוא גם כן ש', וכשתהיה נשלמה לה' בזמן הגאולה אז קושטא קאי.

פרי חכם ג'

כי כרוזים נשמעים בכל יום בעולם הזה, שהוא סוד ההתעוררות המגיע לנשמות ישראל, סוד גבריאל, דמכריז. ועל ידי כך עושים דברו, דהיינו, שנותנים כסא למלכות באהבה רבה, והדר שומעים בקול דברו. ונעשה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

והסוד "אדני" במ", כי לכל הפעולות שצריכים להעשות, אינם נעשים, אלא על ידי משרתים ומלאכים, ששכינה מתלבשת בממש בסוד הזיווג. ומקודם יוצא הכרוז, (הזמנת שורש לענף, הענף לשורש יסוד למלכות) והמלאכים שומעים הכרוז מקבלים כח, ומזמינים עצמם לשכינה, והשכינה מתלבשת במ, וזה נקרא עשיה שלהם, עושי דברו. ואחר כך שומעים בקול דברו, דהיינו, זווג קול ודבור בהם ממש, וכל עבודות המלאכים בזה, אינה יותר זולת ההתדבקות בשורשם. ובסוד זה, מגיעים הכרוזים גם כן למטה והבן מאד. כי באמת השכינה פועלת הכל. אבל על ידי ההתלבשות הנ"ל. ודו"ק. וזה סוד יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

עיקר הפעולה שנרצה מהאדם לעשות בעולם הזה הוא סוד קצירת השדה, ואי אפשר להגיע לזה זולת למקבלים על עצמם תיקון השכינה.

פרי חכם ג'

תפלה

קבלת התפילה \ שינוי מקום ושינוי העתים \ ענין תפילה ושומע תפילה \ הוי' שפתי תפתח \ בדחילו
ורחימו \ עיון תפילה \ תקון הבושה "מאין באת" \ רחמים \ מזמור לאסף

קבלת התפילה

באמת הקב"ה שומע תפילת כל פה, חוץ מאותו שמבקש ממנו דבר בזוי, או מזיק, שמחמת שטותו אינו מרגיש בין טוב לרע, והבורא כאב רחמן לא יאבה לו, ולא ישמע לו, אלא לאט לאט ילמדו חכמה ומוסר, עד שיודע להבחין בין טוב לרע, ואז ידע לבקש מבוראו דברים טובים ומעולים, ואז נענה באמת על כל מבוקשיו, איש מהם לא נעדר, כחפץ הטוב להיטיב, ודו"ק.

שינוי מקום ושינוי העתים

(ענין תפילה ושומע תפילה)

כל התפילות שאדם מתפלל כל ימי חייו, מתקבלים להבורא בשני פעמים, פעם אחד, נקרא עניה, דומה לאדם שעונה לחברו בשעה שקורא אותו. ופעם שני, נקרא שמיעה, דומה לאדם ששומע צרת חברו ופיוסו, וזה שכיון הנביא, (ישעיה סה כד) "טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע". דהיינו, שתי הקבלות הנ"ל. והעניין, שעל קיבוץ התפילות ממין הא', כשהקב"ה עונה אותם, משפיע לו על תפילותיו בחינת תוספות טובה שבאותה, התוספות טובה, משלים כל רצונותיו של אדם. מה שאין כן בקיבוץ התפילות ממין הב', כשהקב"ה עונה אותם, ולא ישפיע לו בעניתי שום חידוש ותוספות, אלא רק מודיעו בעליל ששמע היטב כל תפילותיו. זה עניין "עוד הם מדברים ואני אשמע". נמצא עניה של התפילה דבוקה ממש בתפילה גופא, וגם מובן שמתקבלת ונענית ישר עם דברי התפילה, כי לא יתוסף לה כלום, אלא רואה את עניית התפילה, בתפילה עצמה, ואפילו ההודעה מהבורא ית' משיג גם בדברי תפלתו גופא. וזה ממש שיעור הכתוב, "עוד הם מדברים ואני אשמע". אלא בעודו בגלות, אינו יודע ששומע הקב"ה את דבריו, ואחר כך ברגע הגאולה רואה בתפלתו גופא, שהבורא ית' שומע כל דבריו, אחד מהם לא נעדר, ודי לו למילוי כל מבוקשיו, והבן. יש לדעת שהבורא יתברך, שומע תפלת כל פה, וזה לא יקרה בעולם שתהא איזה תפילה מאיזה בן אדם נאבדת, אלא כל תפילה ותפילה, תהיה ממי שתהיה נענית מיד בהוה, בלי שום זמן. כי הקב"ה, למעלה מן הזמן, אלא שיש חילוק בגופים, דהיינו, שתשע מאות תשעים ותשעה אנשים, מתפללים תפילות גדולות בכל מורשי לבבם כל ימי חייהם, ומכל מקום לא הגיעה המענה אלא לאחד מהם, ואותו האחד, משיג ממש כל שיעור מבוקשם של התקצ"ט אנשים הנ"ל. והטעם, מפני שאינם מוכנים לקבלת המבוקש, ואי אפשר להם בשום אופן לקבל המענה על תפילותיהם מרוב עכירותם, אבל מחמת תנאי שיש להבורא עם בריותיו, בא ומגיע המענה לאותו האדם שמוכן לקבל אותה. וזה סוד שני הצמצומים שבגשמיים, דהיינו, המקום והזמן, שהמה סבות העבודה לגבוה, צמצום הזמן מתוח אפילו לאדם אחד, כי אם לא היה נברא זמן בעולם, היו אותן ב' המענות הנ"ל דבוקים בו תמיד, ולא היה עולה ויורד, ופשוט הוא. צמצום המקום הוא מגושם יותר, כי אלמלא לא היה מקום, לא היה יותר מאדם אחד בכל שבעים שנה, וכל אחד ואחד היה מוכרח להשתלם בזמנו, ובכח המסירה מדור לדור היה התיקון קרוב מאד. אבל כיון שנברא מקום לריבוי אנשים, ואין השלימות מוכרח לכולם, כי תנאי של קבלת התפילה יתקיים אפילו באחד מהם, לפי אותו הסדר, אם כן אין המסירה מדור לדור עולה יפה. ויש לדעת שאדם בעברו ממקום למקום, הוא נעשה כמו בריה חדשה לפי המקום החדש, והאות, כי מצב דרכי בריאותו, אכילתו ותאוותיו הכללים השתנו כמו אצל אנשי המקום, ובשיעור זה ישתנו גם צינורות שכלו. וכיון שימי אדם קצרים, ואי אפשר לו בחיי הבלו, לשוטט בכל המקומות, על כן התרבו הגופים ונפוצו על כל המקומות המשוונים על האדם.

הוי' שפתי תפתח

איתא בספרים, בשעה שאומר, (תהלים נא ז) "אדני' שפתי תפתח", יכוון שהשכינה מתלבשת בו ומדברת בו השמ"ע ברכות, ולכן יתמלא פחד ורתת משכינתו ית' וית'. פירוש, שסוד כל הדינים הוא, "אש הגאות". בסוד, (ערכין טו:) "אין אני והוא וכו'", אבל השי"ת ברחמיו המרובים, בסוד, (שמואל ב יד יד) "לבלתי ידח ממנו נדח", (ירמיה כג יט) "וסער מתחולל על ראש רשעים יחול", מרחם עליו, בסוד, (שמות ג ב) "וירא מלאך הוי' אליו בלבת אש מתוך הסנה". כמ"ש, (מכילתא י"ט ט) "רצוננו לראות את מלכנו", ומעתה אי אפשר לו להתגאות כלל, בראותו מעשה הוי' כי נורא הוא. כי יתוש קדמו למ"ה, כיון דכבר מטו לגאל ישראל. וז"ע, כי לעוה"ב טרם גמר התיקון, מעבירים את הצדיקים בנהר דינור. דהיינו, לנסותם אם כבוד הוי' יקר בעיניהם, כי הם יודעים, (תהלים קיג יט) ש"מלכותו בכל משלה", ועיני הוי' אל צדיקים. לכן הם סובלים את האש הזה, בשמחה רבה כדי שלא יעוררו עוד היום את העינים. וזה סוד (תהלים קטו א) "לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד", פירוש, שלא יצטרך עוד למעברות הצרים, שאינם לכבוד לשמו ית' וית'. והם מגלים לבם, שמסתפקים במה שיש להם, ושם קדשו לא יתחלל חלילה, אפילו רגע אחד.

פרי חכם ג'

וז"ע, (שיר השירים ו ה) "הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני", דהיינו, לעשות כל המעשים והאותות שידעת מכבר. לכן בשעה שמתחילים להתפלל לפני הקב"ה, סוד י"ב בקשות האמצעיות, אומרים (תהלים נא יז) "אדני שפתי תפתח", פירוש, שהם בעצמם אינם צריכים כלום, כי (תהלים י טז) "הוי' מלך לעולם ועד", ואינם מעוררים כלום, וכל התפילה שלהם היא בסוד, "שמכבר רצויה ומקובלת", כי השכינה מדברת מתוך גרונו ממש, בסוד (תהלים קמט י) "רוממות א-ל בגרונו", וכל תקותם בתפלתם, שיתגלה ויתקדש שמו ית' בעולמות, בסוד (תהלים קב יד) "כי עת לחננה כי בא מועד", ואינם צריכים להכנות יותר, והבן.

בדחילו ורחימו

בדחילו ורחימו, פירושו לרחום את הדחילו כמו שפל וסובל את השפלות.

עין תפילה

עין התפילה, "ותצילני מדין קשה, כי אין אדם מתנועע בלי התעוררות במוחו, דהיינו, שצר לו המקום וכדומה, וזה נקרא דין או משפט. והדין הזה מתגלה בתנועות אבריו, ואם אדם מזיז אבריו בלא משפט, אלא על פי דימוי את עצמו לאדם אחר, הרי זה מעשה קוף ולא הדר לו, וזה סוד, השגחה פרטית לכל טעמיה, שנותנים לו משמים, איזה דין ומשפט במוחו, שעל ידו מתנועעים ממקום למקום, באורח שכלי. אלא שיש לך אדם נכוה בפושרין, ויש לך אדם שאינו נכוה אלא בחמי חמין. ולכן אין המשפטים והדינים שוים לכל, כי תלוי במגז האדם. וז"ע התפילה, "ותצילני מדין קשה", דהיינו, שתטיב מזגי להכוות בפושרין, או תתן לי דעת ובינה יתירה, שהבין ע"י קלות להתנועע למקום שאתה חפץ. אבל נמצא, גם מי שאינו נכוה אפילו בחמי חמין, ואינו מרוצה להזיז את עצמו ממקומו. וזה על ידי נפילתו ברשת אדם בליעל, שהוא כח הטומאה, שמכחיש פמליה של מעלה. כי הגם שבמשפט מוחו מחויב לתנועה, אבל כח שטות של אדם בליעל פועל עליו. ולזה אין שום עצה, אלא בהתבוננות גדולה בתורה ותפילה. וזה סוד, מסבב כל הסבות ועילת כל העילות. שזה נפעל בסבות בעלמא, וזה נפעל בכח עצום בתורה דלעילא. וזה ענין, (שבת קכז, וש"נ) "ועינין תפלה", כי נלחם באדם בליעל, וביחוד עצום בעילת כל העילות ניצל הימנו.

תקון הבושה "מאין באת"

בעולם הבא כשיתוקנו כל המעשים ישאר לתקן אותו הבושה של בחינת מאין באת מטפה סרוחה, וזה יתוקן בבחי' (ב"ב עה.) "שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו", דהיינו, מתוך אותו הבושה שמרגיש ומכיר מהיכן נתהוה חופתו של חבירו לעומתו, וזה ... ישווער לפי גדלו וקטנו של בחינת הכרה שזכה אותו הצדיק והבן. וזה ענין שבתחילת שמו"ע מקדימים לומר (תהלים נא יז) "אדני שפתי תפתח", (עי' זהר ויקהל הסולם אות קי) כי כיון דמטו לגאל ישראל קוב"ה נטיל במטלנוי ופשיט יד ימיניה לקבליה ליה לכלה ומטרונתא, ואז הבושה רבה בבחינת מאין באת כנ"ל, לכן מזרזים עצמנו בשם הקדוש 'אדני' שצריך להתגלות בתוכנו, ואנו ... גם עתה בכל מציאותינו לשם הקדוש הזה, לכן השם בעצמו פותח שפתינו, והוא אינו עושה מאומה, ואז השכינה מדברת מתוך גרונו. (עי' מאמר ה' שפתי תפתח עמוד רמג)

רחמים

רחמי הבורא יתברך, מיוחסים רק אל השכל ולא לגוף הגשמי כידוע, אבל יש שני מצבים, א. מצב הגוף, דהיינו, טרם שהתגלה היות השכל, ב. מצב השכל, וזה שאמרו חז"ל (זהר בלק הסולם אות שט) "ורחמיו על כל מעשיו כתיב". דהיינו, שהתפשטות רחמיו ית' אין לו כל גבול כנודע, ומענג הגוף כמו השכל כידוע, אם כן אי אפשר כלל להיות דבוק ברחמיו העצומים לאמתו בשכל לבד, כי הגוף מדמה לו חסרון בדביקות, ואף על פי שאינו נוגע כלל באמיתיות הרחמים, כי אומר שהוא גם מרחמי הבורא, כמובן.

מזמור לאסף

"מזמור לאסף, קינה לאסף מיבעי ליה אלא ששבח להקב"ה, שכלה חמתו בעצים ואבנים" וכו' (איכ"ר ד טו). "חמתו" פירוש, כלי שלו, כמו חמת מים, כי הנה אורו של משיח אין לו כלי בזמן הזה, שאם היה לו כלי, מיד היה מתגלה, כמו שכתוב, (תהלים צה ז) "היום אם בקולו תשמעו", אבל מתגלה לאט לאט, ולבושיה מניה וביה, כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה. כי סוד הלבושים בעולם הזה, מבחינת עץ הדעת טוב ורע, וזה עושה כל המדרגות, בבחינה הזו של טוב ורע,

פרי חכם ג'

בסוד (נצבים ל טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע", שזה סוד הבחירה, וענין של שכר ועונש, בעולם הזה ובעולם הבא, ועל כל זה יש כלים בעולם הזה, דהיינו, שהגוף משיג האורות אלו, בסוד הטוב ומטיב, או בסוד, טוביה גניז בגויה, שזה נמי בחינת השגה, שמתוך זה, מואס ברע, (קהלת ב יג) "כיתרון האור מן החושך", וזה (ברכות י:ו) "המכין מצעדי גבר", ואפילו (אבות פ"ה פ"ט) "הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו", כי סוף סוף יעשה תשובה מאהבה, (יומא פו:) "וזדונות נעשה לו כזכיות", ונמצא שפוסע ומתעלה על ידי זה, על סולם של הקדושה.

אבל אורו של משיח, שהוא התכלית האמיתית הנצחית, שעליו אמרו (ישעיהו סד ג) "עין לא ראתה", אין לו שום כלי עדיין בזמן הזה, קודם גמר התיקון לגמרי, והוא בסוד, (תהלים יח יד) "ישת חושך סתרו", אבל כיון שהאור הזה, הוא העיקר המקווה לנו, צריך גם בזמן הזה להרגיל בו הנשמות. ועל כן הוא בתוך כל עלמין, ולבר כל עלמין, ומתלווה בכל המדרגות והברכות שבעולם, קודם המעשה ובשעת המעשה, אבל בהעלם גדול, בסוד, (תק"ז תקון ע' קכא.) "לית מחשבה תפיסא ביה כלל", פירוש, שלא ניתן בשום אופן להרגיש זה, בבחינת אור, או טוב, כי הוא מרומם ונשגב מכל העולמות.

וזה סוד, שלידת משיח בא ממעשה של תמר ויהודה, שמצאה בפתח עינים אשר על הדרך, דהיינו, מקום הפרשת דרכים, והוא נטה לה אל הדרך, דהיינו, שנדמה לו שנטה מדרכו הטוב, והכתוב מעיד עליו, (וישב לח טז) כי "לא ידע כי כלתו היא", מששת ימי בראשית, כי ה' העלים ממנו, מטעם הנ"ל, כיון שהיה כאן סוד לידת משיח בן דוד, לא ניתן ידיעה וכלי לדבר זה בסוד טוב ורע, אלא בסוד כמי שכפאו שד, אבל צריך גם כן לטוף פסוק, דהיינו, (תהלים צ ז) "בור כרה ויחפרוהו ויפול בשחת יפעל", לזה נתנו עליו נסיון גדול, של, "היא מוצאת, והיא שלחה", והיא צריך להודות על חטאו, בפני כל עם ועדה, ונמצא שם שמים מתקדש יותר ויותר, וכאן נעשה סוד הכלי לקיום, אבל גם כן בלי השגה, דהיינו, בלי הרגשה כנ"ל.

וזה סוד חורבן בית המקדש, כמ"ש, (מדרש פ"א נוסח ב פ"ו, וע' ירוש' ברכות פ"ב ה"ד) "ביום שחרב בית המקדש נולד הגואל", ולא היה יכול האור הגדול הזה למצוא לו כלי כנ"ל, על כן הוא בסוד לבושא מיניה וביה, שאין נראה יותר מלבושא בלבד, בלי פנימיות, דהיינו בסוד החושך, כי כאן צריך 'שיכלה חמתו', סוד החמת, שמקבלים בו מים, ואם כן, מהראוי היה, שיהיה מושפע חושך גדול לישראל, אבל הקב"ה ברחמיו, טכס עצה אחרת לכלי החמת, על ידי חורבן העצים ואבנים, דהיינו, שנעשה רק החושך בחיצוניות, אבל בבתי גואי, "עוז וחדוה לפניו". וזה היה די ללבושא מיניה וביה, שהיה מוכרח לבא באור של לידת משיח כנ"ל, בסוד סובל חלאים, ואשמועינן חז"ל, שזה נוהג בכל אדם ובכל זמן, שאם (סנהדרין צח.) "זכו עם ענני שמיא, לא זכו עני ורוכב על חמור", דהיינו הכיסוי של חושך הוא בפנימיות שלו, אבל אם לא זכו, ואינו יכול לעמוד בניסיון הגדול הזה, משיח בא "עני ורוכב על החמור", דהיינו הכיסוי נעשה לו בחמלת ה' עליו, בכילה חמתו על עצים ואבנים, בחינת חומריות.

וסוד הדברים, כי כל הלבושים, דהיינו הרצון והשגה, ניתנו לנשמות במקרה בסוד העבודה, בדרך משפיע ומקבל, וסימנים בין עובד ה' ללא עבדו, אבל הנצחיות, הוא לקבל שכר, ואינו ענין יותר לעבודה, שוב א"צ לכלים אלו של מל"כ, אלא בסוד העצמות, שאינו נתפס בכלים ובגמר התיקון יהיה בחינת שמים חדשים, וארץ חדשה, דהיינו, לא במשפיע ומקבל, ועל כן, צריך להיות הכנה בעולם הזה, על כן בא בלא כלים של השגה ורצון. אלא לפעמים נעשה המסך בפנימיות, ולפעמים בחיצוניות, כחפץ הבורא, לטובת הפרט והכלל.

וזה סוד, (שבת פח: גיטין לו:) "שמחין ביסורין" עליהן הכתוב אומר, (שופטים ה לא) "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", דהיינו הבאים בסוד ה', המה שמחים גם באותה הכנה, כי רואים עולמם בחייהם, שאינם צריכים כלים לאורות, והם מקבלים מאור השמש בגבורתו, דהיינו, בלי שום צל סוכה, והבן, אבל בלי השגה ורצון, כי כן הוא האמת, והם שמחים רק באמונתם, שמאמינים שזה דרא דמלכא משיחא, וצדיק באמונתו יחיה. וזה סוד התפשטות הגשמיות, דהיינו דביקות ביחוד הגדול בלי שום כלי באפס מה, רק באמונה פשוטה, בלתי להו' לבדו.

וזה סוד, שאמרו (סנהדרין צח:) "ייתי ולא אחמיניה", דהיינו, שרצה להמשיך אור של משיח, וכונן בתפילה זו, שמסכים גם כן על בחינת לבושה מיניה וביה, דהיינו, ולא אחמיניה, ואינו חפץ יותר מכאן והלאה, אלא על סוד, האמונה הפשוטה מגשמיות ולבושים.

וזה סוד (תהלים קיח כב) "אבן מאסו הבנים 'היתה' לראש פינה", פירוש, כבר היה, אלא שאינו כדאי להרגיש בשעת מעשה, בסוד יהודה ותמר, כי מלת היה, במבטא, משמש לשון עבר ועתיד ביחד, וזה סוד שאמרו חז"ל, (פס"ז ואתחנן ו י) "אין והיה אלא לשון שמחה", מפני שהוא משמש עבר ועתיד, על כן קרוב לסוד נצחיות והבן, כמו שנאמר (זכריה יד ט) "והיה ה' למלך", וכו'.

וזה סוד (ר"ה לט. ע"ז טו.) "שית אלפי שני היו עלמא וחד חרוב", דהיינו שיתא יומין דחול, שהמה אשר ברא אלקים לעשות, הארבעים מלאכות חסר אחד, עם בחינת הכלים אשר הקב"ה בחר בהם למציאות בחירה ועבודה, דהיינו, השגה ורצון כנ"ל, שהמה משתנים ובאים בכ"ח עתים, בסוד טוב ורע. אבל יום השבת, הוא מציא בסוד, "וחד חרוב", שסובב והולך בין ששת ימי המעשה, ומחריב אותם הכלים, אלא מכין את הנשמה שתהא ראויה לקבלת אור בלי כלי, שזה סוד יום שכולו שבת, שנעשה ונבנה מכל השבתות שבתוך הזמן הזה.

וזה סוד (עמוס ה ב) "נפלה לא תוסיף קום", וכו', דהיינו, שלא תקום הבת בעצמה, לפי מדות וכלים שלה, שכן היו כל בחינות הגאולות עד עתה, אלא הקב"ה יוקים לה מעפרא, ואומר לה, (ישעיהו נב ב) "התנערי מעפר", דהיינו, שהקב"ה יוקים אותה להתענג ולהתחזק במדת של הקב"ה סוד העצמות, דהיינו בלי שום כלי, שסודם עפר, בסוד הכל היה מן העפר, ולעתיד לבא תתנער מזה לגמרי, ויהיה בנין חדש עין לא ראתה.

פרי חכם ג'
תשובה

ארבעה אין הדעת סובלתן \ רחמנא ליבא בעי \ פגימת עינים \ ב' יראות \ הללו בוכין והללו בוכין \ כל
המצטער עם הצבור \ הויכוח שבין כ"י להשי"ת \ הכל בידי שמים \ תיקון הנשמות \ גילוי היחוד \
היתרון שבהשבה \ שני הדרכים שבהם העולם מתנהג \ גילוי פנים

ארבעה אין הדעת סובלתן

"ארבעה אין הדעת סובלתן אלו הן, דל גאה, ועשיר מכחש, וזקן מנאף, ופרנס מתגאה על הצבור" (פסחים קיג:), פירוש, שמדלות נמשך גאות, ומגאות נמשך דלות, בעיני עצמו והבן. ומעושר נמשך הכחש, ומכחש נמשך העושר, ונאבד הכחש בעושר רב. וזקן מנאף, לבטל הניאוף בזקנה גדולה. וז"ע, (אבות פ"ג) "מאין באת מטפה סרוחה - כנ"ל, ולאן אתה הולך", להיות הולך וגדול מאד, זה דוקא למקום עפר רמה ותולעה, בסוד, וישוב אל העפר כמו שהיה. ואז, (סוטה כז:), זר פקודי הסולם אות תתלו) "מי יגלה עפר מעיניך", (דבה"ב ט) "בנך היוצא מחליצך", גם (אבות פ"ב ז) "מרבבה בשר מרבבה רמה", (ירמיה לא טו) ו"קול ברמה נשמע". ואז, (יחזקאל כו לו) "להוציא בשר ותולעה", סוד תולעת שהי' בימי משה, וזה מקום פסיעותיו כנ"ל. "ולפני מי אתה עתיד" וכו', להראותו חשבון בעליל ניכר לעין הגשמי, שמלכותו בכל משלה וכו'. וכשרואה הנ"ל, אינו בא לידי חטא כמובן, כי החטאים באים, ובטלים ומבוטלים בקדושתו הרמה.

רחמנא ליבא בעי

"רחמנא ליבא בעי" (זהר תצא הסולם אות קח, עיין תרומה אות תרסח, סנהדרין קו:), פירוש, שסדר הבריאה הוא, (רש"י במדבר טו לט) "עין רואה והלב חומד". אבל רחמנא בעי מכ"י שתשנה סדר הבריאה, שיהיה התחלה מן הלב, שמקודם יהיה הלב חומד, ואח"כ, (ישעיה נב ח) "כי עין בעין" וכו'. בזה תבין סוד, (שיר השירים ה ב) "אני ישנה ולבי ער". כי באמת קשר הלב יותר חזק מהיוצא מן העינים, כי העין עושה פסקי פסקי, לפעמים ער ולפעמים ישן, שמטעם זה תענוג תמידי אינו תענוג. אבל הלב תמיד ער, והיחוד נצחי וקיים.

פגימת עינים

ענין פגימת עינים, פירוש, כי לא יצויר בגשמיים, רואה ואינו נראה, אבל בהשי"ת בודאי יצויר כן, כי הראיות לא יזדווגו ביחד, כי הגשם לא ידמה לעיני רוחני בשום פנים. לכן חביבים ישראל, שהקב"ה קרוב עליהם, ומשגיח עליהם בעיני פקוחא. באופן שהמה בעצמם ישיגו בחינת הרואה עד כמה שאפשר להם. דהיינו, שפוקח עיני התחתון ומראהו שלא זז ממנו כרגע, ושברא הכל על פי הנהגתו, ונושקו ומחבבו ומענגו בכל מיני תענוגים שבעולם, עד שהתחתון רואה אותו ממש. וזה סוד, ראה דיצירה, והבן בסוד הוי'.

ב' יראות

"זכו עם ענני שמיא, לא זכו עני ורוכב על חמור" (סנהדרין צח:), כי בראש מקוה ירש שתי היראות הנ"ל, א'. (זהר ויקהל הסולם אות רכ"ה) "דסגינדא קמיה", שה"ס (שמות ב' ד) "אכן נודע הדבר", והיינו בסוד, (זכריה ט ט) "ורוכב על חמור", דומה לדברי חז"ל (ברכות ה.) "יזכיר לו יום המיתה", ונבחן ל"לא זכו", מפני שהיראה הזו היא שלא יפסיד חיון, שז"ס, "עני ורוכב על חמור". ב'. היא יראה מפני רוממותו וגדלותו, דהיינו, (זהר שם) "ומקמי דיקר אורייתיה", המתפרשת עם ענני שמיא בסוד, (זכריה ט ט) "עיר בן אתנות", שז"ס, "עם ענני שמיא".

הללו בוכין והללו בוכין

פירוש כי אפילו לאחר שחיטת היצר הרע, מתחילה עבודה חדשה, דהיינו, (סוכה נב.) לרשעים נדמה להם היצר הרע כחוט השערה, ואם כן הרווח מועט, ולכן בסגולת העבודה, יזכו לראותו כמו שהוא באמת. דהיינו, כהר גבוה. ואז ישמחו בפעולתם הגבוה מאד נעלה. והיינו, (שם) לצדיקים נדמה להם כהר גבוה.

כל המצטער עם הצבור

"כל המצטער עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור וכל שאינו מצטער" וכו' (תענית כא.). פירוש, כבר אמרנו שגילוי אלקות לנבראיו בסוד הגאולה, בדבר עונה לקוראיו. וזה ענין, שכינה נקראת אשת חיל, וזו בחינת מקבל השפע בסוד נוקבא ז"א, שהגאולה שלימה בסוד יצחק, כי אתה אבינו. (שבת פט:) "ולא בסבא טעמא, ולא בדרדקי עצה". (ישעיה גו טו) כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירונו", וזה ענין (מגילה יב:), סוטה ה:) "במדה שאדם מודד מודדין לו", פירוש, כפי גודל נקב הכלי, דהיינו,

פרי חכם ג'

בית קיבול ותוך שלו, אותו חסרון יתמלא תמיד, לא פחות ולא יותר. לכן אותו עובד ה', שאינו מצטער עם הצבור, אלא מרגיש רק חסרון הפרטי שלו עצמו, לכן בית קיבול השפע שלו גם כן אינו גדול יותר. ועל כן לא יוכל לקבל גילוי אלקיות הכללי בסוד נחמת צבור, כי לא הכין כלי לקבל בחינת כללי זה, אלא בחינת פרטית שלו. מה שאין כן, המצטער עם הצבור, ומרגיש צרות הכלל, כצרה פרטית של עצמו. הוא זוכה לראות בחינת גילוי שכינה בשלימות, דהיינו, נחמות כלל ישראל, כי חסרונו חסרון כללי. לכן גם השפע קדושה, היא כללית. ובזה תבין ענין, (ע' סוף ברכות, סוף מועד קטן) "צדיקים אין להם מנוחה", פירוש, כיון שהשפע מתברך לפי מדת החסרון והגעגועים של הצדיק, באותה המדה לא פחות ולא יותר. אם כן, מתאמצים תמיד להעמיק ולהרחיב הבית קיבול שלהם, כי למשפיע אין שום מדה, רק למקבל. (פסחים ק"ב:) "ויותר מה שהעגל רוצה לינק" וכו'. אם כן, כל מגמתם בחייהם, להתחזק ולהשתוקק ולעשות להם, בית קיבול ותוך, כדי לגרום נחת רוח בהרחבת גבול הקדושה, בברכת הוי'. וזה ענין (משלי ב ד) "כמטמנים תחפשנה". וזה ענין (תהלים מב ב) "כאיל תערוג" וכו'. (ישעיהו כו ז) "ואל תתנו דמי לו" וכו', (תהלים ק"ט פא) "כלתה לתשועתך נפשי" וכו'. אבל תמיד צריך להיות נכלל בשניהם, דהיינו, גם בסוד דכר, סוד יעקב. בסוד (תהלים לד י) "כי אין מחסור ליראיו". כמו שקבלתי סוד הכתוב, (שמות כט א, ויקרא כג יח) "ואילים שנים", דהיינו, דכר ונוקבא כנ"ל.

וצריך להבין, כי אמרו, (סוטה יא, סנהדרין ק): "מדה טובה מרובה ממדת פורענות". וכאן אמרו, (מגילה יב, סוטה ח): "במדה שאדם מודד". ואולי שכאן לפי המדה וכאן לפי שיעור קומה, כי איהו במדתה ואיהו בקומתה.

הויכוח שבין כ"י להשי"ת

ידוע הויכוח שבין כנסת ישראל להשי"ת, שהשי"ת טוען (מלאכי ג ז) "שובו אלי ואשובה אליכם", וכנסת ישראל טוענים (איכה ה כא) "השיבנו ה' אליך ונשובה". והכונה אשר כנסת ישראל מרוב אמיתיות התקשרותם בקדושה מתקנאים מאד לשמו ית', על האי שופרא דבלי בעפרא, אשר ע"ז שופכים לבם לפניו יתברך, "השיבנו אליך", פירוש, ידוע שנמצא מידה קדושה "וחנון", והוא אוצר של מתנת חנם, אף על פי שאינו הגון ואינו כדאי, וכנסת ישראל מתאמצת לעורר הישועה מאוצר הזה, הגם בהתגלות זו, לא תהיה יותר מקום לעבודתם, כי מידה זו גורמת שאין צריכים לעבודה יותר, אבל הקנאה בוערת, וצועקים (תהלים קטו א) "לא לנו ה' לא לנו כי אם לשמך תן כבוד", וכו'.

אבל השי"ת כגבור יצא כאיש מלחמות, כי מלך נורא הוא, והן הן נוראותיו וכו', למען לתת מקום עבודה והרוחה לכ"י, וזה שטוען לכ"י "שובו אלי ואשובה אליכם", אתם מקנאים לשמי אמת, כן נאה וכן יאה מצדכם, "שלא לעבוד על מנת לקבל פרס", אבל מתוך עבודה זו אדרבה איני חושב כלום לטובתי, רק הכל לטובתכם. (שיר השירים ב ד) "והשמיעני את קולך", ושובו אלי ואתם פתחו הפתח שלהם שהוא כמחט סדקית, ואז ואשובה אליכם. וכן חוזר חלילה כמה וכמה פעמים, עד שהתשוקה תעשה את שלה, וכל המתמצעים ביניהם יתבטלו עד שלא יוכר מקומם וכו'.

הכל בידי שמים

"הכל בידי שמים" (ברכות לג): דהיינו, הדבק במדותיו, שמה שהוא עושה, הקב"ה עושה ומצליח בידו, "חוץ מיראת שמים", שזה אפשר לעשות בעצמו, דהיינו, להכיר תמיד שפלותו שהוא עשוי, בסוד, אוצר לאצור בו כל טוב, דהיינו לדרוך הפורה בבצרה, ויקדיש גדולה לפני רוממותו, בגין דהוא רב ושליט, ולא יתכן להעביר מלכו של עולם, זולת בהיכלי עונג והבן. וזה סוד, (ישעיהו נח יד) "אז תתענג על הוי", ותעשה לו נחת רוח, ותהיה (משלי ג ו) "בכל דרכיך דעהו".

תיקון הנשמות

תיקון הנשמות בג' אופנים, או בצדקתם, או בתשובה, או בקבלת יסורין. וקבע זמן המוכרח להגיע תיקון לנשמות באחד מג' האופנים הנ"ל, במשך שיתא אלפי שני.

גילוי היחוד

היחוד ראוי להתגלות, או בדרך שכלי, או בדרך מופתי. ואלמלא לא חטא אדם הראשון, היה היחוד מתגלה דרך שכלי, ולא היה צריך לרדת ממדרגתו, לטעום הרע בפועל, ולהתעלות אחר כך על פי דרכי המופתים, אלא בדרך שכלי. פירוש, כיון שהשיג שיש רע ומתחזק באמונתו בלי נטות אחריו, היה זה כל זכותו שיהיה ראוי וכדאי להשגת השלימות, וזה סוד, (תהלים ג) "וסביביו נשערה", וכו', וכיון שטעם בפועל את הרע, מוכרח היה לרדת שם, ומתגלה לו יחודו גם שם בדרך מופת. והבן דו"ק.

היתרון שבהשבה

פרי חכם ג'

בהשבה נמצא יתרון, דהיינו, מלבד מה שמשלימהו שלא יהיה "בהית לאסכתולי באפיה", עוד יגדל היתרון, שמתענג מאד מהשגת יחודו, שמתעלה מכל פרטים מהרע ואין עוד מלבדו, שהשגה זו בחינת תענוג נוסף. כל בחינת השגות אינם דרכי הפועל, כי (תק"ז תקון ע' קכא.) "לית מחשבה תפיסא ביה כלל וכלל", אלא דרכי הנפעל, פירוש, שבהם מופעל הנפעל.

שני הדרכים שבהם העולם מתנהג

עם שני דרכים העולם מתנהג: א. באותה הנהגה הנראית ומתגלית לעינינו, בסוד (דברים ל טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב", וכו', שהיא מציאות טוב ורע שכר ועונש. ויש במציאות דרך ב', בסוד, (משלי טז ד) "כל פעל הוי' למענהו", ושמה אין החשבון הנ"ל, של טוב ורע שכר ועונש, אלא מציאות גלגל אחד שמתגלגל ובא אל השלימות בכל פרטיו, אחד מהם לא נעדר, במשך שיתא אלפי שני, ובכל יום ויום הוא מתקרב ובא אל השורש שממנו יצא. הא', סוד ז"ן. הב', סוד גילוי א"א על ז"א.

גילוי פנים

"בשעה שהיה בית המקדש קיים, אדם חוטא ומקריב קרבן ומתכפר לו" (עי' במ"ר יח יז). אין לך הסברת פנים יותר מזה, וכן החסר, "נכנס למקדש ומתפלל ונענה", אין לך גילוי שכינה יותר מזה. וכן נמצאים הצדיקים נענים בכל מבוקשם, כמו שכתוב (ישעיה סה כד) "עוד הם מדברים ואני אשמע", והרי זה כאדם המדבר אל רעהו. אשרי איש שזוכה לזה, עודנו עומד בגופו לפני הוי', וכן בגלותינו, לא עזבנו אלקינו, שאפילו עבד או שפחה, שזכו לתשובה שלמה, הקב"ה מגלה פניו להם, ומראה להם בעליל לעינם, שאפילו בעת חטאם לא עזב אותם, ותמיד ענה להם, ונמצאים באותו מצב לפני הוי' כצדיקים הגדולים, אלא להם ענה בכל פניה ופניה אליו, ולהם ענה בפעם אחד על כל מיני תפילות ושאלות רצוים אליו ית' מעודם עד היום הזה, ולא עוד, אלא שרואים עתה בעת רצון, שגם בעת שלא היו רצוים היה מדבר עמהם תמיד, כמו עם הצדיקים החשובים, אלא שההרגשה מזה בא להם בעת רצון, וזה שאמר (שם מט ח) "בעת רצון עניתך", ולא עוד, אלא שנוהלים אלקותו ממש בעצמם, כמ"ש (מגילה יח.) "הקב"ה קרא ליעקב א-ל", פירוש, שאין דרי עולם עשיה, מכירים שום דבר בלי לבוש, שכל בהמות ואנשים מתראים לעין האדם, לא יותר מלבושם החומרי. ונפש הבהמה ונפש האדם, שהם עיקרי בעלי השם, לא יוכלו להתראות כלל, ורק לבושם החומרי, אשר חצב וחקק להם ה' ניתן להכרת העין.

ע"כ (ישעיה מה טו) "אל מסתתר", במלאותו בקשת האדם ומחסורו, וזה כמו גוף לו ית' להתראות לעין בשר, ואין העניה בחינת הלבוש, אלא מקבל המענה הוא המתלבש, כי בגלל כן מרגיש אור גדול בשעת מעשה, שזה האור עצמו, בלי שום סיוע מספיק להשלמת כל מחסור, (תהלים לד יא) "כי אין מחסור ליראיו". וז"ע, (שם לג יח) "עין השם אל יראיו" והבן.